

46994.



YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

BERLİN ŞEHİR KURULUŞ VE KONUT ÜRETİMİ

Mimar Berrin ÖZAYDIN

F.B.E. Mimarlık Anabilim Dalında
hazırlanan

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Altan AKI

İSTANBUL, 1995

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
TEZ MANTASYON MERKEZİ

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZET.....	I
ZUSAMMENFASSUNG.....	II
BÖLÜM 1. GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 2. BERLİN'İN KURULUŞU VE DÖNEMLERİ	
2.1 - BERLİN KURULUŞ VE ORTAÇAĞ ŞEHİRİ.....	3
2.2 - RÖNESANS DÖNEMİNDE BERLİN.....	5
2.3 - BAROK DÖNEMİNDE BERLİN.....	8
2.4 - KLASİZM DÖNEMİNDE BERLİN.....	8
BÖLÜM 3. BERLİN KİRALIK KIŞLALARI	
3.1 - KİRALIK KIŞLALARIN ORTAYA ÇIKIŞI.....	14
3.1.1 - PLANLAMALARI VE ÇEŞİTLERİ.....	16
3.1.2 - DIŞ CEPHE DÜZENLEMELERİ.....	26
3.2 - ÜRETİLEN ALTERNATİF YERLEŞİMLER.....	30
BÖLÜM 4. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞINDAN SONRA BERLİN 1945- 1979	
4.1 - SAVAŞ SONRASI BERLİN'İN GENEL VAZİYETİ.....	37
4.1.1- BERLİN'DEKİ YIKIMLARIN KAPSAMI.....	38
4.1.2 - ŞEHİRİN YENİDEN KURULUŞ PLANLAMALARI.....	39
4.1.3 - ŞEHİRCİLİK ÇALIŞMALARI.....	49
BÖLÜM 5. IBA (INTERNATIONALE BAUAUSSTELLUNG BERLIN) 1979-1987	
5. 1 - IBA TANIMI VE AMACI.....	56
5. 2 - IBA VE KONUT ÜRETİMİ.....	60
5. 2.1 - ÇALIŞMA PRENSİPLERİ VE ARAŞTIRMALARI.....	62
5. 3 - IBA KORUMA VE YENİLEME TATBİKAT ALANLARI.....	63
5.3.1- KONUT ÜRETİMİNDE KİRALIK KIŞLALARI KORUMA VE YENİLEME ÇALIŞMALARI.....	66
5.3.1.1 - KREUZBERG SO 36 TATBİKAT ALANI VE ÖZELLİKLERİ.....	68
5.3.1.1.1 - IBA'NIN SO 36'DAKİ ÇALIŞMA PRENSİPLERİ.....	69
5.3.1.1.2 - ÖRNEK YENİLEME ÇALIŞMALARI.....	70
5.3.1.2 - LUISENSTADT TATBİKAT ALANI VE ÖZELLİKLERİ.....	85
5.3.1.2.1 - LUISENSTADT KİRALIK KIŞLALARIN TİPOLOJİSİ.....	86
5.3.1.2.2 - ÖRNEK YENİLEME ÇALIŞMALARI.....	110
5.4 - YENİ KONUT ÜRETİMİ.....	118
5.4.1 - ÖRNEK KONUT YERLEŞİMLERİ.....	119
5.5 - EKOLOJİK TEDBİRLER KAPSAMINDA ÜRETİLEN KONUTLAR.....	138
5.6. - IBA KAPSAMINDA YAŞLILAR VE ÖZÜRLÜLER İÇİN ÜRETİLEN KONUTLAR.....	142
SONUÇLAR.....	143
KAYNAKLAR.....	145
EKLER.....	147
ÖZGEÇMİŞ.....	160

ÖZET

BERLİN ŞEHİR GELİŞİMİ VE KONUT ÜRETİMİ

Ülkemizdeki, konut sorununa ve şehir kuruluş planlamalarına örnek olması amaçlanan bu çalışma toplam beş bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde konuya genel bir giriş yapılmış ve çalışmanın hedefleri ve sınırları ortaya konmuştur.

İkinci bölümde Berlin'in kuruluşu ve geçirdiği şehrsel evreler aktarılmıştır. Bu evreler

- Berlin Ortaçağ Dönemi
- Rönesans Dönemi Berlin
- Barok dönemi Berlin
- Klasizm Dönemi Berlin

olarak tanımlanmıştır.

Üçüncü bölümde Berlin kiralık kışlalarının ortaya çıkışı ve endüstri devrimi süresince gelişimi ele alınmıştır. Ekonomik, politik ve kültürel faktörlerin konut oluşumu ve gelişimi üzerindeki etkileri araştırılmıştır ve sunulmuştur.

İkinci dünya savaşının araya girmesiyle yıkılan şehrin tekrar kuruluşu ve konut sorununa, dördüncü bölümde, değinilmiştir (1945- 1979). Çeşitli yarışma ve akımlar doğrultusunda oluşan yapılaşmalar ve şehir gelişimi değerlendirilmiştir.

Beşinci bölümde, Berlin'deki konut sorununa daha farklı açılardan yaklaşan IBA'nın faaliyetlerine yer verilmiştir. Yenileme, koruma çalışmaları ve yeni kurulan yerleşmelerle elde edilen konutların standartları araştırılmış ve sunulmuştur. Mevcut pasif konutların rekonstrüksiyonu ile aktif duruma getirilmesi Luisenstadt ve Kreuzberg SO 36 örnekleriyle desteklenmiştir. Bu bölümde aynı zamanda yeni üretilen konut yerleşimlerin eski konut strüktüründen günümüze aktardığı özellikler analiz edilmekte ve örneklerle tamamlanmaktadır. Ekolojik tedbirler kapsamında, yeni konut yerleşimlerin tasarımlarında ve eski konutların rekonstrüksiyonunda kullanılan yöntemler ortaya konmuştur.

Sonuçlar bölümünde, beşinci bölümlerde analizi yapılan gelişmelerden çıkarılan sonuçlar sunulmuş ve ayrıca konut üretim gelişimini gösteren, doğu ve batı Berlin'i kapsayan tablolara yer verilmiştir.

ZUSAMMENFASSUNG

BERLIN STAETISCHE ENTWICKLUNG UND WOHNUNGSPRODUKTION

Der Titel dieser Arbeit ist, "Berlin Staetische Entwicklung und Wohnungsproduktion" und enthaelt insgesamt fünf Kapitel und die Schlussfolgerungen. Diese Literatur bietet im Bereich der Wohnungsproduktion ein gültiges Gegenüberstellung zwischen der Stadt Berlin- Deutschland und anderen Staedten um unterschiede und übereinstimmungen festzustellen. Als ein Spaetindustrialisiertes Land sind solche Forschungen erheblich für die Türkischen Staedte, weil sie im Wohnungsbereich seit einem Jahrhundert technische, gezeitliche und kulturelle Modelle impotiert.

In der ersten Kapitel wird der Eingang zum Thema geführt und die historische Entwicklung in Deutschland über das Thema Wohnungsproduktion unterbreitet.

Der zweite Kapitel umfasst die Gründung von Berlin und weiter hin die Stadtgestalt des Stadtbildes in vier Teile:

- Die Stadtgestalt des Mittelalters
- Die Stadtgestalt der Renaissance
- Berlin zur Zeit des Barock
- Berlin zur Zeit des Klassizismus

In der dritten Kapitel werden die Mietskasernen in Berlin vorgeführt. Die Wohnungsnot und die Missstaende in den engen Hinterhöfen, die Ausbeutung der aermere Bevölkerung durch die Spekulation wird unter diesem Titel unterbreitet.

Der vierte Kapitel umfasst die Zeit nach dem Zweiten Welt Krieg und führt bis der achtziger Jahre

In der letzten, fünften Kapitel wird das Hauptthema, IBA mit all ihren neuen Projekten, Forschungen und Rekonstruktionen in Berlin untersucht. Die Internationale Bauausstellung Berlin wurde 1979 gegründet und mit der Durchführung einer internationalen Architekturausstellung beauftragt.

Die Schlussfolgerung umfasst alle wichtige Hinweise über die Wohnungsproduktion in Berlin.

1. BÖLÜM GİRİŞ

1970 yılından itibaren batılı ülkelerde ve tezin konusunu oluşturan, Berlin’de endüstrileşme sonrası ortaya çıkan konut tipolojileri bir çalışma alanı oluşturmaktadır. Bu tarihten önceki araştırmalar ise halk bilimi ve folklor araştırmaları ile sınırlıydı ve endüstrileşme sonrası bile bu araştırmalar mimarlık tarihi içinde çok sınırlı bir alanı kapsıyordu. 1970 yılından itibaren konut formları konusu sosyal tarih araştırmaları ve yapılı çevrenin morfolojik karakterini belirleyen bir öge olarak araştırmalarda daha geniş yer almaya başlamıştır. Konut ve ikamet eylemi, yakın geçmiş hakkında öğrenmek istediğimiz fiziksel ve sosyal doku konusunda bilgi vericidir. Yakın geçmiş farklı bakış açılarıyla tekrar değerlendirmeye alınmıştır. 70’ler ve 80’ler boyunca bu çalışmalar artarak devam etmiştir. Konut formları konusundaki ilk çalışmalar 1960’ların sonunda şehir morfolojisi ve bölge tarihi araştırmaları içinde yer almıştır.

Almanya’da bu sınırlar içinde incelenebilecek ilk konut araştırması 60’lı yılların sonunda, Berlin örneğine ağırlık veren W. Treue yapmıştır. İlk girişimlerden sonra, arşiv bilgilerden yola çıkarak, endüstrileşme sonrası konut formları ve ikamet tarzlarına yönelen araştırmalar ve kaynak kitaplar yayınlanmaya başlamıştır. Alman Johann Friedrich Geist’in 19?? da yayınlanan “Berliner Mietskaserne” adlı kitabı, bu alandaki en kapsamlı ve ayrıntılı araştırmalardan biri olarak kabul edilmektedir. 1979 yılında Berlin hükümetinin desteği ile kurulan IBA (Internationale Bauausstellung Berlin) şehir konut formunu tarihi gelişimi içinde tüm yönleriyle incelemiş ve çeşitli konferans ve seminerlerle araştırmalarını duyurmuştur. Tarihi şehir strüktürün onarımı, yeni yerleşimlerin kuruluşu, ekolojik tedbirlerin konut bazında uygulanması, farklı sosyal gruplara hitap eden yeni konut formları gibi konular ve istatistikler araştırmalarını kapsamaktaydı. IBA’nın araştırmaları arşivlenip ayrıca yayınlanmıştır.

Bu çalışma, kaynakların sunduğu tarihsel bilgilerden faydalanarak, Türkiye’de yaşanan konut sorununun ve ortaya çıkan yeni konut formlarının bir yorumunun yapılabilmesini amaçlamaktadır. Başka bir deyişle, Berlin şehrinin, tarihsel- toplumsal deneyimleri ve konut formları konusundaki yoğun çalışmaları, Türkiye’deki şehirlerin konut olgusu ile karşılaştırılarak yeniden değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Türkiye, Batılı şehirlerin endüstrileşme sonrasında yaşadığı sorunlarla bir yüzyıllık fark ile karşılaşmakta ve bu nedenle sürekli dışardan farklı konut formları ithal etmek zorunda kalmıştır. Bu doğrultuda ithal edilen konut formlarını ortaya çıkaran tarihsel- toplumsal koşulların yorumlanması, Türkiye şehirlerinin toplumsal formasyonu içinde gösterecekleri performansı kestirmek açısından önem kazanmaktadır.

Berlin için yoğun araştırmalara bir yenisi 1979 yılında IBA’nın kurulması ile eklenmiştir. Çalışmalardan önce ayrıntılı araştırmaları prensip edinen bu topluluk, bünyesinde yabancı ülke mimarların çok olması nedeniyle de böyle araştırmaları zorunlu kılmıştır. Modernizasyon çalışmalarında önce bölgenin genel özellikleri araştırılıyor ve konut formlarının tipolojisi çıkarılıyordu. Bölgede yaşayan halk ile ortak çalışmalar yine bu topluluğun prensiplerinden birini oluşturuyordu.

Mimar kiracı arasındaki iş birliği ve bazı çalışmaların maliyetin düşürülmesi için kiracılara devredilmesi bu ilişkiyi pekiştiren bir özellikti. Ayrıca doğabilecek problemleri önceden belirleme ve çözme hedefini belirleyen bu çalışma başarıya ulaşmıştır. Bu çalışmalar kapsamında yürütülen yeni yerleşme tasarımları ise daha rahat çözümlenebilmiştir.

Yeni konut yerleşmelerin tasarımında modernizasyon çalışmaları ve kiracıların ihtiyaç ve dilekleri ışık tutmuştur. Geleneksel temellere sadık, halkın da yabancı olmadığı bir yerleşme üretimi gerçekleştirilmiştir. Eskiden yeniye aktarılanlar ve eklenen yeni objeler sayesinde temelde yakın fakat modern bir anlayış yeni yerleşmelere hakim olmuştur. Yeşil alanlarla olan bağlar güçlendirilmiş ve ekolojik tedbirler gündeme gelmiştir.

Berlin şehrinin yaşadığı problemler genel olarak ülkemizdeki bir çok şehrin bir çok problemlerini kapsamaktadır. Örnek alabileceğimiz çok nokta olduğu gibi, sonuçlarını daha önceden kestirebileceğimiz çalışmaları örnek alıp değerlendirebiliriz. Konut sorunu boyutları ve sorunları büyük metropol şehirlerin ve gelişmekte olan şehirlerin başlıca problemlerini oluşturmaktadır. Konut formu konusunda yapılacak araştırmalar, burada yapacağımız yeni yerleşmeler hakkında bize de fikir verecektir, vermelidir. Bu örnek doğrultusunda kendimize bir yol belirlememiz sanırım daha rahat olacaktır.

2.1 BERLİN KURULUŞ VE ORTAÇAĞ ŞEHİRİ

Berlin' in kuruluşu 1200 yıllarında Spree nehrinin bir kenarına zenaatkar ve satıcıların yerleşmesiyle gerçekleşir. Berlin'in varlığından bahseden ilk kaynaklar 1237-1244 yıllarındandır. Spree nehrinin iki kıyısını bağlayan Mühlendamm köprüsü aynı zamanda Berlin'i diğer taraftaki Cölln yerleşimi ile birleştirmektedir. Berlin ile Cölln tarihte kardeş şehir, çiftşehir olarak anılmaktadır. Berlin'in kuruluş yılı ise 1237 yılı olarak kabul edilmektedir.

Berlin Ortaçağ şehri, Spree nehri, bir ada, bir merkez, bir ticaret sokağı ve iki şehir gövdesinden oluşuyordu. Her iki şehir, formlarını, kuruluşlarından almışlardır. Cölln yarım daire şeklinde ve Spree nehrinin bir kolu tarafından sarılmış bir yerleşmedir. Yerleşmenin aksından bir ticaret sokağı geçer ve Spree nehri ile çakışır. Bu çakışma buraya bir yerleşmenin kurulmasındaki ana nedendir. Yerleşim aksındaki ticari sokak Cölln' ün geometrik, fonksiyonel merkezi olmuş ve buna paralel bir sokak daha düzenlenerek, her iki sokağın arasına ortak mekanlar pazaryeri, belediye binası, kilise gibi elemanlar toparlanmıştır.*

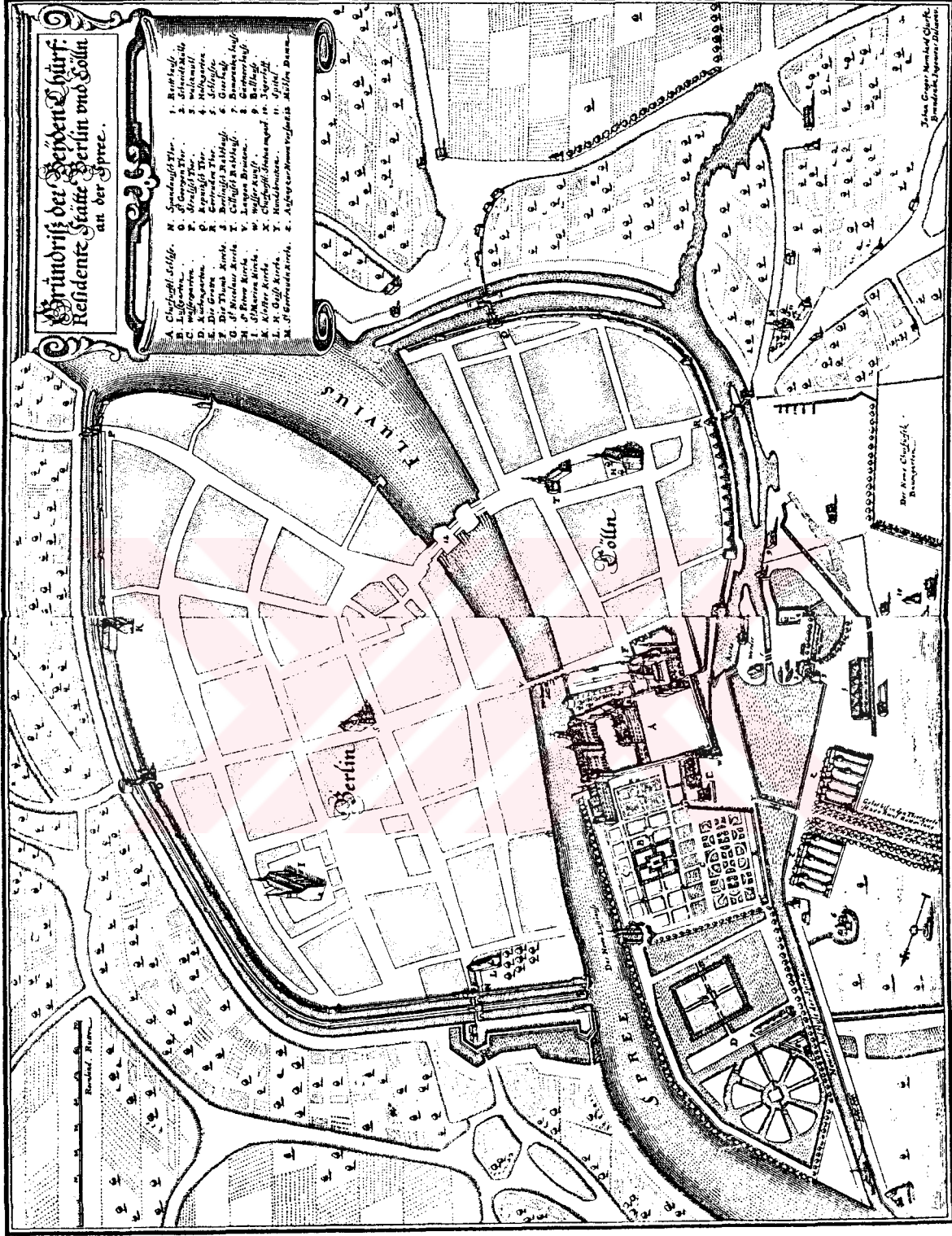
Berlin, Cölln'e oranla daha büyük bir alana yayılarak, güney doğuya uzanan, Spree nehrine paralel ve dama tahtasını andıran bir sokak ağına sahiptir. Bu yerleşmenin de bir pazar yeri, iki kilisesi ve bunların arasına yerleştirilmiş bir belediye binası vardır. Her iki şehir bağımsız olarak yüzyıllarca bu formlarını koruyabilmişlerdir.

Berlin ve Cölln çift şehri 1307 yılında savunma güçlerini ve idari işlerinin bir bölümünü birleştirmişler ve ortak bir belediye binası kurmuşlardır. 1359 yılında ise bu çift şehir bir ikili olarak Hanse' nin Handelsbund' una katılmışlardır. Bu topluluk üyelerinin ticari menfaatler için birbirlerini koruyorlar ve işbirliği yapıyorlardı. Berlin ve Cölln çift şehri özellikle Spree, Havel, Elbene nehirlerinin oluşturduğu su yolları nedeniyle bu topluluk için önemliydi.

İki şehrin kuruluşundan ortalama 200 yıl sonra 1442' de yönetim halkın elinden alınıp devlet prensliğine verilmiştir. 400 yıl süren yönetim, şehrin formuna çok müdahale etmiştir. Yeni hükümet merkezi ise iki yerleşimin arasına yapılmış, saray ve onun arkasında yer alacak saray bahçeleri nehir boyunca dizilmişlerdir.

1648 yılından itibaren, devlet prensi, 30 yıllık savaşın bitmesiyle mühendisi Johan Gregor Memhard' a Berlin 'in ilk planını çizdirmiştir (şekil 2.1). Berlin ortaçağ şehir formunu, içinde bulunduğumuz yüzyıldaki yıkımlara kadar korunmuştur. Memhard' ın planında iki yerleşmeye daha yer verilmişti, bunlardan biri Allee unter den Linden ve diğeri de saray ve çevresidir. Sarayın eklenmesi ile şehir, Berlin, saray ve Cölln olmak üzere, belirgin bir şekilde üçe bölünmüştür. Memhard bu bölünmeleri planlarında ifade etmiştir. Memhard' ın bu planı aynı zamanda şehrsel gelişme yönünü batıya almış ve geleneksel gelişmeler bu yönde gelecekte devam etmiştir.

* Cölln meydanındaki kilise St Peters dir. Berlin' in meydanındaki kiliseler ise Marien ve Nikolai kiliseleridir.



Şekil 2.1- Johan Gregor Memhard tarafından oluşturulan Berlin- Cölln çift şehrinin ilk şehir planları. Otuz yıllık savaşa kadar bu şekli korumuşdur. Planda, ortaçağ şehrin merkezi, 16. yüzyıldan kalan Saray ve 1652 yılında kurulan Linden Allee caddesi görülmektedir.

2.2 RÖNESANS DÖNEMİNDE BERLİN

Yönetim değişikliğinden 10 yıl sonra, Johan Gregor Memhard rönesans ideal şehir modeline uygun olarak, şehri yıldız şeklinde surlarla çevrelemiştir (şekil 2.2). Bu hareketin bir amacı ,uzun savaşlardan sonra kalan şehri ve insanları korumak, daha kolay savunulabilir bir yerleşim oluşturmaktır.1658-1683 yılları boyunca süren çalışmalar sonucu Berlin Cölln çift şehri ve çevresindeki iki yeni yerleşme, Friedrichswerder ve Neue Cölln am Wasser, ile birlikte yerleşmenin sınırları tamamlanmıştır.Düzenlenen yeni giriş-çıkışlar nedeniyle şehrin sokak ağı da değişmiştir.

Şehrin bu şekilde sınırlanması ilerki yıllarda şehrin gelişimini olumsuz etkilemiştir. 17. yüzyılın seksenli yıllarında, devlet prensi, Fransa' dan gelen göçmenlere surların kapılarını açmış ve şehrin nüfusu 1685 yılına kadar 18, 000' e yükselmiştir. Surların içinde başlayan konut üretim amaçlı inşaatlar, şehrin daha fazlasını kaldıramıyacağı zamana dek sürmüştür. Fakat göçlerin devam etmesi sonucu büyüyen konut ihtiyacı, surların dışında yeni konut yerleşimlerinin kurulmasına neden olmuştur.1674 yılından sonra ise planlı bir kuruluş ve şehir gelişimi benimsenmiş ve çalışmalar bu yönde sürdürülmüştür.İlk yerleşme, surlarla Tiergarten bölgesinin arasına Dorotheenstadt adı altında kurulmuştur. Bu yerleşme Memhard' ın planında belirttiği yere, Allee unter den Linden' e, kadar devam etmiştir (şekil 2.3). Zamanla Allee unter den Linden caddesi eski ticaret sokakların işlevini devr almış ve bu cadde Cölln' ün merkezi konumuna ulaşmıştır.* Bu caddenin devamı aynı zamanda Dorotheenstadt' ın ticari sokağı, merkezi konumundadır.

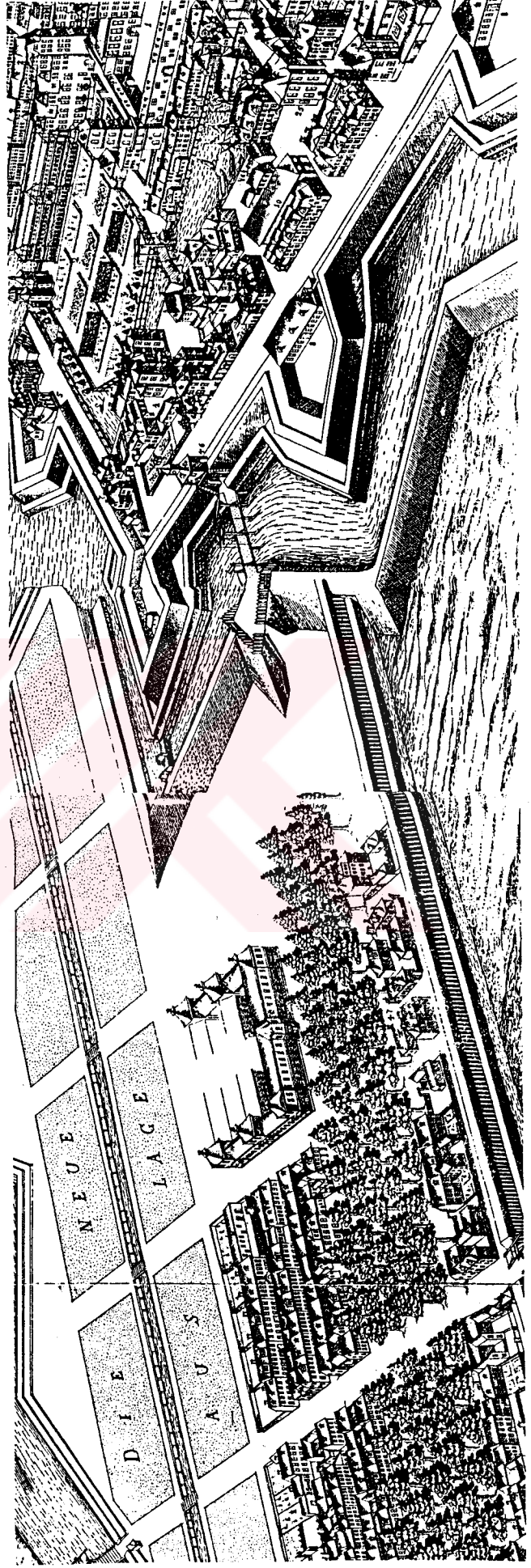
* Allee unter den Linden: Saray ve Tiergarten'deki saray bahçelerini bağlamaktadır. Almanca Linden olan ıhlamur ağaçları bu caddenin kenarına dikilmiştir. Ayrıca bu cadde örneği Hollanda hükümet merkezi Cleve'den alınmıştır.



Şekil 2.2- Johann Bernhard Schultz tarafından oluşturulan Berlin- Cölln şehrini 17. yüzyıl yıldız şeklindeki surları ve surların dışında, Linden bölgesinde, yer alan ve 1688 yılında kurulan Dorotheenstadt. Ayrıca küçük bir şehir silüeti görülmektedir.



Şekil 2.3 - Johann Bernhard Schultze tarafından hazırlanan şehir detayları. Soldaki bölüm batının en önemli şehir girişi Dorotheen şehri ve unter den Linden Allee. Sağdaki bölümde ise doğu şehir girişi tüm önemli kiliseleri, sarayı ve dom ile çizilmiştir.



2.3. BAROK DÖNEMİNDE BERLİN

1688 yılında Berlin- Cölln çift şehrine göçler devam ediyordu ve nüfus 20, 000' e ulaşmıştır. Devlet prenslerinin varisleri de şehir gelişimini Dorotheenstadt' ın güneyine doğru sürdürmüşler ve Arnold Nehring' in sorumluluğunu taşıdığı, bir barok şehri olan , Friedrichstadt'ı kurmuşlardır. 1692' de barok şehrin ilk bölümü ve kuzey bölümündeki yollar tamamlanmıştır. Tamamlanan yerleşme, Berlin şehrinin sınırlarına dahil edilmiştir. Daha sonraki yıllarda Dorotheenstadt ve Friedrichstadt' a eklenen önemli binalarla, (Dom, tiyatro, pazar alanları gibi) buraları şehrin en ünlü bölgeleri olmuşlardır.

I. Friedrich' in kral olmasıyla 18- Ocak 1701 yılında Berlin, krallığın başkenti ilan edilmiştir. 1710 yılından sonra ise, Berlin, Cölln, Friedrichswerder, Dorotheenstadt, Friedrichstadt bir birlik oluşturarak, tek bir merkez altında birleşmişlerdir (şekil 2.4.).

18. yüzyılın ilk yarısında şehir güneye doğru mimar Philip Gerlach yönetiminde gelişmiştir ve bu gelişme çok ince detaylara inilerek sürdürülmüştür. Surların güney batı yönlerinde, meydanlar düzenlenerek, yoğun sokaklar birleştirilmiştir. Konut üretiminde daha çok dış cephelerin ince detayları üzerinde durulmuş ve sokak hizasını geçmeyen yoğun süslü cephelere sahip konutlar üretilmiştir. Yan yana olan binaların cepheleri birbirlerine uygun düzenlenmiş ve şehrin dekoru kabul edilen anıtlar, heykeller şehri süslemek amacıyla çeşitli yerlere dağıtılmıştır.

I. Friedrich öldüğünde şehir iki tarzdan oluşuyordu, bunlar:

- Rönesans ideal şehir modeline göre kurulan , yıldız şeklindeki surlarla çevreli ilk yerleşim;
- Barok düzende kurulan Friedrichstadt idi.

Bu arada bölgenin kuzey doğusuna yeni yerleşmeler eklenmiş ve nüfus I. Friedrich' in ölümünde 74, 000' e yükselmiştir (şekil 2.5.). 18. yüzyıl boyunca şehir gelişimi eski hızını kaybetmiş ve daha çok şehir içini zenginleştirmeye yönelik şehir dekorları (heykeller, anıtlar, vb.) yerleştirilmiştir . Gelişen yedi yıllık savaşta da inşaat gelişimi büyük ölçüde yavaşlamıştır.

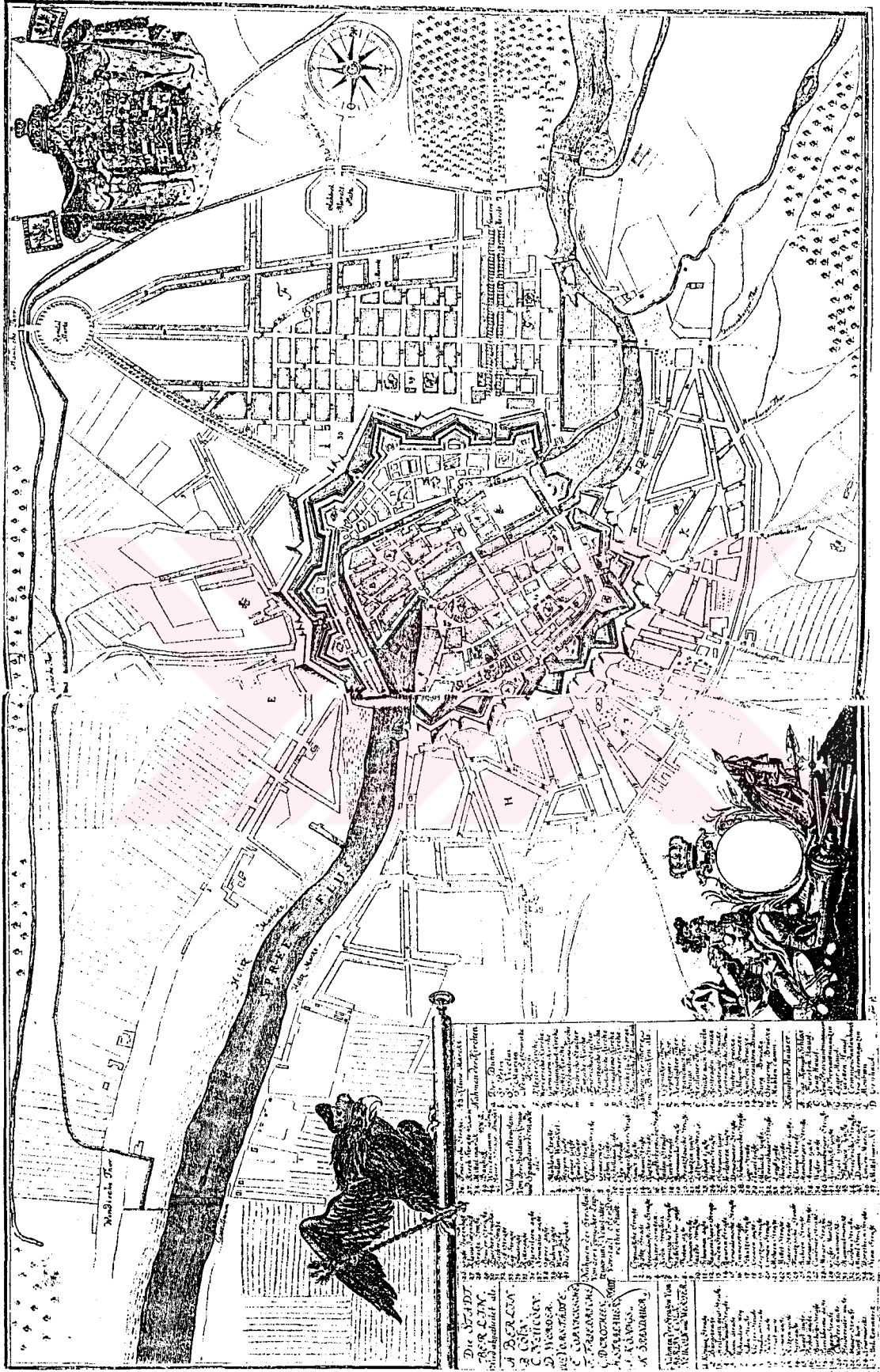
1740 yılında Matthaus Seutter, bir çok önemli binasıyla Avrupa başkentlerinin arasına giren Berlin'in kartını hazırlamıştır.

II. Friedrich krallığa geçince hükümet merkezini Potsdam yakınlarına taşımış ve idaresi boyunca kendini barok şehrin ve Holländischer Viertel'in kuruluşuna adanmıştır. *

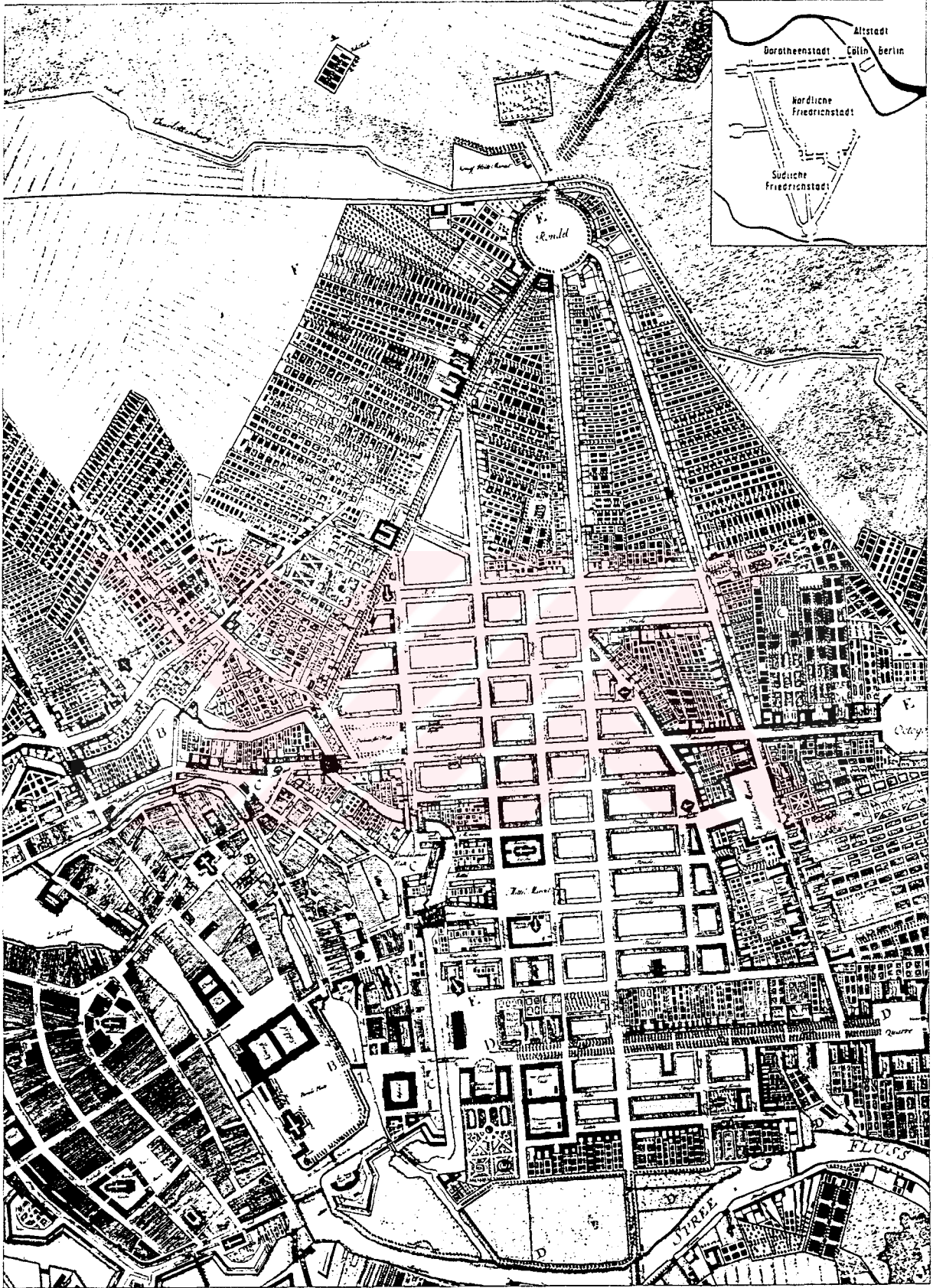
2. 4. KLASİZM DÖNEMİNDEKİ BERLİN

Fransa ve Almanya arasındaki politik gerginlik 19. yüzyılda' da inşaat sektörünün gerilemesine neden olmuştur, ancak 1815 yılından sonra iki yıllık savaşın sona ermesiyle tekrar bir ilerleme kat edilmiştir (şekil 2.6).

* Holländischer Viertel: Hollanda'dan göç eden işçi ve zenaatkarlara II. Friedrich Potsdam yakınında bir bölgeyi yerleşmeleri için vermiştir. Onlarda buraya kendi geleneksel tarzlarında konutlarını yapmışlardır. Bu bölgeye bu nedenle bu isim verilmiştir.

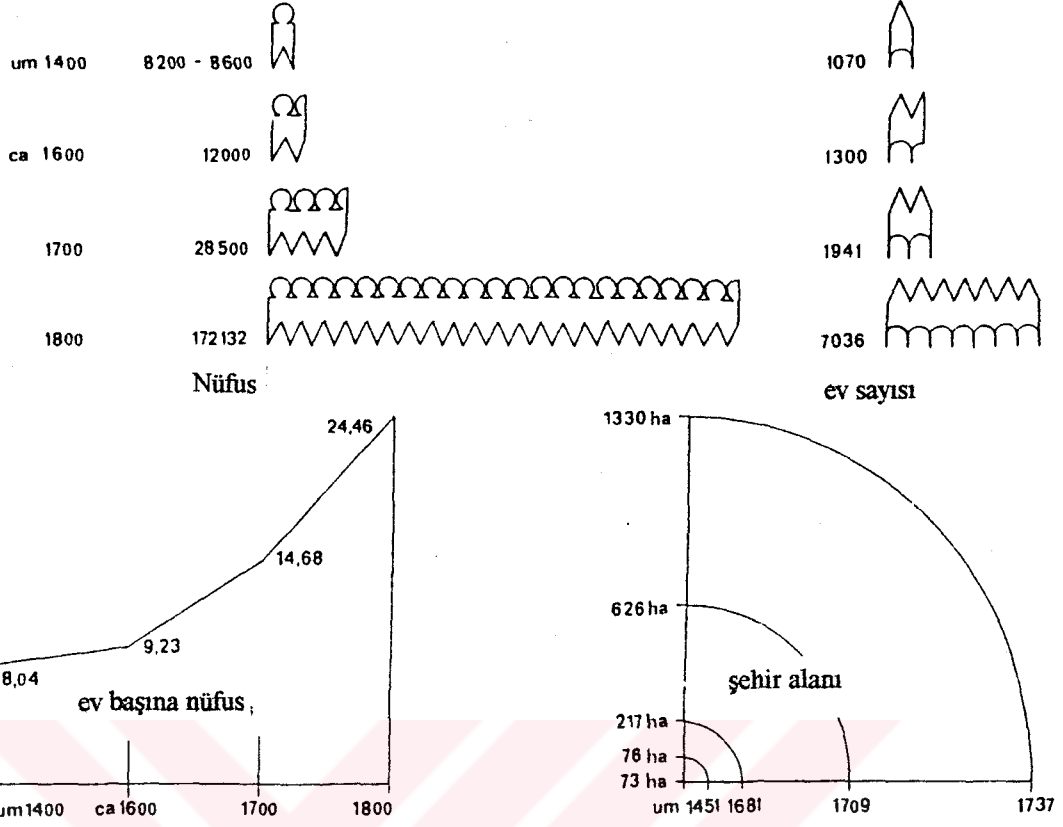


Şekil 2.4 - G. Dusableau tarafından çizilen Berlin-Cölln- Friedrichswerder ve Dotoheen, Friedrichsstadt şehir planı (1737).

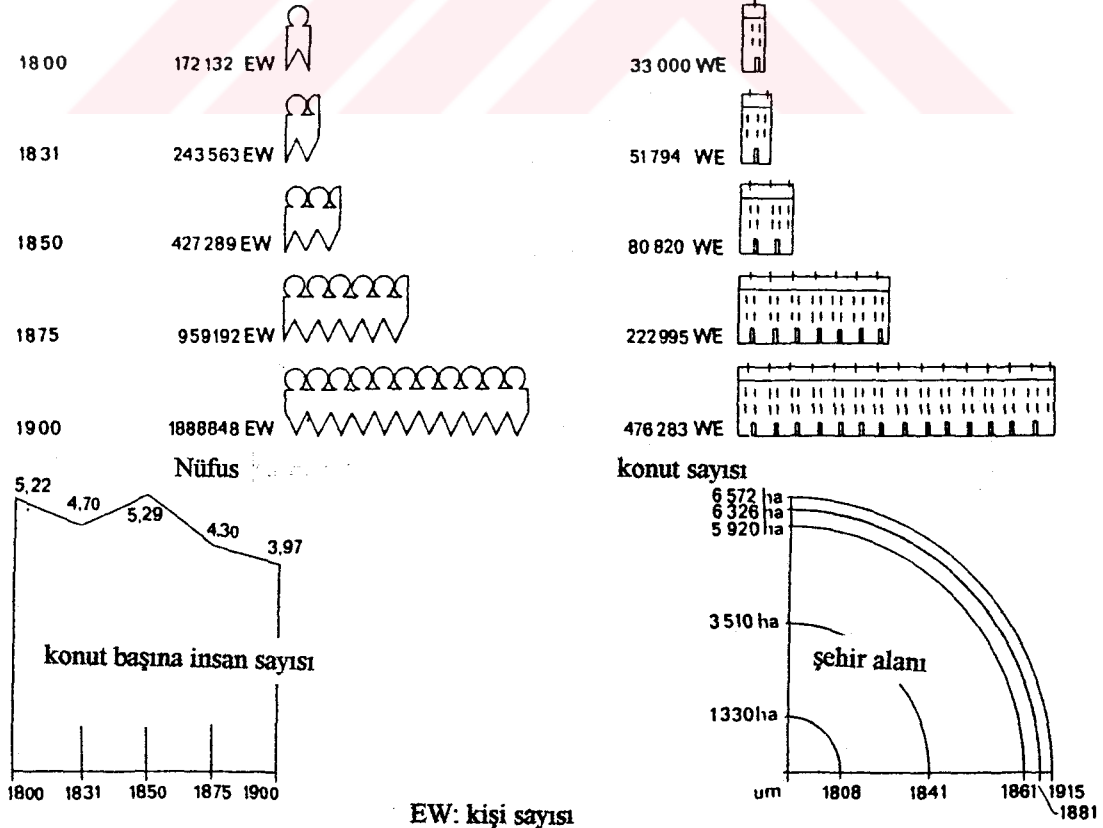


Şekil 2.5- Samuel, Schmettau ve Georg Friedrich Schmidt'in hazırladığı Berlin şehir planı. Tarihi şehri oluşturan Dorotheenstadt, Friedrichstadt ve bazı önemli tarihi yapılar belirtilmiştir (1748)

1237 VE 1800 YILLARI ARASINDAKİ BERLİN'İN ŞEHİR İNŞAAT GELİŞİMİ



1800 VE 1900 YILLARI ARASINDAKİ BERLİN'İN ŞEHİR İNŞAAT GELİŞİMİ



Şekil 2.6- 1237- 1800 ve 1800- 1900 yılları arasındaki Berlin'in şehir inşaat gelişimi ve konut vaziyeti.

Berlin'de klasizmin etkisiyle projeler üreten bir çok mimar olmuştur, fakat bu projelerin çok azı gerçekleştirilmiştir. Bu zamana kadar Berlin' nin eski şehir merkezi henüz bir müdahale görmemişti. Şehirdeki önemli binalar , stilleri ve dış düzenlemeleriyle şehirdeki diğer binalara uyum sağlamıyor, önemli bazı bölgeler ihmal edildiği için de acil müdahalelere ihtiyaç duyuluyordu. Şehir içinde önemli bir fonksiyon üstlenen Allee unter den Linden caddesi aynı zamanda saray bahçelerine bağlanıyordu ve yeterince detaylarına inilerek düzenlenmemişti. Cölln ve Friedrichswerder bölgelerinde ise bir çok kanallar karışmış ve sokakları düzensizdi. Şehrin acil yeni düzenlemelere ve yeni bir sokak ağına ihtiyacı vardı.

Bu problemlerin çözümü ve eski şehir merkezinin düzenlenmesi işini Karl Friedrich Schinkel (1781- 1841) üstlenmiştir. Şehrin tarihi merkezini ele alan Schinkel rasyonel mimari ve şehircilik düzenlemeleri yapmış ve bir çok önemli eseri şehre kazandırmıştır. 25 yıl süren çalışmaları boyunca saray köprüsü, Eski Berlin Müzesi, Friedrichswerder kilisesi, İnşaat Akademisi gibi eserlere imza atmıştır. Fakat eserlerinin çoğu İkinci Dünya savaşında yıkılmıştır. Schinkel çalışmalarını daha da derinleştirerek 1817 yılında tüm şehri kapsayan Berlin'in tarihi eser planını çıkarmıştır. Bu çalışması ile mimari ve şehirsal bir program hazırlayarak şehre önemli bazı müdahalelerde bulunmuştur. Bunların bir kısmını kendisi gerçekleştirmiş, fakat bir kısımda ölümünden sonra başka mimarlar tarafından gerçekleştirilmiştir.

Schinkel' in belirleği bir takım hedefleri vardı. Bunlar;

- Sokak ağının yeniden düzenlenmesi: Yeni yerleşmeleri ve dolayısıyla yeni açılan sokakları ve meydanları kapsıyordu. Bu düzenlemeler aşamasında bazı yerler dikkatlice yıkılmıştı. Şehir merkezindeki su yollarının düzenlenmesi ve bunların temizlenerek engellerden arındırılması da buna dahildi. Bu hedefin içinde Spree nehir kollarının tekrar düzenlenmesi ve liman genişletme çalışmaları da vardı.
- Friedrichswerder' in yeniden düzenlenmesi: Burası kenar bölge konumunda, eski şehir, Cölln arasında kalmış ve heterojen bir gelişme strüktürü gösteriyordu. Bazı yıkım ve yeni inşaatlarla çalışmalar sürmüştür.
- Yeni bir limanın, yükleme ve depolama alanları ile birlikte düzenlenmesi,
- Saray eğlence bahçelerinin ve Spree adası kuzeyinin yeniden düzenlenmesi: Bu alanlar daha önce yeşil alan olarak ilan edilmişlerdi.

Son madde diğer mimarlar tarafından kabul edilmemiş ve uygulanmamıştır. Schinkel' in tüm çalışmaları ve hedefleri III. Friedrich tarafından pek ciddiye alınmamış, ancak ölümünden sonra başka mimarların çalışmaları ile bazı hedeflere ulaşılmıştır. Bu doğrultuda yapılan çalışmalar, Berlin'i sokakları, meydanları, saray ve kiliseleri ile, bir başkent konumuna ulaştırmıştır. Schinkel şehir dışında, Kreuzberg ve Moabit yakınlarında, yeni yerleşmeler planlamıştır. Bu planları daha sonra Peter Joseph Lenne tarafından değiştirilmiştir. Lenne şehrin dış kesimi ile ilgileniyor ve mevcut şehir gelişiminin, doğa ağırlıklı bir mimari ile gerçekleştirmeye çalışıyordu.

1840 yılında nüfus 250, 000' e çıkmıştır ve aynı yıl Lenne bütün şehri kapsayan planını açıklamıştır. Bu planın içeriğinde, şehrin resmini en çok etkileyecek olan , yarım daire şeklinde batıya doğru açılan , şehrin gelişme yönünü ifade eden ve tüm yerleşmeyi kapsayan cadde idi. Bu cadde bütün tali yolları topluyor, su yollarını bağlıyor, sokak ağını ve demir yolunu belirliyordu.

Bu plan ile birlikte önemli kanallar açılmış, küçük limanlar düzenlenmiştir. Lenne'nin planları daha şanslıydı ve parça parça uygulanmıştır. 1862'de mühendis James Hobrecht tarafından yapılan gelişim planları aşamasında, Lenne planlarının bazı yönleri dikkate alınmıştır.

Teknik bir plan niteliğini taşıyan Hobrecht'in "Berlin KuruluşPlanı" , herşeyden önce Berlin' in Avrupa' nın en büyük kiralık kışlalar şehri olmasına neden olmuştur. Bazı eleştirilere göre bu planın uygulanması bir başarı getirmemiştir. Planlamalar Charlottenburg' da düzensiz blokların yerleşmesine neden olmuş ve getirdiği kurallar daha çok spekulatörlerin işine yaramıştır. Şehrin yoğunluğunu ve binaların yüksekliğini artıran bu kurallar 19. yüzyıl sonuna doğru kiralık kışlaların tipolojisini ve konut vaziyetini, standartların altına düşürmüştür.



BÖLÜM 3. BERLİN KİRALIK KIŞLALARI

3. 1. BERLİN KİRALIK KIŞLALARIN ORTAYA ÇIKIŞI

Kiralık kışla kelimesi ilk olarak 19.YY'da kullanılmış,ve bu şekilde konutların sosyal durumunu ifade edilmiştir. Kiralık ev veya kiralık kışla, aynı obje için kullanılan iki kelime,sosyal problemleri yansıtıyordu.

Düşünürler bu tip konutların artışı ve arka avlularda büyüyen ciddi sorunları görebiliyor ve belirtiyorlardı. Kiralık kışlalara karşı ilk hareketler ancak 19. yüzyıl sonlarında başlamıştır.Bu tür hareketler Hegemann'nın eseri "Taşlaşan Berlin" ve bu eserde bahsedilen "Bahçeşehir" düşüncesi ile desteklenmiş. Son savaştan sonra çoğu yıkılan kiralık kışlaların mimari ve şehirselleşme değeri üzerinde son on yıldır durulmaktadır. Heinrich, Geist, Huhn ve Monke gibi araştırmacılara göre kiralık ev ifadesi kiralık kışla ifadesi karşısında korunmalıdır.* Berlin , konut üretiminde geleneksel strüktürüne bağlıdır ve kiralık kışla örneklerinden günümüzde de faydalanılmaktadır. Geleneksel strüktürün korunması bu açıdan çok önemlidir.

Berlin'in şehir gelişimi 19. yüzyıl kiralık kışlaların inşaat spekülasyonu ile birleşmesinden sonra önem kazanır. Fakir köylülerin endüstri şehirlerine, Berlin'e göçleri ve dolayısıyla konut ihtiyacının artması geçen yüzyılın otuzlu yıllarından itibaren şehrin yoğun bir yapılaşmaya girmesine neden olmuştur. Artan göç yine artan kiralık evleri getirmiş, ve kiralık kışlaların arka avlularında yapılaşmaya başlamıştır. Daha az alanlarda daha çok insanın barınması standartların daha da altında yaşam şartları oluşturmuştur. Bu geçici çözüm II. Friedrich tarafından büyüyen konut sorununa karşı bir uygulamasıdır.

19. yüzyıl vazgeçilmez konut formunu oluşturan kışlalar, Berlin'in tipik ve farklı sınıflardan oluşan halk karışımını aynı çatı altında toplamıştır. Büyük endüstrinin şehirdeki eksikliği göç eden işçilerin başka bir şekilde veya yerde iş bulmasını gerektirmiş ve bu durum küçük işletmelerin kiralıklarında yüksek olmasıyla, kışlalara taşınmasına ve yaşama, çalışma fonksiyonlarının aynı alanda gerçekleştirilmesine neden olmuş. Eskiden var olan ev güvenceside böylece kalkmıştır. Artan toprak fiyatları , kilise okul, banyolar gibi binalarında kışlalara dönüştürülmesine neden olmuştur. Bu nedenle Bruch kiralık kışlaların strüktürünü "Şehir içindeki şehir" şeklinde ifade etmiştir. Şehrin resmini kiralık kışlaların dış cepheleri oluşturur ve tüm olumsuz yönleri arka avlularda saklanırdı.

Diğer metropol şehirlerde farklı sınıflardan insanlar farklı bölgelerde yaşarlardı ve bu da şehrin sosyal olarak bölünmesini getiriyordu. Berlin bu yönden diğer metropollerden farklıdır. Hobrecht kiralık kışlalarının bu yönünü diğer endüstri şehirleri karşısında pozitif bir konumda incelemiş, bu

* Geist, Monke, Huhn Berlin kiralık kışlalarını inceleyen araştırmacılarıdır.

şekilde fakir yerleşimlerin yutulmasının önlendiğini belirtmiştir. Bruch buna karşılık Hobrecht planını, Hausmann Paris planının kötü bir kopyası olarak değerlendirmiştir.*

Bu durum, bina strüktür ve sosyal durumun arka plandaki ekonomik ve politik sebepler gözetilmeden karşılaştırıldığını ve sonuçta yanlış yorumların ortaya çıktığını gösteriyor.

19. yüzyılda Berlin yüzeysel olarak Paris ve Londra gibi büyüdüğü için bunun nedeninin endüstriyel bir gelişme olmadığı sadece spekulatörlerin kiralık kışlalarla bir göçe neden oldukları anlaşılammıştır. Göçün ilk başlamasına makineleşme neden olmuştur, ama daha sonraları şehrin büyüklüğü insanları çekmiştir. Artan şehir nüfusu yine artan endüstri ile karşılanmaya çalışılmıştır. Büyüyen başkentlerin çeşitli sektörlerindeki refah düzeyini ülkeninki ile bir tutmalarından yanlış yansımalar olmuştur. Spekülasyonun bu denli kontrolsüz artışı, bu kadar yoğun ve hızlı bir göçün beklenmeyişindedir. Sermaye ve teşvik endüstrinin ana eksikliklerindedir. Hipotek sistemi inşaatçılar için en uygun sermayeyi oluşturuyordu. Çünkü konutların satışı ile hipoteğin tüm borçları konutun yeni sahibine aktarılıyordu. Bu şekilde inşaatçı kendi parasını kullanmadan sadece ödük aldığı para ile konut yapıp satabiliyordu. Spekülasyon sistemi bu şekilde ortaya çıkmıştır. Yatırım yapılan obje, konut veya arazi, kredi veren için en güvenilir alandı. 1853 inşaat yasalarına göre yoğun konut ihtiyacı karşısında yapılan inşaatlarda birçok masrafı kiracıların üstüne atmak mümkündü. Endüstri üretimine karşın konut spekülasyonun hiç bir katkısı yoktu, sadece konut yapımında el işçileri çalıştırılıyordu. Karları konutun satışından değil kirasından elde ediliyordu, mal yine spekülasyonun elinde kalıyordu. Spekülasyonun yaptığı her artış doğrudan halka yansıyor ve olumsuz etkiliyordu. Endüstriyel bir malın iyileştirilmesi spekülasyonu hiç ilgilendirmiyordu. Sermaye toprak ve inşaat spekülasyonuna yarıyor, endüstriye bir katkısı olmuyordu. Endüstri için gerekli sermaye eksikti ve spekülasyonu milli ekonomi için büyük bir yüküdü. Endüstrisi daha gelişmiş ülkelerle karşılaştığımızda fakir halkın yaşam şartlarında bir fark göremeyiz. Spekülasyonun toprak üzerinde yaptığı artışlar doğrudan kiralara yansıyor ve zor durumdaki halk daha yüksek kiralar ödemek durumunda kalıyordu.*

Spekülasyona tüm olanlara rağmen iyi bakılıyordu, çünkü büyüyen konut sorununa daha farklı bir çözüm bulmak imkansız görünüyordu. Bu sayede sadece konut üretimi konusunda bir gelişme değil, başka alanlarda da spekülasyonun yardımı ile bir ilerleme sağlanabilirdi. Bu ekonomik ilerlemeyi keşfetmek ve başlatmak için Stein, Humbolt, Hardenberg gibi hükümet memurları görevlendirilmiştir. Schinkel'ide bu reformcuların çemberine ekleyebiliriz. Schinkel işletme akademisini kuran Beuth ile birlikte modern endüstriyel gelişmeleri yürütmek amacındaydılar. Bu amaçla 1826 yılında birlikte bir İngiltere gezisi yapılmıştır. Schinkel burada spekülasyonun şehir

* Hobrecht planında Berlin'in tüm sokakları geniş planlanmıştır, Paris planında ise belli ve önemli sokaklar geniş tasarlanarak daha etkili bir konuma ulaştırılmıştır. Bruch ise bu noktayı eleştirmektedir. Fakat burada Bruch'un atladığı bir konu vardır; Berlin şehrinin Paris karşısında daha farklı ilgi alanları vardır ve Paris planı tarihi şehrin restorasyonunu kapsamaktadır.

* Konutların kirası ailelerin aylık gelirinin ortalama % 50'sini kapsıyordu, bu nedenle alt kiracılık sistemi ortaya çıkmış ve aileler sık sık ev değiştirmek zorunda kalmışlardır. Bu durum sağlık şartlarının daha da kötüleşmesine ve hırsızlık, cinayet gibi olayların bu mekanlarda artmasına neden olmuştur.

kuruluşu için önemini ve olumsuz yönlerini takip etme imkanı bulmuştur. Spekulasyonun konut üretiminde uzmanlaşması, monoton bir şehir gelişimine neden olmuştur. Böyle bir gelişmeyi Berlin'de, liberalizmin fikirlerini uygulayarak ve özel mülke, şehir kuruluşu ve mimarlıkta özgürlük vererek, engellemeyi düşünüyordu.

Schinkel bu yöndeki düşüncelerini ifade etmek için 1827 yılında Unter den Linden'de bir alışveriş merkezi tasarlamıştır. Kendi içinde kapalı her yapı inşaatçıların özel ilgi alanlarını yansıtmalıydı, böylece şehir yapılarında bir çeşitlilik hakim olacaktı. Schinkel'in kiralık konut tasarımlarından'da, çok açık bir şekilde, onun için tasarımın ne ifade ettiğini anlayabiliyoruz. Bu şekilde kiralık konut planlarının iyileştirilmesi için çalışmalar başlamıştır. Planlamalarda Berlinli odanın iyileştirilmesi için dar (12- 24m) fakat derin (ort. 45m) yapı tipleri üzerinde durulmuştur.

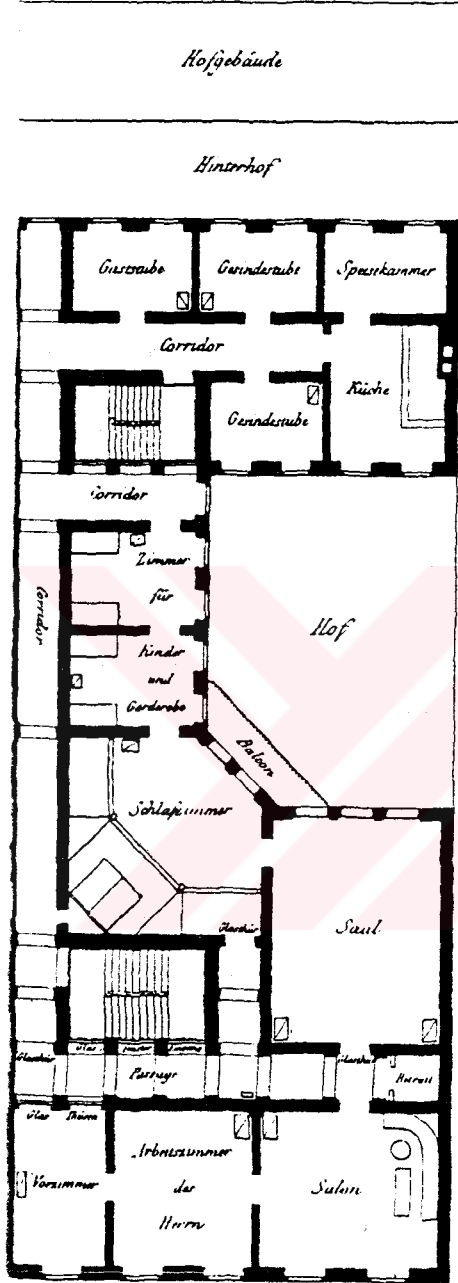
3.1.1. KİRALIK KIŞLALARIN PLANLAMALARI VE ÇEŞİTLERİ

Derin parsellerde bir ön bina, iki yan kanat ve arka bina bulunuyor ve bu yapı komşularından yangın duvarları ile ayrılıyordu. Berlinli oda ise ön binadaki konutları yan kanatlara bağlayan bir geçiş odası niteliğindedir ve odanın köşesindeki küçük pencereden çok az ışık alabiliyordu. Çoğunlukla yarı karanlıkta olan oda gösteri alanı olarak kullanılıyor ve bu şekilde önemi artırılmaya çalışılıyordu. Zamanın mimarlarından farklı olarak Schinkel planlamadaki geleneksel, katı fonksiyon dağılımını bırakıyor ve konut, gösteri konularını, iki taraftan ışık alan ön binada topluyor. Berlinli odaya ise ön oda ve gardroba dönüştürüyor veya merdiven yuvasını buraya yerleştiriyordu. Problem daha çok avluya bakan konutların ışık almalarıyla ilgilidir, bunun çözümünde avlunun büyüklüğü ile alakalıdır. Schinkel bu problemle ilgili iki kiralık konut tasarımı yaparak açıklamaya çalışmıştır.

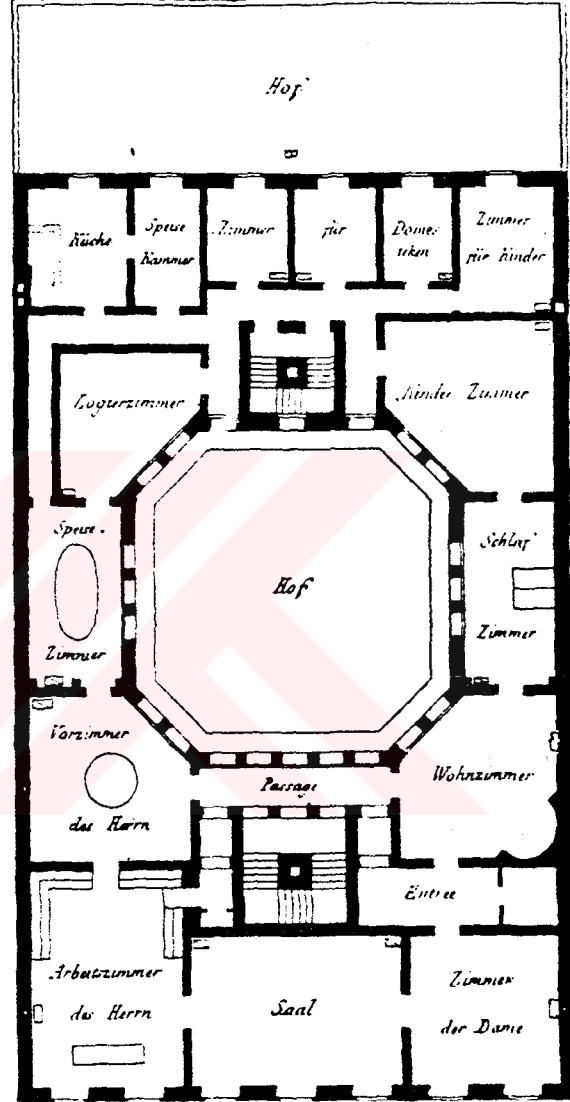
Schinkel, ön cephesi dar (otr. 20m) ve arka avlusu küçük (10x14m) bir yapının planlamasında yoğun kullanılan ve dolayısıyla sürekli ışık gerektiren odaları ön binaya aktarıyor, bu şekilde bu odalar hem avludan, hemde sokak yönünden rahat ışık alabiliyorlar. Buna karşılık yatak odalarını, az ışık alan, ön köşe odasına aktarıyor. Arka köşe odanın bulunduğu yere ise merdiven yuvasını yerleştiriyor (şekil 3.1.).

Sekizgen avlulu konutlarda ön cephe daha geniştir (25m) ve iki yan kanada olanak verir. Yan kanatlar çok dar olarak yerleştiriliyorlar ki bu köşedeki odaların ışık alması için daha avantajlıydı. Avlunun sekizgen olarak yerleştirilmesi köşe odaların daha iyi ışık almaları için oluşmuştur (şekil 3.2.). Arka avludaki odalarda yeterince ışık almaktadırlar ve merdiven yuvasının ortaya yerleştirilmesi ise konutların daha rahat ve eşit dağılmasını sağlamaktadır.

Fakat spekulatörlerin konut konusundaki uzmanlıkları nedeniyle şehrin çeşitliliği gerçekleşmemiştir. Schinkel'in kiralık konut tasarımlarına gelince ise tasarımların yayımlanmasına rağmen fazla örnek alınıp gerçekleştirilmemiştir. Buna neden ise spekulatörlerin herşeyden önce kar düşünceleri idi. Zengin insanların amacı ise şehirde yaşamak ama şehirde yaşarken aynı zamanda



Şekil 3.1- K. F. Schinkel. Şehir içi için tek yan kanatlı kiralık konut tasarımı. Üst kat planı (1826).



Şekil 3.2- K. F. Schinkel. Şehir içi için iki yan kanatlı kiralık konut tasarımı. Üst kat planı (1826).

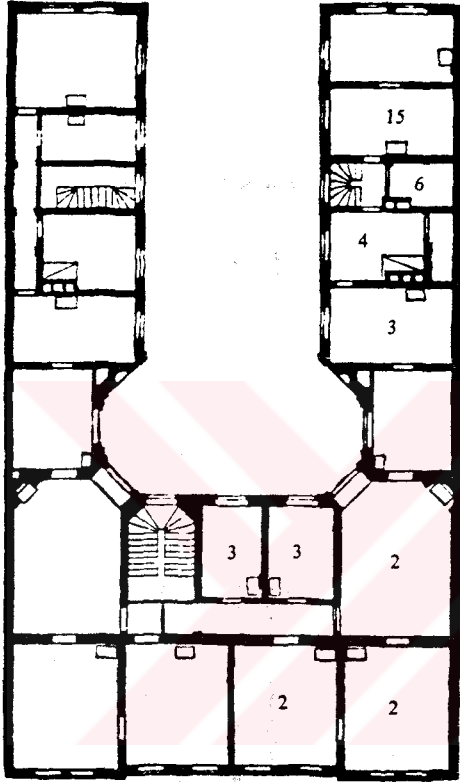
yeşile yakın, bağlantılı olmakdı. Oysa Schinkel bunları belirgin bir şekilde ayırmışdı ve dört tarafı bina ile kapalı konutlar zamanın modasına uymuyordu. Zenginlere hitap eden ise, Schinkel'in zamanından 1835 yılında Stüler tarafından tasarlanan Schneidersche konutudur (şekil 3.3.). Bu yapı sadece ön bina ve yan kanatlardan oluşmaktadır ki bu zenginlerin evleri için tipiktir. Arka bahçeye bir bağlantı oluşturmak için arka binadan vaz geçilmiştir. Fakat avlunun dar olmasından dolayı sadece yan kanatların alınındaki odaların bahçe ile doğrudan bağlantıları vardır. Sağ yan kanadın sonunda üst katlarda küçük bir daire vardır, dolayısıyla ön binada bulunan dairenin sadece yatak odaları bahçeyi görebilmektedir. Daha geniş avlulardada bu bağlantı fazla güçlü değildir, buda gösteriyor ki zenginler için bahçenin o kadarda önemli olmadığı. Temel planlamalar ve parsel böyle bir bahçe için fazla uygun değildi, amaç şehir yapı anlayışının biraz dışına çıkmakdı. Stein'in tasarımında Berlinli oda akşam davetleri ve kutlamalar için ayrılmışdı.

Ellili yıllarda zenginlerin kiralık konutları saraya benzemeye başlamışdır. Temel şemalara sadık kalınmış, Berlinli oda ise gösteri alanı olarak önem kazanmışdır. Hizmetçilerin geçiş odası olmaktan kurtarılmaya çalışılmışdır.

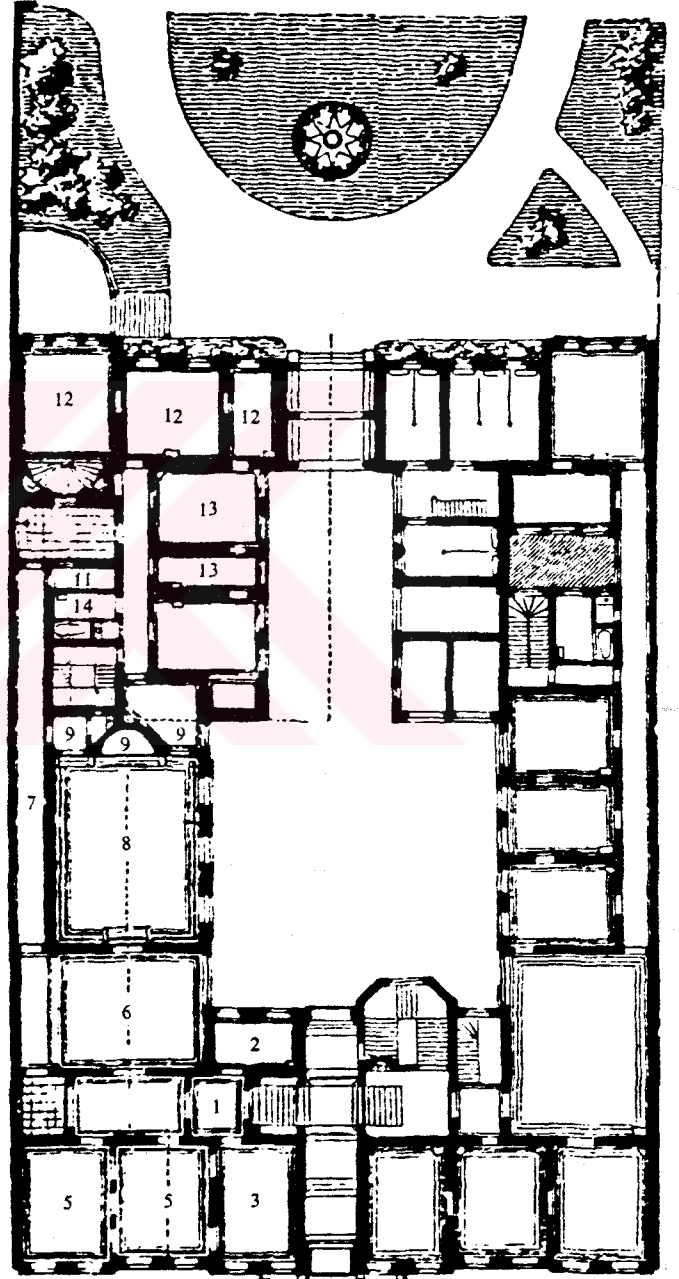
Yetmişli yıllarda yavaş yavaş saraya dönüşmeye başlayan kiralık konutlar,(şekil3.4.) artan toprak fiyatları nedeniyle önemini kaybetmişdir. Şehrin kiralık konutu ile villa karakterli kiralık konut sonuçda ayrılmışdır. Şehrsel kiralık konutları aynı zamanda iş yeri olarak işlev görüyorlardı. Arka bahçeden, avluların da dar olmasından dolayı vaz geçilmiştir. Tüm bu gelişmeler Schinkel'in kiralık konut tasarımlarının önem kazanmasına ve geliştirilmesine neden olmuştur. Buna örnek olarak Gropius ve Schmieden tarafından tasarlanan ve 1869- 1870 yıllarında inşaa edilen Gropius evini gösterebiliriz (şekil 3.5.). 1860 yılının polis kurallarına da uyan komşu avluların birleştirilmesi düşüncesinden yola çıkarak, yan kanatlar sırt sırta düzenlenmiştir. Bu aşamada, Schinkel'in merdiven yuvasını ön bina ile yan kanat arasında kalan köşeye yerleştirme fikri, uygulanmıştır. Orta kanat sayesinde bir merdiven ile iki konuta ulaşmak mümkündü ve bu tasarımda da Berlinli odanın geçiş odası olarak kullanımı engellenmiştir.

Doksanlı yıllarda kiralık konutlar yine gelişmiş ve iç avlular büyütülmüştür. Temel şemalardan biraz uzaklaşarak, fonksiyon alanların daha iyi yerleştirmeye çalışılmış. Yan kanatların önemi azalmış ve bu bölümler daha dar tasarlanmıştır. Örnek olarak Messel tarafından tasarlanan Tauentzien sokağı 14 numaralı konutu gösterebiliriz (şekil 3.6.). Yan kanatda mutfak, banyo va hizmetçi odası bulunuyor, günlük yaşamın geçtiği odalar ön binada ve özel odalar arka binada bulunuyordu. Konut bölümlerinin izole edimiş iki tarafa ayrılması olumsuz olmuştur.

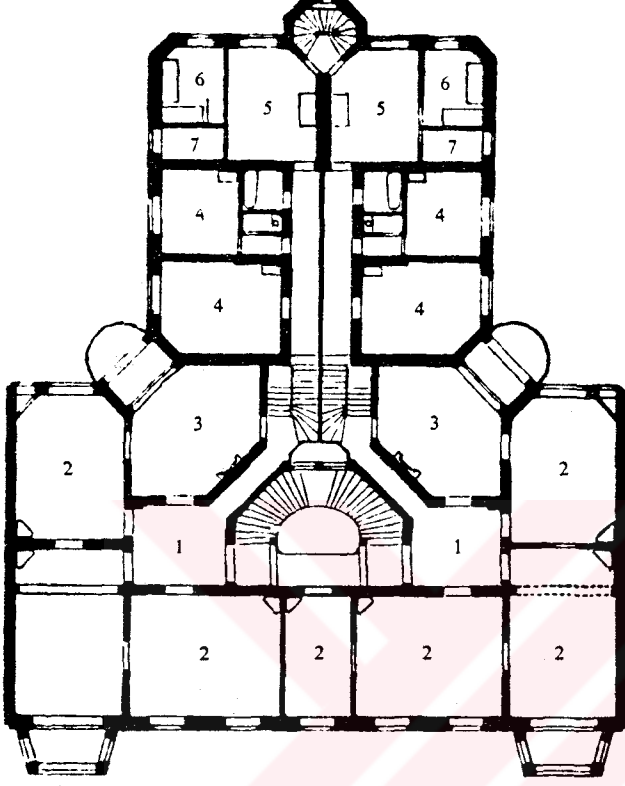
Yirminci yüzyılın başlarında Gessner sayesinde kiralık konutların villa yerleşimlerine bir alternatif olabileceği ortaya çıkmıştır. Şehirdeki konutlarında yeşil alanlar içinde yaşamı andırabilmeleri için avluları büyütmüş fakat konutun ön bina ile arka bina arasındaki ayrımı desteklemiştir. Bu uzaklık, avlunun da büyümesiyle, yan kanatlarda uzun koridorların oluşmasına neden olmuştur. Bu planlamalarda iyi olan eskinin taklit edilmemesi şemaların aynen uygulanmamasıdır, fakat 19. yüzyıl kiralık konutlarına nazaran daha iyi örnekler de değildirler.



Şekil 3.3- A. Stüler. Anhalt sokağındaki Schneidersches kiralık konut. Birinci üst kat planı (1835). (2) oturma ve misafir odası, (3) yatak odası, (4) mutfak, (5) yemek odası, (6) hizmetçi odası, (15) bahçeye açılan küçük arka daire.

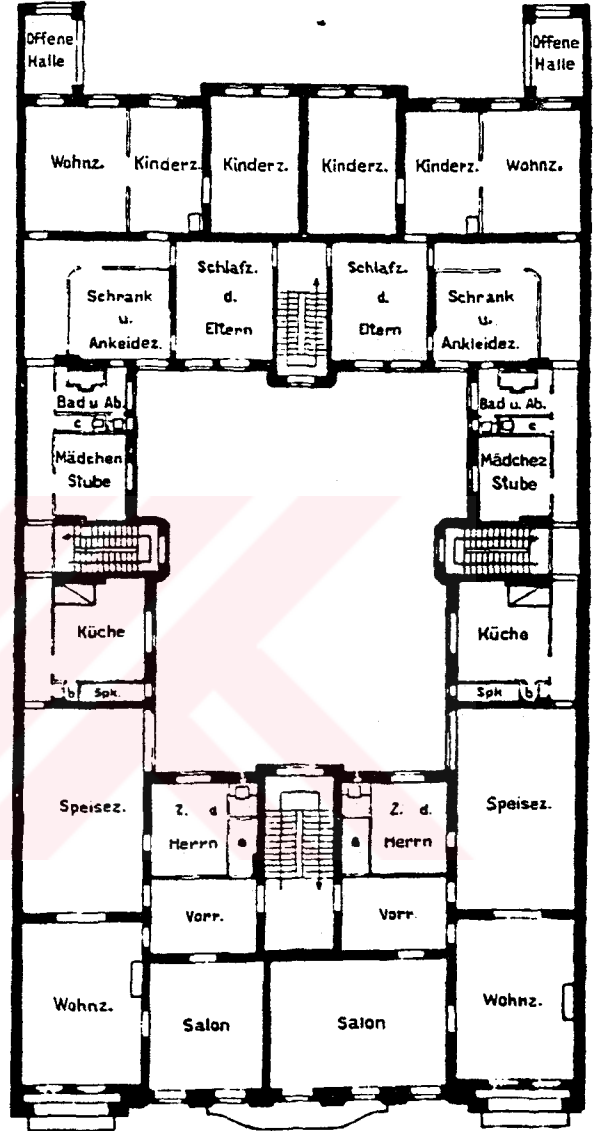


Şekil 3.4 - Hitzig. Wilhelm sokağındaki Krausesches kiralık konutu. Zemin kat planı (1867- 1868). (8) dans odası, (9) dans odasının yan odaları, (10) üst ışıklandırma, (11) mutfak ve bodruma ulaşan merdiven, (12) oturma odası, (13) yatak odası, (14) banyo ve tuvalet. (1) koridor, (2) hizmetliler, (3) beyin odası, (4) ön oda, (5) bayanın odası, (6) yemek odası, (7) koridor,



Şekil 3.5 - Gropius ve Schiemedel. Karlsbad'daki Gropius kiralık konutu. Üst kat planı (1869-1870).

(1) giriş, (2) oturma ve misafir odası, (3) yemek odası, (4) yatak odası, banyo ve tuvalet, (5) mutfak, (6) hizmetçi odası, (7) yemek odası.



Şekil 3.6 - A. Messel. Tauenzien sokağında kiralık konut (1894).

Aynı parsel şartlarına sahip olan kiralık kışlalarda kiralık konutlar gibi aynı temel planlamaları uygulamışlardır. Fakat konutlar spekulatörler tarafından daha fakir halk için yapıldığından maksimum kar ve parsellerin sonuna kadar kullanılması amaç edinilmişti. Ön binalar daha iyi konumlarından dolayı daha zenginlere kiralanırdı. Planlamalar ise duvar ustaları tarafından geleneksel şemalara bağlı olarak oluşturulurdu. Bu arada her ev sahibi planlamalar üzerinde kurcalar ve temel planlamaların çoğunlukla olumsuz yönde değişmesine neden olurlardı. Hipotek sistemi daha sonraları spekulasyonu da olumsuz etkilemeye başlamıştı. Mesela komşularla oluşturulacak ortak avlular bazı kazançlar sağlıyordu, ama bu avantaj çok sonraları dikkate alınmıştı. Spekulatörlerin ortak kazançları düşünüldüğünde 1853 inşaat kurallarının önemi ortaya çıkmaktadır. İnşaat türü olarak kiralık kışlayı belirlemeleri spekulatörlere gerekli güvenliği ve hipoteki getiriyordu. Otuzlu kırklı yıllarda inşaat yağmacılığın artmasından dolayı hipotek şahitleri inşaatın kalitesi üzerinde duruyorlardı. Aldıkları kredileri kendi işlerinde kullananlar bu yıllarda artmıştır.

Schinkel şehrsel bir stüktür oluşturmak için inşaat strüktürünü değiştirmeye çalışmıştır. Bu şekilde dolaylı yollardan kiralık kışlaların inşaat strüktürüne etkide bulunmayı amaçlamıştı. Masif bir inşaat strüktürü kapsamında, kiralık kışla merdivenlerinin masif olarak önermiştir. Aynı zamanda bu 1853 inşaat kurallarının temelini yansıtıyordu. Bu şekilde hükümet arka avluların bozulmasını ve bir konutta yaşayan kişi sayısını azaltmayı ümit ediyordu. Spekulatörlere masif inşaat strüktürü uyuyordu bu şekilde kat sayısı artırılabiliniyordu. Fakat hükümet böyle bir açıklamada bulunmamış, bu şekilde yangınlara karşı bir önlem alındığını ifade etmiştir. Parsellerin kullanımında tek bir şart olan avlu büyüklüğü söz konusudur, yine yangına karşı önlem almak için avlu büyüklüğü minimum bir itfaiye aracının dönebileceği ölçülerde (5, 3x5, 3m) olmalıydı. Hükümet bu şekilde tüm yapı için en acil önlemleri alıp bunların sorumluluğunu üstünden atmaya çalışıyordu. Dar arka avluların sorumluluğu böylece tek tek inşaatçılara yüklenmiştir. Artık güvenlik yanında kar hesapları da daha rahat hesaplanır olmuş ve kiralık kışlalar ticari obje konumuna düşmüştür.

İnşaat alanına olan talebin artmasıyla inşaat spekulasyonuna ek olarak toprak spekulasyonunu ortaya çıkarmıştır. Toprak fiyatları ise burada kurulacak konutların kiralarını şimdiden belirliyordu. Artan toprak fiyatları arzilerin daha iyi kullanmaya zorluyor yani daha yüksek inşaatları oluşturuyordu. 1853 inşaat kurallarındaki masif inşaat strüktür şartı doğrultusunda çok yüksek kışlaların oluşumunu engellemek için kışlaların yüksekliği sokak genişliği ile sınırlanmıştır. Ev sahipleri önlerindeki sokağın düzenlenmesinden de sorumluydular, 1826 yılında yayımlanan Hobrecht planı ile sokak genişliğinin 20m olması kararlaştırılmıştır. Bu önlem aynı zamanda yangına karşı alınmıştı. Fakat gerçekte kuralların daha çok estetik amaçlı sınırlamaları vardı. Mesela yükseklik sınırı sadece ön bina, sokağa bakan cephe, için geçerliydi. Arkada, avluya bakan binalarda avlu ölçüleri dışında binaların yüksekliklerine bir sınırlama getirilmemişti.

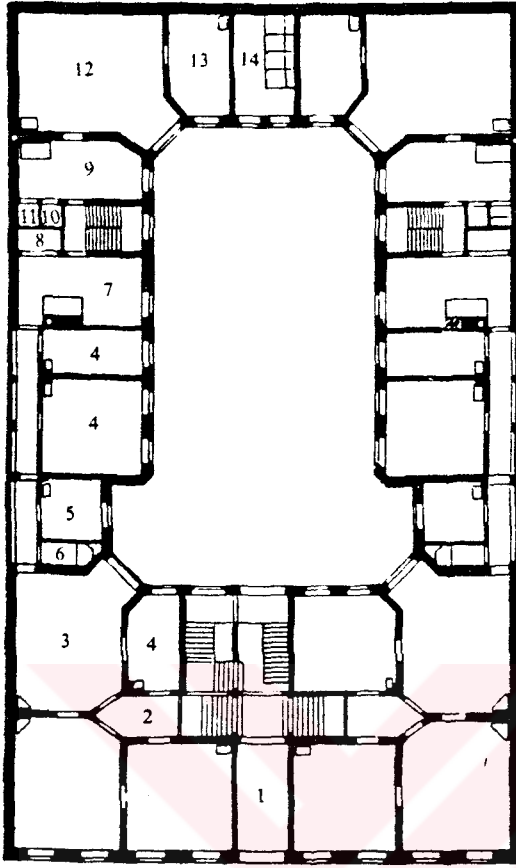
Ellili yıllarda bile daha fakir bölgelerin arka avlu binaları dört katlıydı. Avlunun dört tarafı binalarla kapalı olduğu için konutlar çok yetersiz ışık alıyorlardı. Zemin katdaki konutlar çoğunlukla gölgede kalıyor ve kışlalarda bodrum katına dahi izin veriliyordu. Havalandırma ise yine dört tarafın

kapalı olmasından dolayı imkansızdı. Bu durum olayları daha kötüleştiriyordu, çünkü avlulara bakan mutfak, yatak odaları ve tuvaletler dışında küçük endüstri işletmeleri de vardı. Bu işletmelerin sokak tarafına kurulması ve kötü kokularını, gürültülerini etrafa yaymaları yasakdı. İnşaat kurallarına göre odaların hepsi yeterince ışık ve hava almalıydı, ama bu şarta çok az uyulurdu. Arka avluların bu şekilde yok olması hükümeti ve spekulatörleri ğek ilgilendirmiyordu. Fakat bu kontrolsüzlük arka avluları baştan çıkartıyor ve buralarda yaşayan insanlarda hastalanıyorlardı. Buralar cinayetlerin işlendiği ve alkoliklerin barındığı mekanlar konumuna düşmüştür.

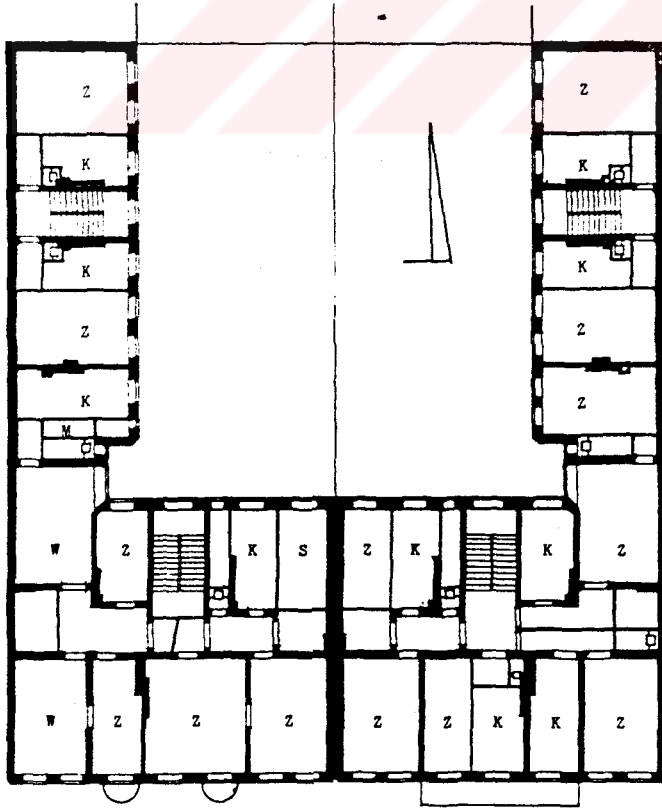
Arka avludaki konutlar genellikle yanyana sıralanmış iki veya üç odadan oluşmaktaydı. Bir oda, depo ve mutfak bir işçi ailesi için yeterli görülüyordu. Odalar ya direkt veya koridorlarla birbirine bağlanmaktadırlar.

Arka avludaki konutların tam tersi ön binada zenginler için tasarlanan konutlarda her ihtiyacın yerine getirilmesine çalışılıyordu (şekil 3.7.). Berlinli oda avluya açılan küçük penceresi ile zengin evlerin merkezi olarak değil, yemek odası olarak değerlendiriliyordu. Yan kanatlarda yatak odaları ve arka binada ise mutfak ve personelin ulaşabilmesi için bir merdiven bulunuyordu. Salon ve karşılama odaları ön evde bulunuyordu. Bu odalar sokağa bakıyor ve kutlamalarda odalar çift kanatlı kapılarla birbirlerine bağlanabiliyorlardı. Cumba ve balkonlar ancak yetmişli yıllarda ortaya çıkmış ve odaların devamını sokağa doğru sürdürmüşlerdir. Bu elemanların eklenmesi ile şehir konut strüktürü gelişmiş ve monoton cepheler cumba ve balkonlarla zenginleştirilmiş, değiştirilmiştir. En üst katlarda balkon ve cumbalardan vaz geçilmiştir. Bunun bir sebebi cephe düzenlemelerinden dolayı, diğer sebebi ise içerdeki kiralık kışla hiyerarşisini dışardan ifade etmek içindir. Birinci katda en büyük ve gösterişli konut bulunmakta ve beletage olarak anılmaktadır. Bunun üstündeki konutlar ise genellikle bölünmüşlerdi. Kat yükseklikleride konutların gösterişine göre değişiyordu, mesela beletagenin yüksekliği 3,50- 3,75m arasındaydı. Daha üst katlardaki konutların yüksekliği ise 3, 00 ile 3, 50m arasında değişmekteydi. Arka avludaki konutlarda ise bu rakam ancak 2,80m idi.

Farklı büyüklüklerdeki konutlar, James Hobrecht'in düşündüğü gibi, zengin ile fakirleri karıştırmış ve bir çatı altında toplamıştır. Bu strüktür sayesinde sosyal dengenin kurulması mümkün olabilirdi. İngiltere ile karşılaştırıldığında bunun Berlin için pozitif bir faktör olduğu kabul edilmektedir. Londra'da zengin ve fakirler bölge olarak ayrıldıkları için zenginler fakir işçilerin ne zor şartlarda yaşadıklarını hiç görmemişlerdir. Hobrecht zenginlerin fakirlerden ayrı yaşama isteklerini anlayabiliyordu ama, karışık yaşandığında zenginlerin fakirlerel katkıları olabileceğini düşünüyordu. Farklı konutların bir araya gelmesi spekulatörleri karları oranında ilgilendirirken, hükümeti ise şehrin dışardan görüntüsü ilgilendirmektedir. Aradaki insani duygulardan ise şüphe ediliyordu. Konutların parsel içinde arkaya doğru ilerlemelerine rağmen asıl yaşam ön binada, sokağa bakan odalarda devam ediyordu. Burada çok yakın olmasına rağmen sosyal problemlerden arınılıyordu. Ayrıca seksenli yıllarda bu özel konutlara ayrı girişler düzenlenmiş ve insanların izole edilmesi bu şekilde desteklenmiştir. Zenginlerin evleri büyüdükçe bu aynı şekilde arka avluyada



Şekil 3.7 - Daha büyük daireler içeren kiralık konut tipi (1877).
Zemin kat planı. (1) geçiş, (2-8) ön bina, (2) ön oda, (3) oturma odası
(4) yatak odası, (5) hizmetçi odası, (6) tuvalet, (7) mutfak, (8)
yemek odası, (9-13) arka konutlar, (9) mutfak, (10) yemek odası,
(11) tuvalet, (12) oturma odası, (13) yatak odası, (14) atık odası, çöp



Şekil 3.8 - Stephan sokağında kiralık konut (1886). (z) oda, (s) yatak odası, (k) mutfak, (w) oturma odası, (m) hizmetçi odası.

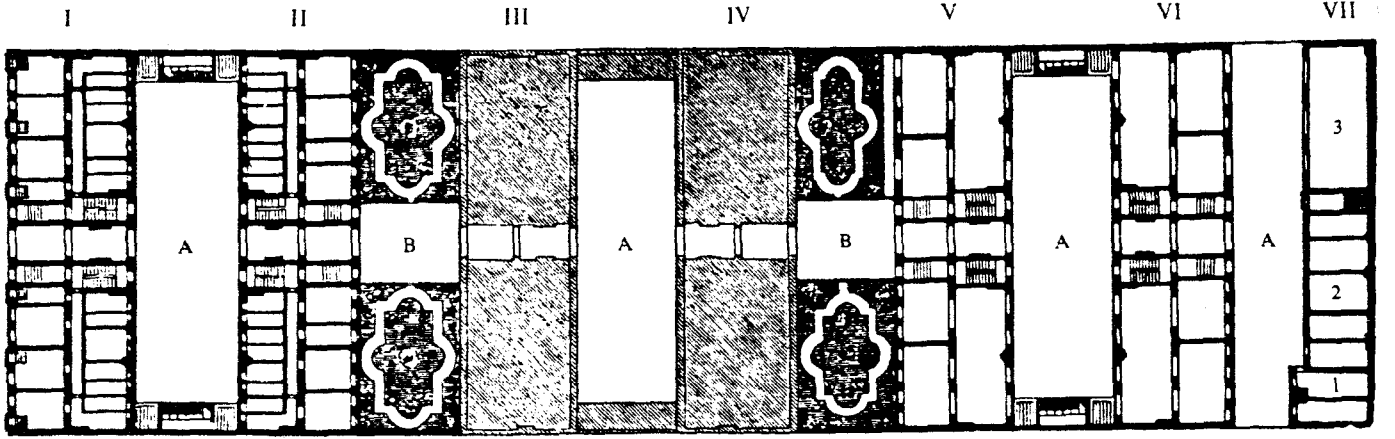
yansiyordu. Arka avluda bulunan konutların kalitesi artarken tabii ki kiralari da artıyordu. Sonuçta farklı tabakaların karışımından söz etmek çok doğru olmazdı.*

Şehir bu karışıma rağmen yinede farklı bölgelere bölünmüştür. Sosyal strüktüre göre ön binadaki konutların büyüklükleride değişiyordu. Daha az zengin bölgelerde ön binadaki konutlar yan kanatlardan arkaya doğru ilerliyorlardı. Bu yan kanatda mutfak, tuvalet, yemek odası, kilerler ve hizmetçi odası bulunuyordu. Arka binada bulunan konutlar ön evden bağımsız olarak istenilen parçalara bölünebiliyordu. Tüm bunlara rağmen geleneksel temel planlamalara sadık kalınmıştır. Yan kanatlı yapı tipinden vaz geçilmemesinin sebebi, değişgen sosyal yapıya bağlı olarak talep edilen konut büyüklüklerine anında, rahat cevap verebilmek içindir. Konutlar detaylarda rahat değişime uğrayabilecek şekilde hazırlanmışlardır. Ön binadaki odalar birbirlerine kapılarla direkt bağlantılıdır. İstendiğinde bu bölümdede küçük konutlar oluşturulabilmektedir. Oluşan odalar, sokağa bakan bir pencerele dar (1, 5- 2, 5m) ve uzundular. Seksenli yıllarda taşıyıcı ve basit bölücü duvarlar arasındaki farkın iyice anlaşılması ile konutların esnekliği artmıştır. Duvar ustası Rabitz basit bir şekilde inşaa edilebilen alçı bölücü duvarları geliştirmiştir.

Bu esnekliğe örnek olarak, 1886 yılında yapılan, Stephan sokağı 4- 15 numaralı kiralık evi gösterebiliriz (şekil 3.8.). Esneklik sadece ön bina için geçerlidir, alt katda ise bir dört odalı diğeri üç odalı iki daire vardır. Aynı temel planlamalar üzerinde, değişen bölücü duvarlarla, daha üst katlarda iki bir odalı, iki iki odalı daireler yerleştirilmiştir. Üst ile alt katı karşılaştırdığımızda büyük dairelerin planlaması aşamasında esnekliğin göz önüne alındığı anlaşılmaktadır. Mesela merdiven önü bu amaçla yeterince geniş tasarlanmış ve ortadaki odanın kapısında tam merdivenin karşısına yerleştirilmiştir. Böylece her konuta merdivenden direkt bir bağlantı oluşturulmuştur.

Yan kanatlı kiralık kışla tipine işçi bölgelerinde prensip olarak bağlı kalınmıştır. Derinlemesine yoğun bir yapılaşma anlamına gelen bu planlama tipinde yan kanatlar iptal edilseydi çok daha ayrıcalıklı olurdu. Yetmişli yıllarda Borsig Moabit'de işçilerin çalıştıkları fabrikaya daha yakın oturabilmeleri için işçi konutları inşaa etmiştir. 1874 yılında Acker sokağına kurulan Meyer's Hof bu tür konutlar için önemli bir örnektir (şekil 3.9.). 36, 5m genişliğinde ve 130m derinliğindeki parselde, toplam ortalama 2, 000 insan dört katlı binalarda yaşıyorlardı. Her üç konutun ortak bir koridoru vardı, kapalı bir aile yaşantısından burada söz etmek imkansızdı. Oysa bu probleme küçük koridor veya nişlerle çözümlenmek mümkündü. Ama tek veya çift odalı konutlarda yaşayan aileler sadece gecelemeğe gelen işçilerden yeterince rahatsızdılar. Bu planlamalarda pozitif olan, mutfak ve odaların farklı avlulara yerleştirilmiş olmasıdır. Odaların bulunduğu avlular bahçe şeklinde düzenlenmişlerdir. Binalar arasındaki mesafesini 10m olmasına rağmen, arazinin yeterince geniş olmasından dolayı, konutlar yeterince ışık alabilmektedirler. En alt katdaki konutlar dahi yatay olarak ışık alıyorlardı. Parsel ortasındaki özel yol ile açılmıştır. Kapalı avlulu örneklere karşılık bu

* W. Hegemann, Das steineme Berlin, Berlin 1963, s. 232, 233



Şekil 3.9 - Meyer's hof kiralık konutun planlaması, Acker sokağı 132- 133. Zemin kat, 1874. (A) avlular, (B) bahçeler, (I- VI) konutlar, (V- VI) zemin kattaki ticarethaneler. (VII) idare birimleri: (1) buhar makinesi, (2) idarecinin- yöneticinin dairesi, üstünde banyo, (3) ek: depo, garaj gibi.



Şekil 3.10 - K. F. Schinkel. Tek yan kanadı olan bir kiralık konut için iki cephe önerisi (1826).

tip yerleşimlerde açık girişler sayesinde konutlar yeterince havalanabilmekteydi. Beşinci ve altıncı binaların zemin katında bulunan endüstri işletmeleri de rahat havalandırılma imkanı buluyorlardı.

Bu inşaa şekli tüm işçi konutlarına yaygınlaştırılıysaydı, her işçi konutu yeterince ışık alabilecek ve havalanacaktı. Binaların sıralanması daha geniş açıklıklarla yapılsaydı, parselin derinliklerinde dahi rahat konutlar elde edilebilirdi. Bu gelişimler kar amaçlı spekulatörlerin bile işine gelirdi. Fakat spekulasyon sisteminden dolayı hükümet de özel mülk konusunu spekulatörlerin tarafında destekliyordu. 1887 yılının inşaat kurallarına göre minimum avlu alanı 60 metrekare ile sınırlandırılmış ve bu şart her bir parsel için geçerliydi. İnşaat alanı parselin üçde ikisi ile sınırlıydı. 1860 yılındaki ortak avlu izni burada dikkate alınmamıştır. On yıl sonra değişen 1897 inşaat kurallarında ortak avlu sistemi tekrar gündeme gelmiştir. Komşu avlusunun yarısı yükseklik hesaplarında kullanılabilirdi. Bahçe şehir düşünceleri doğrultusunda derin parsellerin derinlemesine doğru şeritler halinde kesilmesi ön görülüyordu. Parselin derinlemesine doğru inşaat yoğunluğu azaltılıyordu. Böylece yerleşimlerin ortasına yeşil alanlar eklenebiliyordu. Fakat bu düşüncelerin şehir içi yapılaşma aşamasında açık alanların konutlarla direkt bağlanmasını düzenleyemiyordu. Zamanın inşaat kuralları çok gevşek ve belirsizdi, sadece binalar arası mesafenin minimum 6m olması şartı vardı. Bu belirsizlikler ve gevşeklik spekulatörler tarafından çok iyi değerlendiriliyordu.

3. 1. 2. KİRALIK KİŞİLERDE DİŞ CEPHE DÜZENLEMELERİ

Kiralık kışla dış cephelerinin önemi tüm şehirdeki cephelerin gösterişli olmasından kaynaklanıyordu. Çoğu ev sahipleri kendi kiralık kışlalarında oturmadıkların bir süre sonra dış cephelerini gösterişide önemini kaybetmişdir.

Metropol endüstri şehirlerinde spekulasyon üzerinden yapılan inşaatlar fakir işçi bölgelerinin yutulmasına neden olmuştur. Fakat Berlin'de böyle bir durum halk sınıflarının konut içinde karıştırılmasından dolayı engellenmiştir. Daha yüksek halk sınıfı kiralık kışlalarda yaşamaya alıştığı için dış cepheler süsleniyor, daha fakir bölgelere dahi bu dış cephe süslemeleri aktarılıyordu. Böylece bazı çirkinlikleri dış cepheler sayesinde avluların gerisinde saklamayı umuyorlardı.

Dış cephelerin süslenmesinin bir diğer nedeni binayı daha değerli göstererek yangın kasa değerini artırmaktı. Bu gibi avantajları dikkate alan kredi veren topluluklar dış cephe düzenlemeleri için ayrıca bir miktar ayırıyorlardı. Komşu binalardan daha gösterişli olması bazı çıkarlar doğrultusunda tercih ediliyordu. Berlin hükümeti Berlin'i hep ileride başkent olacak düşüncesiyle inşaa ediyorlar ve dünya şehri olarak gerekli ihtişamı vermeyi istiyorlardı. Kiralık kışlaların dış cepheleri hükümetin amaçları doğrultusunda estetik yönlerden önem taşıyordu. 1853 inşaat kuralları ile yangın önlemleri olarak inşaat strüktürünü değiştirmiş, fakat inşaatların sokağa doğru çıkma sınırlamaları ve sokak tarafına endüstri işletmelerin kurulma yasağı tamamen estetik düşünceler doğrultusunda alınmış kararlardır. Temel strüktürlere bu şekilde karar verilmiştir.

Hükümetin amacı olan düzen ve kendi arasında çok farklı olayan şehir strüktürü Schinkel'in amaçlarına ters düşüyordu. Schinkel çok çeşitli bir şehir strüktürü taraftarıydı. Klasik etkileri tüm yapılarına aktararak tarihe bağlı olmayan yeni bir şehir strüktürü oluşturmaya çalışıyordu. Yeni bir stil düşüncesi daha çok, var olan elemanları daha farklı sistemlerle yeniden düzenlemek şeklindeydi. Kiralık ev tasarımlarından da anlaşıldığı gibi klasik elemanları, dış cephe dekorasyon elemanları ile bağlantılı olarak kullanıyordu ve bu şekilde ona göre olan şehir strüktürünü oluşturuyordu. Alçak çatı, parapet duvarları veya alınlıklarla, sokak cephesinde kapatılmaya çalışılıyordu. Ana dekoru pencerelerin etrafındaki söveler, denizlikler ve üstündeki küçük gölgelikler belirliyorlardı. Schinkel'in cephede yaptığı farklılıklar iç mekanların fonksiyonlarını dışarıya yansıtmakla ilgiliydi, böylece dış görünüş için şematik çizimini ifade edecekti.

Bu amaçlarını Schinkel'in kiralık ev tasarımına bakarak anlayabiliriz. Planlamaları belli tek yan kanatlı bir kiralık ev için alternatif cepheler tasarlamıştır. İlk örnekte aynı büyüklüklerdeki pencereler konutların aynı değerinde olduklarını ifade etmek içindi. İkinci örnekte ortadaki kat daha belirgindir, diğer katlardaki pencereler belirgin bir şekilde daha küçüklerdir (şekil 3.10.). Konut değerlerinin bu şekilde dış cepheye yansıtılması bazı problemleri gündeme getirmektedir. Arka avludaki odaların ışık alması sokak cephesindeki pencerelerin büyüklüğü ile alakalıdır, Schinkel'in burada zamanının "daha az kiraya daha kötü konut" düşüncesine paralel olduğunu söyleyebiliriz.

Berlin'in tek düze gelişmesine karşılık Schinkel otuzlu yılların başlangıcında kiralık konut kuruluşunda tarihi inşaat stillerine dönmüştür. Tarihe olan bu ilgiyi eklektizm olarak nitelendirebiliriz. Yetmişli yılların başlarında rönesans akımı ile eklektizm Berlin şehrinin akımsal gelişiminde belirleyici olmuştur.

Kiralık konutların dış cephe şekillendirme görevi tamamen mimarlara verilmiştir. Fakat planlamalar daha öncede olduğu gibi duvar ustaları tarafından tasarlanıyordu. 1853 kurallarının dış cephe düzenlemeleri ile ilgili sıkı şartları şehrin dengeli gelişmesine garanti oluşturmuştu.

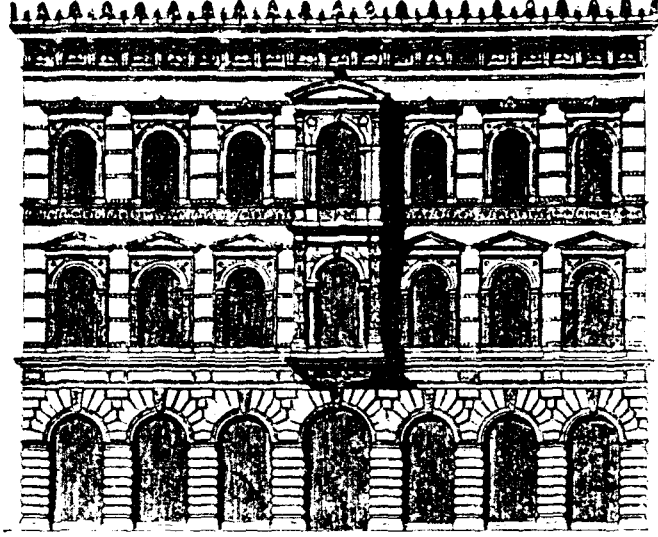
Daha öncede değindiğimiz gibi dış cephenin durumu kiralık kışlanın içindeki sosyal vaziyeti yansıtıyordu. Yükseltilmiş kat veya birinci katda en pahalı konutlar bulunuyor, en üst katda ise en ucuz konutlar bulunuyordu. Schinkel'in burada yapmak istediğine spekulatörler katılmış ve yaygınlaştırmışlardır. Konutların değer farklılıkları sadece pencere büyüklükleri ile değil aynı zamanda süslemeler ile de ifade edilmiştir. Kat sayısının dörde beşe çıkmasıyla dikey ve yatay hatlar önem kazanmıştır. Dış cephe dekorasyonun ağırlık kazanması ile helenistik stilde örnekler oluşmuştur. Tarihe bağlılık dışında bu stil şehirselsel bir strüktür elde etmek için kullanılmıştır. Bir takım motifler seçilerek kullanılmıştır. Daha zengin muhitlerin konutlarının dış cephelerinde helenistik stil dışında gotik etkilerini de görebiliyoruz. Ellili yıllardan nihayet Schinkel stiline olan bağlılık sona ermiştir.

Altmışlı yıllarda şehrin iç bölgelerindeki kiralık evlerin dış cepheleri belirgin bir değişime uğramıştır. Kat sayısının artması cephelerin monotonlaşmasına neden olmuştur. Bunu önlemek ve cephelere canlılık kazandırmak için cephelerin süslemeleri güçlendirilmiş ve artırılmıştır. Helenistik

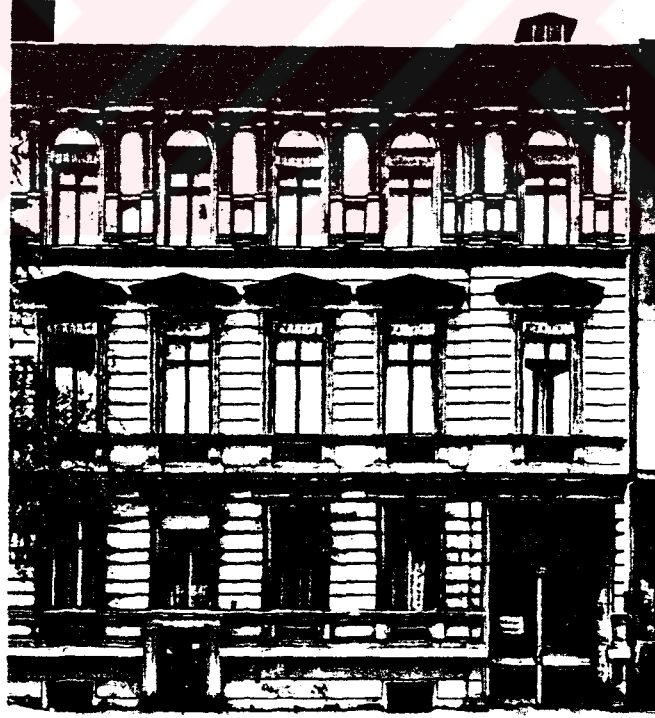
stile bağlı kalınmasına rağmen genel izlenim renösans stiline uyuyordu. Daha büyük canlılık için cumba veya balkonlar düzenlenebilirdi, fakat bunlar 1853 kurallarına aykırıydı.

1871 yılında Fransızlar tarafından alınan beş milyar Frank, savaş sonrası tamirat parası, ile yeni hükümetin başkenti ilan edilen Berlin tamir edilmiştir. Schinkel stiline bir kenara bırakılıp renösans stiline ağırlık verilmesinin sebebi de budur. Artı halkın katılımı başlamıştır, sanatsal eser olarak bakılan dış cephe dekorları için daha fazla para harcanmaya başlanmıştır. Daha iyi ve gerçek malzemeler kullanarak konutlar arasındaki sosyal farklılıklar dışarıya yansıtılmıştır. Akımlara olan bağlılık dışında mimarların yaratıcı yönleri kullanılmaya çalışılmıştır. Buna öenek olarak 1872 ve 1875 yılları arasında tamamlanan ve Erdmann tarafından tasarlanan rönesans cephesi ile Maurersche evini gösterebiliriz (şekil 3.11.).

Seksenli yılların ortasında rönesans stiline yerini barok almıştır, bu şekilde alman geleneklerine daha yakın olunduğu düşünülüyordu (şekil 3.12.). Berlin başkent ve bankaların merkezi olarak çok önem kazanmıştı, bu durumda şehrin süslenmesini ve çeşitli anıtlarla donatılmasını getirmiştir. Tüm katların eşit değerlendirilmesi zengin ve soyluların artık şehrin dışında kurulan villa şehirlerine taşınmalarından dolayı olmuştur. 1876 yılında toplanan mimar ve mühendislerle, artık halkın içinde oluşun bir stiline benimsenmesi gerektiği, konusu üzerinde durulmuştur. Bu açıklama yirmili yıllarda Schinkel'in düşüncelerine uymaktadır.



Şekil 3.11 - Markgrafen sokağı 38' de Maurersches kiralık konut, Erdmann (1872- 1875).



Şekil 3.12 - Bremer sokak 68' de kiralık konut, 1876

3.2. ÜRETİLEN ALTERNETİF YERLEŞİMLER

19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Hegemann'ın planlamaları doğrultusunda şehir inşaatları gelişmiştir. 1920'li yıllarda bu gelişme "Taşlaşan Berlin" ifadesiyle sık sık eleştirilmiştir. Barok döneminde bahçe olarak kullanılan avlular, ek yapılaşmalar nedeniyle ortadan kalkmıştır. Spekulasyon yapılaşmanın neden olduğu sosyal problemler, büyüyerek artıyordu. Hava ve doğal ışık evlere çok az ulaşıyor, sağlık ve ısınma ihtiyaçları çözümlenmemiş büyük problemlerdi. Hobrecht'in oluşturduğu kuruluş planlamaları böyle yoğunlaşmaları spekulatörlere cazip hale getiriyordu. Fakat yapıların yoğunlaşmasının bir diğer nedeni, polislerin koyduğu normlar ve eksik politik kararlardı. Bunlar çözümlenmediği sürece şehir gelişimini olumsuz ilerleyecekti.

1871 yılında Berlin'in başkent olmasıyla, bir inşaat programı geliştirilmiştir. Endüstriyel gelişme içinde bulunan Berlin'e, başkente yakışır, açık büyük yönetim binaları eklenmiştir. Konut üretimi konusu ise tamamen spekulatörlere devr edilmiş gibi görünüyordu. Berlin büyük kiralık kışlaları dışında, bir kanalizasyon sistemine, güçlü bir demir ve su yolu ağına sahipti. Bu gibi nedenlerden dolayı büyük istasyonlar, idare birimleri ve buna benzer binalar önem kazanmış ve inşa edilmişlerdir. Metro çalışmaları da bu zamanlarda başlamıştır.

Berlin şehrinin yeniden şekillendirilmesi, geliştirilmesi için yapılan çalışmalara, 1910 yılında düzenlenen "Grundplan für die Bebauung von Gross Berlin" (Büyük - Berlin'in inşaatı için yeni temel planı" adı altında bir yarışma eklenmiştir. Bu yarışma Berlin sınırlarının dışındaki küçük yerleşmeleri ve şehirleri de kapsıyordu. Berlin, Schöneberg, Charlottenburg, Wilmersdorf, Rixdorf gibi bölgeler 1880 yılından beri birlikte batıya doğru geliyordu. Berlin 1910 yıllarında, önemli ticari yolların burada düğümlemesinden dolayı endüstriyel yatırımların merkezini teşkil ediyordu. Aynı yıl yarışmanın sonuçları belli olmuş ve sonuçlar Werner Hegemann'ın yönetiminde "Allgemeinen Stateausstellung, Berliner Bauausstellung" (İlk Berlin İnşaat Sergisi) da sergilenmiştir. Merakla beklenen sonuçlar diğer Avrupa başkentlerinin gelişimi ile karşılaştırılmış ve sergi birçok ünlü mimar tarafından izlenmiştir.

Berlin, Birinci Dünya savaşı öncesi, çevresindeki yerleşmeler sayesinde yeşili bol bir şehir olarak kabul ediliyordu. Berlin çevresindeki bu yeşil alanlarda bahçe şehirler ve villa bölgeleri bulunuyordu. İlk villa bölgeleri 19. yüzyılın yarısından itibaren, özellikle Berlin- Potsdam demir yolu üzerinde oluşmuştur. Grunewald, Alsen am Wannsee, Wilmersdorf, Friedenau, Lichterfelde- Ost (doğu), Lichterfelde West (batı) gibi yerleşmeler bu yol üzerinde kurulmuş yerleşmelerdir. Son dört yerleşme Carstenn'in yönetiminde gerçekleşmiştir, Carstenn aynı zamanda 1892 yılında Berlin için bir inşaat planı oluşturmuş ve bu planda Berlin ile Potsdam'ın birlikte gelişmesini ön görmüştür.

20. yüzyılın başlarında, başka bahçe şehirler kurulmuştur. Zehlendorf'daki bahçe şehir, Paul Mebes ve Paul Emmerich 1912 yılında, Staaken'deki ise Schimdthener tarafından tasarlanmıştır. Her ikisinde sıra evlerden oluşmaktadır. Aynı yıllarda Hermann Muthesius şehir kenarında İngiliz modeline uygun bir köy yerleşimi kurmuştur. Bu evler bahçeye ve modern yaşantının gerektirdiği her türlü konfora sahipti. Doğa ile mükemmel bir uyumu olduğu düşünülüyordu.

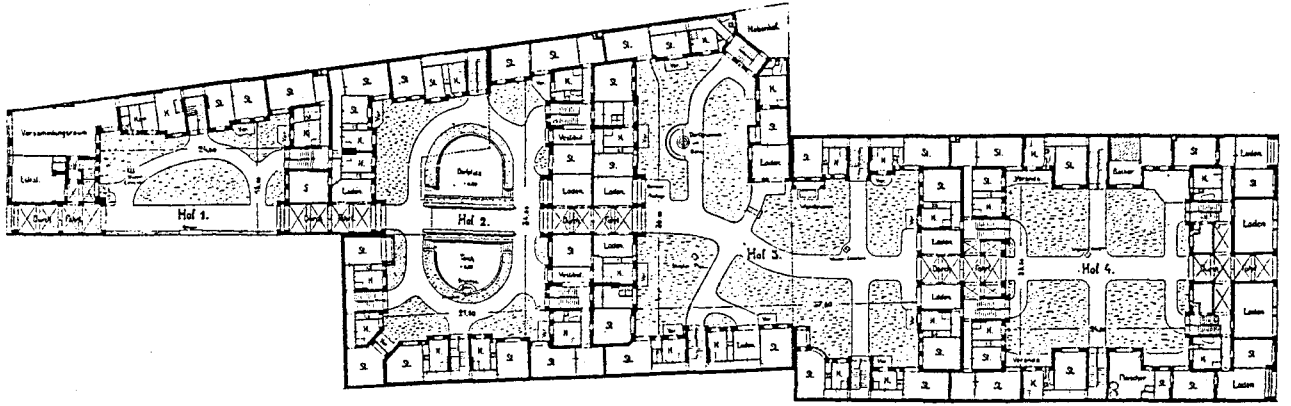
Yine aynı yıllarda, Berlin şehir içinde yer alan, kiralık kışlaların konut kalitesini yükseltmek için bir takım çalışmalar başlatılmıştır. Bu amaçla ilk kooperatifler kurulmuş ve bu hareketler geniş bir reform hareketinin başlangıcını oluşturmuştur. Kapalı iç avluların kırılarak dışarıya açılması ve avlu içlerinin yeşillendirilmesi için çalışmalar başlamıştır. Ayrıca avluların komşu avlularla birleştirilerek daha geniş alanlar elde edilmeye çalışılmıştır. 1904 de inşa edilen “Vershönungs- Privatstrasse” ve “Ideal- Passage”(1907) şehir içinde kiralık kışlalara karşı üretilen alternatiflerdir (şekil 3.13). “Goethe Parks” konut kompleksinde ise dar- uzun yeşil bir alan oluşturulmuş ve burası, park, bahçe, özel sokak veya buluşmaların yapıldığı bir alan olarak kullanılmıştır. 1902 yılında “Riemers Hofgarten” de olduğu gibi avlu içinde ortak, yarı açık, küçük bahçeler düzenlenmiştir. Mebes’in “Niederschönhausen” konut yapısı ile ilk defa, sokakları ifade eden geleneksel, kapalı, inşaat tarzı kırılmıştır.

Bu anlamlı fakat takip edilmeyen ilerlemeler, kiralık konutların iç düzenlemelerinde de etkili olmuş ve konut donatılarında belirgin bir ilerleme görülmüştür. Kiralık konutlara mutfak, çatı veya bodrumda yer alan depo gibi eklemeler yapılmıştır. Odalar doğal gaz ile ısıtılmaya başlanmış ve balkon, cumba gibi elemanlar eklenmiştir. Ama asıl önemli ilerleme, konutların ayrılarak ailelere özel düzenlenmeleridir. Bu konuda yapılan ideal bir konut bloğu tasarımı Alfred Messel’e aittir (şekil 3.14). Weisbach adındaki kooperatif için tasarladığı kare konut bloğunda, her konutun kendine ait bir bahçesi vardır. Bahçeler avluya bakıyor ve avlu içinde alçak bir yapıda ortak banyo, çocuk yuvası ve toplantı odaları yerleştirilmiştir.

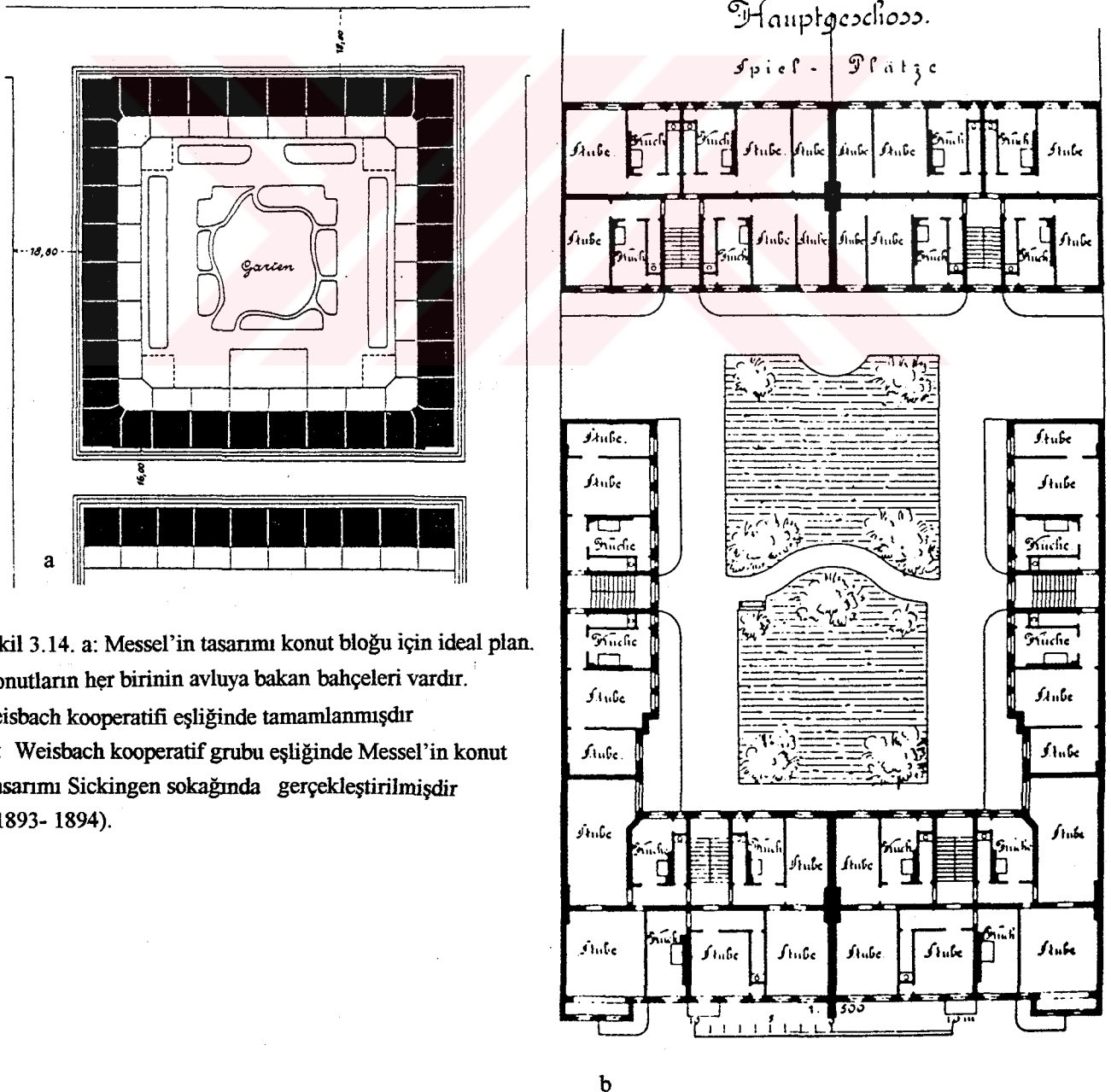
İnşaat konusundaki reform hareketleri, Birinci Dünya savaşının araya girmesiyle durmuştur. Savaş aynı zamanda, yarışma projesinin gerçekleştirilmesini engellemiştir. Savaş sonunda tahminlere göre 100, 000- 130, 000 konut açığı söz konusuydu. Şehir İnşaat danışmanı Martin Wagner ise bu rakamların 200, 000’e kadar çıkabileceğini belirtiyordu. Ancak iyi koordine edilmiş ve düzenli işleyen bir inşaat programı yılda 20, 000 adet konut üretimi sağlayabilirdi.

1923- 24 yıllarında dünya çapında başarılı mimarlar “Der Ring” adı altında toplanarak yeni inşaatlarda görev almışlardır. Bu gruba; Bruno Taut, Max Taut, Walter Gropius, Hugo Haring, Hans Poelzig, Erich Mendelsohn, Ludwig Hilberseimer, Otto Bartning, Walter Curt Behrent, Ludwig Mies van der Rohre ve 1926’dan itibaren Hans Scharoun dahildir. Savaşın bitmesiyle bu grup ana iki konu ele almışlardır. Bunlardan ilki, konut ihtiyacının çözümü, ikincisi ise, şehir içinin yeniden düzenlenmesi idi. Modern büyük şehir yaşantısının ihtiyaçları giderilmeliydi. Bir başka konu ise şehir resmi ve eski şehir merkezindeki trafik sorununu kapsıyordu. Martin Wagner’inde belirttiği gibi, şehirdeki yeni konut üretimi önümüzdeki yirmi yıl içinde şehrin resmini çok değiştirecekti.

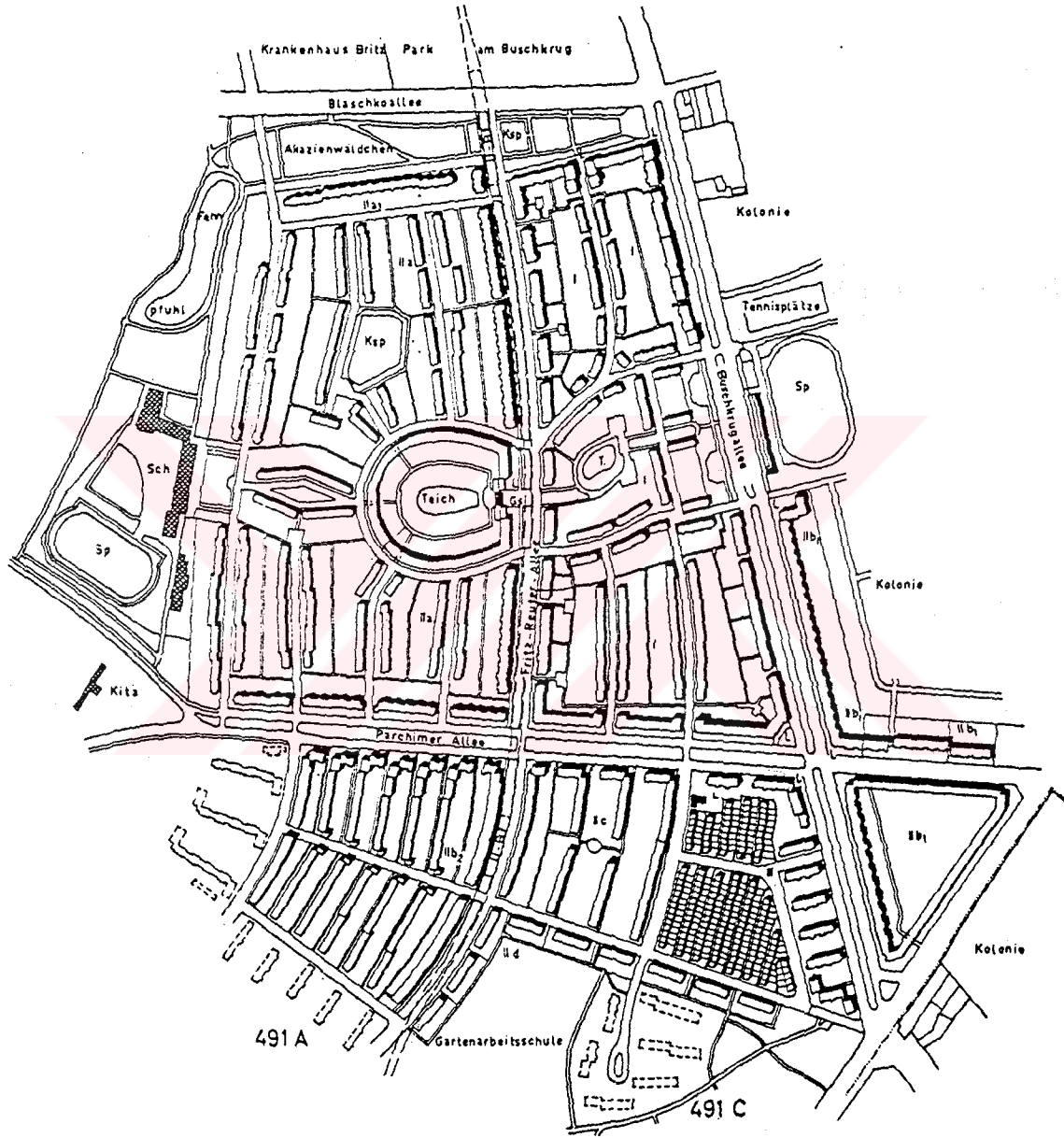
İyi işleyen bir inşaat programı ile, yeni yerleşmelerle, yılda 20, 000 adet konut üretimine geçilmiştir. Bu kapsamda Taut ve Wagner’in tasarımı olan, Hufeisensiedlung Britz (1925- 33) (şekil 3.15) ve Zehlendorf’ daki orman yerleşmesi ve Taut, Haring ve Salvisberg’in tasarımı olan, Onkel- Toms Hütte (1926- 32) kurulmuştur (şekil 3.16). Bu yerleşmeler doğa ile iyi bir uyum sergilemektedirler. Scharoun, Bartning, Gropius, Haring, Forbat ve Henning’in ortak çalışmaları sonucu Siemensstadt (1929- 31) kurulmuştur (şekil 3.17). Schillerpromenade yerleşimi, Weisse Stadt



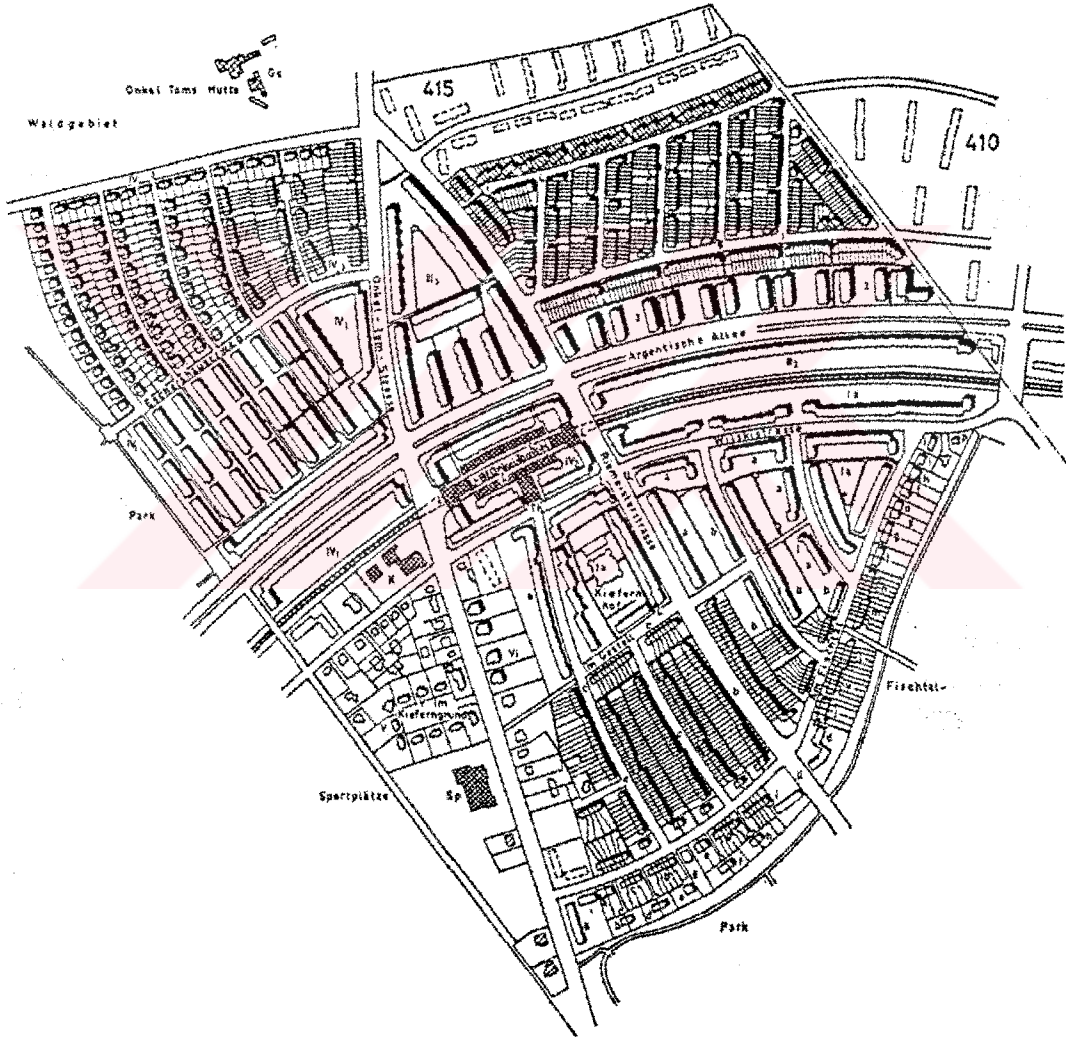
Şekil 3.13. - Ideal Passage adlı konut binasının zemin kat planı. Tasarımı Willy ve Paul Kind'e aittir. Kiralık kışlalara karşı bir alternatif olması amacıyla gerçekleştirilmiştir. Arka arkaya düzenlenen bahçe avluları ile önem kazanmıştır (1907- 1908).



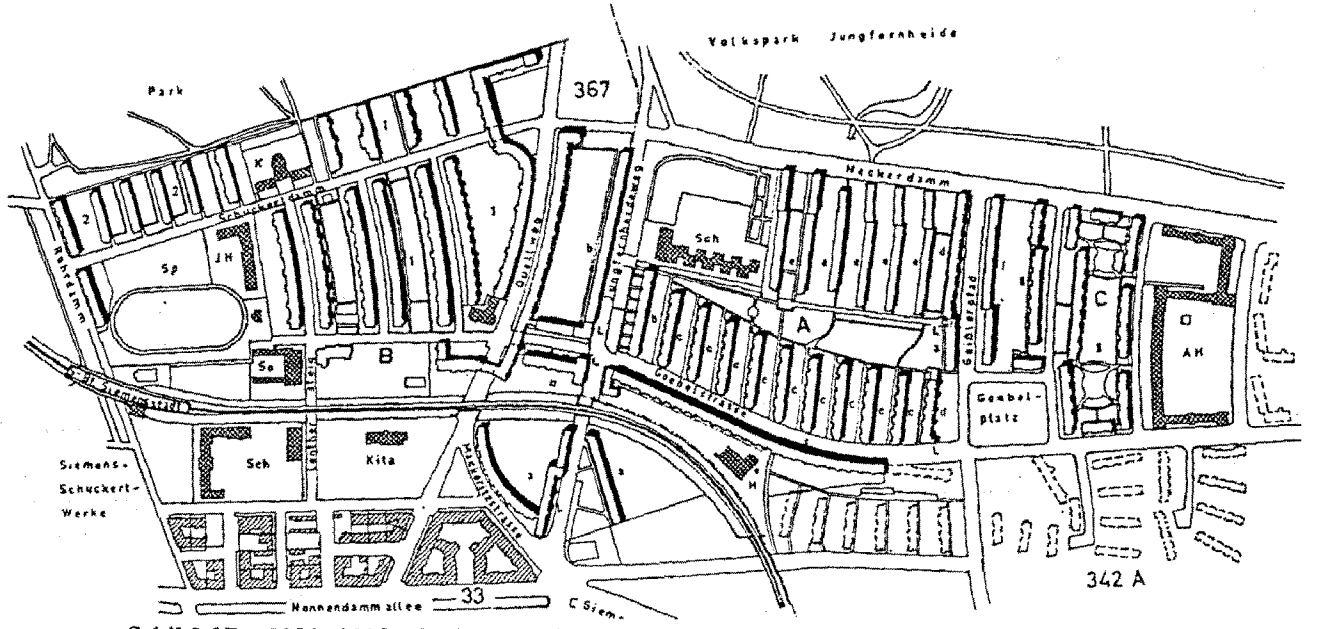
Şekil 3.14. a: Messel'in tasarımı konut bloğu için ideal plan. Konutların her birinin avluya bakan bahçeleri vardır. Weisbach kooperatifi eşliğinde tamamlanmıştır b: Weisbach kooperatif grubu eşliğinde Messel'in konut tasarımı Sickingen sokağında gerçekleştirilmiştir (1893- 1894).



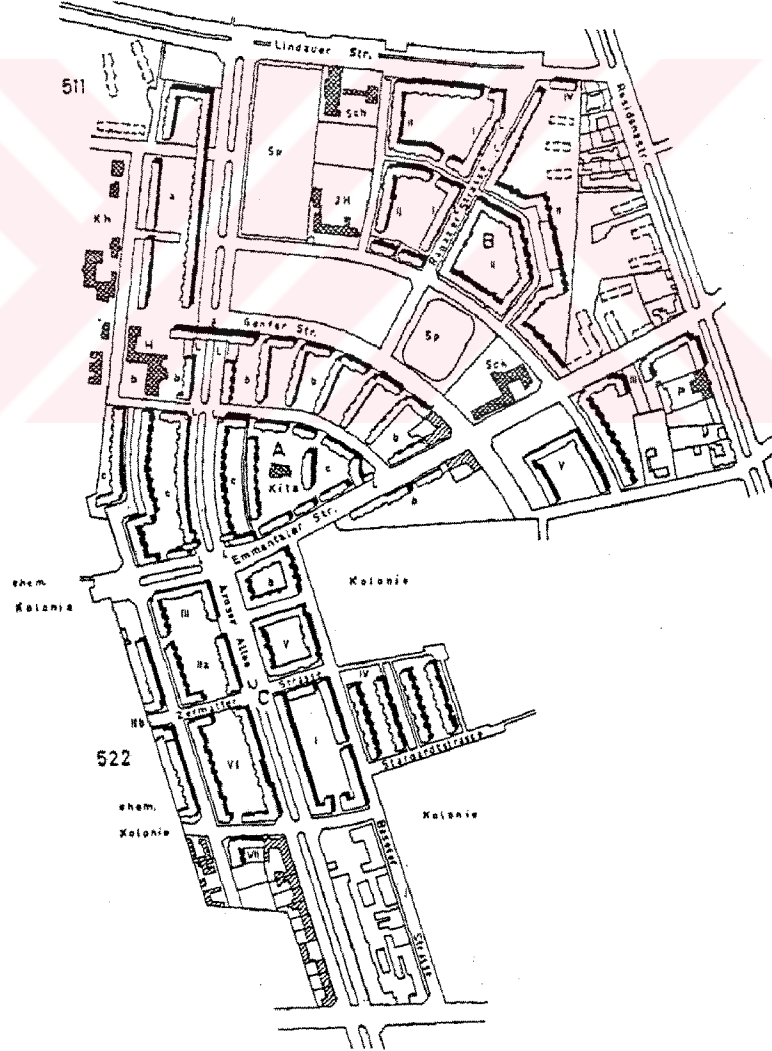
Şekil 3.15. a: Britz yerleşim vaziyet planı ve 1925- 1927 yıllarında inşa edilen, Bruno Taut ve Martin Wagner tarafından tasarlanan Hufeisensiedlung.



Şekil 3.16. - 1926- 1928 yıllarında tamamlanan ve Bruno Taut, Hugo Haring, Otto R. Salvisberg tarafından tasarlanan Onkel Toms Hütte vaziyet planı.



Şekil 3.17. - 1929- 1932 yılında tamamlanan büyük yerleşim Siemens şehri ve Heimat yerleşimi, Hans Scharoun, Walter Gropius, Hugo Haring, Fred Forbat, Paul Rudolf Henning ve Otto Bartning tasarımıdır.

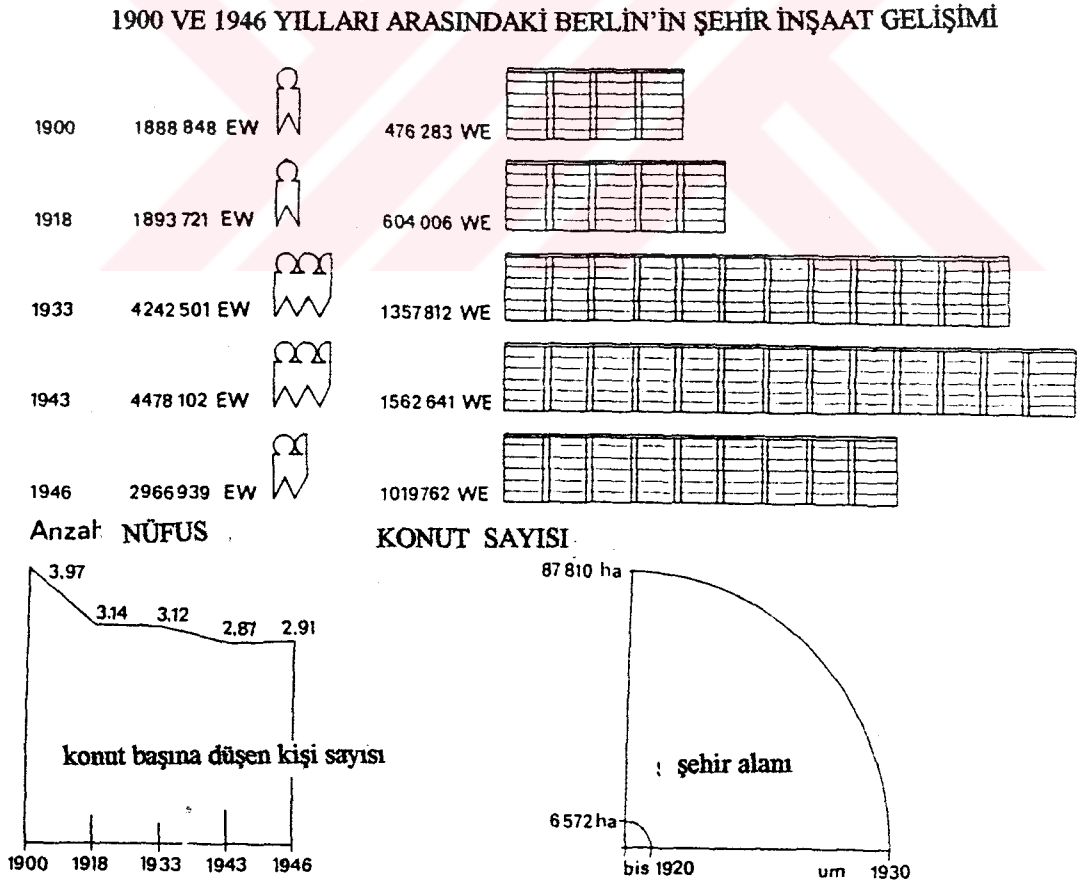


Şekil 3.18. - 1929- 1931 yıllarında kurulan Schillerpromenade yerleşimi, Otto Rudolf Salvisberg, Wilhelm Büning ve Bruno Arends tasarımıdır.

olarak anılmaktadır, bu yerleşme Salvisberg, Büning ve Ahreds tarafından tamamlanmıştır (1929- 31) (şekil 3.18). Prenzlauer Berg'de ise Carl Legien konut şehri kurulmuştur (1928- 30). Bu çalışma Bruno ve Max Taut tarafından tamamlanmıştır. Tüm bu yerleşmeler mimari açıdan şehrsel bir karakter ifade ediyorlardı.

Şehir dışı yerleşimler hariç şehir içi yapılan çalışmalarda, Bruno Taut'un Schönlanke sokakda yer alan konut kompleksi (1926- 27) ve Leine sokak daki konut (1925- 26) örnek olarak kabul ediliyordu.

Fakat modern demokratik ülkenin, inşaat ve şehir gelişimi konusundaki hayalleri 1933 yılında Hitler'in hükümet bakanı olmasıyla yön değiştirmiştir (şekil 3.19). Ortaya atılan bir kanun ile mimari çalışmalar, bir güç gösterisine dönüşmüştür. Mimari, kısıtlı olarak bu yönde ürünler vermek zorunda kalmıştır.



Şekil 3.19.- 1900- 1946 yılları arasındaki Berlin şehir inşaat gelişimi.

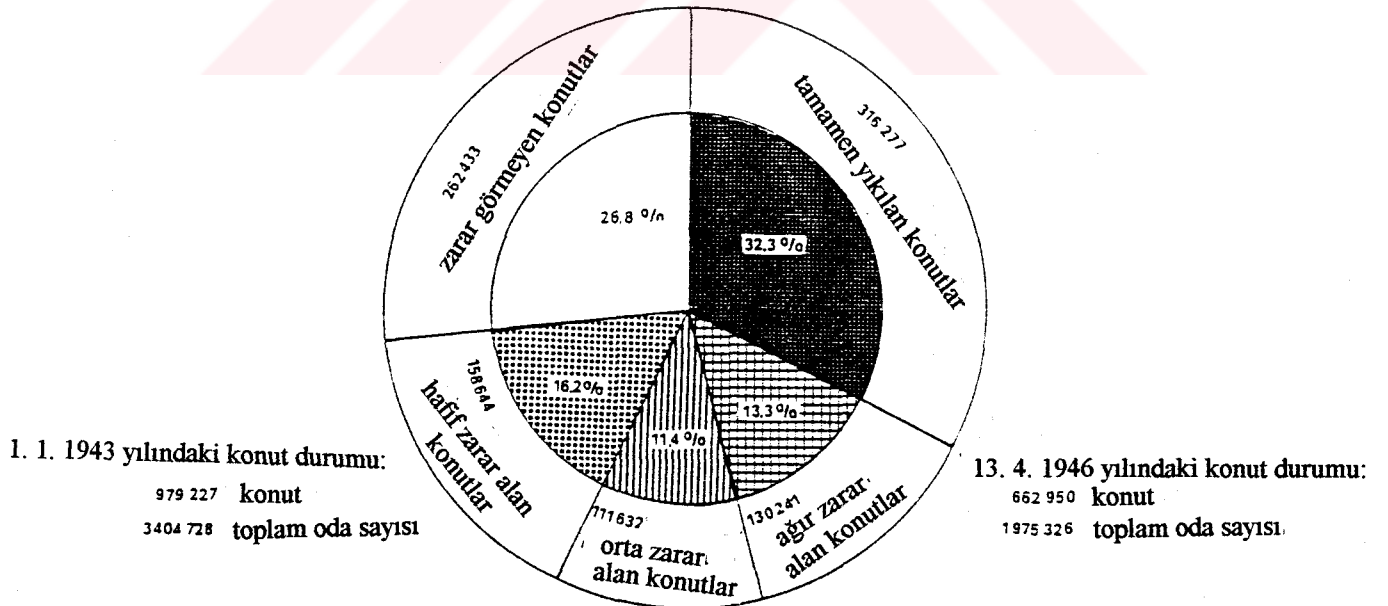
BÖLÜM 4. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞINDAN SONRAKİ DÖNEM (1945- 1979)

4.1 BERLİN'İN GENEL VAZİYETİ

1945 Nisanın sonunda kızılordu Berlin'i işgal etmiştir. Şehir merkezi ve idari noktalarındaki kalan SS.'ler son müdahalelerde bulunuyorlardı. 30 Nisanda bayrakların indirilmesiyle kapitülasyonlar imzalanmıştır.

Savaş sonrası Berlin sadece bir enkaz yığını andırıyordu, 1939 yılının nüfusu 4,330,000 kişi iken, bu sayı 1945'de 2,800,000'e düşmüştür. Toplam 80 milyon metreküp enkaz kaldırılmayı bekliyordu. Şehrin 245,000 binasının %30'u tamamen veya çoğu yıkılmıştı (şekil 4.1). 1,500,000 konutun en az üçde biri yok olmuştu. Bu oranlar şehir merkezinde, idare merkezinde, Friedrichstadt'da ve Tiergarten'de çok daha yüksekti. 17 Mayıs 1945 yılında tüm bu sorunları çözme görevi, şehir danışmanı ilan edilen Hans Scharoun'a verilmiştir. Fakat Berlin politik, kültürel, ekonomik olarak sistematik bir kuruluşa hazır değildi. Hayatta kalmayı başaran, kaçaklar, esirler ve diğer insanlar şehre dönüyordu ve bu insanları daha farklı acil problemler bekliyordu. Herşeyden önce, gelecek kışı bir çatı altında geçirmek hedefleniyordu. Erkeklerin çoğu savaşta öldüğü için kadınlar çalışıyor ve yıkıntılar arasından tekrar inşaatlarda kullanılacak parçalar topluyorlardı. Bu dönemde geçici basit evler kurulmuştur.

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONRASI BATI BERLİN'DEKİ KONUT VAZİYETİ



4.1.1. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞINDAN SONRA BERLİN'DEKİ YIKIMLARIN KAPSAMI

İkinci dünya savaşı sonundaki belirlemelere göre, ortalama beş milyar mark değerinde şehir yapısı yıkılmış, yok olmuştur. Toprak üstünde % 27, 6 lık, toprak altında ise % 8, 5 lik bir yıkım söz konusudur.

Anglo Amerikan hava kuvvetleri toplam 28, 5 kilometre karelik yapıları alanı bombalamışlar ve tamamen yok etmişlerdir. Yapıların % 30 dan fazlası tamamen veya ağır zarar görmüştür. Şehir merkezi ve Friedrichshain'da yıkım oranları % 50 den fazladır. Önemli bina ve değerli anıtların hemen hepsi tamamen yıkılmıştır (şekil 4.2).

- YIKILAN KONUT YERLEŞİMLERİ

Toplam 1, 575, 000 adet konuttan;

- 556, 500 tamamen yok olmuştur,
- 305, 000 konudun bir bölümü zarar görmüştür,
- 386, 000 konut az zarar görmüştür.

- ZARAR GÖREN İŞ YERLERİ

Toplam 40, 000 adet endüstri ve atölye gibi işyerlerinden;

- 600 adet iş yeri zarar görmemiştir.

Toplam 12, 000 adet işletmelerden toplam

- 9, 500 adedi yok olmuştur.

Enkaz miktarı seksen milyon metreküpten fazlaydı. Bunların arasından yetmiş metrekübu taş ve topraktan oluşuyordu. Ortalama 11 milyon metrekübu ahşap, 3 milyon metrekübu demir ve çelik, 35,000 metrekübu başka metallere oluşuyordu.

Bütün bu enkaz içindeki malzemeler ile bir metre genişliğinde ve iki metre yüksekliğinde bir duvar Dünya çevresini bir kere dolaşabilirdi.

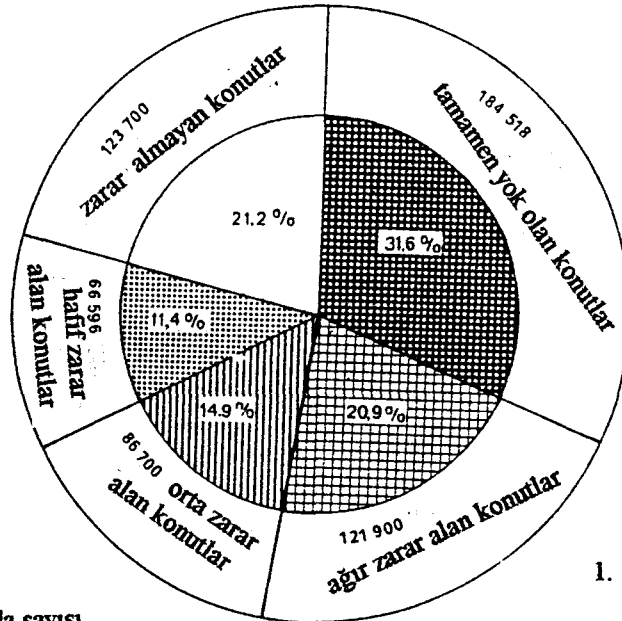
4.1.2 ŞEHRİN YENİDEN KURULUŞ PLANLAMALARI

Tüm bunların ışığında modern mimarlar daha yeni ve iyi bir yaşam için ümit ediyor ve bu yüksek orandaki yıkımları olumlu karşılamaya çalışıyorlardı. Sürekli eleştirilen, “Taşlaşmış Berlin’e” bu yıkımların eşliğinde bir son vermeyi düşünüyorlardı. Kiralık kışlaların merkezi konumundaki, havasız, ışısız şehre elveda diyerek, yeni kuruluşu selamlıyorlardı.

Tarihi strüktürün bu şekilde silinmesi Hans Scharoun, Bruno Taut ve Walter Gropius’u yeni gerçekleri aramaya yönlendirmiştir. Hans Scharoun’un 5 Ekim 1946 yılındaki açıklamasında, kalan şehrin yeniden kuruluşu konusunda “Bu yıkımlar bize tekrar doğa içinde, modern bir şehir kurma fırsatını veriyor.” demiştir. Bu düşünceleri doğrultusunda Scharoun, şehrin ilk kolektif planlarını hazırlamış ve bu planlar, henüz yıkılmamış olan Şehir Sarayında sergilenmiştir (şekil 4.3). Bu öneriler dışında, mevcut sokak ağına bağlı başka iki öneri daha sunulmuştur. Scharoun’un önerisinde mevcut sokak ağına bağlı kalınıyor veya bir sokak ağı düzenleniyordu.

Önerilerden biri Willy Görgen ve Walter Gropius’un hazırladığı Zehlendorf planı, diğeri ise Georg Heyer’in hazırladığı Hermsdorf planıdır. Yeni tasarlanan bu konut yerleşimlerinin ana amacı doğa içindeki huzurlu köy yaşantısını şehre taşımaktır. Hans Scharoun’un kolektif planının amacı da bu doğrultuda, kiralık kışlalar şehri Berlin’e bir son vermektir. Bu kolektif plana göre:

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞINDAN SONRAKİ DOĞU BERLİN’İN KONUT VAZİYETİ



13. 4. 1946 mevcut konut sayısı:

398 896 konut gen

1.067 750 kullanılabilir oda sayısı

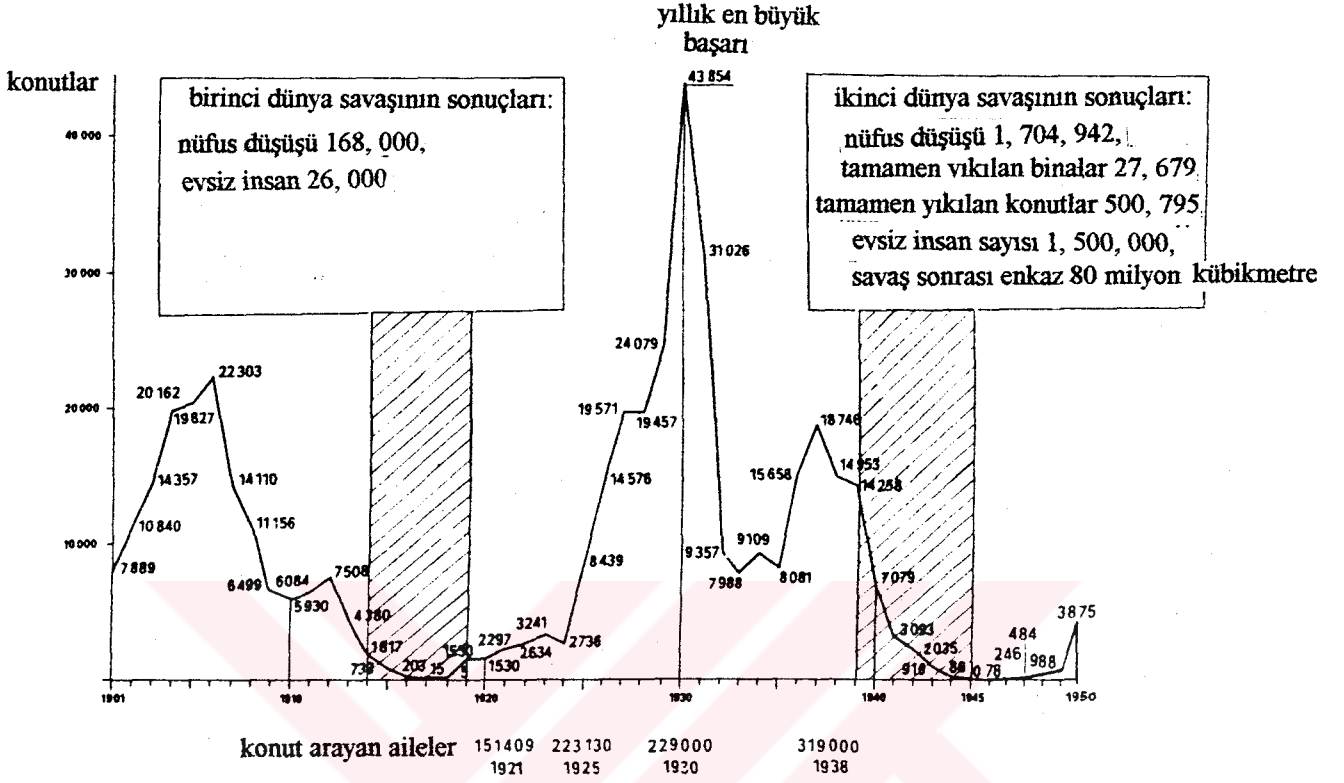
1. 1. 1943 yılındaki konut durumu:

583 414 konut

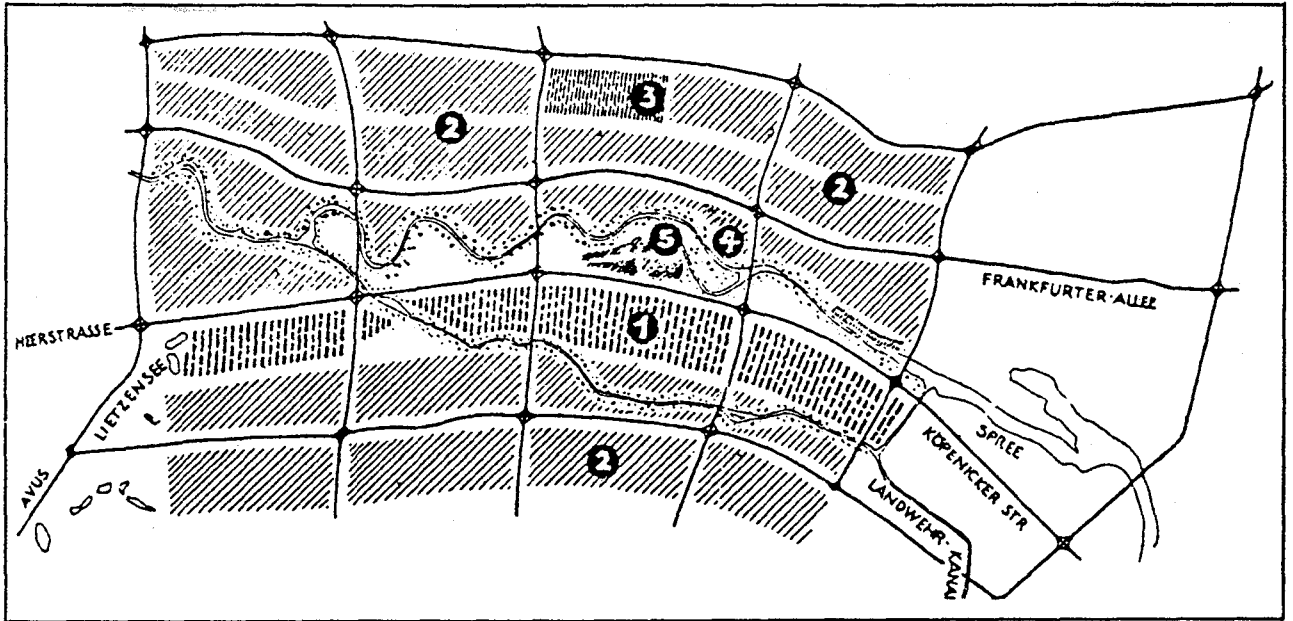
1.780 272 oda sayısı

Şekil 4.1.- İkinci Dünya Savaşından sonra Doğu ve Batı Berlin’in konut vaziyeti

İKİ DÜNYA SAVAŞI ARASINDAKİ BERLİN'DEKİ KONUT ÜRETİMİ 1900- 1950



Şekil 4.2.- İki Dünya Savaşı arasında Berlin'deki konut üretimi



Şekil 4.3.- Berlin'in yeniden kuruluşu için Hans Scharoun tarafından tasarlanan kolektifplanlama (1945- 1946).

- Sokak ağı tekrar düzenlenerek, paralel kenarların sıralanışını andıracaktı,
- Sokak ağının ortasında kalan yol, batıdan doğuya doğru demir yolu ile kaplanacak,
- Şehir, fonksiyonlarına göre dört bölüme ayrılacaktır. Merkezi fonksiyonları üstlenen şehir bölümü, Konut yerleşimlerinin bulunduğu bölge, işletme ve iş alanlarını kapsayan bölge ve son olarak kültürel ve bilimsel merkezlerin bulunduğu bölge şeklinde.

Şehir kuruluşundaki yeni düşünceler sokak ile bina arasındaki geleneksel bağları koparıyordu. Charlottenburg'da cam giydirme cepheli konutların doğanın ortasına yerleştirilmesi bu düşünceye örnek bir projedir. Bu örnek, kolektif planın, savaş sonrası modern şehir kuruluşu konusundaki negatif yönünü belirtiyordu (şekil 4.4). Belirlenen savaş sonu yıkımlar insanı kandırabilirdi. Sonuçta şehrin %70'i halen ayakdaydı ve sokak ağına bağlı alt yapıların çoğu iyi durumdaydı. Bu konuya, 1946 yılında Ernst Randzio'nun getirdiği açıklamalar ışık tutmuştur. Daha gerçekçi bir yol izlenerek içinde bulunulan durum değerlendirilmeliydi.

Açıklamalara göre: toprak üstündeki mevcut şehrin değeri 15,3'den, 11,1 milyar mark'a düşmüştür. Buna karşılık toprak altındaki yatırımlar daha az zarar görmüş ve 8,8 milyar mark'dan 8,0 milyar mark'a düşmüştür. Sonuçta toplu bir değerlendirme yapıldığında şehrin %80'ninin zarar almadan kaldığı ortaya çıkmıştır. Fakat yeni kuruluş planlamalarında bu mevcut dikkate alınmıyor ve yıkma düşüncesi planlamalara hakim oluyordu.

Bu kolektif plan doğrultusunda tasarımcılar, yeşil alanların ve güneşin hakim olduğu, konut yerleşimlerinin huzurlu, demokratik bir ortamda gelişen, eski korku ve acı dolu yılları hatırlatmayan bir şehri hayal ediyorlardı.

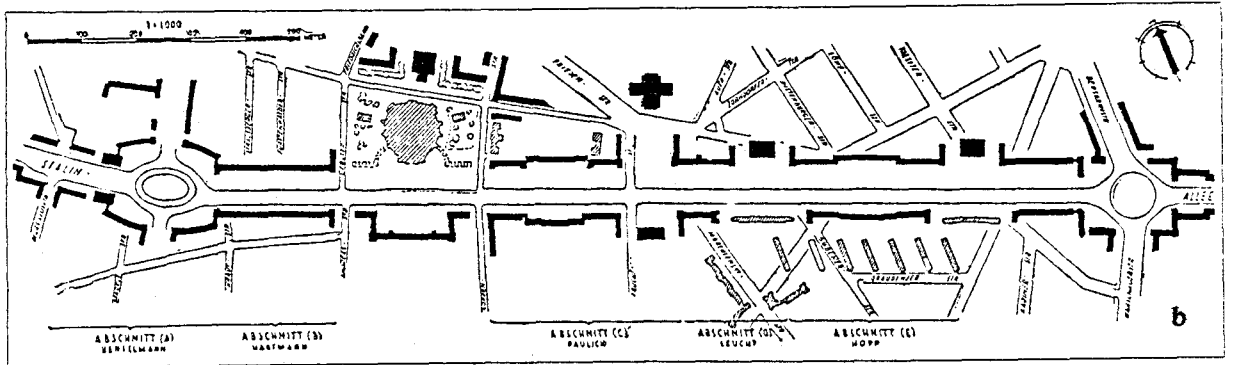
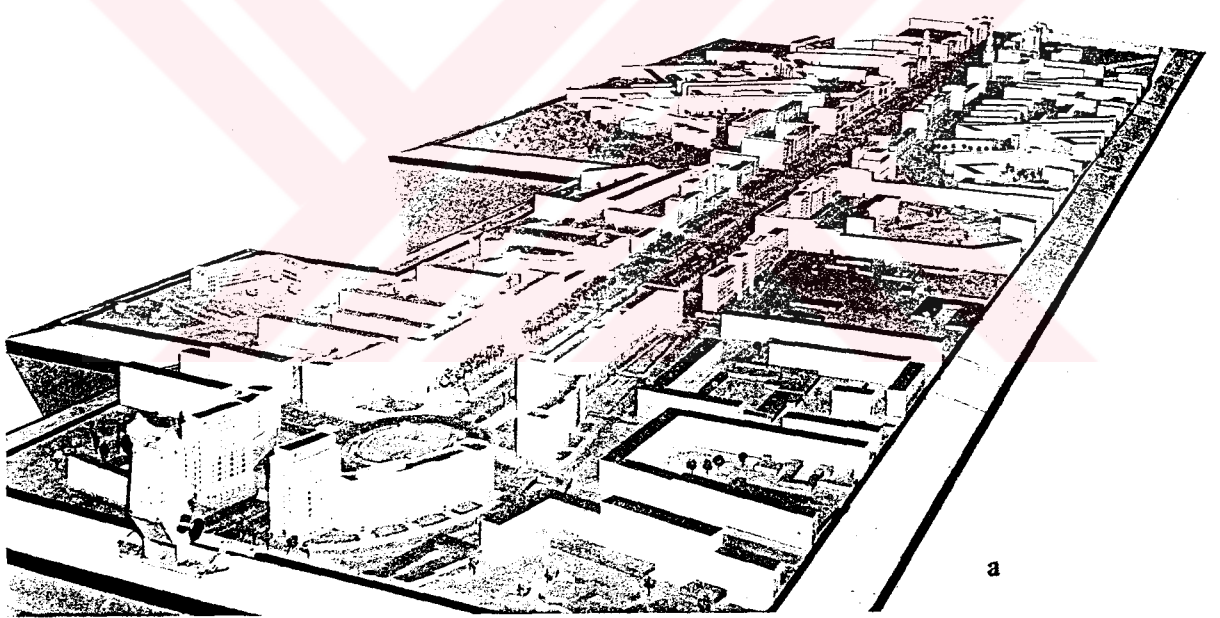
1946 yılındaki ilk seçimlerden sonra Karl Bonatz inşaat ve konut üretim şehir danışmanı ilan edilmiştir. Bonatz, Walter Moest ile birlikte 1947 yıllarında Berlin için önerilen planların temelleri üzerinde çalışmış ve Berlin için yeni bir plan üretmiştir. Bonatz, mevcut şehrin temel strüktüründen yola çıkarak çalışmasına rağmen, o da şehrin sokak ağına ve resmine derin müdahalelerde bulunmuştur. Bonatz'ın önerileri altmışlı yıllarda Friedrichstadt'a yapılan müdahalelerde temel alınmıştır.

Asıl doğu Berlin tüm acı gerçeklerle yüzyüze kalmıştır. 1946 sonunda bile buranın inşaat malzeme stokları tükenmiş, sermayesi kullanılmıştır. Mülkiyet hakkı ise iki Alman şehri resmi olarak kurulana dek yani kırklı yılların sonuna doğru belirsizdi.

1947 yılına kadar üretilen planlar ideal şehir düşüncesini aktarabilirdi ama asıl umud edilen Berlin'in başkent ilan edilmesiydi. Belirsizlik ve politik gerginlik tasarımları olumsuz etkiliyordu. Bu durum şehirde canlı ve değişken bir iklim yaratmış ve Taut, Gropius, Scharoun, Bonatz gibi mimarların tasarımlarını etkilemiştir.



Şekil 4.4.- Hans Scharoun'un kolektif planındaki Charlottenburg yeniden kuruluş tasarımının maketi, 1946.



Şekil 4.5. a - Stalinallee'nin modeli. Frankfurter Allee'nin tekrar kurulması için hazırlanmıştır.
 b- Stalinallee planı. Stalinallee dünya toprakları üzerindeki ilk sosyalist cadde olarak anılmaktadır.
 Öneri 1952 yılında Berliner gazetesinde yayınlanmıştır.

Ama tüm umudlar ilerki yıllarda derin bir hayal kırıklığına dönüşmüştür. Tam Berlin için uygun programlarda düzenlenmiş planlamalar uygulamaya geçilecek konuma ulaşmıştı ki şehir ikiye bölünmüştür. 1948-1961 yılları arasında devam eden politik, sözel bölünme, doğu ve batı Berlin' i sadece politik değil, şehir kuruluşu ve mimari gelişmeler konusundada ayrı yollara yöneltmiştir. *

1948 yılında batı demokratik modeline uygun olarak Federal Almanya hükümeti kurulmuş ve özel mülk hakkı garantiye alınmıştır. Aynı yıllarda Marshall plan doğrultusunda amerikan programı batı Avrupa ve batı Berlin'e ekonomik yardımda bulunmuştur. Ambargonun da mayıs 1949'da kaldırılmasıyla Batı Berlin'in özel ekonomisi rahatlamıştır.

Ekim 1949 yılında ise doğu Almanya sosyalizm modeline uygun kurulmuştur.

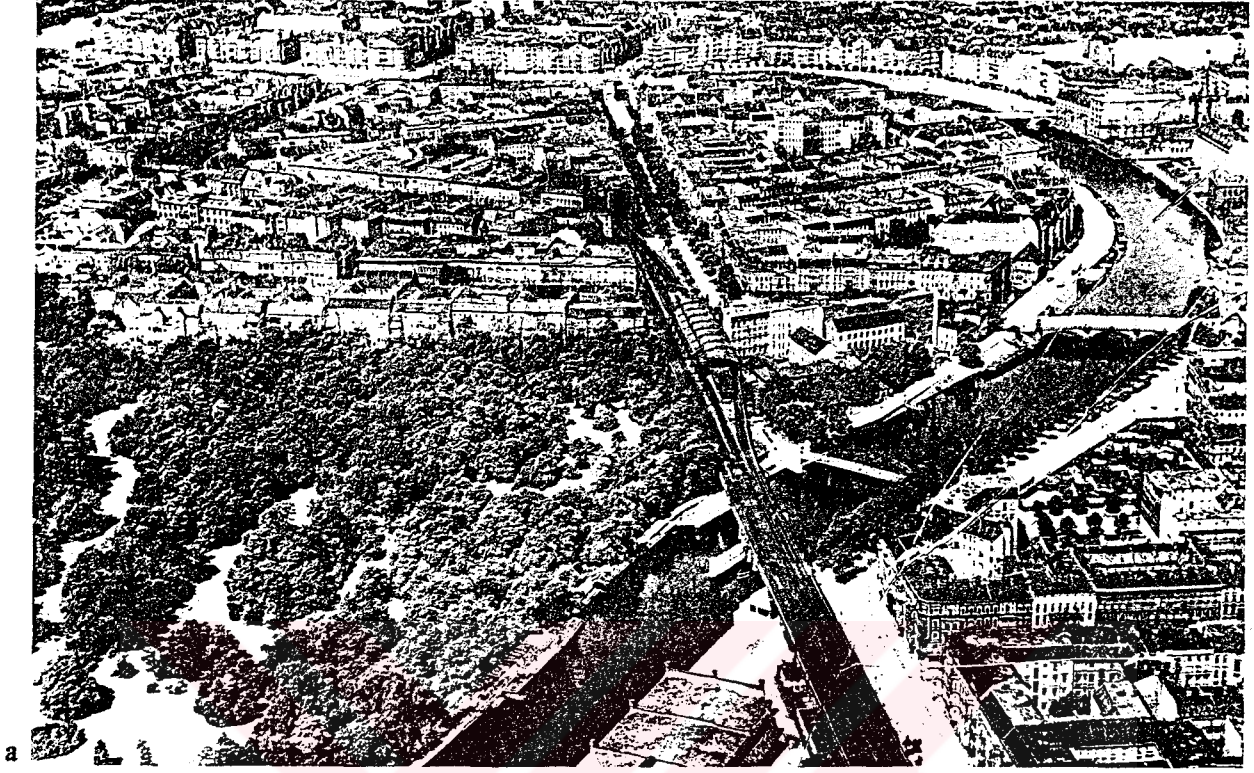
Her iki şehirde ancak 1950'li yıllardan sonra şehir inşaat yönleri belirlenmiş ve bunu izleyen yıllarda gerçekleştirmeye başlanmıştır. Doğu Berlin'de mevcut şehrin eski strüktürü korunurken, yeni kuruluşun ana hatlarıda oluşturulmuştur. Batı Berlin'de aynı şekilde bazı eski kuralları kaldırılmış ve yoğun yapılaşmış geleneksel şehrin seyreltilmesi işlemi tamamlanmıştır. 1957 yılına kadar batı Berlin'de ortalama 95, 000 adet yeni konut, sosyal konut üretimi çerçevesinde kurulmuştur. Buna karşılık sadece 5, 000 adet yeni konut serbest finanse edilmiştir. Fakat bu sosyal konut üretimi çerçevesinde, sosyal-politik görüşlere ve geleneklere bağlı kalındığından yeni konutların planlama ve uygulama çalışmalarının kalitesi ve mimarisi orta derecedir. Çalışmalarda sıra ev prensiplerine bağlı kalınmıştır. International style ve fonksiyonalizm akımları ise bu dönemde hakim olmuşlardır.

Ancak ellili yıllardan sonra bazı farklı projelere rastlamak mümkündür. Doğu Berlin'de 1952-1960 yılları arasında Hermann Henselmann ve diğer Berlinli mimarlar tarafından tasarlanan Stalinallee ve Batı Berlin'de kurulan Hansaviertel yerleşimleri oluşmuştur (şekil4.5). Yönetim şeklinin ve politikanın, şehir strüktürü ve mimari şekillendirme arasındaki etkileşimi isbatlamak için doğu ve batı Berlin sürekli karşılaştırılmıştır.

Salinallee, Alman toprakları üzerindeki ilk sosyalist sokaktır, buna karşılık batı Berlin, Hansaviertel projesi ile demokratik batının yüksek hayat standartlarını ifade etmeye çalışmaktadır (şekil4.6). Fakat Hansaviertel tarihi bir mahallenin kalıntıları temizlenerek üzerine kurulurken, Stalinallee şehir resmine daha sadıktır ve sokak, meydan, ev ilişkilerine önem vermektedir (şekil4.7).

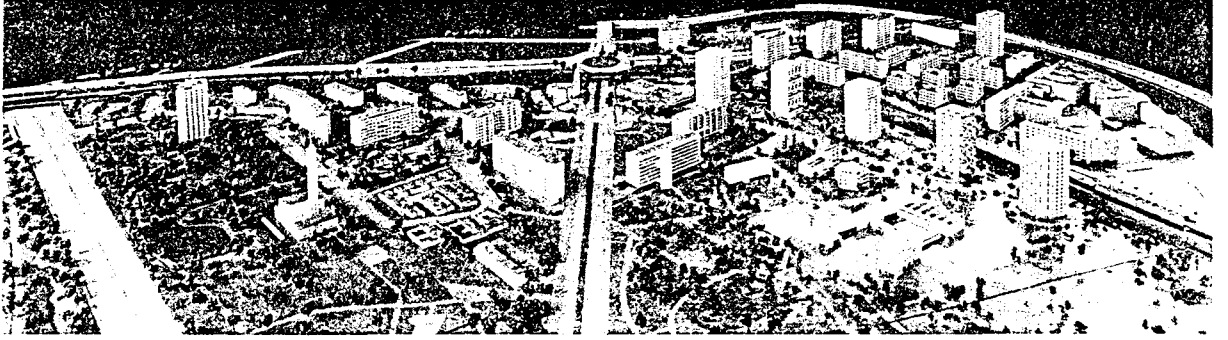
1955 yılında doğu Berlin'de yine sosyalist şehir inşaat prensipleri tartışma konusu olmuştur. Çünkü Stalinallee, diğer normal inşaatlara karşın maliyet sınırını % 50 aşmıştır. Doğu Almanya bu durum karşısında bir takım yeni prensipler edinerek ekonomik ve bazı standartlara bağlı bir mimari belirlemeye çalışmıştır.

* Politik bölünmeden ancak daha sonra 1961 yılında Berlin duvarı inşa edilmiştir.



Şekil 4.6. a- Savaş öncesi Hansaviertel ve 19. yüzyıldan kalma yoğun yapılaşması, Fotoğraf 1920.

b- Savaş sonrası Hansaviertel ve Interbau ile oluşan yapılar. Fotoğraf 1963



Şekil 4.7. - Hansaviertel için önerilen konut yerleşim projesi. Batılılar burasını özgürlüğün vitrini olarak simgelemişlerdir.



Şekil 4.10. - Batı Berlin'deki Markischer Quarter, 1968- 1974

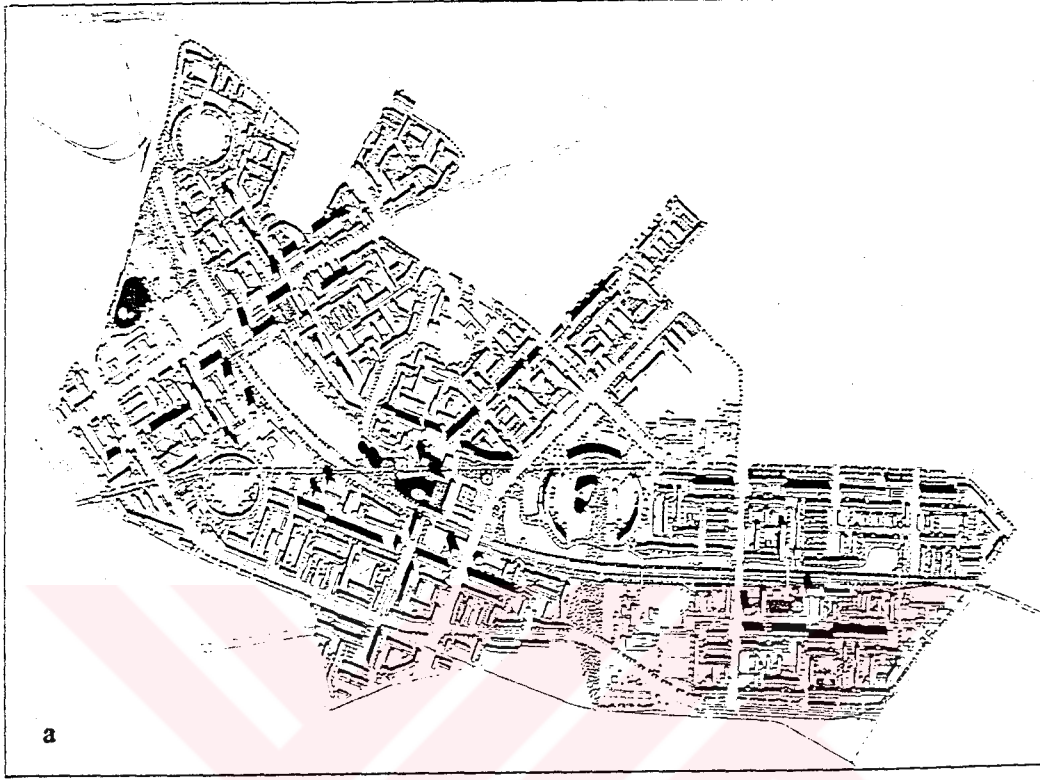
Bundan sonra doğu da batı gibi belirlenen şehir resmini takip etmiş ve sıra evlerin, giydirme cephe, yüksek nokta blokların hakim olduğu bir mimari başlatmıştır. Duvarı takip ederek şehir içine kadar yayılan bu inşaatların mimarisi ve kaliteleri yetersizdi. Doğu Berlin' in başkent olması ile, yoğun bir propaganda eşliğinde şehirde yeni düzenlemeler başlatılmıştır.

Batı Berlin'de ise gelecekteki rolünü bekliyor ve Federal Almanya'nın başkenti olmayı hedefliyordu. Bu hedefden dolayı 1958-1959 yıllarında "Başkent Berlin" adı altında bir yarışma düzenlenmiştir. Fakat bu yarışma sonucunda ortaya çıkan fikirler gerçekleştirilseydi, Berlin' in tüm tarihi dokusu yok olurdu. Katılan yüzelli yarışmanın ortak düşüncesi şehirde ikinci kez büyük bir yıkımı öneriyordu, bu yıkım Spree'nin arasında ve Landwehr kanalından Charlottenburg'a, Alexander Platz'a kadar devam edecekti. Bu yıkım sadece binaları değil, var olan temel tarihi planlamaların da yıkımını, yok edilmesini ön görüyordu. Onun yerine yeşil alanların üzerine serpiştirilmiş nokta konut blokları düşünülüyor ve otoyollardan oluşan hızlı bir ulaşım ağı tasarlanıyordu. Tarihi şehirden sadece önemli bazı anıtlar korunarak geçmişi hatırlatacakdı. Tüm bu açıklamalardan sonra tekrar yoğun bir tartışma tarihi şehrin değerini kararlaştırmaya çalışılmıştır.

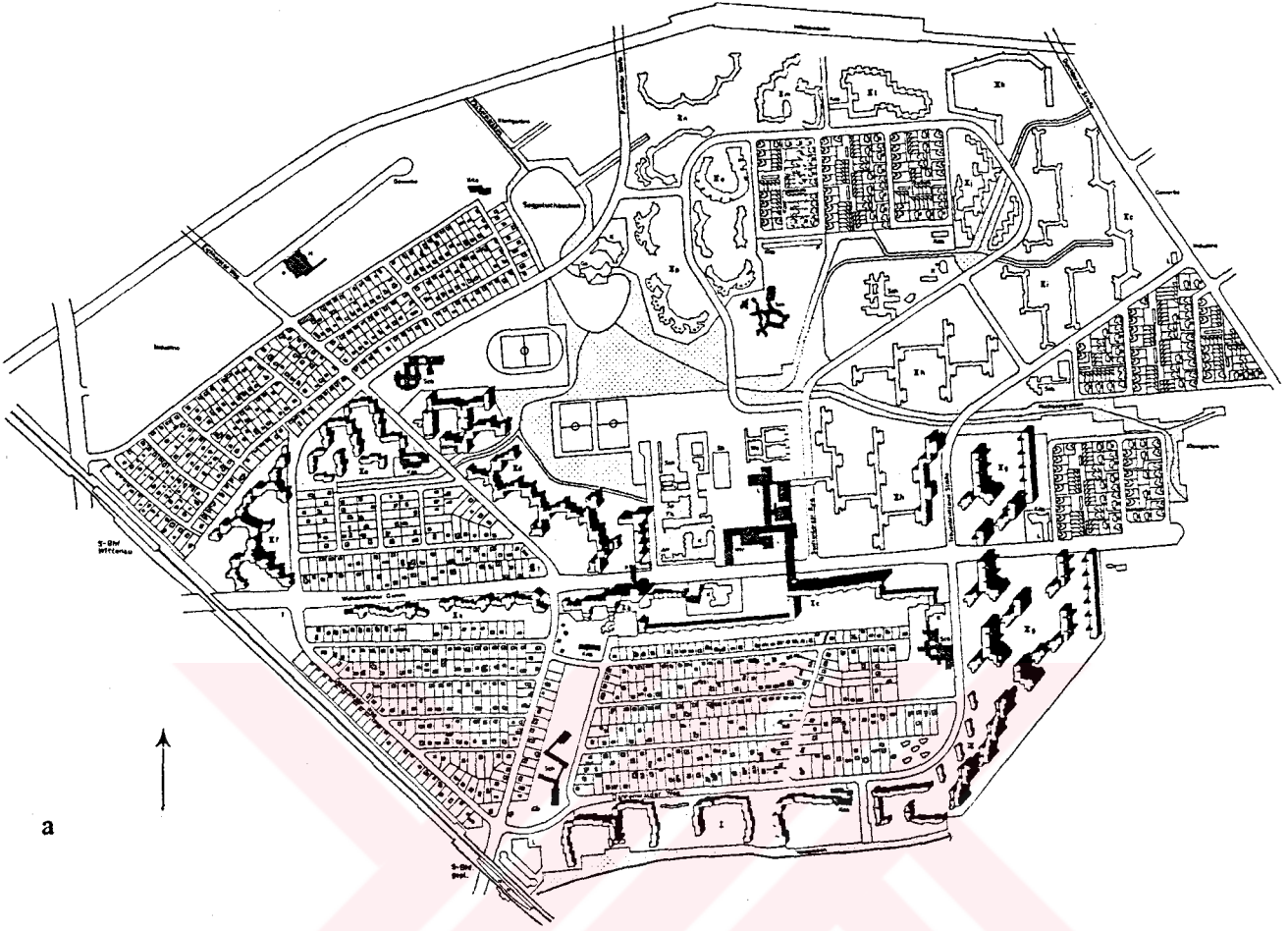
"Başkent Berlin" adlı yarışma soğuk savaşın en zor anlarında tamamlanmıştır. Berlin'in son beş yıldaki politik, sosyal, kültürel ve ekonomik genel hareketleri çok ağır ve zor olarak kabul ediliyordu: 1948 yılında şehrin politik olarak bölünmesi, savunma reformu, 1953 Rus ordusunun doğu Berlin'e girişi, Chruschtschow ultimatomu, 13 Ağustos 1961 yılında da 165 km. uzunluğundaki duvarın kuruluşu. Duvar ile iki taraf korunacak ve kaçakların olması engellenecekti. Fakat bu duvara rağmen 12 yıl boyunca 2,5 milyondan fazla insan doğudan batıya geçmeyi başarmıştır.

Batı Berlin böylece duvarlarla çevreli bir şehre dönüşmüştür. Çevresinde, sınırlarında bir ülkesi olmadan acil ihtiyaçlarını kendi başına gidermeye çalışmaktadır. Dış bağlantıları; aileler, arkadaşlıklar, sokaklar, meydanlar, demir yolları ve su yolları kopmuş, hepsi bir gecede kesilmiştir. Şehir merkezi anlamını yitirmiş ve merkezdeki müzeleri, kütüphaneleri, yüksek okullarını kaybetmiştir, bu şartlarda Berlin'in yeni bir şehir kuruluş planına acil ihtiyacı vardı. Yeni düzenlenen sistemde ana fikri, bir kültür bandı ve otoyollar oluşturuyordu. Ama Berlinli mimarların asıl görevi savaş sonrası acil konut sorununa çözümler getirmek ve yeni konutların üretilmesi sağlamaktı. Büyük konut yerleşimleri şehrin dışına olduğu kadar şehrin içinde de kurulabilirdi. Yeni yerleşmelerle, Zehlendorf'daki Onkels Tom Hütte, Hufeisensiedlung gibi geleneksel yerleşmeler sürdürülmeliydi. Fakat ürünler yirmili yılların kalitesine ulaşamamış, rutin, bürokratik, standardize ve bilinen motiflerin dışına çıkılamamıştır.

Üretilen konut yerleşimleri; 10,000 konutluk Falkenhagener Feld yerleşimi, 17,000 konutluk Gropiusstadt (şekil 4.8), 18,000 konutluk Markischer Viertel dir ve hepside çok yoğun yerleşimlerdir. Bunlar giydirme cephe yüksek apartmanlardan oluşurlar ve bu apartmanlar bazen kıvrılarak dağlar gibi yerleştirilirlerdi (şekil 4.9). Buralarda barınan insan sayısı Scharoun'un önerdiği rakamların üç dört misliydi (şekil 4.10). Scharoun'un tasarladığı Siemensstadt konut yerleşimi bu yerleşimlere örnek



Şekil 4.8. a- Gropius ve TAC. grubu ile hazırladığı fakat gerçekleştirilmeyen Gropius şehri önerisi.
 b- Gropius şehrin gerçekleştirilen öneri planı. 1962 yılından itibaren gerçekleştirilmiştir.
 Çalışmalar altmışlı yıllarda gerçekleştirilmiştir.



a



b

Şekil 4.9. a- 1963 yılından itibaren gerçekleştirilen Markischen Viertel. Tasarımı Werner Düttmann, Georg Heinrichs, Hans Christian Müller'e aittir. b- Markischen Viertel'in hava fotoğrafı (1971).

oluşturmalıydı. Tüm bunlara rağmen saydığımız üç yerleşim zamanının en kaliteli konut yerleşimleri olarak değerlendirilmekteydi. Savaş sonrası konut açığını gidermeye çalışırken, aynı zamanda farklı mimari hareketlerin arayışı söz konusuydu. Sonuçta ihtiyaçlar giderilirken, dağları andıran, insan ölçüsünü fazlasıyla kaçıran yerleşimler doğmuştur (şekil 4.11).

4.1.3 ŞEHİRCİLİK ÇALIŞMALARI

Savaş sonrası tekrar kuruluş çalışmaları esnasında sadece tarihi şehrin değerli kalıntıları yıkılmamış, aynı zamanda sanatsal değeri yüksek anıtlar, saraylar da yıkılmıştır. İlk yıkım bölümünde Schinkel' in tasarımını yaptığı Prens Albrecht sarayı, Albert Speer' in hükümet binası gibi değerli eserler yıkılmıştır. 1950 yılında Wilhelm sokağındaki idare bölgesinde hiç bir tarihi saray, idare binası kalmamıştır.

İkinci bölüm yıkımlarda idare merkezine dokunulmamış, ortak hatırası olan bazı eserler yıkılmıştır. Tüm yıkımlardan sonra sosyal problemler, değişik fonksiyonları bir arada barındıramayan, ifadesiz dış cepheli ve yetersiz, yüksek apartmanlar kalmıştır (şekil 4.12). Bu dönemde konut sorunu halen bir numaralı problem olmaya devam ediyordu. Modern mimarlık ve şehir kuruluşunu savunan kişiler böyle bir sonuca karşı uyarıda bulunmuşlardır (şekil 4.13). Berlin'de ancak altmışlı yılların sonunda, kuruluşun asıl önemli noktaları ortaya çıkmıştır. Yeni şehir resmini oluşturmak üzere çeşitli çalışmalar insan ölçeğinde yürütülmüş, inşaat sırasında çıkabilecek problemlere karşı önlemler alınmaya çalışılmıştır.

1964 yılında Almanya' da şehir kuruluşundaki müdahaleleri yorumlayan makaleler yayınlanmıştır. Wolf Jobst Siedler ve Elisabeth Niggenmeyer tarafından yazıya dökülen "Öldürülen Şehir" başlıklı yorumda,* yeni inşaatların eskiye olan özlemi uyandırdığını belirtmiş ve eski konut formlarının yeni yollarla canlandırılıp, yeni konut üretiminde kullanılmasını istemiştir. Alexander Mitscherlich kendi yorumunda, yeni şehirleri sahtekar olmakla suçlamış ve eski şehre dönüşü savunmuştur. Mitscherlich aynı zamanda eski şehirlerin kalbi olduğunu düşünerek, eskinin tüm hatırlatmalarla çok daha güven verici olduğunu da dile getirmiştir. Eski şehrin yenilenme ve yeniyeye uyum sağlama konusunda çok yetenekli olduğunu savunmuştur.

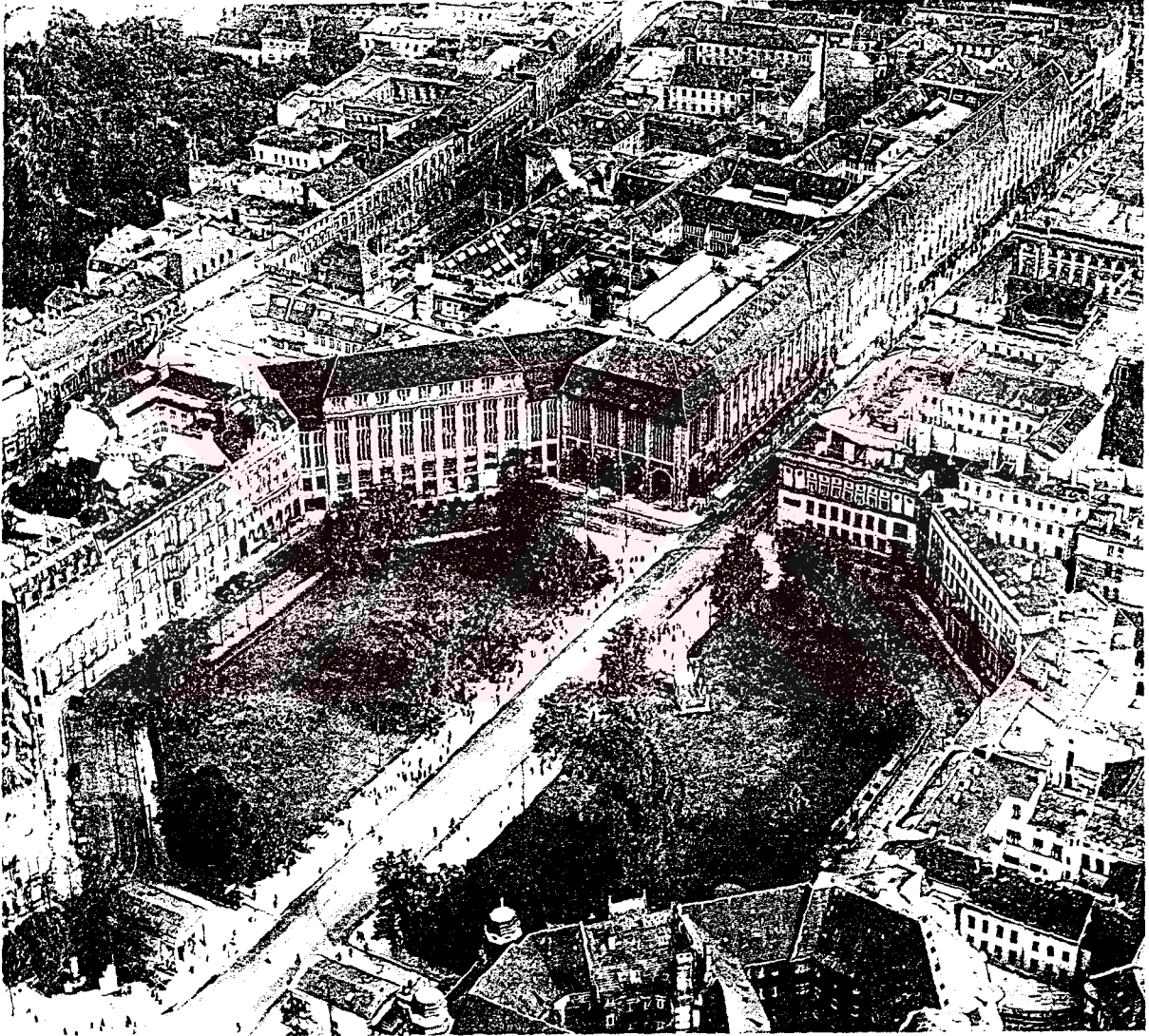
Çeşitli düşünürler ve yorumcular son yıllardaki mimari hareketleri tartışıyorlardı. Ortaya farklı ama hep iyi niyetli düşünceler atılmıştı. Mimarlığın, yüzyılın ilk yarısındaki büyük hatası, modern mimarlık ile birlikte insanların hayatını da geliştirebileceğini, değiştirebileceğini düşünmesinden kaynakladığı düşünülüyordu. Oysa modern mimarlık 18. yüzyılın sonundaki mimarlık hareketlerinden

* İki eleştirmenin savaş sonrası mimari hareketleri sert bir dille eleştiren yazıları 1964 yılında gazetelerde yayınlanmış ve yankı uyandırmıştır.

* Bu açıklamalar "Stadtbild Berlin" adlı eserden alınmıştır, 1991.

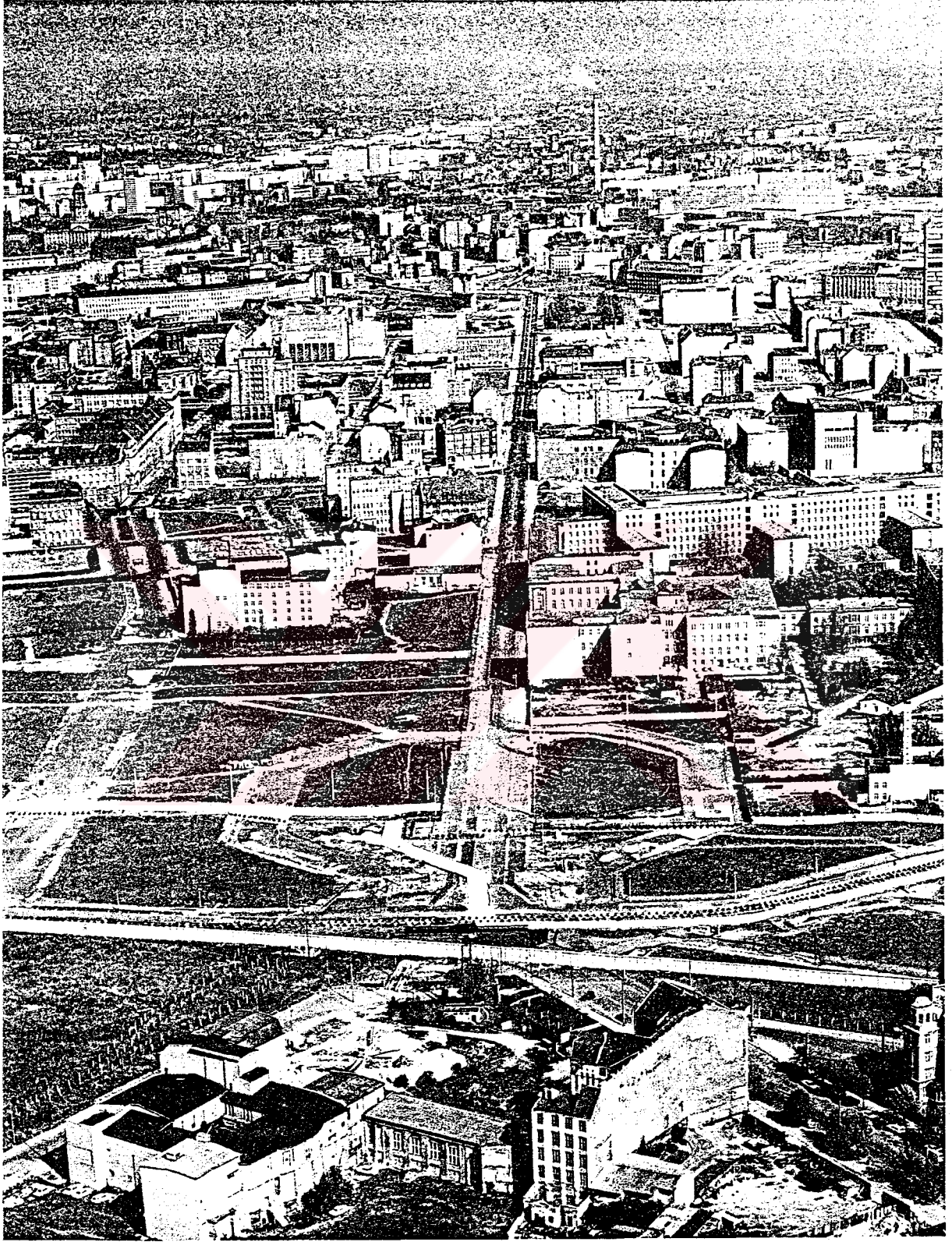


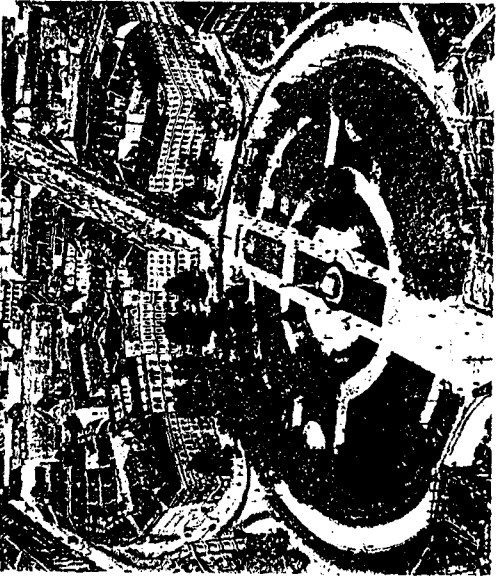
Şekil 4.11. - Interbau kapsamında oluşan Hansaviertel (1957) ve arka plandaki Hansaviertel Nord konut binaları (1960). Fotoğraf 1962 yılından



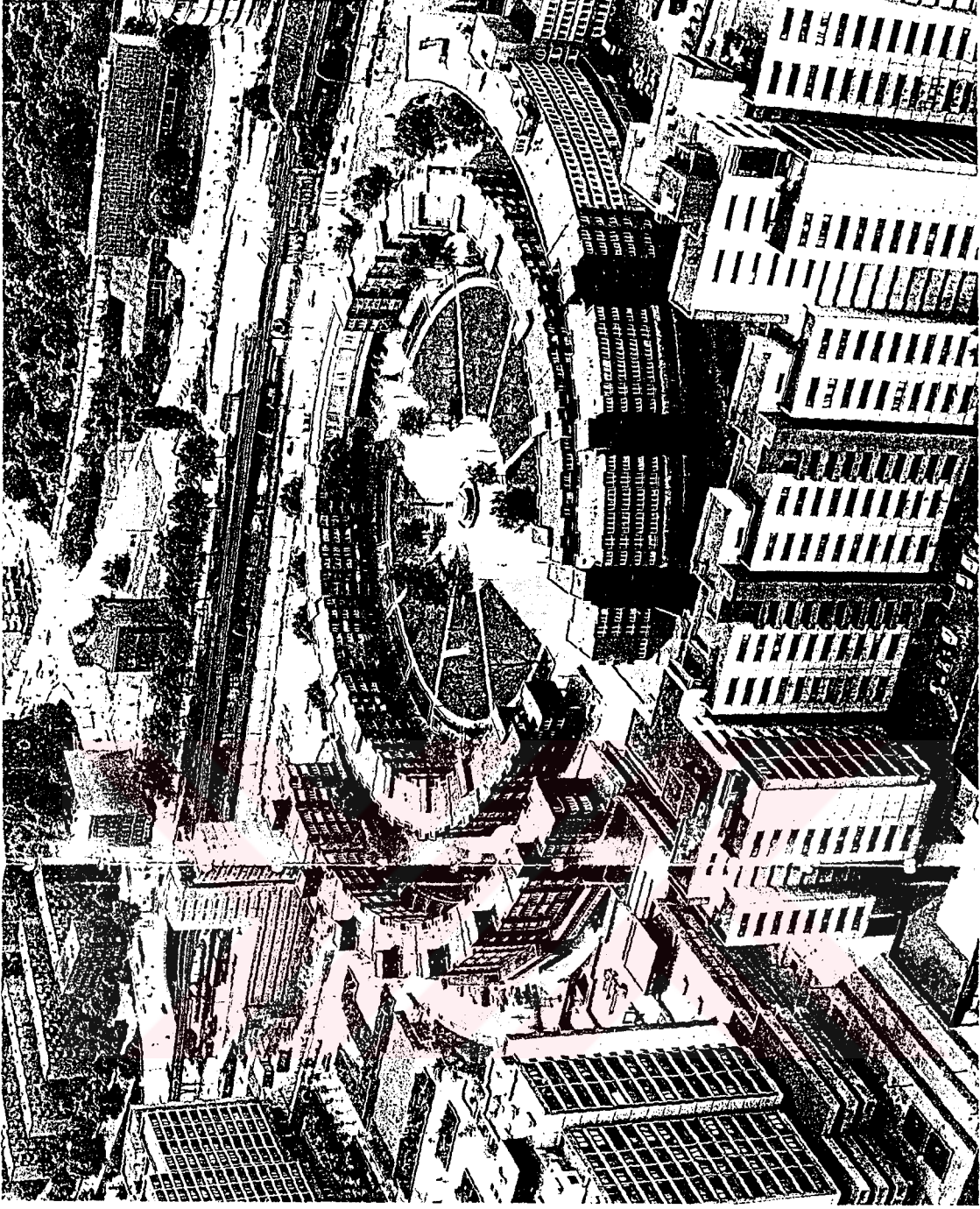
Şekil 4.12. a- Leibziger meydanına bakış, 1928 yılında savaş öncesi çekilmiş fotoğraf.
b- Leibziger meydanın aynı yöndeki savaş sonrası görünümü. Fotoğraf 1968 yılına ait.

a





a



b
53

Şekil 4.13. a- Belle Alliance meydanı, bugünkü ismi Mehring meydanı, 1935 yılı savaş öncesi fotoğrafı. b- Mehring meydanı, 1976 yılına ait savaş sonrası fotoğrafı.

kesinlikle daha iyi kabul ediliyordu. Hatalar formlarda değil düşüncelerde yapılmıştı. Modern bir mimarlık ile birlikte, ortak bir yaşam gelişiminin canlandırılması düşünülüyordu. Fakat hayat şartlarında bir iyileşme görülmemiştir. İşçiler ikinci savaştan sonra küçük vatandaşlar olmuşlar ve bu gerçek modern mimari hareketler ile kapatılamazdı.

1976 yılında “Berlin Uluslararası Dizayn merkezi” (IDZ), planlanan IBA (Internationale Bauausstellung Berlin) ile ilgili bir haftalık bir seminer düzenlemiştir. Seminer Francois Burkhardt yönetiminde gelişmiş ve Gottfried Böhm, Vittorio Gregotti, Alison ve Peter Smithson, Heinrich Klotz, Charles Moore, Johannes Geist, Josef Paul Kleihues, Ludwig Leo, Alvaro Siza, Oswald Mathias Ungers gibi ünlü isimler katılmıştır.

Bu arada IBA’da büyük bir rol üstlenecek Kleihues Berlin’deki çalışma ve araştırmalarına devam ediyordu. 1971 yılında Kleihues, savaş sonrası çok zarar gören, Vinetaplatz’daki Blok 270’i, yenilemişti. 1971 ve 1973’de ise, Berlin şehrin resmi haritasını çıkarmıştır. Bu çalışmasında şehri bölümlere ayırmış ve çeşitli yönlerden incelemiştir. Aynı konuları, daha ilerde IBA çerçevesinde geliştirmiştir. 1975 yılında Kleihues, Wolf Jobst Siedler ile birlikte, zamanın senato inşaat müdürü Hans Cristian Müller’inde yardımıyla IBA’yı (uluslar arası inşaat sergisi) kurmayı önermiştir. Bu kuruluş ile, şehrin çeşitli alanlarında, farklı stratejiler üretilerek, küçük çalışmalarda ve denemelerde bulunulacaktı. Deneme amaçlı kurulan mikro modeller, tüm şehir vücudu yeniden düzenlenirken örnek teşkil edecekti. Uygunluğu doğrultusunda model tekrarlanacak ve çoğaltılacaktı.

BÖLÜM 5.

IBA (INTERNATIONALE BAUAUSSTELLUNG BERLIN)

5.1 IBA TANIMI VE AMACI

“Internationale Bauausstellung Berlin” yani kısaca IBA 1979 yılında Berlin hükümeti tarafından kurulmuştur. IBA 1911, 1931, 1951 yıllarında düzenlenen geleneksel Berlin inşaat sergilerine eklenerek, mimari sergilerin devamını getirmiştir.

IBA farklı bir planlama metodudur. Kuruluşundaki düşüncenin temeli, parlamentoya bağlı olmayan bir kurum oluşturmaktır. Bu kurum, Berlin Senatosu'nun yürürlükteki inşaat, konut, kent, gelişme ve alışagelmış senato idaresi politikalarının eleştirisini yapacaktı. Bu eleştiri ve özelleştiriler sonucu, Berlin'de yapılması düşünülen planlama ve onarım çalışmalarının, daha bilinçli ve halka dönük olması sağlanacaktı.

IBA'nın kurucularından olan Josef Paul Kleihues ve Hardt Walter Haemer aynı düşünceleri paylaşmayan iki arkadaştır. IBA ilk önce 50, daha sonraları 90 kişiyi çalıştıran seçkin bir bürodur. Temel amacı, kent içindeki yaşamı, parkları, bahçeleri, konutları ve meydanları daha sağlıklı yaşanabilir hale getirmektir. Kleihues, Berlin'deki kentsel yenilemenin estetik boyutları ile ilgilenmektedir. Ona göre, Berlin humanist bir kenttir ve buradaki beğeni düzeyi yüksektir. Dolayısıyla kentte yaşayan insanlar, planlanmış şehre uyum sağlayabileceklerdir. Haemer ise Berlin'deki Güzel Sanatlar Akademisi'nde mimarlık profesörüdür ve estetik değerleri ön plana çıkaran Kleihues'a karşı, bir iç hastalıklar profesörüdür. Haemer'e göre kentler, dikkatlice yenilenmeli ve değiştirilmeden onarılmalıdır. Haemer Bruno Taut'u örnek almaktadır ve Taut'a göre, yapının verilen koşullarla iyi ilişkiler içinde olması gereklidir ve cephe sonradan ortaya çıkmaktadır. Temel olan insan çevre ilişkileridir ve şehir içinde yaşamak, bu ilişkiler sonucu gerçekleşir. İnsan şehri kullanır ve karar verir. Haemer, Berlin'in restorasyonunda bu amaçları doğrultusunda çalışmalarını sürdürmüştür.*

Berlin Senatosu bütün bu hedefler için 3 milyar DM'dan fazla para harcamıştır. IBA'nın kontrolü altında 150 yerli ve yabancı mimar, 50 yarışma için harekete geçirilmiştir. Yabancı mimarlardan Japon Arata Isozaki, İtalyan Vittorio Gregotti, Californiyalı Charles Moore, Maylenderli Aldo Rossi, Viyana'dan Rob Krier, Hollandalı Herman Hertzberger davetliler arasında yer almıştır.

* Bu açıklamalar Mimarlık dergisi 87. sayısında B. Çimen tarafından yazılmıştır.

Kökten yıkıma karşı büyüyen bilinçli muhalefet, IBA'nın bir aracı kurum olarak çalışmasını sağlamıştır. Şehir içindeki yerleşim alanlarına, yeni modeller getirilmesi ön görülüyor ve genel olarak, iki birbirini tamamlayan görüş, IBA 84/ 87'nin hedefini oluşturuyordu.*

- Bozulan tarihi kentin onarımı (rekonstrüksiyonu, restorasyonu).
- Yıkılan kentin yeniden inşası.

Şehrin resmini bozan tek neden savaşlar değildir. Savaş sonrası yıkımlar ve heterojen, düzensiz kuruluş çalışmaları, şehrin resmi yanında, temelini de yok etmiştir.

IBA çalışmaları 1987 yılına kadar ertelenerek sürmüştür ve tüm projeler bu süre içinde tamamlanmıştır. Yıkılan kentin yeniden inşası ile yakından ilgilenen Kleihues'un amacı, konut yerleşimlerine karşı yeni alternatif yerleşimler kurmaktır.

IBA'nın genel çalışma alanları şehrin dört bir yanına dağılmıştı. Luisenstadt ve SO 36 (Kreuzberg)'de daha çok 19. ve 20. yüzyıldan kalan binaların restorasyonlarıyla uğraşılırken, Friedrichstadt'ın güneyi, Tiergarten ve Prager Platz'da yeni şehir yapımına ağırlık veriliyordu. IBA'nın çalışma alanlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

- Tegeler Hafen,
- Prager Platz: Bu bölge Wilhelminischer zamanından kalmaydı ve gösterişli bir şehir resmi çiziyordu,
- Güneydeki Friedrichstadt: Batı Berlin'de kalan kısmı, barok şehir yerleşimine örnektir,
- Güneydeki Tiergartenviertel.

Şehir yenileme (modernizasyon) konusundaki çalışmalar mimar Hardt- Waltherr Haemer'in yönetiminde sürdürülüyordu. Temel konusu, inşaat politikası ve sosyal problemler nedeniyle oluşan Berlin'in yoğun konut kışkıları idi. Bu bölgelerin restorasyonu tasarlanıyordu. Kleihues, bu yöndeki çalışmaları eleştiriyor ve, "Tabii ki bir şehir, 18. ve 19. yüzyıla göre yapılamaz" diyordu.* Kleihues, güncel mimari akımların da gözönüne alınması gerektiğini vurguluyor ve yaşam koşulları değişiyorsa belirli bir çerçeve içerisinde, tarihi yeniden anlamak gerektiğini düşünüyordu. Diğer Avrupa şehirlerine göre Berlin, tipik olmayan, değişik bir şehirdir. Kleihues'a göre Berlin'in diğer kentlerden farklı olarak diyalektik bir özelliği vardır ve Kleihues sözlerine şöyle devam ediyor; "Sergiye ilgi duyan gözlemci, diyalektik açıdan baktığında Kreuzberg, Tiergarten, Tegeler Hafen ve Prager Platz mahallerindeki restorasyon ve rekonstrüksiyon çalışmalarında, düşünülebilen bütün noktalarla karşılaşacaktır". Diyalektik düşüncedeki sanatçı ve plancıların Berlin'e verdikleri emeğin uzun bir öyküsü vardır ki, bu da

* IBA'nın tüm araştırmaları olduğu gibi, 84 ve 87 hedeflerini ve sonuçlarını kapsayan bir kitap yayımlanmıştır.

bize, Gilly ve Schinkel, Fichte ve Hegel, Humbolt ve Schleiermacher gibi isimleri anımsatır. 20. yüzyılda ise Mies, Mendelsohn, Taut, Scharoun, Benjamin ve Celan'nun izleri görülür". Kleihue'in önerdiği yol, eski ile yeni arasındaki ilişkiyi kurmaktan geçmektedir.

Haemer'in yürütücülüğünü üstlendiği, şehir içi tarihi dokunun korunması ve yenileme çalışmaları, şehrin iki küçük bölgesinde sürdürülüyordu:

- Luisenstadt
- SO 36, Kreuzberg'in doğusundaki bölge*

Bu çalışma alanı, 1985 yılında STERN firmasına devredilmiş ve şehir yenileme çalışmaları 1987'ye kadar sürmüştür.* 1983 yılına kadar IBA'nın çalışmalarının %75' i Berlin hükümeti ve % 25' i Federal Almanya hükümeti tarafından finanse edilmiştir. 1984'den itibaren ise tamamen Berlin hükümeti tarafından karşılanmıştır.

IBA çok geniş aktivitelere sahipti ve şehir inşaatları, mimarlık, kültür, ekonomi, ticaret gibi şehrin yapısını kapsayan konuların araştırmalarını yapıyordu. 30 haziran 1979 yılında Berlin senatosu tarafından, 7 madde halinde, IBA'nın sorumlulukları, görevleri bildirilmiştir:

- Dört problemlili bölgenin şehir inşaat sınırlarında çalışılması,
- Koordinasyonun hazırlanması,
- Düzenlenecek şehircilik-mimari yarışmaların hazırlanışı ve duyurusu,
- Tüm çalışmaların, araştırmaların, tamamlanması ve konu dökümlerin arşivlenmesi,
- Konferans, seminer ve yaz okulların organize edilmesi,
- Çalışmalarının sunulduğu sergi ve konferansların düzenlenmesi,
- Aktif açık çalışmaların bakımı,kontrolü

Geniş kapsamlı ve yoğun çalışma programları nedeniyle, şehirdeki yeni inşaatlarla ilgilenecek bir grup mimar sürekli görevlendirilmiştir. Mimarlar sadece proje, koordinasyon, uygulama gibi işlerden sorumlu değil, aynı zamanda çeşitli birimler arasındaki ilişkileri düzenliyorlardı. Arşiv düzenlemeleri için ise bir grup daha görevlendirilmiştir. Bu grubun görevi: Dökümanları, yarışma çizimlerini, projeleri

* Kreuzberg SO36 : Kreuzberg'in bölgeleri ve blokları bu şekilde ifade edilmektedir. İleride örneklerini göreceğimiz Blok 79'da bu bölgede bulunur.

* STERN de IBA ile aynı görevleri üstlenerek çalışmaları devr almıştır.

kısaca her türlü yazılı, çizili evrakı toplamak ve arşivlemektir. Bu şekilde ünlü mimarların, orjinal çizimleri toplanarak çok değerli bir arşiv hazırlanmış ve sergilerde kullanılmıştır.

Şehir yenileme çalışma bölümünde, koordinasyon kolektif yapılıyor ve sürdürülen çalışmalarda mimarlar kiracılarla birlikte planlama çalışmalarına hatta uygulamalara katılıyorlardı. Bu ortak çalışmanın ana nedeni, çalışmaların her safhasında çıkabilecek problemleri anında çözümlenmek, problemleri azaltmaktır. Böylece ağır sosyal hataların oluşması önlenecekti.

Sonuçta IBA kesinlikle inşaat emri veren bir kurum değildi, inşaatları kontrol etmiyor, ödemelerin sorumluluğunu taşıyordu. IBA bir deneme atölyesi, konusu içinde bir enstitü gibiydi.



5.2 IBA VE KONUT ÜRETİMİ

20. yüzyıla gelene kadar mimarlığın araştırdığı ana konusu, yaşam ve konut olmuştur, bu özellikle Almanya için geçerlidir. Savaşlardan sonra yaşanan ana problem hep konut açığı olmuştur.

Konut üretiminin hızlandırılması ve konut kalitesinin iyileştirilmesi için çeşitli tartışmalar ve çalışmalar dışında, reform hareketleri başlamış ve ilk kooperatifler kurulmuştur. Bahçe şehir modeli gündeme gelmiş ve “Der Ring” adında bir grup, bu konu ile ilgili ana maddeleri belirlemiştir. Grup 1927 yılında Stuttgart’daki Weissenhof Siedlung’da düşüncelerini “konut” başlıklı açıklamalarıyla duyurmuştur. Alexander Klein yirmili yılların konut yerleşimlerini araştırmış ve otuzlu yıllarda Berlin sergisi gerçekleştirilmiştir. 1957 yılında düzenlenen Interbau’da ise ana noktayı Hansaviertel oluşturuyordu (1949-1957). Interbau ilk bakışta başarılı çalışmaların tanıtıldığı bir sergi gibidir. Fakat asıl konusunu “Yarımın Şehri”, “Almanya’nın Şehir Kuruluşu” oluşturmaktadır. Sergi 1945 ve 1957 yıllarını kapsar ve aynı zamanda gelecekteki reform düşüncelerini açıklamaktadır. Mevcut konut sorunu ve çözüm önerileri bu sergide tartışılan diğer bir konudur. Berlin Tiergarten sınırında bulunan Hansaviertel konut yerleşimi uluslar arası bir deneme alanına dönüştürülmüş, ünlü mimarların bu konudaki düşünceleri değerlendirilmiştir.

İçinde bulunduğumuz yüzyılda konut konusunda en geniş ve geçerli hareketleri IBA yapmış ve en önemli görevleri üstlenmiştir. IBA çalışmaları ile her zaman Berlin kiralık kışlarına karşı alternatif konutlar sunmayı hedeflemiştir. Bunun dışında müthiş bir yoğunluğa sahip taşlaşan Berlin’i kurtarmaya çalışmıştır.

Şehrin içindeki konut yerleşimleri, IBA’nın seksenli yıllardaki ana konusunu oluşturuyordu. Derinlemesine yapılan araştırmalar çeşitli çalışma prensipleri oluşturmuş ve şehrin, konut yerleşimleri ile yenilenen bir resme kavuşmasını sağlamıştır.

Savaş sonrası şehir kuruluşu şehir içindeki fonksiyonların ayrılmasını savunuyordu. Bu bölünmeler şehir merkezini, bankaların ve büroların odaklandığı bir merkez haline getirmiştir. Kültür ve üniversite alanları da ayrılmış ve şehrin dışında yeşil alanlar içinde kurulu konut yerleşimleri (uyuyan şehirler) oluşmuştur.

Şehrin içini asıl karakterize eden elemanlar; konutlar, kültürel alanlar, dinlenme, eğlenme alanları ve çalışma alanlarıdır. Ancak bu fonksiyonların birarada olması ile şehir içinde yaşanabilirdi ve amaç bu fonksiyonların tekrar bir araya getirilmesi ve muafaza edilmesi olmalıydı.

Artık şehirde daha farklı insanlar da barınmakta ve herbirini farklı niteliklerde konutlara ihtiyaçları vardır. Toplum yaşlı, özürlü, güçsüz, yabancı ve sosyal yaralar taşıyan insanlardan oluşmaktadır. Geleneksel konut formu burada geçerli değildir. Çeşitli halk sınıflarına konut çeşitliliği

getirilmeliydi. Araştırmalar sonucu ulaşılan bu gerçekler doğrultusunda, farklı tipolojilerde konut yerleşimlerinin tasarlanması için çalışılmıştır.

Konut etimi konusunda, seksenli yılların başında, GEWOS araştırmalar yapmış ve sonuçlarını 1982’de ve 1885’de iki bildiri ile yayınlamıştır. Başlık olarak “Konut Pazar Analizi” kullanılmış ve şu sonuçlar ortaya kmıştır:

- Berlin’de yaşayan vatandaşların % 90’ı geleneksel kiralık konutlarda yaşamaktadırlar,
- Batı Berlin’deki iki milyon insan ortalama 36 metrekareden büyük konutlarda oturmaktadırlar,
- Kiracıların ev kirası metrekare başına ortalama 4, 60 DM dir. Bu da ortalama aylık gelirin %17’sini kapsamaktadır.

Küçük konut etimi bu sonuçlara göre daha avantajlı grnmeydi ve mal sahibide bunu tercih ediyordu. Araştırmalar şu maddeler doğrultusunda devam etmişdir:

- Konutların ve konut çevrelerin kalitesi,
- Bu yerleşimlerde yaşayan insanların ihtiyaçları,
- Genellikle göz ardı edilen bazı eksiklikler.

5.2.1. IBA ÇALIŞMA PRENSİPLERİ VE ARAŞTIRMALAR

IBA, şehir yenileme ve rekonstruksiyon konularında ilgili çevre üzerinde çok etkiliydi ve düşüncelerini, fikirlerini rahat ifade edebiliyor, duyurabiliyordu. IBA aynı zamanda bürokratik ve teknik engelleri çözümlenerek mimarlık ve şehirciliğin daha rahat uygulanabilmesini sağlamıştır. Bu şekilde teorik planlamalar daha çabuk gerçekleştirilmiş ve kontrol edilmiştir. Planlamaların sorumluluğu uluslar arası ünlü ve tecrübeli tasarımcılara devredilmiş ve ayrıntılı araştırmalar sonucu ortaya çıkan sonuçlar üzerinde tartışılmıştır. Araştırmalar Berlin'in konut tipolojisi, şehircilik tarihi ve sosyal karakteri gibi konuları içeriyordu. Tasarımcılar çalışmalarına başlamadan önce Berlin şehri konusunda IBA tarafından düzenlenen konferans ve seminerlere katılarak eksik yönlerini tamamlama fırsatı buluyorlardı. Konferans ve seminerler genel olarak Berlin şehir tarihi, şehirciliği, konut tipolojisi, ekolojisi ve buna benzer konuları içeriyordu.*

IBA'nın seksenli yıllardaki ana amacı var olan konutların kalitesini yükseltmek ve yeni üretilecek konutların kalite yanında eskilerden bazı özellikler taşımasını sağlamaktı. Böylece halkın da yabancı olmadığı yeni bir şehir formu, resmi oluşturulacaktı. Yeni konut üretimi çalışmalarında tasarımcılar gelecek için bazı önemli tedbirler almak amacıyla ortak bazı maddeler kararlaştırmışlardır. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz:

- Konut üretimi çalışmalarına yeni teknolojik çözümler getirilmiştir
- Yeni sağlıklı inşaat malzemeleri araştırılarak uygulamalara dahil edilmiştir,
- Konutlarda enerji tasarrufu ile ilgili önlemler alınmıştır. Yeni uydu konut toplulukları tasarlanarak bu konuda araştırmalar sürdürülmüştür ve zamanla daha büyük projelere uygulanmıştır,
- Eski konut tipolojisi araştırılarak yeni, modern alternatifler, konut formları tasarlanmıştır,
- Sosyal problemler kapsamına giren yaşlılar,özürlüler, yabancı uyruklu aileler, çok çocuklu aileler için alternatif konut toplulukları tasarlanmış ve üretilmiştir.

IBA'nın kapsamında, yeni konut üretimi bölümünde çalışan ortalama 200 tasarımcı her şeyden önce çalışmalara başlamadan önce şehrin tüm ayrıntıları üzerine bilgilendiriliyorlardı. Sağlıklı bir kuruluş için bu önemliydi. Farklı ülkelerin uluslar arası ünlü ve tecrübeli tasarımcıları arasından, Raimund Abraham, Carlo Amonino, Oriol Bohigas, Gottfried Böhm, Mario Botta, Pietro Derossi, Peter Eisenman, Giorgio Grassi, Vittorio Gregotti, John Hejduk, Herman Hertzberger, Hans Hollein, Arata Isozaki, Josef Paul Kleihues, Rem Koolhaas, Rob Krier Kisho Kurokawa, Richard Meier, Charles Moore, Gustav Peichl, Robert Stern, James Stirling, Salvador Tarrago Cid, Oswald Mathias Ungers, Gino Valle gibi isimleri sayabiliriz.

IBA'nın yeni şehir projeleri yanında üstlendiği diğer bir görev de, var olan şehir formunu, tabakasını korumak ve yenilemekti. Kollektif bir çalışmanın söz konusu olduğu bu bölümün amacı

* IBA'nın tüm araştırmaları yayımlanmıştır. Bu nokta aynı zamanda görevleri arasındadır.

şehir içi onarımlar ile geleneksel şehir objelerini ev ,sokak, meydan, park, bahçe gibi yeniden kazandırmakdı.

5.3. IBA KORUMA VE YENİLEME TAKBİKAT ALANLARI

Aralık 1975 yılında Siedler ve Kleihues zamanın belediye başkanı Klaus Schütz ve diğer senato üyeleri bir tartışmaya girmiş ve şehrin başına gelebilecek olumsuz olasılıkları bildirmişlerdir. Kleihues teorilerini daha derinlemesine araştırarak 1976'da şehir için bir tamir programı önermişti. Bu önerisi bozuk şehir içinde bir dizi müdahaleler öngörüyor ve şehircilik kapsamındaki çalışmalarını koordine etmeyi amaçlıyordu. Seçilecek şehir içi bölgelerin sosyal ve mimari problemleri en yüksek derecede olanlar olmalıydı. Seçilen bölge mikro modellerin basit toplanmasından değil, çerçeve sınırları belirlenmiş bir bölge tanımlanmalıydı, ancak bu şekilde etkili bir strateji geliştirilebilir ve bu bölgeler şehrin bütünlüğüne eklenebilirdi.

Bir çok tartışma ve konuşmalardan sonra seksenli yılların başında şehir inşaat sınırlarında planlama merkez ve bölgeleri belirlenmiştir.

Landwehr kanalına paralel doğudan batıya yönelen band üzerinden sırasıyla SO 36, Luisenstadt, Friedrichstadt ve Tiergarten bölgesi seçilmiştir. Bu bölgeler kendi aralarında homojen planlama alanlarıydılar. Tatbikat alanı olarak ise tarihi önemi büyük merkezler seçilmiştir: Wilmersdorf'daki Prager Platz ve Tegeler Hafen ve eski şehirlerden Spandau seçilen bölgelerdir. Son bölge olarak seçilen Spandau sonradan programdan çıkarılmıştır.

SO 36 ve Luisenstadt semtleri, mimari ve sosyal problemleri yanında, şehir resmini bozmakta ve sınır altındaki sağlık problemleri ile dikkat çekmektedir.

Bu bölgeler Hamer'in başkanlığını yürüttüğü şehir onarım ve yenileme bölümü tarafından ele alınmıştır. Çevrelerindeki su yolları ile sınırlanan bu bölgeler bir bütünlük içindeydiler. Kreuzberg aynı zamanda üç tarafındaki su yolları haricinde, batıyı doğudan ayıran sınır duvarı ile de çevriliydi.

"Taşlaşan Berlin" eserinde özellikle çok yoğun ve yüksek kiralık kışlalara sahip iki bölgeden, SO 36 ve Luisenstadt'dan bahsedilmiştir. Bu kiralık kışlaların iç avluları yeşil alanlardan yoksundu. Fakat bu bölgeler çok değerliydi. Özellikle Peter Joseph Lenne tarafından Köpeniker Feld için tasarlanan şehir yerleşimi tüm şehir elemanları ile çok değerlidir.* Yerleşimde açık alanlar düzenlenmiş ve detaylara inilmiş, Landwehr kanalı ,Oranien sokağı, karakteristik meydan niteliğini taşıyan Görliitzer istasyonu bu yerleşim ile birlikte ortaya çıkmışlardır.

IBA-şehir yenileme, tadbikat bölgelerinde yapacağı müdahaleler sadece taşıyıcı sistem kapsamında olmayacak, iç mekanların yeniden düzenlenmesini de koordine edecekti. Banyo, mutfak gibi mekanlar eklenerek konut standartları ve dolayısıyla yaşam standartları yükseltilecekti.

* Köpeniker Feld: Günümüz Luisenstadt bölgesidir.

Bu her iki bölge Luisenstadt ve SO 36' nin,mevcut alanları kademe kademe ve küçük çapta çalışmalarla ele alınarak düzenlenmeliydi.

IBA'nın Friedrichstadt Tatbikat Alanı:

IBA'nın yeni inşaatlarla ilgilenen bölümün başında Kleihues vardı, bu bölümün ilk tatbikat alanları ise Berlin'nin güneyindeki Friedrichstadt idi. Friedrichstadt Berlin'in kuruluş hikayesi ile en yakın ilişkili olan bölgesidir, kurulduğu günden itibaren şehir planlamaların tümünü geçirmiştir. Avrupa barok şehrine uygun düzenlenmiş bir bölgedir. 19. yy ticaret şehri olan Friedrichstadt'dan geriye kalan çok azdı .Bölge seksenli yıllarda kendi haline bırakılmış heterojen ve yoğun bir oluşum sergilerdi. Kenar alanlarındaki yüksek apartmanlar savaş sonrası yoğunlaşmış ve Friedrichstadt kiralık kışlaların yoğunluğu altında ezilmiş bir kenar bölge konumuna düşmüştür. Bu nedenle savaş sonrası yüksek apartmanlar daha çok bu bölgede artış göstermiştir. Burada yapılacak çalışmaların daha büyük alanları kapsamaması gerekiyordu. Yeni bir şehir strüktürü oluşturulmalı ve yaşam kalitesi,konut kalitesi yükseltilmeliydi. Tarih bozulmadan ortaya çıkarılmalı ve korunmalıydı. Ancak bu şekilde hayal edilen şehir resmine yaklaşılabilmirdi.

Planlamaların bazı kararları şöyleydi:

- Sokak cepmeli binaların aralarındaki boşluklar kapatılmıyordu.
- Köşe binalar şekillendirilmeliydi.
- Mahallenin girişi yeniden düzenlenmeliydi.
- 18. yy'ı ifade eden elemanlar bölgeye eklenmeliydi,
- Savaş sonrası yapılan yüksek apartmanlar, yeni yapılacak mimari hareketlerin uyumu bağlantısı kararlaştırılmıyordu.

Friedrichstadt'daki en önemli iki sokak Friedrich ve Koch sokaklarında şehrin sürekliliğini sağlayacak yeni düzenlemeler amaçlanmıyordu. 19. yüzyıldan beri eksik olan bina aralarındaki park ve bahçeler, alış- veriş alanları, bürolar eklenerek tamamlanmalıydı.

Güneydeki Tiergarten bölgesi: Bu bölge üç birbirinden farklı alanları kapsıyordu.

- Landwehr kanalın güneyi: 19.yy'da çok yoğun bir yapılaşmaya uğramıştır.
- Landwehr kanalın kuzeyi: Şehrin kültür alanıdır.
- Diplomatların bölgesi:

Bu bölgeler 19. yüzyıldan kalanları ile daha az yıkıma uğramış, zarar görmüştür. Onarım çalışmaları doğrultusunda daha az müdahaleler gerektirecekti. Bunları yine şu şekilde sıralayabiliriz:

- Sokaklardaki binalar arası boşluklar tamamlanmalıydı.
- Köşe binalar tekrar düzenlenmeliydi.
- Avlulu blokların yan kanatları düzenlenmeliydi.
- Blok içlerinde yeni tadilatlar gerekiyordu.

Landwehr kanalının kuzeyinde bulunan kültür alanında müzeler, konferans salonları, kütüphaneler ve, bilimsel araştırmalar yapan, enstitüler vardı. Bu bölge Hans Scharoun'un Şehir kültür bandı düşüncelerine uymaktadır.

Aynı zamanda bu bölgede çok ünlü mimarların eserleri vardır. Mesela National Galeri Ludwig Mies van der Rohe'nin eseri, Shell-Haus, Emil Fahrenkamp'ın eseri, Matthai kilisesi, Friedrich August Stüler'in eseri ve Philharmonie, Staatsbibliothek (devlet kütüphanesi) Hans Scharoun'nun eseridir. Bu bölgelerin canlılıklarını, bürolar ve müzeler kapandıktan sonra da koruyabilmeleri için buraya konutların aktarılması gerekiyordu.

Tiergarten'in güneyi diplomatların alanı olarak tanınıyordu. Bu bölge ikinci dünya savaşında fazla zarar görmemiş, çeşitli devlet temsilcilikleri buraya yerleşmiştir.*

*İkinci Dünya savaşından sonra bu bölge boşaltılmışdır.

5.3.1 KONUT ÜRETİMİNDE KİRALIK KIŞLALARI KORUMA VE YENİLEME ÇALIŞMALARI

Bu projelerden sonra IBA'nın ikinci amaç kapsamına giren "şehir yenileme" konusu gündeme gelmiştir. Bu bölümün çalışmaları ilk aşamada IBA tarafından yürütülmüş ve daha sonra STERN, 'e devr edilmiştir. Konut yenileme, kiracı ile mimar arasında sıkı bir işbirliği gerektirir. Kreuzberg'deki çalışmalarda bu nokta önemini isbat etmiştir.

IBA kapsamında yürütülen koruyucu şehir yenilemenin 12 temel maddesi oluşturulmuştur, bunları aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:*

- Yenileme çalışmaları şu andaki kiracılar ve firmaların ortak çalışması ile planlanmalı, ve gerçekleştirilmeli,
- Plancı, kiracı ve firma arasındaki çalışmalar ortakça onaylanmalı, teknik ve sosyal planlamalar ortak tartışılmalıdır,
- Kreuzberg'in özü korunmalı, tehlikede olan bölgeleri güvenli bir şekilde hemen ele alınmalıdır,
- Planlardaki değişiklikler yeni, rahat ve uygun çözümler getirmelidir,
- Konutların restorasyon ve rekonstrüksiyon çalışmaları basamak basamak ilerlemeli ve bazı sınırlar getirilmelidir,
- Çalışmalar esnasında minimum yıkım olmalı, avlu içleri yeşillendirilmeye yönelik tasarlanmalı ve dış cephe temizlenip korunmalıdır,
- Açık ortak alanlar, sokaklar, meydanlar, avlu ve yeşil alanlar yenilenmeli ve eşit olarak dağılmalıdır,
- Sosyal kararlar verilirken ve malzeme seçiminde bu bölgede yaşayanlarda katılabilmeliler,
- Kararlar, söz konusu alanda verilmeli ve burada yaşayanları temsil eden bir güç oluşturularak, ortak bir denge kurulmalıdır,
- Yenileme çalışmaları sıkı ve güvenli bir sermaye ile desteklenmeli ve kaynak çok hızlı olarak konuya aktarılmalıdır,
- Sermaye destek formu değiştirilmeli, sermayeyi ileten ile inşaatı gerçekleştiren farklı firmalar olmalı,

* 12 adet madde ile ilgili bilgiler: G. G. Feldmeyer'in "The New German Architecture" adlı eserindedir, 1990.

- Bu kararlar doğrultusunda şehir yenileme çalışmaları 1984 yılından öteye güven altına alınmalıdır.

Seksenli yıllardaki insanların mimarlardan beklentileri, evlerini yenilemek için, en iyi, en kısa ve en ucuz yolu göstermeleridir. Eski konutların yenilenmesi ve yeni konutların üretimi için bu konu geçerlidir. Kreuzberg yenileme çalışmalarında, kiracı ve mal sahibinin çalışmalara katılımıyla harcamalar azalmış ve ortak çalışma keyfi yaşanmıştır.

Böyle bir ortak çalışmaya yeni inşaatlarda da rastlayabiliyoruz. Mesela, yine IBA kapsamında, Friedrichstadt'da iki yeni konut çalışması bu yöntemle başarıyla tamamlanmıştır. Bunlardan biri Herman Hertzberger tarafından tasarlanan Blok 30 ve diğeri ise Dietrich von Beulwitz tarafından tasarlanan Blok 9'dur.

Herzberger'in projesinde oturanların katılımı ve sorumlulukları bütün kompleksin planlamaları tamamlandıktan sonra altı ay önce belirlenmiştir. Kiracılar çalışma öncesi bir kooperatif kurup mal sahibi ile anlaşmışlardır. Çalışmalar iki inşaat mühendisi eşliğinde sürdürülmüş ve mal sahibi kiracıların çalışmalarını karşılığında kiraları hafifletmiştir. Seramik, boya ve bahçe düzenlemesi gibi işler kiracılara devr edilmiştir. Bu çalışmanın olumlu ve olumsuz yönleri olmasına karşın zamanında başarılı teslim edilmiştir.

Wilhelm sokağı Blok 9'da ise inşaat yöntemi daha farklı aşamalarda test edilmiştir. İnşaatın farklı üç aşaması kiracılara devir edilmiş ve çalışma sonuçları değerlendirilmiştir.

- 1. gruba tüm ince inşaat işleri verilmiş
- 2. gruba sadece son boyama işleri verilmiş
- 3. grubun ise sadece fikirleri, önerileri, ihtiyaçları dikkate alınmıştır.

Sonuçta üç çalışma karşılaştırılmış ve hangisinin hangi yönden daha avantajlı, ekonomik ve başarılı olduğu incelenmiştir. Bu tür çalışmalar her zaman desteklenmiş ve IBA tarafından öncülük edilmiş konulardır, bu tür örneklere günümüzde çok sık rastlayabilmekteyiz.

5.3.1.1. KREUZBERG SO 36 TATBİKAT ALANI VE ÖZELLİKLERİ

- Kreuzberg Genel tarihi Gelişimi ve IBA'nın müdahaleleri:

Şehir yenileme konusunun, Kreuzberg bölgesi için uzun ve değişgen bir tarihi hikayesi vardır. 60' lı yıllarda yapılan bu konudaki çalışmalara Werner Hegemann' in "Taşlaşan Berlin" başlıklı eseri ışık tutmuştur (1930). 19. yüzyıl kiralık kışlaları tüm sağlık ve sosyal problemleri ile, gündeme gelen "Yeni Şehir " kalıbına uymamıştır. İnsanlar karanlık, havasız arka avlularda gürültü içinde çalışıyorlar ve yine aynı binalarda oturuyorlardı.

Bugün değişen ise sadece şehir kuruluş hedefleri, yaşam standartları değildir. Talepler, kaliteli konut anlayışı, çevre ve hatta Kreuzberg' de yaşayan insanlar değişmiştir. Tüm bu değişimler konu ile ilgili çalışmaları hızlandırmıştır ve hedeflere, sonuçlara daha çabuk ulaştırmıştır.

Eski bir şehir merkezi konumunda olan Luisenstadt'ın güneyi SO 36 olarak anılmaktadır. Kottbuser Tor bu bölgeyi simgeleyen bir giriş, meydan niteliğindedir. Zamanında sokak tramvayları bu meydanın çevresinden başlamak üzere Blok 79' unda dahil olduğu adaların çevresini dolaşmaktaydı. Blok 79, Naunyn, Mariannen, Oranien ve Adalbert sokakları ile çevrelenmiş bir adadır (şekil 5.1). Merkez konumunda ve tarihi boyunca çok aktif bir görev üstlenen bu bölge II. Dünya savaşı sonrası duvarın örülmesiyle, kenar bölge konumuna düşmüş ve diğer merkezlerle olan bağlantılarını kaybetmiştir. Eski önemini kaybeden bölge özellikle ellili yıllardan sonra, planlamacılar tarafından yıkılması gereken ve yerine yeni konut yerleşimlerinin planlandığı ve bu konuda yarışmaların düzenlendiği bir obje konumuna düşmüştür.

Luisenstadt' ın kuruluşu 19. yüzyılda gerçekleştirilmiştir. Peter Joseph Lenne' nin planları doğrultusunda merkezin güneyinde, şehir sarayı çevresinde, alçak konut inşaatları başlamıştır. Dükkan, depo ve atölye gibi mekanları da olan bu çeşitli konut bloklarının iç avluları yoğun göçler nedeniyle zaman içinde yapılaşmıştır. İşçi ve işverenlerin şehre göç etmesi ve bu bölgelere yerleşmeleri ile, bilinen Kreuzberg halk karışımı oluşmuştur. İşyeri ve konaklama işlevlerinin her ikisinde bu blokların içinde gerçekleştirilmiştir. Yeni yüzyılda Luisenstadt tam bir işçi semtine dönüşmüştür.

II. Dünya savaşıdan sonra şehrin bölünmesiyle, Batı Berlin'in merkez ile olan bağlantı kopmuş ve güney doğuda bulunan geleneksel dinlenme alanları da duvarın örülmesiyle ulaşılamaz olmuştur. Ayrıca tüm sokak tramvayların dolaşım ağı kopmuştur. Düşük gelirli aileler ve yurt dışından gelen yabancılar standartların altında ve ucuz olan bu konutlara talep etmişlerdir. Ellili ve altmışlı yıllar arasında planlamacılar burada bir otoban ağı ve çevresine dizilmiş konut yerleşimleri, küçük çapta fabrika binaları yerleştirmeyi planlıyorlardı. Bunların gerçekleşmesi, Kreuzberg halk karışımının yok olması ve şehir içi gelişmelerinin durması anlamına geliyordu. Ayrıca bu bölgedeki insanların diğer semtlere doğru yoğunlaşacak göçü başka bir problem çağrıştırıyordu.

Nihayet 1963 yılında Berlin hükümeti, Luisenstadt'ı çok yıpranmasından dolayı, koruma ve yenileme programına dahil etmiş ve 1972 yılında "şehir inşaatını teşvik kanunu" kapsamında yenilemeye almıştır. Temel bazı uygulamalar ve değişiklikler konusunda karar verildikten sonra şehrin

önemli ve güvenilir inşaat topluluklarına çalışmalar devredilmiştir, (GSW, BeWoGe, Gewobag, GSG).

Bu büyük alanın yeniden canlandırılması için kiralık kışlalara bazı müdahaleler şart olmuştur. Bu ana müdahaleler iki madde ile ifade edilmiştir:

- Avlu içlerinin arındırılması,
- Dış cephe strüktürünün iyileştirilmesi.

1972 yılında Blok 79 için yapılan avlu içi arındırma planları (eğer uygulansaydı) şu sonuçları oluşturacaktı:

- 255 konut kaldırılıyor,
- 59 yeni konut ekleniyor,
- 254 konut da yenileniyordu.

Bu sonuçların uygun olmadığı düşünülerek, daha iyi sonuçlara ulaşmak amacıyla çalışmalar sürmüş ve uygulamalar ertelenmiştir.

Kreuzberg karışımı ve bölgesi, çevre semtler tarafından pek sevimli kabul edilmezdi çünkü gelir düzeyi düşük aileler standartların çok altındaki şartlarda, gürültü ve sağlıksız ortamlarda yaşıyorlardı. Arka avlularda bulunan atölye ve tamirhanalar gürültü ve atıklarıyla çevreyi çok olumsuz etkiliyorlardı.

5.3.1.1.1. IBA'NIN SO 36'DAKİ ÇALIŞMA PRENSİPLERİ

Bölgenin olumsuz ifadeleri nedeniyle Berlin Senatosu üzerindeki baskılar artmıştır ve bu nedenle de modernizasyon çalışmaları hızlandırılmıştır. Yetmişli yılların sonunda IBA'nın kurulması ile bozuk Kreuzberg'i kurtarma görevi Berlin Senatosu tarafından IBA'ya özel olarak verilmiştir.

Çalışma "Tedbirli Şehir Yenilemesi" olarak adlandırılmış ve genel amaçlar belirlenmiştir. Bunlar:

- Mevcut tarihi yapıları koruma altına alarak, konutları yenileyerek, diğer şehir bölgelerine olan göçü engellemek,
- Yaşam şartlarını iyileştirmek için dinlenme, eğlence alanlarını artırmak,
- Yeni iş sektörlerini buraya çekmek şeklindeydi.

Çalışmalar esnasında bölgede yaşayan insanların, kiracıların özel düşünceleri ve ihtiyaçları değerlendirilmiştir. Mimarlar ihtiyaçlar ve dilekler doğrultusunda ve daha bilinçli bir şekilde, şematik planları bir kenara bırakıp daha farklı mekan tasarımlarına yönelmişlerdir. Mesela gruplar şeklinde yaşayan insanlara hitap eden konutlar, istekler doğrultusunda planlanmıştır. Banyo, mutfak gibi, çoğu konutlara sonradan eklenen bölümler, dar-uzun ve daha küçük odalar içinde çözümlenmiştir. Dairelerin daha çok güneş ışığı alabilmeleri için ek pencereler açılmıştır. Ayrıca avlu içinde sanatçılara yönelik atölyeler düzenlenmiştir. Yeşil alanların genel yetersizliği nedeniyle avlu içleri yeşillendirilmeye ayrılmıştır.

Modernizasyon çalışmalarının %60' ı şehir firmaları, %37, 5' ide ev sahipleri tarafından karşılanmıştır.

GSW firması bu şartlar doğrultusunda 608 konut ve toplam 13000 m2 alana sahip dört fabrika binasını yenilenmiştir. "Kadınlar Şehir Bölüm Merkezi" yine bu firma tarafından tamamlanmış bir projedir. Kiracıların istekleri doğrultusunda yenilenen konutlara eski kiracıları yeniden taşınabilmişlerdir. Avlu içindeki ek yapılaşmalar kaldırılmıştır (şekil 5.2). İnşaat çalışmaları esnasında kiracılar aynı blokdaki başka bir daireye veya çevre bloklardan birine geçici olarak yerleşiyorlardı.

Blok 79 adasının sıcak su ve ısınma ihtiyacını karşılayacak yine blok içinde bir merkez tasarlanmış ve bu amaç doğrultusunda eski fabrikalardan birinin bacası kullanılmıştır.

IBA'nın bu yöndeki çalışmaları başarılı olmuş, amacına ulaşarak Kreuzberg'i eski canlılığına ve sosyal gücüne kavuşturmuştur.

Modernizasyon çalışmaları öncesi bir metrekaresinin kirası 2, 5 DM olan konutlar, standart ve kalitelerinin yükselmesi ile metrekaresinin kirası 4, 5 DM'a yükselmiştir. Tüm çalışmalar ve planlamalar esnasında kira fiyatları, önceden tedbirleri alınarak dizginlenmiş ve mevcut artışlar normal sınırlar içinde kabul edilmiştir. Blok 79'un kiralari halen çevre konut kiralari oranla daha düşüktür.

Ulaşılan tüm sonuçlar değerlendirilmiş ve bazı konut tipleri seçilerek, başka çalışmalarda örnek olarak kullanılmıştır (şekil 5.3). Mimar- kiracı işbirliği bu çalışmanın başarıya ulaşmasında çok etkili olmuştur ve Luisenstadt' a yapılan zamanında ve doğru müdahaleler ile bu bölge kurtarılmıştır.

5.3.1.1.2. ÖRNEKLER YENİLEME ÇALIŞMALARI

KREUZBERG SO 36 BLOK 79

ADELBERT SOKAĞI NUMARA 14

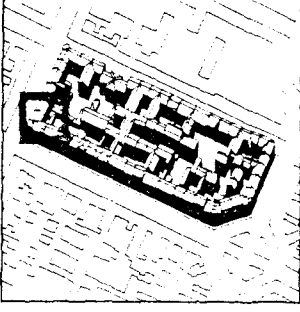
Bu binanın ön bölümünde merdivenlerle ulaşılan iki adet dairesi vardır. Avluda bulunan iki katlı ek yapı ise yenileme çalışmalarında atölye olarak değiştirilmiştir. Burada daha önceleri bir kimya fabrikası bulunuyormuş. İlk aşamada bu iki katlı ek yapının yıkılması düşünülüyordu, çünkü ön bina ile arasındaki mesafe yetersiz kabul ediliyordu. Fakat bir takım incelemelerden sonra bundan sadece banyo, mutfak gibi mekanların etkilendiği ve yıkımın şart olmadığı kararlaştırılmış ve burası atölye olarak değerlendirilmiştir. Modernizasyon ve koruma çalışmalarında bazı ön bölümdeki fazlalıklar kaldırılmıştır.

Avlunun içi, atölyeleri kullanan sanatçılar tarafından yeşillendirilmiş ve komşu avlulara ulaşmak üzere büyük girişler düzenlenmiştir (şekil 5.4).

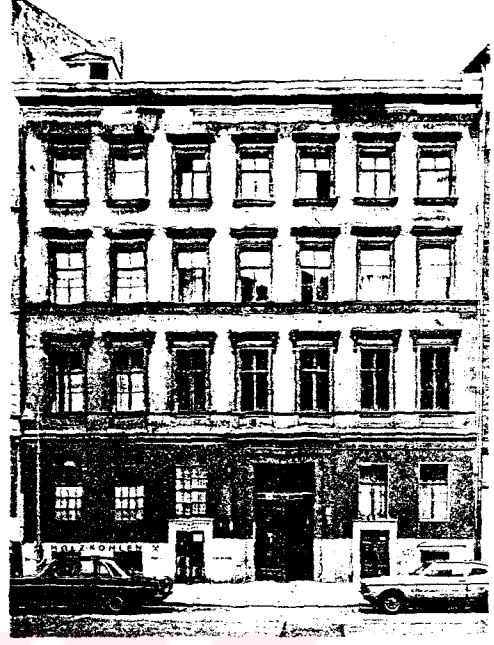
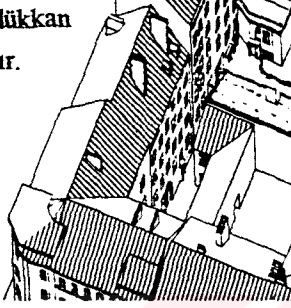
ADELBERT SOKAĞI NUMARA 15

Bu binanın bulunduğu parsel ortalama 52m derinliğindedir. Ön bina beş katdan oluşmakta ve dış cephesinde ince dekorlar vardır. Avlu ise iki katlı ek binalarla çevrili ve komşu avlularla bağlantılıdır. Avluyu çevreleyen iki katlı binalar bir zamanlar garaj olarak kullanılıyorlarmış. Garaj

Adalbertstraße 14



Adelbert 14 binası, atölye, dükkan ve konutlardan oluşmaktadır.

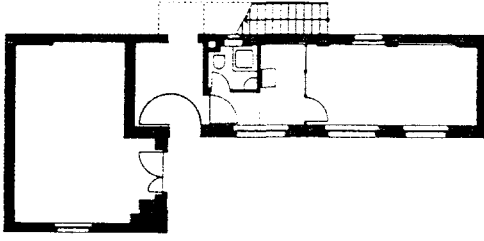


Yenileme çalışmalarından önceki sokak cephesi

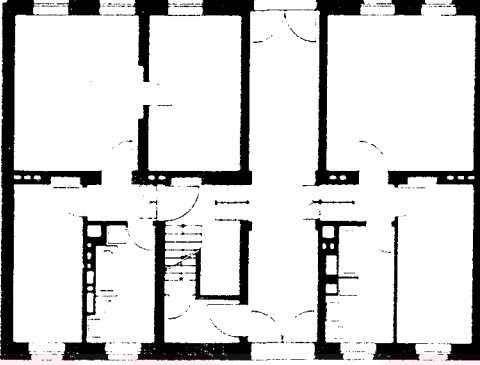


Kuzeyden kimya fabrikasının görünüşü. Yapılan ekler ve baca sonradan kaldırılmıştır.

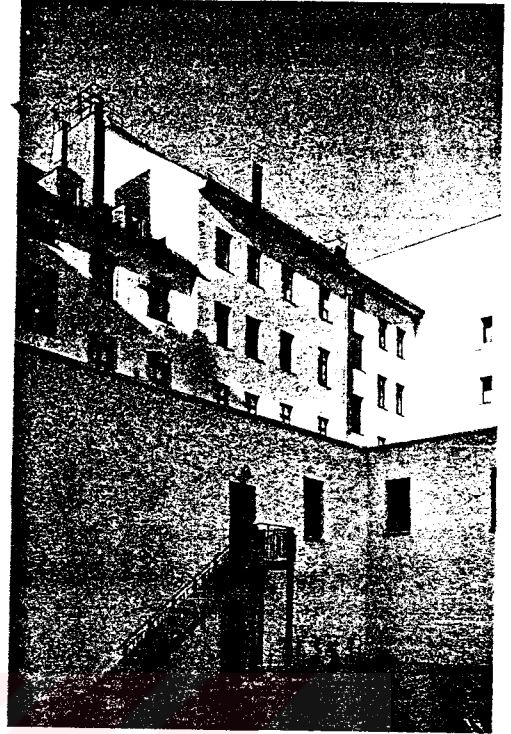
Şekil 5.4. - Adelbert sokak 14 konut binası



Atölyelerin zemin kat planı



ön binanın zemin kat planı



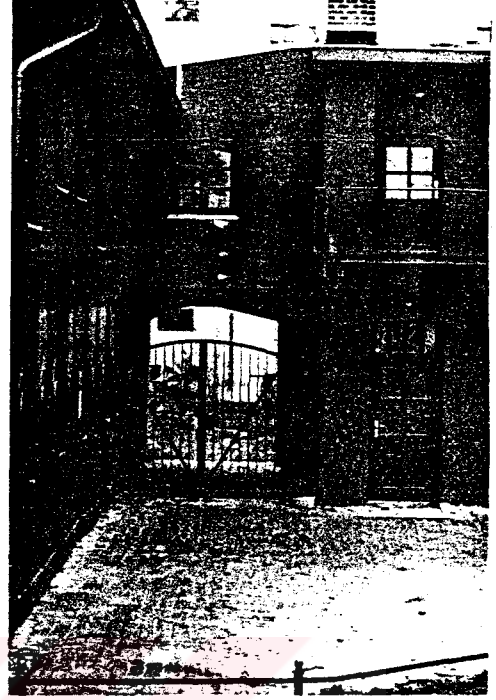
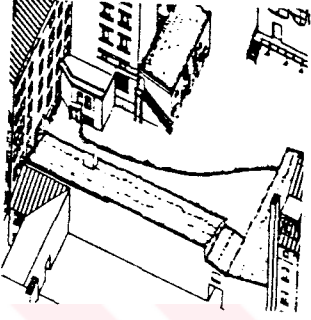
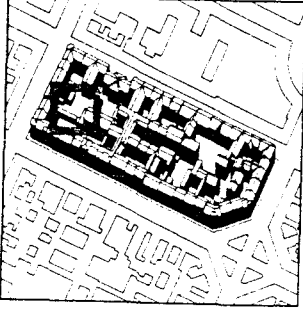
Atölyelerin alt katı üst kata dışardan yapılan demir bir merdivenle bağlanıyor. Buraya daha az pencere eklenmiştir. Yeşillendirilen çatıya aydınlatma çatı pencereleri açılmıştır.



Avluya bakış, modernizasyon çalışmalarından sonra. Köşeden komşu avlulara geçiş vardır.

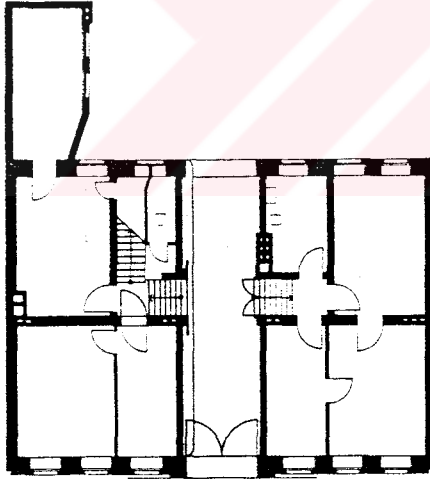
Şekil 5.4. - Adelbert sokak 14 konut binası

Adalbertstraße 15

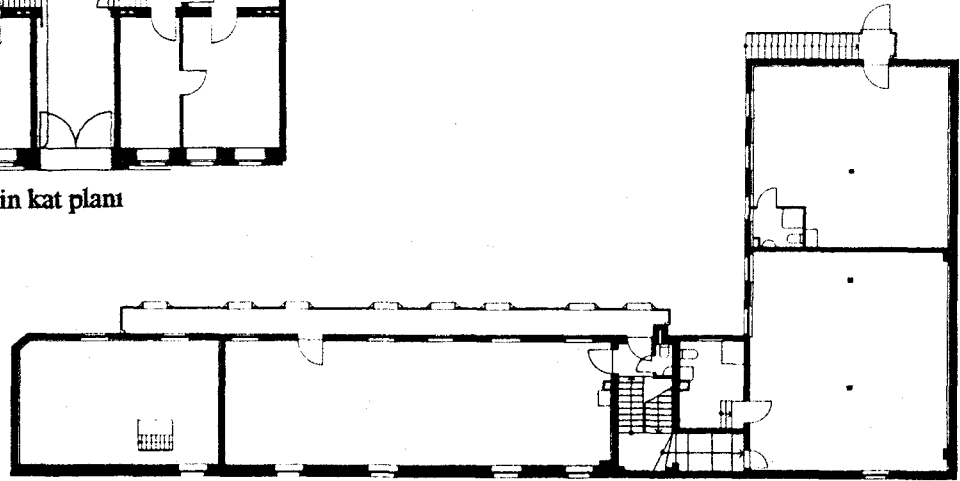


Binada konutlar, atölyeler, avluda ise garajlar vardır.

Avludaki geçiş diğer binaların avlularına bağlanmaktadır. Geçişin üstü ise atölye olarak değerlendirilmiştir.



Ön bina zemin kat planı

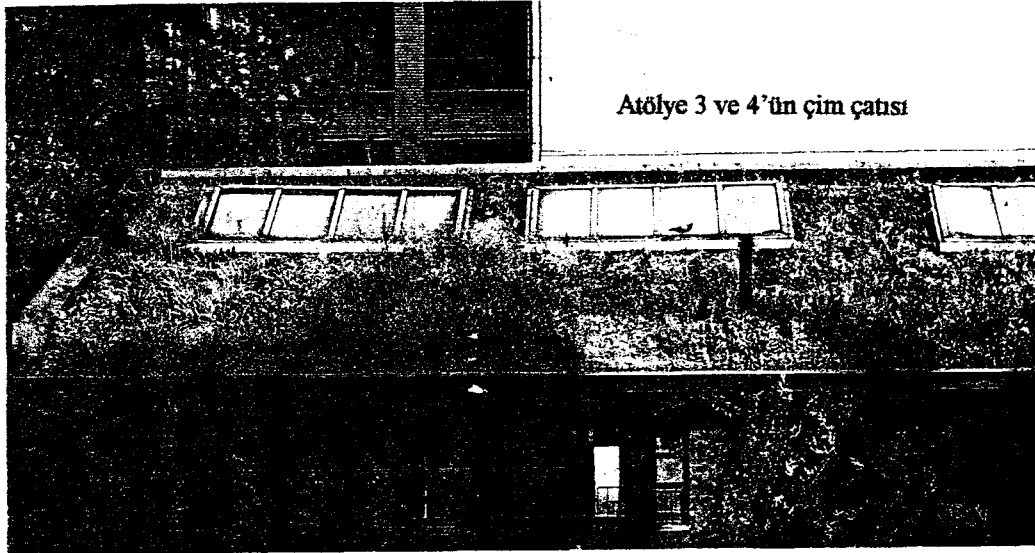


Atölye üst kat planı

Şekil 5.5. - Adalbert sokak 15 konut binası



Binanın ön girişi araçların geçebileceği boyutlardadır. Blok 79'un batısındaki tek araç geçişi buradan gerçekleşmektedir. Konutlar sokak seviyesinden ortalama 1,5 m yüksektedir.



Atölye 3 ve 4'nin çim çatısı

olarak kullanılmasından dolayı avlu girişi büyüktür ve günümüz araçların rahat geçişini sağlamaktadır. Garajlar halen işlemektedir ve bu kullanım tipik Kreuzberg karışımının bir geleneğidir diyebiliriz.

Yangın duvarlarına ve çatıya açılan pencereler sayesinde iki katlı ek binalar yeterince doğal ışık alabilmektedirler. Bu iki katlı bölüm dört sanatçıya hitap etmek üzere atölyelere dönüştürülmüştür. Atölyelere ulaşım dışardan eklenen bir çelik merdiven ile sağlanmaktadır.

Atölyelerin çatıları yeşillendirilmiş ve çatı pencereleri açılmıştır. Bu uygulama birçok yenileme çalışmasında kullanılmıştır (şekil 5.5).

NAUNYN SOKAĞI NUMARA 61/ 62

Bu binanın özelliği sırt sırta dayanan "L" şeklindeki planlama tipidir. Her iki dış cephe zengin bir izlenim vermektedir ve bu avluya geçişde devam etmektedir. Avludaki ek binalar temizlenerek buraya büyük bir oyun parkı düzenlenmiştir. 12 kişilik bir çocuk yuvası ise her iki binanın yan kanatlarına düzenlenmiştir. Zemin ve diğer katlarda yangın duvarı yer yer kırılarak planlamalar geliştirilmiş ve böylece 40 adet küçük konutdan, daha büyük 22 adet konut elde edilmiştir. Avluda arka duvarlar çocuklara yönelik tırmanma demirleri ve balkon tarzı galeriler oluşturulmuştur.

Toplam dört adet konuta doğal gaz ısıtma sistemi yerleştirilmiştir. Diğer konutlar, Blok 79'daki çoğunlukdaki konutlar gibi kiracıların isteği doğrultusunda soba ile ısıtılmaktadır (şekil 5.6).

NAUNYN SOKAĞI NUMARA 69

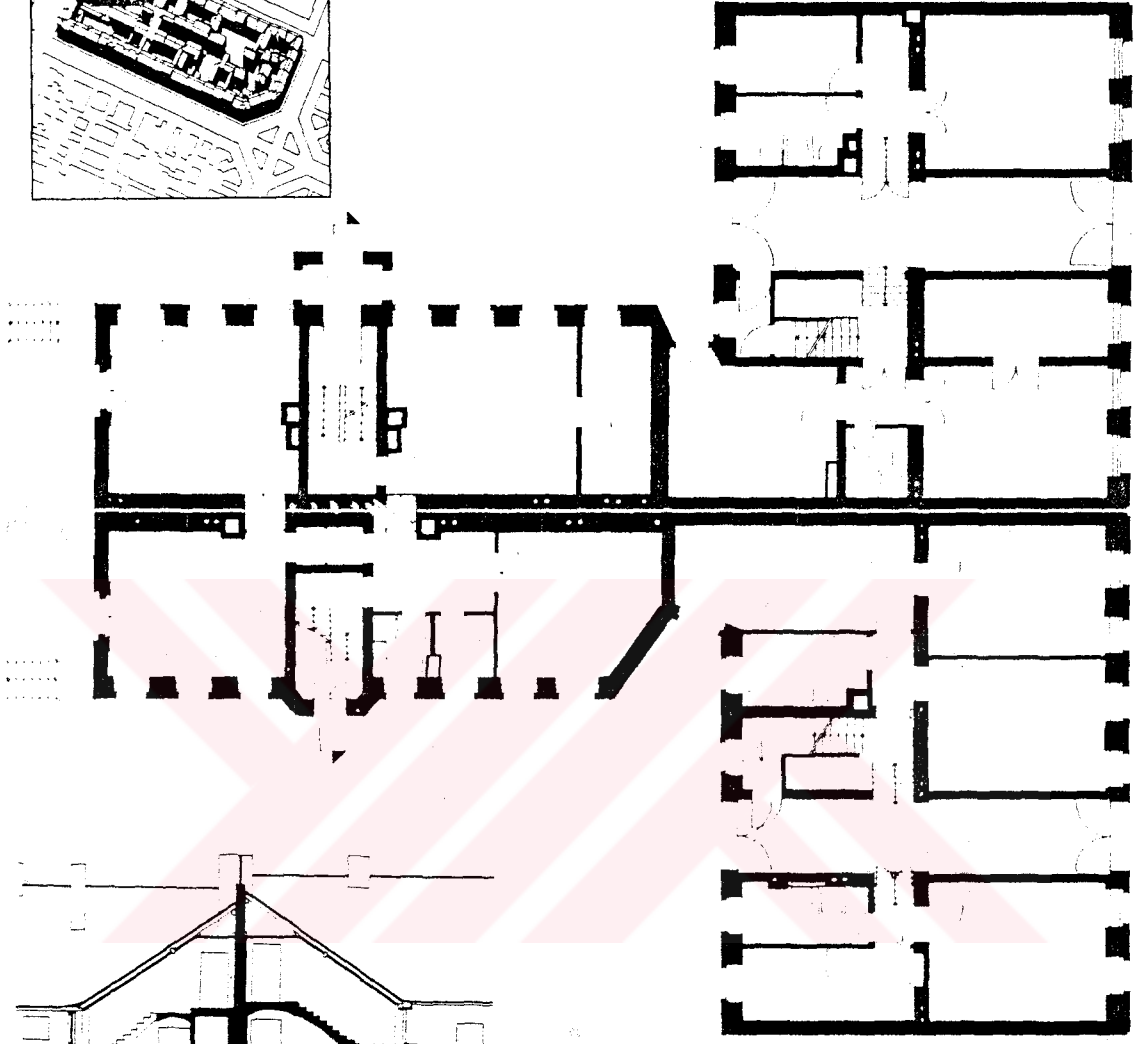
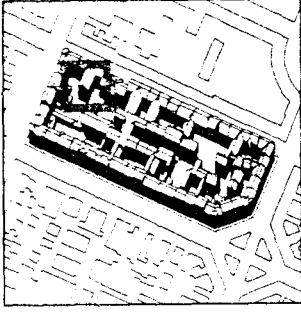
Bu bina tipik bir Kreuzberg projesidir. Nedenlerinden biri ise buranın zamanında konut ve iş yeri olarak kullanılmasıdır. 1864 yılında yapılan bu binanın ön bölümü konut olarak kullanılmış ve dış cephesi dikkatli bir şekilde dekore edilmiştir. Arka bölümündeki bina ise bronz malzeme fabrikası olarak 1884 yıllarında kurulmuştur. 1933 yılında ise buraya 30 adet küçük konut yerleştirilmiştir.

60'lı ve 70'li yıllarda miras bırakılan bina, sahipleri tarafından ihmal edilmiş ve belirtilen koruma kurallarına uyulmamıştır. Bu durum binanın yavaş yavaş dökülmesine neden olmuştur. 1984 yılının sonunda burası GSW firması tarafından ele alınmış ve Aralık 1986 yılında inşaatlara başlanmıştır. Teslimi ise 1988 yazında gerçekleştirilmiştir.

Daha sonra buraya 50 kişilik bir çocuk yuvası tasarlanmıştır. Yuva ön binanın zemin katında, arka ve yan kanadın birinci katına yerleştirilmiştir. Ön binanın zemin katına ve eski fabrikanın bir bölümüne özürülere uygun bir konut oluşturulmuştur. Çatı katına atölyeler yerleştirilmiştir. Banyo, tuvalet ve merkezi ısıtmanın eklenmesi ve konutların düzenlenmesi ile 19 adet elde edilmiştir.

Çocuk yuvası cam bölme duvarları ile aydınlık kazanmış ve mevcut tonozlu tavanlara uyum sağlamıştır. Ortalama 700 metre karelik yeşillendirilmiş alanın 500 metre karesi çocuk yuvası tarafından kullanılmaktadır (şekil 5.7).

Naunynstraße 61/62

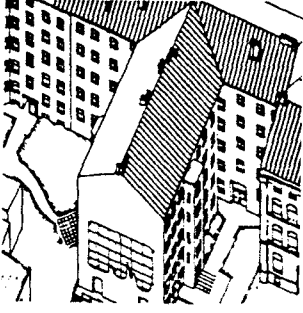


Zemin kat planı

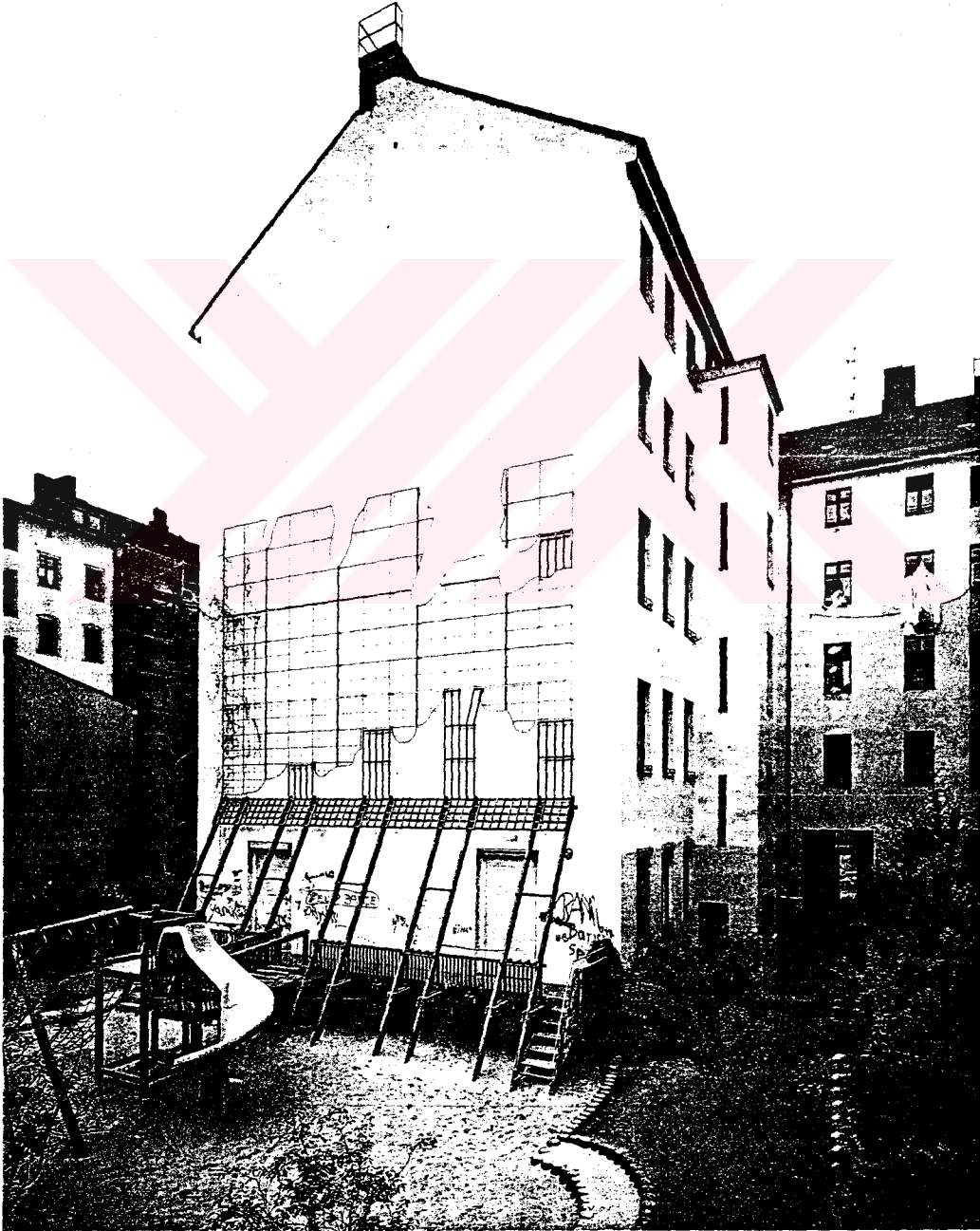
Bu kesitte iki binanın yangın duvarı ile avrıldığını görüyoruz. Yenileme çalışmalarında aradaki yangın duvarı kısmen kaldırılarak konutlar genişletildi, yeni konutlar oluşturuldu. Aradaki kod farkı ise basamaklarla çözüldü.

Şekil 5.6. - Naunyn sokak 61/62 konut binası

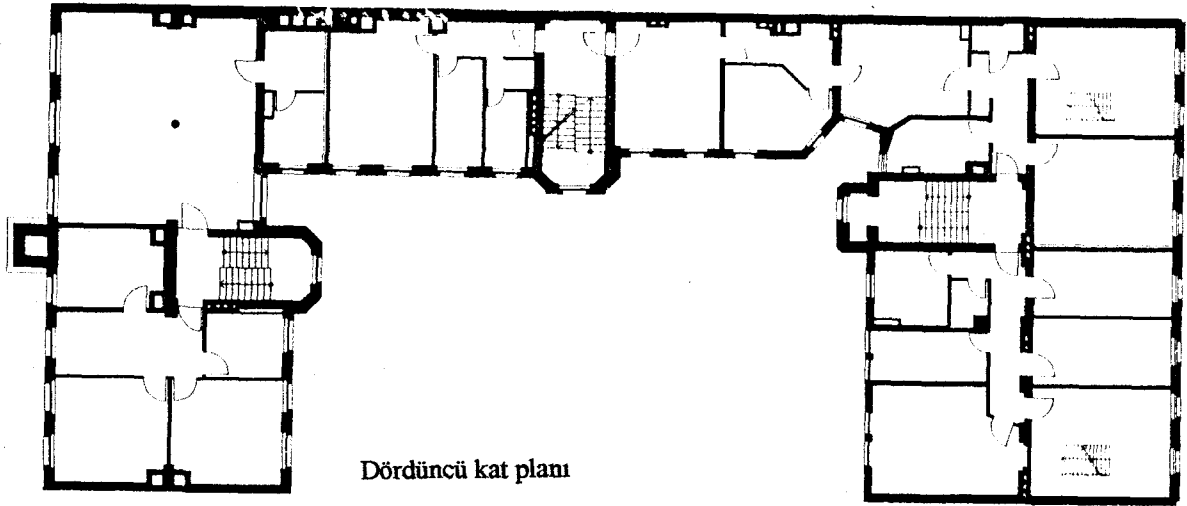
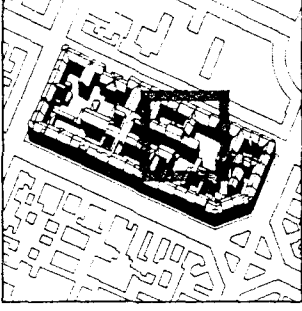
binada konutlar, avluda ise çocuk oyun alanı yer almaktadır.



Avlunun içine düzenlenen çocuk oyun alanı, yangın duvarına tırmanma demirleri yerleştirmiş ve küçük bir balkon oluşturulmuş.



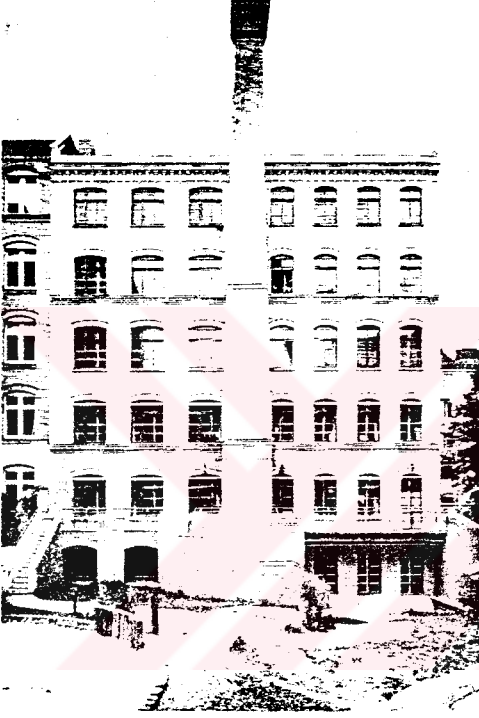
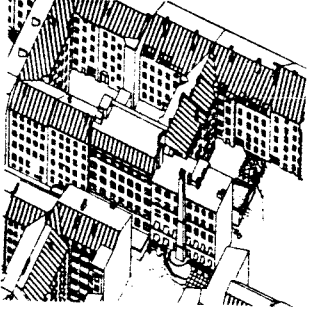
Naunynstraße 69



Dördüncü kat planı

Şekil 5.7. - Naunyn sokak 69 konut binası

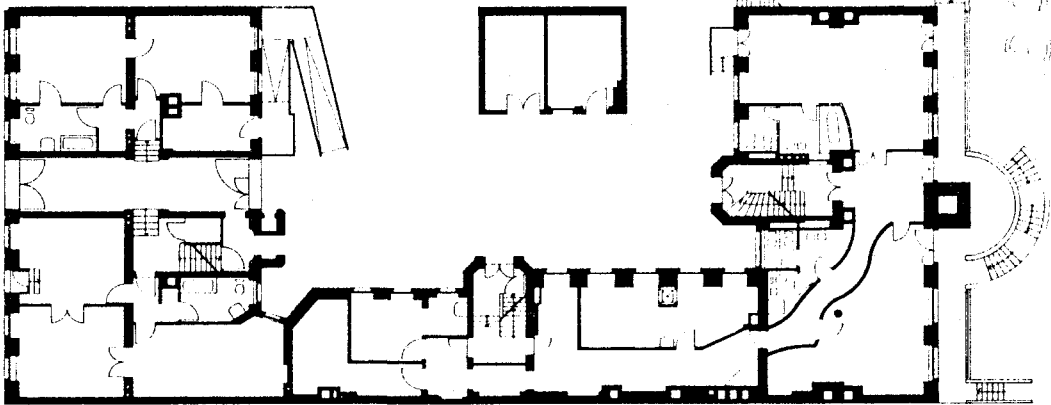
Binada konutlar ve birde çocuk yuvası yer almaktadır.



Daha önceden pencerelerin yarısı tuğla ile örülmüşdü ve cephede yarım bir yangın merdiveni kalmıştı.

Modernizasyon çalışmalarından sonra fabrikanın ön görünüşü

Zemin kat planı



NAUNYN SOKAĞI 72 VE MARIANNEN SOKAĞI 6

Blok 79'un kültür merkezini "Kadın Şehir Bölüm Merkezi" oluşturmakdadır. IBA'nın teşvikiyle 1982 yılında buraya kadınlara yönelik bir merkez düşünülmüştür. Kadınlar, kültür, spor, sağlık ve el işi gibi konularda burada eğitilebilmektedirler. Özellikle problemleri olan Türk kadınlarına burada yardım edilmektedir. Bu amaçlar doğrultusunda eski çukolata fabrikası seçilmiştir. 1856 ve 1875 yıllarında yapılan iki bölümlü fabrika toplam 2, 000 metre karelik bir kullanım alanına sahiptir.

1982 yılında yapılan anlaşmalarla 3, 8 milyon DM'lık sermaye ile proje aşamalar halinde gerçekleştirilmiştir. Aralık 1985 yılında konutların bulunduğu bölümü 7 daire ile teslim edilmiştir. 1986 yılında fabrikanın ilk dört katında tamamlanmıştır. 1988 yılında türk banyosu (hamam) teslim edilmiştir. Balkon yerine çatı teresları oluşturulmuş ve yangın duvarları kırılarak çalışma ve oturma alanlarına doğal ışık sağlanmıştır. Çok büyük tadilatlardan vaz geçilmiştir. Mariannen sokağı 6 numaranın ön dış cephesi temizlenmiş, zemin katda bulunan dükkanlar ve konutlar yenilenmiştir. Naunyn sokağı 72 numaranın ön binasında, kadınlar merkezi, 15 kişilik çocuk yuvası ve konutlar bulunmaktadır.

Kadınlar merkezinin bodrum katında düzenlenen hamam geleneklere uygun olarak kubbeli yapılmış ve bu bölümün üst katında bulunana açık bir kafeteryanın zemininde bu kubbe belirgin bir şekilde çıkmaktadır.

Kadınlar merkezinin kuruluşunda ekolojik tedbir şartları oluşturulmuş ve bu doğrultuda sağlıklı inşaat malzemeleri kullanılmış, enerji tasarruflu ısıtma sistemleri yerleştirilmiş ve çatılar yeşillendirilmiştir. Güneye bakan cepheler cam ağırlıklı tasarlanırken, kuzeye bakan çatılar yeşillendirilmiştir. Yeşillendirme çalışmaları avlularda yoğunlaştırılmış ve daha farklı çalışmalar kadınlar merkezindeki sanatçılar tarafından gerçekleştirilmişlerdir (şekil 5.8).

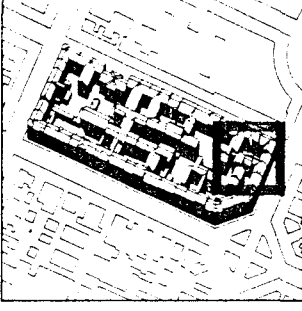
NAUNYN SOKAĞI 73/ 74 VE MARIANNEN SOKAĞI 4/ 5

Bu binaların çatı katları geniş, teraslı atölye konutlarına dönüştürülmüştür.

Savaştan sonra bazı ön binaların yeniden kuruluş çalışmalarında dış cephe dekorları tamamen temizlenmiştir. Fakat şu anda sözünü ettiğimiz binaların ön cepheleri zemin katdan itibaren dış cephe dekorlarını koruyabilmişlerdir. Köşe bina konumundaki Mariannen sokağı 4 numara savaştan sonra dış cephe dekorlarını kaybetmiştir, bu binanın zemin ve bodrum katı ise iş alanları olarak kullanılmıştır.

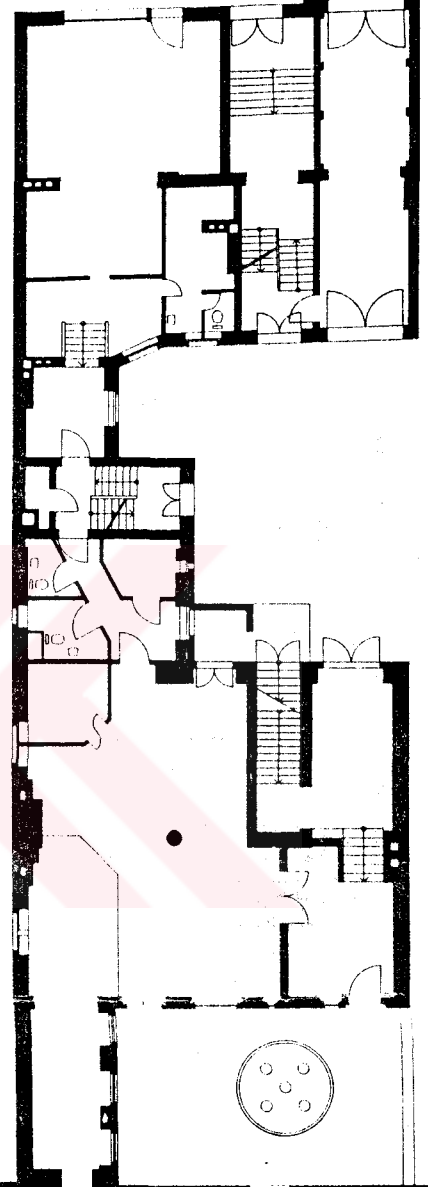
Mariannen sokağı 4 numaranın iç avlusunda ek yapılaşmalardan dolayı hiç açık alanı kalmamıştı ve bu bir köşe binası için tipik bir sonuç olarak kabul ediliyordu. Arındırma çalışmaları burada da etkili olmuştur. Dört köşe binasının birleştirilmesinden sonra avluların bölücü duvarları kısmen kaldırılmıştır. Modernizasyon çalışmalarından sonra zemin katdaki bazı dükkanlar birleştirilerek daha rahat dükkanlar oluşturulmuştur.

Naunynstraße 72/Mariannenstraße 6

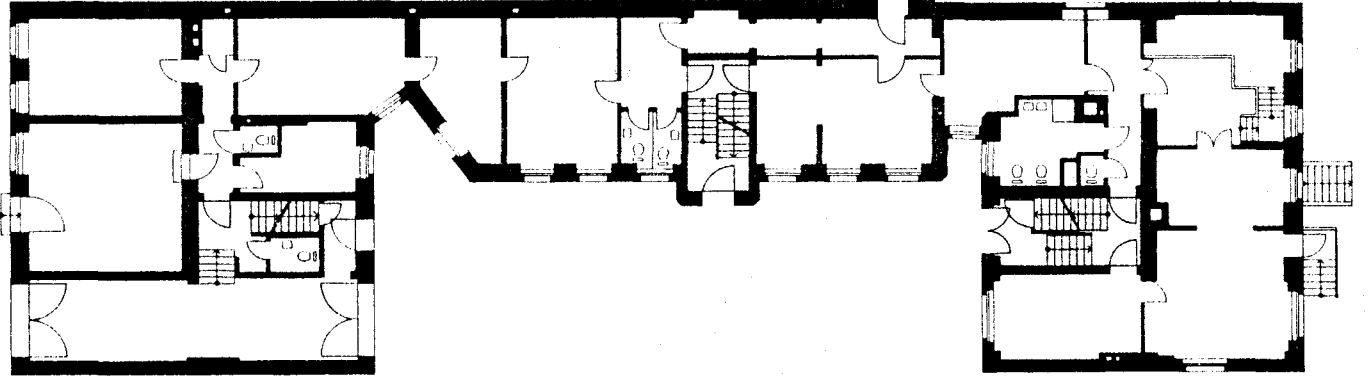


İç avludaki açık kafeteryanın zemininde
Türk hamamının kubbesinin çıkıntısı vardır.

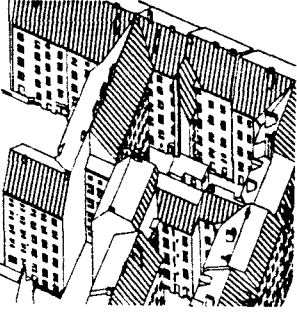
Mariannenstraße



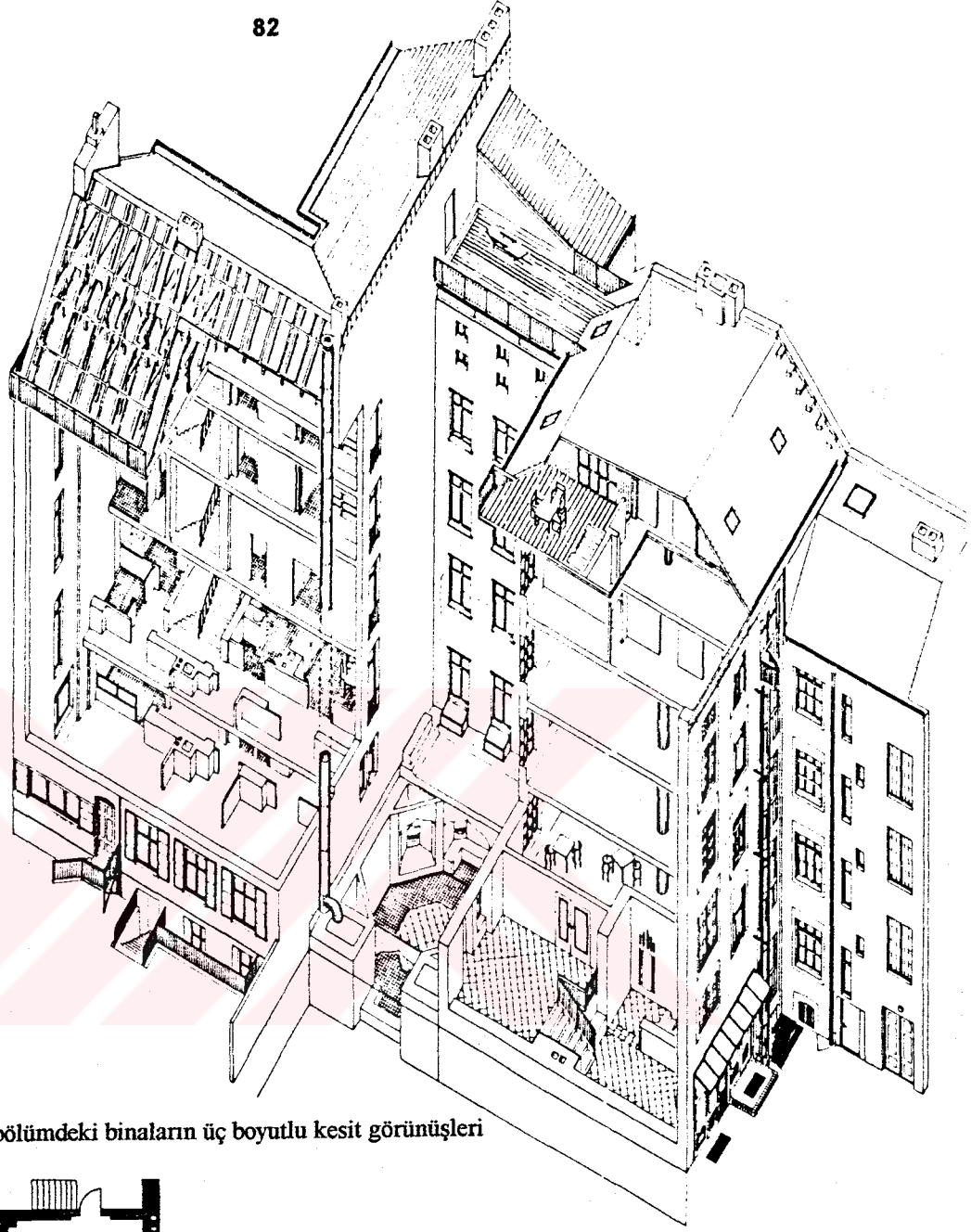
Zemin kat planı



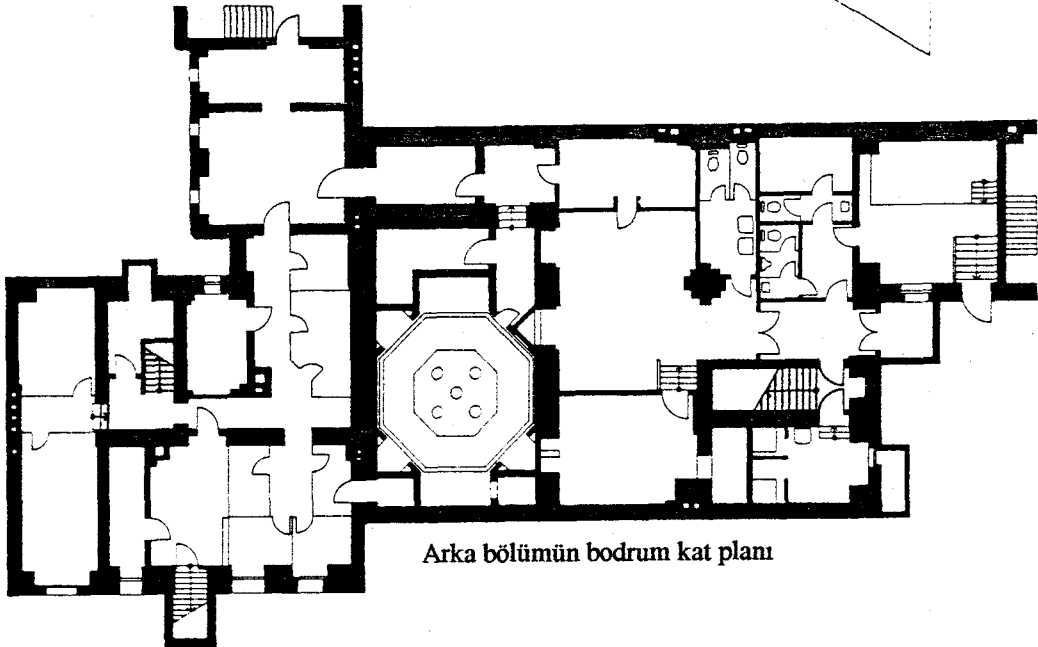
Şekil 5.8. - Naunyn sokak 72 ve Mariannen sokak 6 konut binaları



Bu konut kompleksinde konutlar
ve dükkanlar mevcuttur.



Arka bölümdeki binaların üç boyutlu kesit görüntüleri

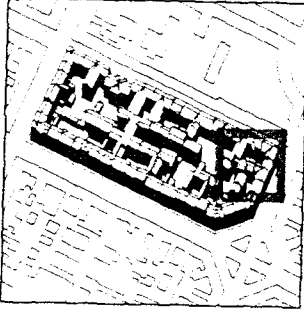


Arka bölümün bodrum kat planı

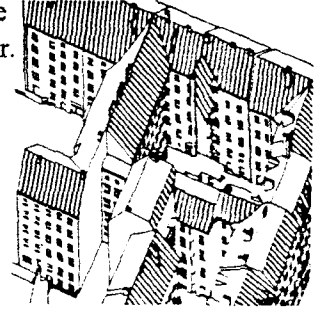
Genelde bu sokaktaki binaların ön bölümleri ve yan kanatları konut olarak kullanılmış, zemin katları ise dükkan olarak işlevlendirilmiştir. Avlu içinde fransız tipi pencereler kullanılarak daha çok doğal ışık elde edilmiş ve avlu içlerindeki ek yapılaşmalar kaldırılarak avlu yeşillendirilmiştir (şekil 5.9).



Naunynstraße 73/74 und Mariannenstraße 4/5



Bina kompleksi konut ve dükkanlardan oluşmaktadır.



Tüm kompleksin sokak cephesi

Şekil 5.9. - Naunyn sokak 73/74 ve Mariannen 4/5 konut binaları

5.3.1.2 LUISENSTADT TATBİKAT ALANININ ÖZELLİKLERİ (1860- 1910)

Luisenstadt'ın şehir karakteri 19. yy'ın yetmişli yıllarından itibaren kapalı, kenar blok tipindedir. Bu bloklar genellikle dört- beş katlıdır ve geniş sokakların kenarlarına dizilmişlerdir. Dış cepheler, tipik Schinkel'in okulunda öğretildiği gibi klasizm etkisindedir. Çoğunlukla zemin katlarda geniş vitrinli dükkanlar vardır. Küçük konutlara ve arka avlu endüstri atölyelerine blok cephelerindeki geçişlerden ulaşıyordu. Konutlar, oda- mutfak veya oda- mutfak- kiler mekanların birleşiminden oluşuyor ve arka- yan- ön bina bölgelerinde bulunuyorlardı. Blokların farklı kişiler tarafından yapılmalarına rağmen cepheleri, temel planlamaları ve fonksiyonları çok benzemektedir. Değişen sadece geçişlerin cephedeki yeri, cephe yönlendirmeleri ve köşe blokların kule gibi çıkış şekilleridir.

Dış cephe etkileyici ve gösterişli düzenlenirken avlu içleri fakir halkın gerçeklerini yansıtıyordu. Şehre göç eden ve iş bulmayı ümid eden insanlar konut açığı nedeniyle avlu içlerinin yapılaşmasına neden oluyorlardı. 19. yy'ın yarısına kadar spekülasyonun şartları doğrultusunda inşa edilen konutların sahipleri, evlerini sadece daha rahat yaşaya bilmek için kiraya veriyorlardı.* 19. yüzyılın ilk yarısından itibaren konut üretimi kiraya verilmek üzere hızlanmıştır. Konut üretimini üstlenenler ise büyük sermayeli kooperatifler değil, küçük satıcılar, duvar ustalarıydı, bunlar küçük sermayelerle ve bankalardan aldıkları krediler ile işe başlayıp kısa sürede konutları tamamlayıp satmayı amaçlıyorlardı.

Bu şekilde 1860- 1880 yılları arasında taleplerin artmasıyla birbirine çok benzeyen bloklar inşa edilmiştir. Kiralık kışla tipinin oluşumuna ve strüktürüne etki eden etmenler; 1842 inşaat planlamaları, 1853- 1887 ve 1897 inşaat kuralları, geleneksel inşaat yöntemleri ve kiralık kışlaların planlarını, inşaat yöntemlerini aktaran örnek kitaplardır.

Devlet, şehrin sokak ağını kurarak, büyüyen konut açığı, sorularını kapatmayı ummuştur. Bina tipi ve inşaat kuralları daha çok parselin formu ve büyüklüğü ile ilgiliydi, bu şekilde bina tipi belirleniyor ve inşaat sınırları yerleştiriliyordu. Blokların genişliği, derinliği ve köşe binaların şekillendirilmesi sınırlanıyordu. Yeni planlanan Luisenstadt'ın büyük blokları geleneksel parsel strüktürüne uygun düzenlenmişlerdir. Parsellerin ön cepheleri dar fakat çok derindirler, bu formlarıyla 18. yüzyıl Köpeniker Feld'dekilere benzerlerdi.* Sokak hizasında ön bina inşa edilir, arka tarafda sırasıyla bahçe ve ek binalar yer alırdı. Bu parseller kullanışsızdı fakat yükselen toprak fiyatları ve parsel önündeki sokağında toprak sahibi tarafından yaptırılma zorunluluğu böyle bir sonucu doğurmuşdur.

Luisenstadt'daki parsel formu çok düzensizdir. Şehrin çevresinde, ileride kurulan bölgelerde, parselizasyon işlemi özel firmalar tarafından üstlenilmiş ve eşit ölçülerde düzenlenerek satışa sunulmuştur. Parselizasyon mevcut sokakların etrafında ya mal sahibi yada inşaat spekülörü tarafından oluşturulur, inşa edilir ve tekrar satılırdı (şekil 5.10). İnşaatın fonksiyonu ve sermayesi dışında asıl önem taşıyan mevcut parselin en iyi şekilde sonuna kadar kullanılması idi. Sadece ön binası

* Ev sahipleri topladıkları kira paralarını vadeli olarak bankalara yatırıyorlardı.

* Köpeniker Feld: Günümüz Berlin'deki Luisenstadt bölgesidir.

olan parseller dışında daha derin parsellerde ön binaya arkaya doğru yan kanatlar eklemek çok kullanışlı bir sonuç ortaya çıkarmıştır. Ön bina genellikle 12, 5m ile 15m arasında ve ön cephesi 4- 5 pencerelidir, parselin derinliğine göre ise yan kanatlar 18m ile 22, 5m arasında değişmektedir. Bir çift evin ön cephesi 7- 9 pencere ve iki yan kanatlıdır, komşu sınırlarında ise mutlaka yangın duvarları vardır. Bu şartlar altında sadece tek yönden ışık alınıyor, bazen de arazinin sonuna ön binaya paralel bir bina daha yerleştiriliyor ve bu şekil derinliğe göre devam edebiliyordu.

Sonuçta 1877 yılında “Berlin und seine Bauten” adlı eserde belirtildiği gibi, parsel formu, bina tipini belirleyi önemli bir faktördür ve kiralık konut tasarımını kısıtlamaktadır.

5.3.1.2.1 LUISENSTADT KİRALIK KIŞLALARIN TİPOLOJİSİ

- PLANLAMALARIN KURULUŞU

Sadece açılan sokak ve meydanlarda konut inşaatı mümkündür, aynı zamanda bu alanları kapsayan kuralların da oluşturulmuş olması gerekiyordu.* 1842 yılında Köpeniker Feld için P. J. Lenne tarafından tasarlanan kuruluş planlamaları iptal edilmiş ve günümüz Luisenstadt'ın temel planlamaları oluşmuştur.* İptal işleminden sonra geriye klasik şehir strüktürü kalmıştır, gösterişli meydanlar, yeşil alanlarla bölünen sokaklar ve yirmili yıllarda doldurulup yeşil alana dönüştürülen kanal gibi.

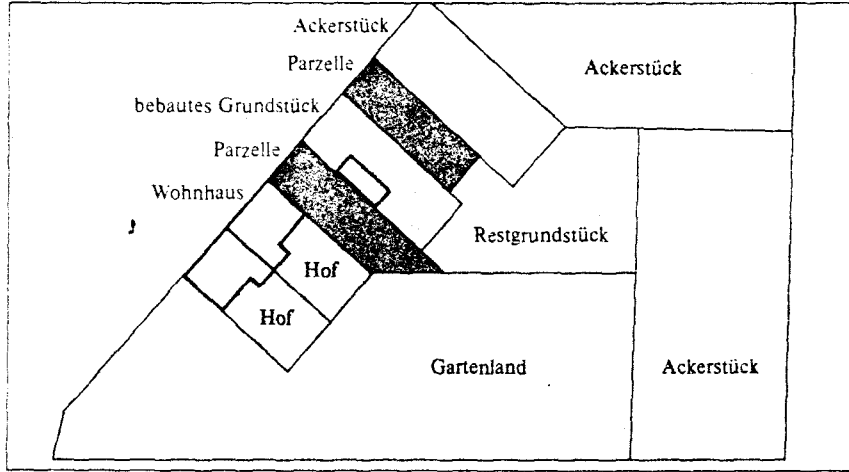
Köpenicker Feld'deki inşaatların artması ile 1641 yılından kalan kurallara veda edilerek 1853 yılında yeni kurallar düzenlenmiştir.

Kuralların ana noktalarını, arazinin maksimum kullanım şartları ve yangın önlemleri oluşturmuştur. Avlulu binalarda derinlik toplam 31, 40m'den fazla olduğunda, avlu girişlerin söndürme araçlarının geçebileceği, 2, 51m genişlikte ve 2, 81 yüksekliğinde olmaları şarttı. Avlu iç alanı ise bir söndürme aracının dönebileceği büyüklükte, minimum 28, 52metrekare olmalı ve yan komşulara zarar vermemek için binaların yükseklikleri maksimum sokak genişliği kadar olabildi. Konutların tavan yüksekliği, yeterli aydınlanma ve havalandırma için, 2, 51m olarak saptanmıştı. Eski kuralların iptal edilmesiyle geleneksel inşa düzeni sürmüştür. Avlulu, bahçeli binalar, yan kanatlı veya kanatsız. Çok nadir olarak arazi iyi değerlendiriliyor ve sonuna kadar kullanılıyordu. Ancak kuruluş yıllarındaki inşaat patlamasından ve 1887 yılı inşaat kurallarının iptalinden sonra çok yoğun bir yapılaşma gerçekleşmiştir. Şart koşulan minimum avlu alanları aşılmıştır, çünkü odalar küçükde olsa kurallar doğrultusunda her odada pencere alanı bırakılmıyordu ve bu durum avlu alanının büyümesine neden oluyordu.

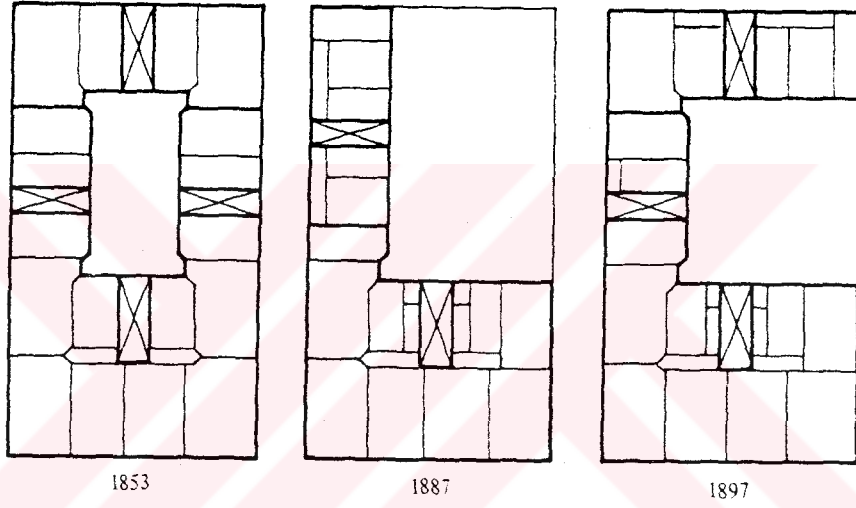
1887 ve 1897 inşaat kurallarının iptali, belediye meclisinin onayı dışında gerçekleşmiştir. Hükümet yüksek sosyal tabakayı da tehdit ettiği için kiralık kışlaların sağlıksız şartlarını ele almış ve

* 1853 yılının kuralları doğrultusunda, parselde inşaat çalışmaları ancak bölgeyi kapsayan kurallar alındıktan sonra gerçekleşebilirdi.

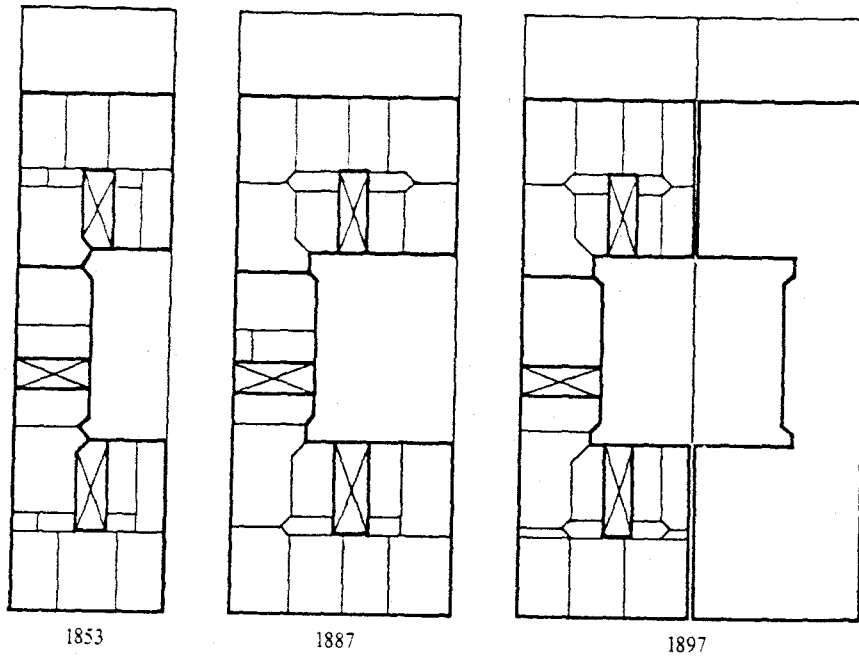
* P. J. Lenne, Berlin'i ve çevresini kapsayan planını 1840 yılında açıklamış ve bu planı parça parça uygulamıştır.



Şekil 5.10. - Kottbusser Tor'daki parselizasyon (1845).



Şekil 5.11. - 19. yüzyılın inşaat kuralları kapsamında oluşan minimum avlu büyüklüğü, maksimum bina yükseklikleri ve bunların parsellere yansımaları.



Şekil 5.12. - 19. yüzyılın minimum avlu genişliği ile ilgili parcel düzenlemeleri.

kuralları katılaştırmıştır. 1887 yılının inşaat kuralları, aydınlatma, havalandırma ve konutların yerleşimi konularında, kiralık kışla tipini bozmadan, büyük iyileşmeler sağlamıştır. Bu kurallar doğrultusunda arsanın üçte ikisine inşaa izni verilmiş, minimum avlu alanı 60 metrekare ve beş kat inşaa hakkı veriyordu. Binanın yüksekliği avlu genişliğini 6m geçebiliyordu ve bu kural avluların büyümesine, minimum avlu alanlarının aşılmasına neden oluyordu. Beş katlı bir binanın boyu 16m ve avlu genişliği 10m civarında olabiliyordu (şekil 5.11). Bodrum katı olan konutlarda döşeme maksimum yerin 50cm altına inebiliyordu.

Ayrıca yeterli ve herkesin rahat ulaşabildiği ihtiyaç alanları, su bağlantıları yapılması zorunluydu. 1887 inşaat kuralları, tüm şehir resmi ve çevresinde etkiliydi, 1897 inşaat kuralları ise sadece şehir içi alanlarda inşaat sınırları oluşturuyordu. Parsel derinliği 32m'yi aştığı takdirde alanın dörtte üçü üzerinde inşaat yapılıyordu. Daha büyük derinliklerde ise bu oran düşüyordu. Bu kural doğrultusunda daha az derin parseller daha elverişli kullanım için talep ediliyordu. Minimum avlu alanı 80 metrekareye çıkartılmış ve bu ölçüler uygulamalarda aşılmıştır. Bodrum katı konutlara, tavan yüksekliği ancak 2, 80m civarında olduğunda, izin veriliyordu. Komşu avluların birleştirilerek ortak büyük bir avlu oluşturuluyordu. Bu aynı zamanda istenilen ölçülere daha rahat ulaşmayı sağlıyor ve komşu binaların kuruluşu birbirleriyle uyumlu gerçekleşiyordu. Daha büyük ve daha iyi değerlendirilmiş parseller bu kurallar doğrultusunda ortaya çıkmıştır. Yan kanatların birbirlerine mesafeleri parselin üçte birine düşürülmüştür (şekil 5.12).

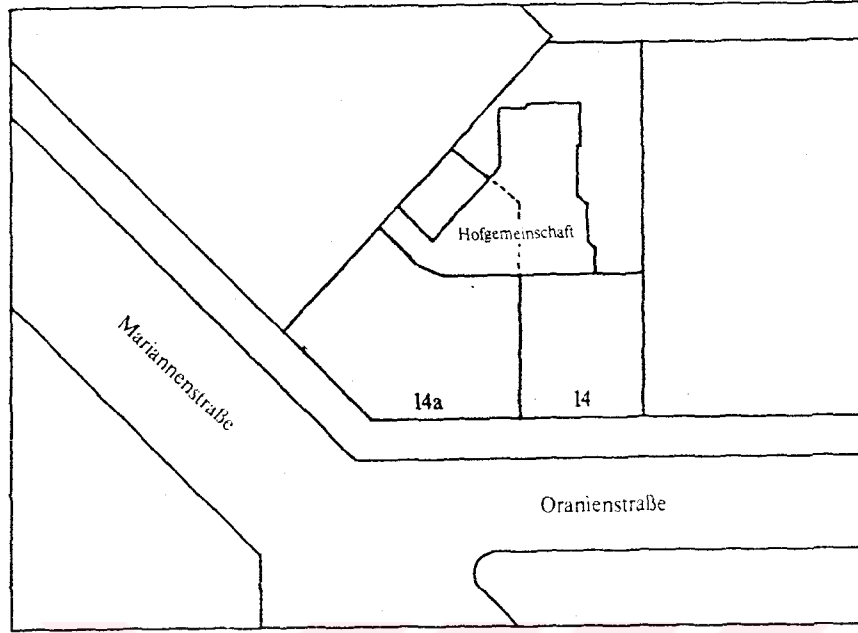
1897 kuralları kiralık kışlaların parsel formunu, bina ve ana planlamalarının strüktürünü etkilemiştir.

- Parsel kullanımı ve belirlenen minimum avlu büyüklükleri inşaat yoğunluğunu ve inşaat alanının düzenini oluşturuyordu. Zamanla değişen kurallar ve sınırlanan parsel kullanımları, parsel boyutlarının düzenlenmesiyle aşılmıştır. Parseller daha geniş ön cephe ve daha az derin düzenlenmiştir. Ortak avlularında oluşmasıyla inşaatlar birbirine uyumlu gelişmiştir (şekil 5.13).

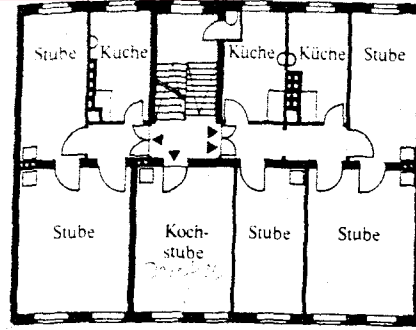
- Bina yükseklikleri sokak genişliğine göre ayarlanıyor, bunun için bir sokak genişliği belirleniyordu. Belirlenen sokak genişliği 20m civarında olmuştur ve bu yükseklikde 5- 6 kata karşılık gelmekteydi. Avlu binalarına şimdilik bir sınırlama getirilmemiştir. 1887 yılından sonra avlu binaları, yan kanatlar, arka bina, avlu genişliğini 6m geçebilirdi. 1897 yılı kuralları doğrultusunda ise inşaat alanlarının derecelendirilmesi ile bina yüksekliklerinde sınırlamalara gidilmiştir. Bu yönde avlu büyüklüğü, bina tipi üzerinde belirleyici bir rol oynamıştır.

- Dış cephenin şekillendirilmesini kapsayan kurallarda, cumba ve balkonlar arasında bırakılması gereken mesafelere değinilmiş ve bu şekilde sokak cephesinin birliği sağlanmıştır. Luisenstadt'da cumbalar özel istek üzerine yapıldıklarından sık rastlanmaz, balkon ise seksenli yılların sonunda yapılmaya başlanmıştır.

- Sokak tarafında endüstri işletmelerine izin verilmiyordu, bu durum binanın kullanımını değiştirmiştir. Ön bina dediğimiz yerde konutlar çözümlenmiş ve arka avlularda atölyeler, ticarethaneler oluşmuştur, daha sonraları bunlar küçük fabrikalara dönüşmüşlerdir.



Şekil 5.13. - Ortak avlu sistemi parsellerin daha verimli kullanılmasını sağlamaktadır. 1897 inşaat kuralları doğrultusunda alınan bu karara örnek olarak Oranien sokağı 14 ve 14a'daki tasarımları gösterebiliriz. Şematik ifadeler 1903 yılına aittir.



Şekil 5.14. - 1865 kiralık konut tipi. Merdivenden dört kapıya ulaşıyor, bir kilifli daireye, iki açık daireye ve bir pişirme odasına.

- Yangın korunumu için alınan önlemler ile cephenin ortasından veya yanından avluya girilen geçişler düzenlenmiştir. Ayrıca merdiven yuvasının da korumaya alınması şarttı. Geçişlerden doğrudan merdivenlere ulaşıyor, yan kanatlarda ve arka binalardada merdivenler dış cephede yer alıyordu.
- Konut yerleşimleri dengesizdi, bütün konutlar yeterince ışık ve hava alabilecek kuru, sağlıklı bir şekilde yerleştirilmeliydi. Fakat bu nokta hiç bir zaman dikkate alınmamış ve yan kanatlarda, arka binada, bodrumda hiç ışık görmeyen konutlar oluşmuştur. Şimdiye kadar sürdürülen kapalı ev geleneği bozulmuş ve sokağa bakan oda, avluya bakan mutfak tipinde ortak koridor kullanan konutlar oluşmuştur (şekil 5.14).
- Tuvaletlerin yerleştirilmesi ancak 1887 yılı kuralları ve polis denetiminde gerçekleştirilmiştir. Doğrudan ışık ve hava almayan iç tuvaletlere izin verilmiyor, sadece direkt ışık ve hava alan tuvalet ve banyolara izin veriliyordu. Bu şartlar doğrultusunda merdiven sahanlıklarına tuvalet yerleştirilmiş veya mutfak yanlarında ince uzun odalar oluşmuştur.

- GELENEKSEL İNŞAAT

Kiralık kışlaların kurallar doğrultusunda şekillenmesi kaçınılmazdı. Geleneksel inşa şekilleri ise 1802 yılından itibaren Luisenstadt'da rastlayabiliriz.

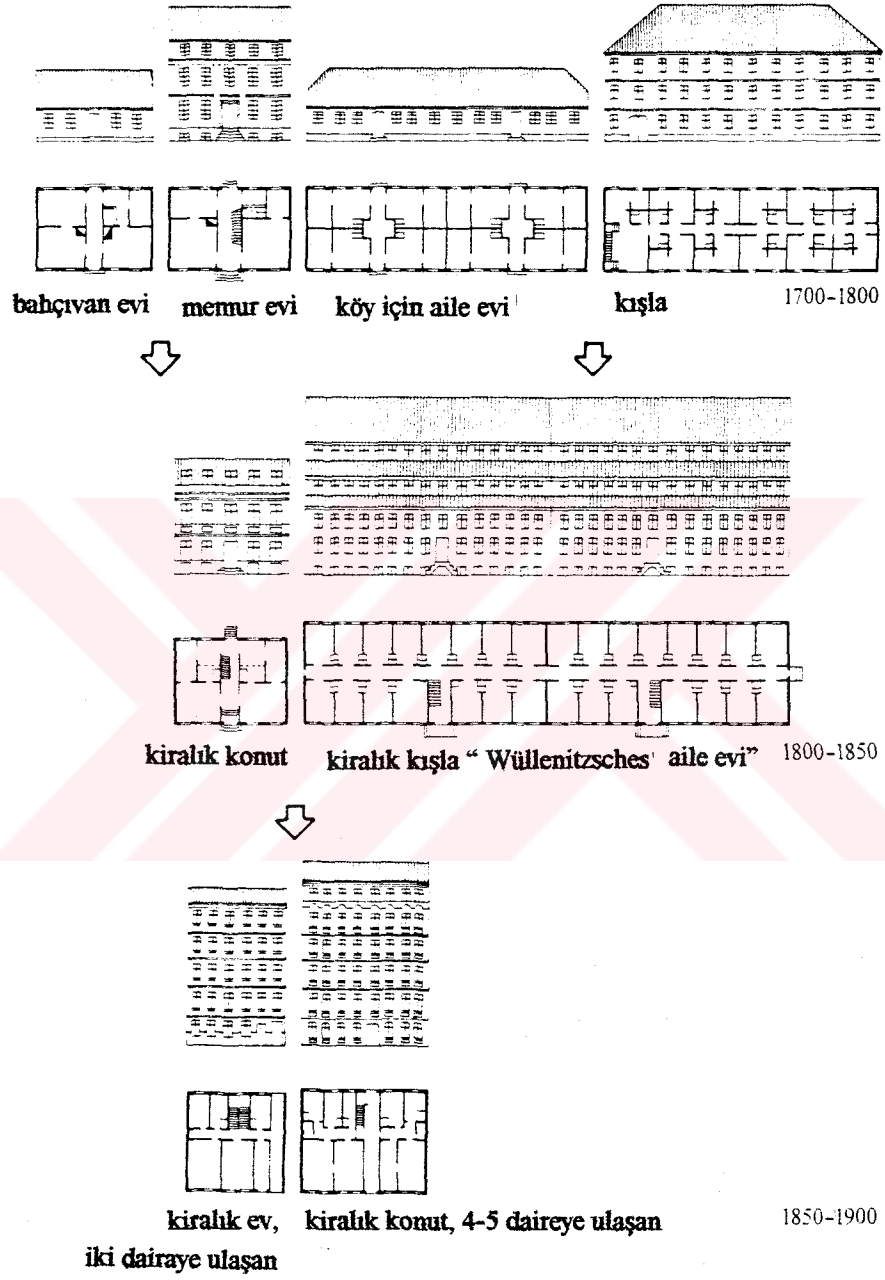
- 18. yy. strüktürü olarak tanımlayabileceğimiz bahçeli evler, Köpeniker sokağında ve Schlesischen Tor çevresinde 19. yy. 'a kadar, seksenli yıllardaki inşaat spekülasyonu boyunca, kalabilmiştir.
- Memur ve işçi konut strüktürü: Ausfall ve Dresdener sokağında, barok şehrin izlerini taşıyan binalar, 19. yüzyıla kadar artarak işçi ve memur konutlarına dönüştürülmüşlerdir.
- Kışla strüktürü, askerler ve ailelerine yönelik, 18. ve 19. yüzyıllarda ülkenin birçok bölgesinde kurulmuştur. Köpeniker sokağındaki kışla 1799 yılında fakir işçilerin konaklamaları için uygun bir şekle dönüştürülmüştür.
- İlk kiralık kışla strüktüründe 1824 yılında Wedding'de Hamburger Tor karşısında "Wülknitzschen aile evi" adı altında kurulmuştur (şekil 5.15).

Kiracıların, evlerinin yanında işyerlerini de kurmaları evlerin kiralık kışlalara dönüşmesine neden olmuş ve 1860 yılından sonra taleplerin de artmasıyla konutların üretimi hızlanmıştır.

- Kapalı konut; bir oda, bir mutfak ve bir kilerden oluşuyordu, ailenin büyüklüğüne, gelirine göre oda sayısı artabiliyordu. Bu tür kapalı konutlar ön bina dediğimiz parselin ön cephesinde bulunuyorlar ve bu konutlar daha çok memur ve subaylar tarafından kiralanabiliyordu. Açık konut sistemi daha çok arka bina veya yan kanatlarda oluyor ve oda- mutfak veya sadece mutfaktan oluşuyordu. Kiracılar koridoru ortak kullanıyorlardı.*

Temel strüktür aynı zamanda kiralık evlerin sosyal strüktürünü yansıtmaktadır. Ön binanın orta katları yüksek gelirli ailelere hitap ediyordu ve "Bel- Etage" olarak (güzel kat) adlandırılıyordu.

* Kapalı konut veya kapalı sistem: Bir konut biriminin tümüyle bir aileye ait olması, bir kapı ile diğerlerinden ayrılması anlamında kullanılıyor. "açık sistem veya konut" ise tersine, bu sınırmın bulunmadığını anlatmak için kullanılan bir kavramdır.



Şekil 5.15. - Luisenstadt'daki kiralık konut gelişiminin hikayesi.

Onların dışında bu katda memurlar, polisler, subaylar, öğretmenler oturabiliyordu. Dördüncü ve beşinci katlarda ise yine açık konutlar bulunuyordu.

- ÖRNEK, ÖĞRETİCİ KİTAPLAR, KAYNAKLAR

1860 yılından itibaren artan inşaatlar önemli bir üretim koluna dönüşmüş ve işçilerin eğitilmesi önem kazanmıştır. Çok sayıda yayınlanan öğretici kitaplardan da bu anlaşılmaktadır. Kitaplar genel olarak temel planlamaları, cephe şekillendirmeleri ve konstrüksiyonları kapsıyordu. Bu kaynaklar belirgin bir kiralık ev tipinin oluşmasını sağlamıştır.

1862 yılında bile inşaat ustası Gustav Assmann "Berlin İnşaat Kuralları doğrultusunda "Şehir içi Konut İnşaat Temelleri" başlığını taşıyan bir kitap yayınlamıştır. Bu kaynakta çeşitli talepleri karşılayacak şemalar verilmiştir. Assmann tarafından kiralık evler için geliştirilen şemalar halen Luisenstadt'da bulunan kiralık evlere uymaktadır. Bu gösteriyor ki 1860 yılından sonra başlayan inşaat patlaması esnasında bu şema ve planlamalar usta ve zenaatkarlar tarafından tanınıyordu. Fakat yetmişli yıllara kadar, mimarların tasarladığı özel binalardan, ustalar ve işçiler etkilenmiştir. Bu usta ve işçiler piyasanın çoğunu ellerinde bulunduruyorlardı.

Kiralık evlerin iyileştirilmesi ile ilgili açıklamalar 1826 yılında Schinkel'in kiralık ev tasarımları ile başlamıştır. Bu çalışmaları inşaat dergisinde açıklanmıştır. Schinkel'in tasarımları daha çok yüksek kesime hitap ediyordu, bu yönü ile seri konut üretimi konusunda çok heyecan uyandırmıyordu. Fakat buna rağmen, klazizm etkisinde giydirilmiş ve dekore edilmiş tasarımları yetmişli yıllara dek örnek alınmıştır. 1840 yılında kurulan ve dış cephe süslemeleri üreten firmalar mimarların tasarladığı süslemeleri kataloglarına dahil etmişler ve ustalarda bunları kullanmışlardır.

Yetmişli, seksenli ve doksanlı yıllarda Berlin kiralık evlerine yönelik kitaplar çıkmıştır.* Bunlar konstrüksiyon ve inşaat malzemeleri konularını kapsıyorlardı.

- İNŞAAT STRÜKTÜRÜ

Kiralık kışlalar 1850'li yıllara kadar üç- dört katlı inşa edilmişlerdir. Ancak 1875 yılından sonra beş-altı katlı kışlalar üretilmiştir. Aynı zamanda zemin katlarda dükkanlar açılmış ve arka avlularda küçük fabrikalar kurulmuştur. Branşların artması, üretimin yaygınlaşması ve yeni fabrikaların kurulmasıyla Luisenstadt'da küçük, ucuz konutlara olan talep artmıştır. Devam eden inşaat tedbirleri, var olan yoğunluğu artırmaya ve mevcut yapıların konutlara dönüştürülmesini ön görüyordu.

- Konut açığını karşılamak için kışlaların yan kanatları ve arka binası beş kata çıkartılıyor, avlu içleri yapılaşıyordu.

- Mevcut binalar yıkılıyor ve ön binaya yan kanatlar eklenerek daha geniş daireler fabrika sahipleri için yeniden inşa ediliyordu.

- Eski binalar yıkılarak yeni idare binaları, ticari yapılar ve iş alanları kuruluyordu.

* Bu zamanda yayımlanan kitaplar: Wanderly, G., "İnşaat Konstrüksiyonu el kitabı", Halle 1873; Breymann, G., "Genel İnşaat Konstrüksiyonu", Leibzig 1885; "Berlin und seine Bauten", 1877 ve 1896.

- Bazı konut yapıları iş yerlerine dönüştürülüyordu.

Bu maddeler sonucunda 1910 yılında Luisenstadt en yüksek yoğunluğuna ulaşmış ve kiralık kışlaların varyasyonları iyice genişlemiştir (şekil 5.16).

- YAPI VE TEMEL STRÜKTÜR

Luisenstadt'da ilk yapılan binaların ön evi 4- 5 katlı ve yan kanatları da iki katlıydı. Yan kanatlar daha çok atölye veya tamirhane,ticarethane olarak kullanılıyordu. Fakat yan kanatlar 4- 5 kata yükselince fonksiyonları değişmiş ve küçük konutlar düzenlenmiştir. Arka binalar Luisenstadt'da çok sonradan ortaya çıkmıştır, fakat bir ara azda olsa altmışlı yıllarda rastlamak mümkündür. Böylece ilk yapılarla tüm bina tipleri oluşmuş, fakat zaman içinde farklı yoğunluklarda gelişmişlerdir.

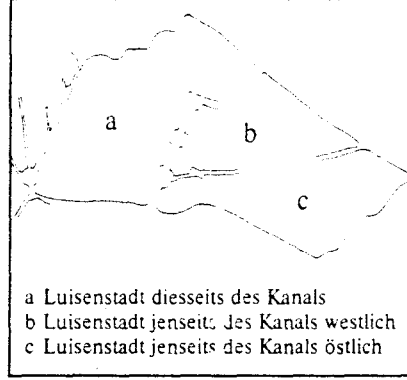
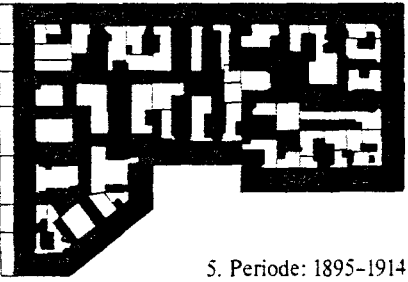
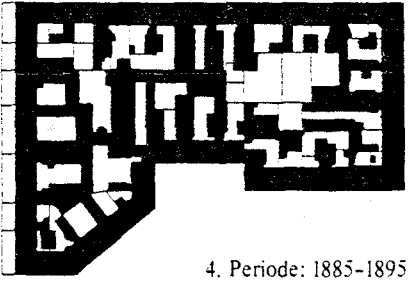
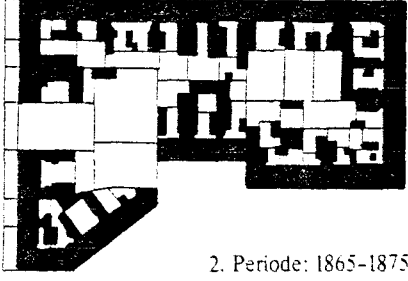
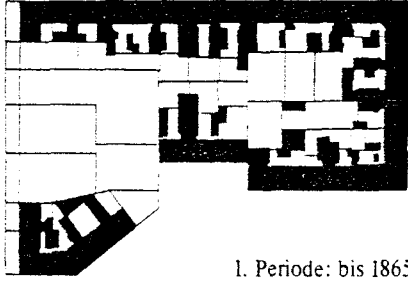
Ön binanın parsel genişliğine göre yandan veya ortadan bir girişi ve buraya doğrudan bağlanan merdiven yuvası vardı. Sokak cephesinde günlük ihtiyaçları karşılayan küçük dükkanlar ve bodrum kat konutları vardı. Zemin kat ve üst katlarda yine konutlar yer alıyor, bina eğer ana caddede ise bu katlarda dükkanlara dönüştürülüyorlardı. Buna karşın üst katlarda kapalı konutlar bulunuyor, en üst katta ise mutfak, kiler gibi mekanlar bulunuyor ve ortak koridorlarla ulaşıyorlardı. Konutların olumsuz sağlık şartları konusunda birçok kaynakta değinilmiş ve çözümleri aranmıştır. Havalandırılmayan ve ışık almayan koridorlar, girişin yeniden ekonomik bir şekilde değiştirilmesiyle iyileştirildi. Bina geçişlerinin üstünde çoğunlukla alçak katlı (1, 80- 1, 60m) konutlar bulunuyor ve bu katlar "Estresol" olarak adlandırılıyordu. 1871 yılında yapılan sayımlarda bu konutlardan 1176 adet sayılmıştır, çok alçak olmasına karşın bu konutlar kiraya veriliyordu.

Çatı katında genellikle bir daire daha bulunuyordu. Bu küçük daire dışında çatı katı mutfak, depo ve kurutma alanı olarak kullanılıyordu. Ön binayı yan kanatlara bağlayan Berlinli oda, fazla ışık alamayan bir geçiş odasıydı.*

Schinkel kiralık ev tasarımlarında çok dar bir pencereden az ışık alan ve sadece geçiş odası olarak kullanılan Berlinli odasını iyileştirmeye çalışmıştır. Zengin insanların evinde bu oda yemek odası olarak kullanılıyordu fakat daha sıradan konutlarda yine geçiş odası veya gardrop gibi kullanılıyordu.

Ön binanın yan kanatlara bağlanarak parselin derinliğine doğru gelişmesi yeni bir temel plan tipinin oluşmasını sağlamıştır. Daha sonraları avlunun en arkasına yerleştirilen bina ne kadar olumsuz karşılınsada zamanın dengesiz sosyal yapısı ve artan konut talebi karşısında konut olarak değerlendiriliyordu. 19. yüzyılın sonlarında işçi evlerine talep çok yükselmiştir. "Bir işçi evi nasıl tasarlanır?" sorusuna yanıt verebilmek için 1890 yılında Alman inşaat dergisinde bu konuyu açıklayan bir yazı yayınlanmıştır. İşçi evleri, yine inşaat kurallarına uygun tasarlanıyordu ama odalar küçülüyor, koridorlar daralıyor kısaca planlama basitleştiriliyordu. Bu nedenle bu toplumda kendini en çok

* Berlinli oda: Ön bina ve yan kanadın kesiştiği köşede yer alan ve konumundan dolayı az ışık alan bir oda. Kiracılar ve tasarımcılar bu odanın iyileştirilmesi için çalışmışlardır, özellikle Schinkel tasarımlarında bu odaya dikkat etmişlerdir.



Şekil 5.17. - a: Luisenstadt bu tarafı,
b: Luisenstadt batı öbür tarafı,
c: Luisenstadt doğu öbür tarafı.

Şekil 5.16. - 1865-1910 yıllarındaki avlu içini yoğunlaştırma politikalarının blok 79'daki sonuçları, blok 76 günümüzde, Kreuzberg koruma alanına dahildir.

dışlanmış hisseden işçilerdir. Evide dahil olmak üzere herşey işçiye fakirliğini hatırlatmaktadır ve yine aynı yıllarda işçinin konutu; “iki odalı, bir mutfak ve bir oda , bu yeterlidir” şeklinde bir açıklama getirilmiştir.* 15 metrekarelik odalarda yıkama, pişirme gibi evin tüm fonksiyonları gerçekleşmeli ve artı 20 metrekarelik bir diğer odada yataklar ve oturma odası çözümlenmeliydi.

Luisenstadt'daki temel planlamalar çok esnektir, gerektiğinde avluya bakan mutfaklar, daha büyük daireler oluşturmak için odalara dönüştürülebilmektedir.

- Ön binadaki tüm odalar birbirlerine kapılarla bağlıdır. 17. ve 18. yüzyıllarda koridor olmadığı için böyle bir çözüm düşünülmüştür. Böylece farklı büyüklüklerde konutlar oluşturuluyordu.
- Çoğunlukla üç konut girişi vardı, böylece sokağa bakan küçük bir daire daha yerleştirmek mümkündü.
- Yan kanatların eklenmesi ile ön evdeki konutlar yan kanatlara doğru ilerleyebiliyordu.
- Konstrüksiyonun taşıyıcısı, binanın dış ve orta duvarı idi, böylece konut içinde bölücü duvarların yıkılması veya kurulması basitti. Konut piyasasının talepleri doğrultusunda değişiklikler yapılıyordu. Alçı bölücü duvarın yaygınlaşması işleri kolaylaştırmıştır.

Temel strüktürün bu esnekliği bir kalitedir ve günümüzdeki yenileme çalışmalarını rahatlatmıştır.

- KONUT STRÜKTÜRÜ

1910 yılında Berlin idaresi tarafından çeşitli konutların sayımı yapılmıştır. Konutların sayısı, vaziyeti, türü araştırılarak konut yoğunluğu ve halk yoğunlukları çıkarılmıştır. Bu kaynaktan Luisenstadt kiralık evlerinin konut strüktürü daha belirginleşmiştir. 1871 yılında Luisenstadt Berlin'in en büyük şehir bölümünü parçalara ayrılmıştır. Landwehr kanalının batısı, doğusu ve diğer tarafı olmak üzere (şekil 5.17). Sayımların yapıldığı bölge ise kanalın batısıdır, sayımlar sonucu toplam 89, 235 vatanş ve 26, 825 adet de konut sayılmıştır. Buna göre ortalama üç- dört kişi bir dairede yaşıyordu. Bu yoğunluk günümüzde pek değişikliğe uğramamıştır (bir daireye 3, 9 kişi).

Fakat şehrin resmi değişmiştir, sayımlarda alt kiracılar sayılmamış ve bir çok konut atölye olarak da kullanılmaktaydı. Bu atölyede çalışan işçiler de yine orada konaklıyorlardı. Aileler bir kaç gecelik kiracıda alıyorlardı, bu insanların kesin adresleri yoktu. Toplam 26, 822 konuttan 14, 639 adedi ön bina dediğimiz bölümdeydi, geri kalan 12, 183 adedi ise arka binalardaydı. Konutların % 66'sı iki- üç odalıydı (mutfak, oda veya kiler). Konutların % 14'ü ise sadece mutfaktan oluşuyordu. Geri kalan % 10'u dört odalı, diğer %10'u beş odalı konutlardan oluşuyordu. Küçük konutların çoğu arka binalara toplanmış, büyük olanlar ise ön bina ve yan kanatlardaydılar.

Sonuçada Luisenstadt'daki konut strüktürü üç bölüme ayrılıyordu:

- Az fakat büyük, gösterişli, cumbalı, balkonlu, bahçeli, ön ev ve yan kanatlara yerleşmiş, sokağa bakan konutlar,
- Bir çoğunu oluşturan, üç- dört odalı, kapalı, bir bölümü yan kanatlara uzayan konutlar,
- Çoğunluğu oluşturan, ön bina, yan kanat ve arka binalarda bulunan açık, küçük konutlar.

* Deutschen Bauzeitung'da (Alman inşaat gazetesi)1890 yılında işçi konutları ile ilgili yazılar yayınlanmıştır.

- KONSTRÜKSİYON

1853 inşaat kurallarında masif inşaat şekli tanımlanmıştı. Bu kurallar geleneksel yöntemlere nazaran daha çok kat sayısına izin veriyordu. konstrüksiyonun temel prensibi, taşıyıcı dış ve orta duvarlar, ahşap çatı ve masif merdiven yuvasından oluşuyordu. Tüm ön ev, yan kollar ve arka bina için bu prensip geçerliydi. Tipik oda derinliği ahşabın dayanabileceği sınırlardaydı. Bu orta taşıyıcı duvardan sokağa doğru 5, 60- 6, 30m, avluya doğru 4, 00- 4, 75m ve orta koridor 1, 25- 1, 40m olabiliyordu. Toplamda 11, 50- 13, 50m'lik bir bina derinliği elde ediliyordu. Bu derinlik ön ev ve arka bina için geçerlidir, yan kanatlarda bu ölçü 5, 60- 6, 50m idi. Taşıyıcı duvarlar temizlenmiş tuğladan oluşuyordu.

Tavana yerleştirilen hafif bölücü duvarlar tel kafesli alçıdan yapılmıştır. Normal katların tavanları ahşap kirişli, bodrum kat ve geçişler üzerindeki tavanlar kubbeli düzenlenmişlerdi. 1853 kurallarına göre merdiven yuvasının her tarafı masif duvarlarla örülmeli, basamaklarda yine masif taşdan veya demirden olmalıydı.

- BİNA CEPHESİ

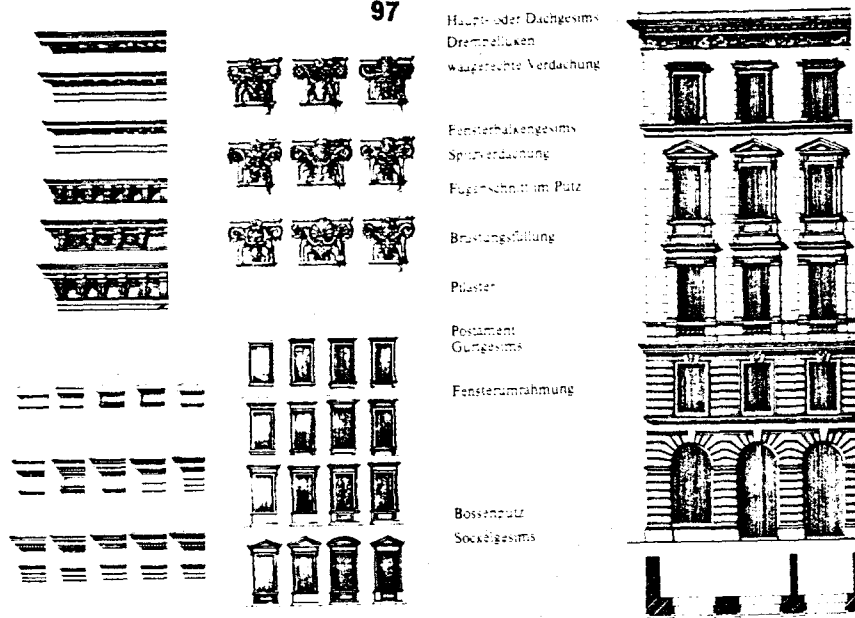
Luisenstadt sokak resmi, bina cephelerinin temel strüktürü halen korunmuştur. Binaların yükseklikleri ve klasizm etkisindeki cephe bölümlendirmeleri birbirlerine çok yakındır. Yinede dış cephe dekorasyonları ile farklı ifadeler verilmiştir. 1870 yılına kadar bina cepheleri Schinkel okulunda öğretilen Berlinli disiplinine sahipti. Pencere kenarları, konsollar çerçeveslendiriliyor ve duvar bitiminde bir takım müdahalelerle çatı mümkün olduğu kadar gizleniyordu. Köşe binaları ön plana çıkarmak için daha yüksek tasarlanıyor ve renk farkı oluşturuluyordu (şekil 5.18 ve 5.19).

Fakat bundan sonraki yüzyılda Schinkel'in klasizm etkilerine bir son verilmiştir. Bundan sonraki yıllara neobarok, neorasyonalist akımlar hakim olmuş ve yine fazla geçmeden Judendstil akımı benimsenmiştir (şekil 5.20). Usta ve zenaatkarlar değişik dekorlar tasarlamıyorlar hazır ve seri bir şekilde üretilen süslemeleri, dekorları kullanıyorlardı. Pencere söveleri ve süslemeleri bunu üreten fabrikaların kataloglarından hazır seçilebiliyordu. Bu dekorlar anında inşaat alanında uygulanıyordu. Bu yöntemle konutların dış cepheleri süsleniyor ve daha yüksek fiyatlardan alıcı buluyordu.

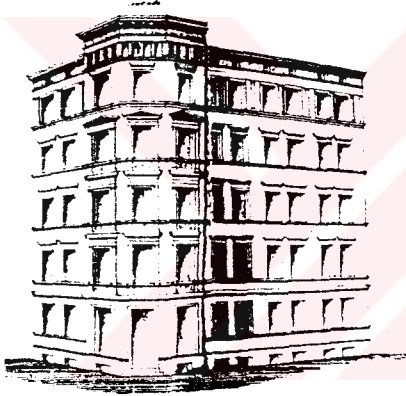
"Berlin und seine Bauten" adlı eserde 1877 yılında dış cephe dekorlarının üretimi tüm ayrıntılarıyla tanımlanmaktadır.* 20. yüzyılın başlarında, dış cephe dekorları düzenli olarak kontrol edildiği halde

sonraları ihmal edilmiştir. Bakımsızlıklar nedeniyle bazı dökülmeler başlamıştır. Zamanın mimar ve plancıları kiralık kışla kavramına karşı oldukları ve bu konu hedeflerini kapsamadığı için gerekli müdahalelerde bulunmamışlardır. Dış cephe dekorları bu nedenle sökülmeye başlanmış, geri kalanlar ise İkinci Dünya savaşından sonra Berlin kazı temizlemeleri esnasında kaybedilmişlerdir (şekil 5.21).

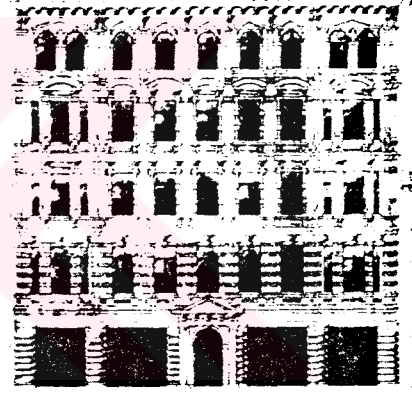
* Hegemann'ın eseri "Berlin und seine Bauten" 1877 yılında yayımlanmıştır.



Şekil 5.18. - Geç klasizm dış cephe elemanları.



Şekil 5.19. - Geç klasizm köşe konutuna bir örnek, Oranien sokağı (1864).



Şekil 5.20. - Kuruluş zamanına örnek bir konut, Wrangel sokağı (1886).



Şekil 5.22. - Oranien meydanından bir cephe, Kaiser kafeteryesi (1910).



Şekil 5.21. - Luisenstadt'ın 19. yüzyılın sonundaki vaziyeti. Kısmi plan Liebenow'a aittir (1888).

Artık çıplak cephelerin saklayacak bir şeyleri kalmamış ve süslemelerin altına saklanan basit konutlar ortaya çıkmıştır (şekil 5.22).

- ÜRETİM AŞAMASI

Konut üretiminin standartlarını belirlemek için 1908 yılında oluşturulan toprak değer tablosuna göre bir sınıflandırma yapılmıştır. Sınıflandırma sonucunda kiralık kışlalar için beş çeşit inşaat türü oluşturulmuştur. Kiralık evlerin daha iyi olanları Luisenstadt'ın daha iyi bölgelerinde yerleştiriliyor ve inşaat türü sınıfı III'e giriyordu.

İnşaat türü III dediğimizde şunu anlıyoruz:

Memur, polis, hemşire gibi vatandaşlar için üretilen dayanıklı, emniyetli konut blokları veya basit villalar. Bu konutlarda çatı kaplaması olarak kiremit veya karataş kullanılır, yağmur olukları vardır ve iç yapısı çok sağlam inşa edilmiştir. İç mekanlarda, girişde parke döşeme kaplaması, odalarda ise çam parke kullanılmıştır, kapılar çift kanatlı veya dolgulu kapılardır. Ön odalarda piriçli, saf camlı, kepenkli, çift pencereler kullanılmış ve oda duvarları basit duvar kağıtları ile kaplanmıştır. Tavanlar iyi boyanmış, kapı ve doğramalarda ise üç kat boya, bir kat vernik vardır. Dükkanlar ise vitrinli ve küçük aynalıdır. Bu konutların tavan yükseklikleri ise 3, 0- 3, 57 civarındadırlar.

Büyük bir çoğunluğu oluşturan, ön ev, yan kanat ve arka binalarda sık rastladığımız konutlar IV inşaat türü sınıfına girmektedirler.

İnşaat türü IV şu özellikleri taşımaktadır:

Yetersiz masif konutlar. Bodrum katı olan, iki eğimli kiremit çatı ve basit bir iç yapıya sahiptirler. Boyanmış çam zemin, basit ocaklı, haç kapılı konutların pencereleri çamdan ve güneş tarafı basit kepenklidir. Duvarlarda ve bazen tavandada kağıt vardır, doğramalar ise üç kat yağlı boyalarla boyanmıştır. Kat yüksekliği 2, 75- 3, 25m arasındadır.

Daha sonraları üretilen yan kanat ve arka binaların bir bölümünde V. inşaat türü sınıfına girmektedir. Bu türün özellikleri de şöyledir:

Bu sınıfa giren konutlar yetersiz malzeme ve yetersiz işçilik ile yapılmışlardır. Masif konutların cepheleri çok basit ve çoğunlukla bodrumludurlar. Tek veya çift yönlü çatılar, kiremit dışında, mukavva- karton ile de kaplanıyordu. İç yapı en basit haliyle, zemin 2, 5cm genişliğindeki tahtalarla kaplanmış, basit ocaklı, çam doğramalı pencereler, kilitli, haç veya çift kanat kapılar vardır. Sadece ön odalar çok adi bir kağıtla kaplanmış, diğer odaların duvarları bir kat boyanmış ve tavanlar boyanmamıştır. Merdivenler sağlıksız ve dardır, tavan yükseklikleri ise 2, 5- 2, 75 civarındadır.

- SİHHİ TESİSAT DURUMU

Ancak 1860 yılından sonra konutların içine su ulaştırılmıştır. Bu sistemi kurma ve işletme işini İngiliz bir firma üstlenmiştir. Açık kanalizasyon sistemi ise 1872 yılından itibaren kapalı kanalizasyon sistemine dönüştürülmüştür. Bu sağlık problemlerinden dolayı alınması gereken önemli bir tedbirdir. İnşaat patlamasından sonra yeni kurulan sokak ve konutlara hemen su ulaşım şebekesi kurulmuştur.

Ayrıca su bağlantısı olmayan konutlar çok zor kiracı buluyorlardı. Şehrin tüm bölümlerine dengeli su ulaşımını sağlamak üzere 1874 yılında hükümet bu işi devralmıştır.

Kanalizasyon ve merkezi su şebekesi tüm konutlar için şart koşulmuştur. Kanalizasyon sisteminden önce atıklar avlularda, toplama alanlarında, binanın bir atölyesinde veya depolarda biriktiriliyordu. Kapalı tanklar düzenli bir şekilde boşaltılıyordu. Banyo ve iç tuvaletler ancak üst düzey insanların evlerinde bulunabiliyordu. Kanalizasyon sisteminin yerleşmesinden sonra bina içine tuvaletler, merdiven sahanlıklarına veya mutfakların yanına kurulmuşlardı (şekil 5.23 ve 5.24). 1887 yılının kurallarından sonra tuvaletlerin doğrudan aydınlanması ve havalanması şart olmuştur (şekil 5.25).

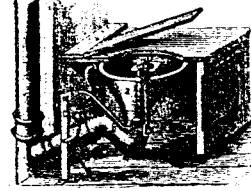
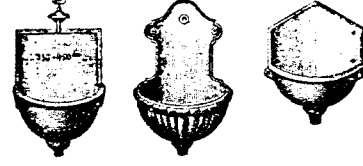
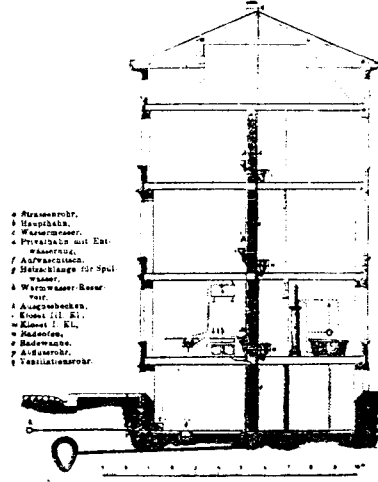
Ancak ikinci Dünya savaşından sonra ellili yıllarda banyo ve iç tuvaletler ev sahibi veya kiracı tarafından kurulmuştur. Yetmişli yıllarda yenileme çalışmalarından önce sıhhi tesisat sistemi çok düşük bir seviyededir. Konutların ancak % 2'sinin banyo, tuvalet ve ısıtma sistemi vardır, % 15'inin banyo ve tuvaleti, % 24'ünün sadece tuvaleti, geri kalan % 58'lik konutların tuvaleti ise dairenin dışında, merdiven sahanlıklarında yer almaktadır. Son yüzdedeki konutların çoğu yan kanatlarda ve arka binalarda yer almaktaydı.

- KONUTLARIN ISITILMASI

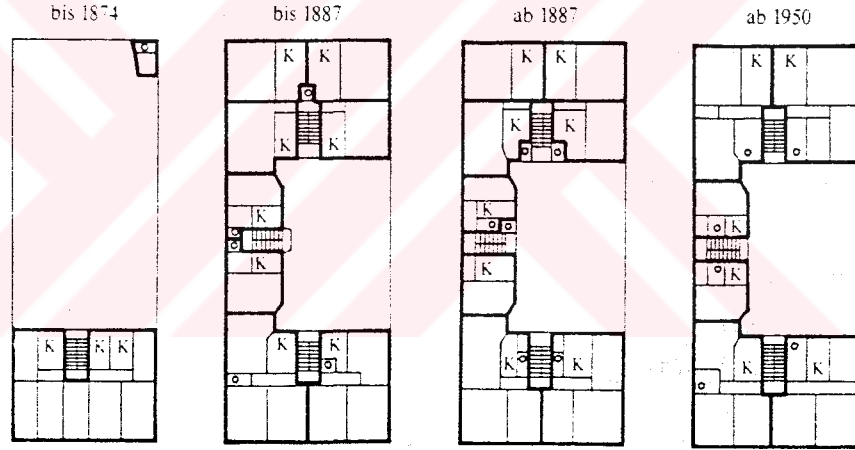
Odalar fayans ocaklarıyla, mutfaklar ise pişirme makineleriyle ısıtılıyordu. Tek odalı, sadece mutfaktan oluşan konutlar, pişirme ocaklarıyla, çatıda bulunan oda ve konutlar ise hiç ısıtılamıyordu. Su yollarının kurulmasıyla kömürün önemi artmış ve ahşap, tuf kömürü yerine kömür ısınma için kullanılmıştır. Yüksek gelirli insanların evinde, beyaz ve renkli, fayanslı ocaklara rastlanıyordu. Merkezi buhar veya sıcak su sistemi 1850'li yıllardan sonra geliştirilmiştir, fakat konutlar için pek önemsenmemiş, asıl Luisenstadt'da büyüyen endüstri işletmeleri için büyük önem taşımıştır.

- KONUTLARIN AYDINLANMASI

Berlin'de gaz, sokak lambalarında kullanılmıştır. İlk gaz şebekesi 1826 yılında bir İngiliz firması tarafından Halleschen Tor önünde kurulmuştur. Bu gaz şebeke ağının, şehrin tüm bölgelerine yaygınlaştırılmasıyla, gaz ile aydınlatma tüm konutlara girmiştir. 1910 yılında kanalın batısındaki Luisenstadt'a gaz ağı tamamen yerleştirilmiştir. Sokak ve avlular gaz ile aydınlatılmalarına rağmen konutlarda daha ucuz olan geleneksel petrol lambaları kullanılıyordu. Elektriğin Luisenstadt'a gelmesiyle Mariannen sokağı 9- 10'a sistem kurulmuştur. Elektrik ile aydınlatma asıl işletmeler, fabrikalar için önem taşıyordu ve 1910 yılına kadar konutların elektrik ile aydınlatılması bir ayrıcalıktı.



Şekil 5.23. - 1872 yılından sonra kiralık konutlarındaki atık suları uzaklaştırma sistemi. Şekil 5.24. - 1870 yıllarının banyo, tuvalet elemanları.



Şekil 5.25. - Kiralık konutlarda tuvalet yerleşimlerinin gelişimi.

1874 yılına kadar: tuvaletler avluda çözümlenmişti.

1887 yılına kadar: tuvaletler avlu ve bina içindedir, fakat havalandırma ve doğal ışık yoktu.

1887 yılından sonra: tuvaletler avlu ve bina içine alınmış, fakat havalandırılması ve doğal ışık alması zorunlu duruma getirilmiştir.

1950 yılından sonra: Tuvalet ve banyolar konutların içine alınmış. Doğal aydınlatma dışında yapay ışık ile aydınlatılmışlardır. Havalandırmalar da yapay çözümlenebilmektedir (modernizasyon çalışmalarında uygulanmıştır).

BİNA VE KONUT PLANLAMALARIN TİPOLOJİSİ

- BİNA TİPLERİ

Luisenstadt'ın bir bölümünü oluşturan Kreuzberg'de bina tipolojisi, yenileme alanındaki mevcut on bloğun inşaat strüktürü doğrultusunda araştırılmaktadır. Tarihi konut türü ve bu türün tekrar sıklığı incelenmektedir. Toplam altı kiralık konut tipi, yapısında taşıdığı ortak belirgin özelliklerle ve planlama strüktürü ile ortaya çıkmaktadır. Bina tipolojisinin temel elemanları, ön bina, yan kanatlar ve arka binadır. Bu elemanlarla bina tipleri oluşmuştur. Farklı binalar, büyük bloklar halinde, tek tek 1860- 1870 yılları arasındaki inşaat döneminde ortaya çıkmıştır. Bina tipleri, 1860- 1910 yılları arasındaki yoğunlaştırma politikasının bir ürünüdür. Binaların sık sahip değiştirmesi ve sahiplerinin farklı yatırımları, bina tipinin değişmesine, farklılaşmasına neden olmuştur.

Parselin formu, kesimi, bina tipinin oluşumunda etkilidir. Parselin genişliği, derinliği, bina bölümlerinin uygun birleşimi ve binaların kapanması üzerinde etkindir (şekil 5.26). Parselin iyi değerlendirilmesi sahibinin sermayesi ile doğru orantılıdır. Avlular bu oluşumun arta kalan minimum alanlı bölümleridir ve polis denetiminde ölçülendirilir ve komşu binalarla ortak koordine edilebilir.

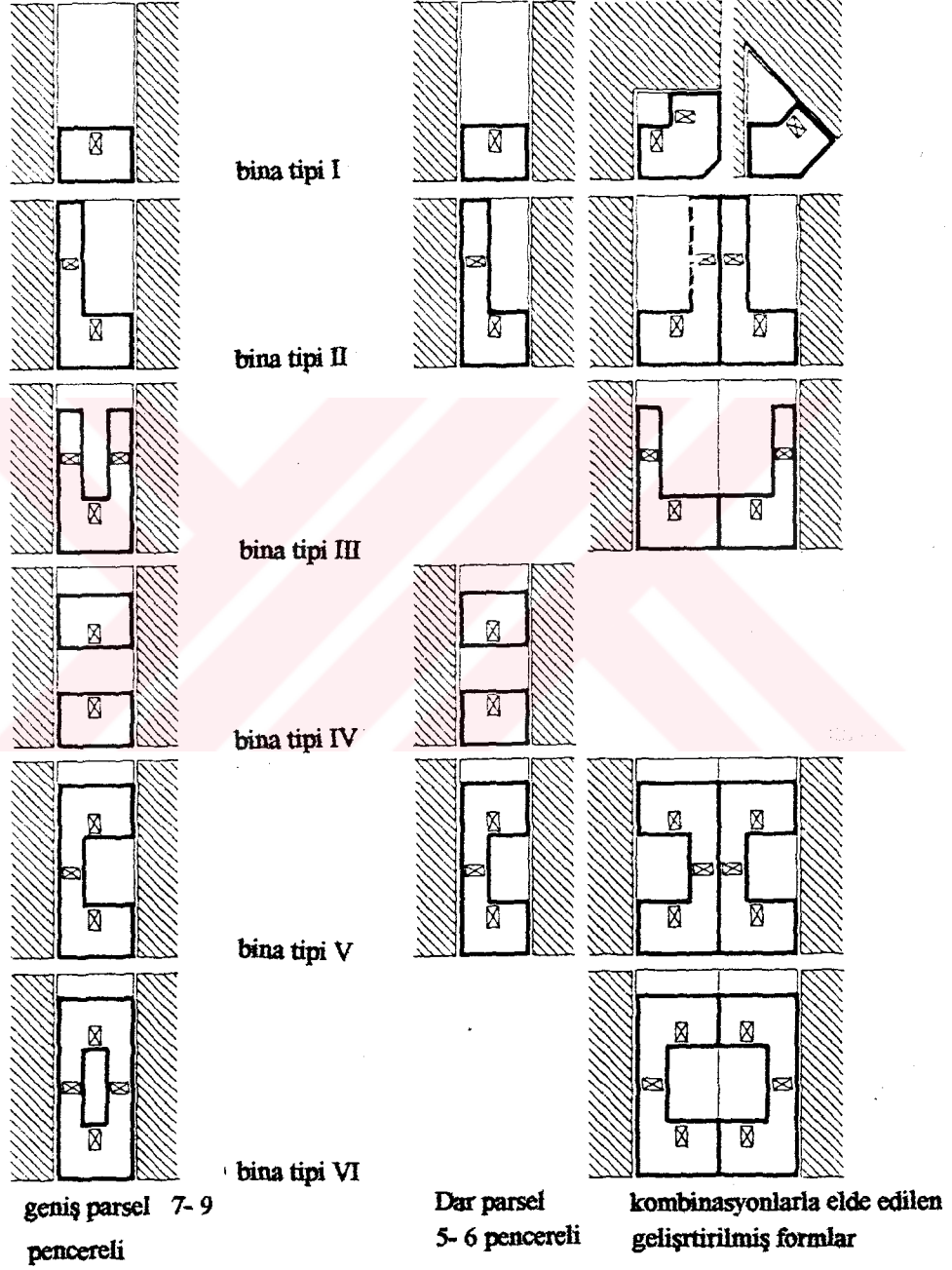
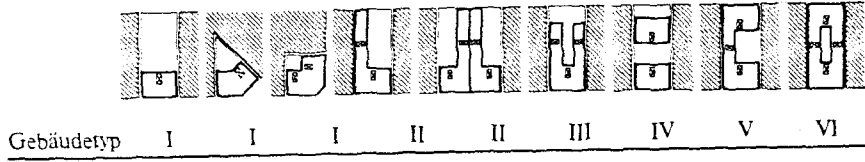
Bir bina içindeki konutlar karışık veya homojen olabilir, binanın içinde kapalı daireler olabileceği gibi, açık odalar şeklinde konutlar da olabilir. Bina tipleri talep edilen konut cinsi doğrultusunda belirlenmiştir. Luisenstadt, işçi ve zanaatkarların yaşadığı bir bölgedir, dolayısıyla burada küçük konutlar çoğunlukdadır, büyük, gösterişli konutlara sık rastlanmaz. Kiralık konutlar büyük bir esneklik gösterirler.

Toplam beş tane temel planlama şekli vardır, ve bunların birleştirilmesiyle çeşitli büyüklüklerde, formlarda konutlar elde edilmektedir.

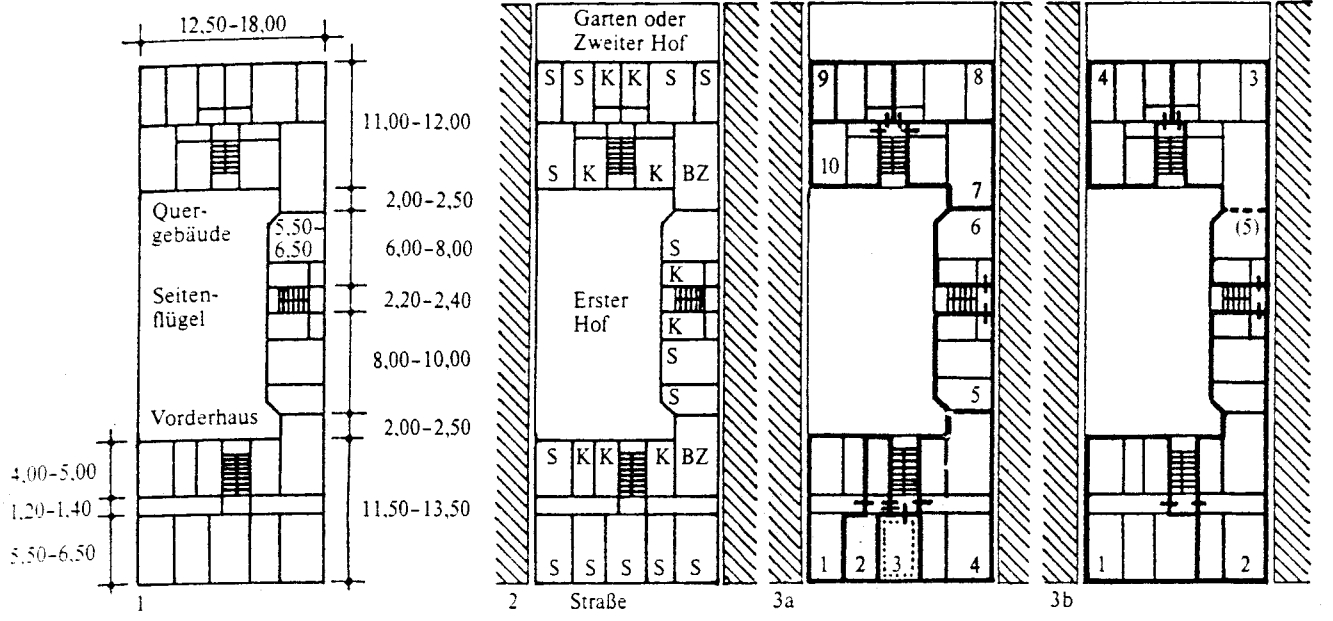
Bu beş planlama tipi Luisenstadt'daki konut planlama tipolojisinin çıkış noktasıdır (şekil 5.27). Konutların ve odaların düzenlenişi halen eski lekeler doğrultusunda gerçekleşmektedir: mutfaklar avluya, odalar ise ön binada bulunuyorlarsa, sokağa bakarlar. Yan kanat ve arka binalarda bulunan odalar birinci veya ikinci avluların bahçelerine bakarlar. İlerdeki şekiller bina tipolojisi ve konut planlama tipolojisi arasındaki bağlantıyı göstermektedir.

Luisenstadt'daki konut üretim şartlarının, bina tipi ve bina tipinin konut planlama, yerleşim, yönlenme gibi maddeler üzerindeki etkisi incelenmiştir.

- **BİNA TİPİ I** : Tek başına sıra ev gibi duran ön bina, çok sık rastlanan bir tip değildir (şekil 5.28). İlk inşaatlar sadece ön evi kapsıyordu, fakat zamanla inşaat yoğunluğunun artması ile bu tip de değişime uğramış ve ek inşaatlarla boş alanları doldurulmuştur. Fakat savaş sonrası ve yenileme çalışmalarındaki şartlar doğrultusunda yıkımlar tekrar söz konusu olmuştur. Köşe evler çok küçük parsellere kurulmuş olup, ek yapılara imkan tanımıyordu. Köşe yapıları bu nedenle fazla değişime uğramamışlardır. Ön bina geleneksel olarak kapalı konutlarından oluşuyordu. Konutlar tek merdiven ile iki yöne dağılıyordu, fakat parselin genişliği arttığında merdiven eklemeleriyle üç veya dört yöne



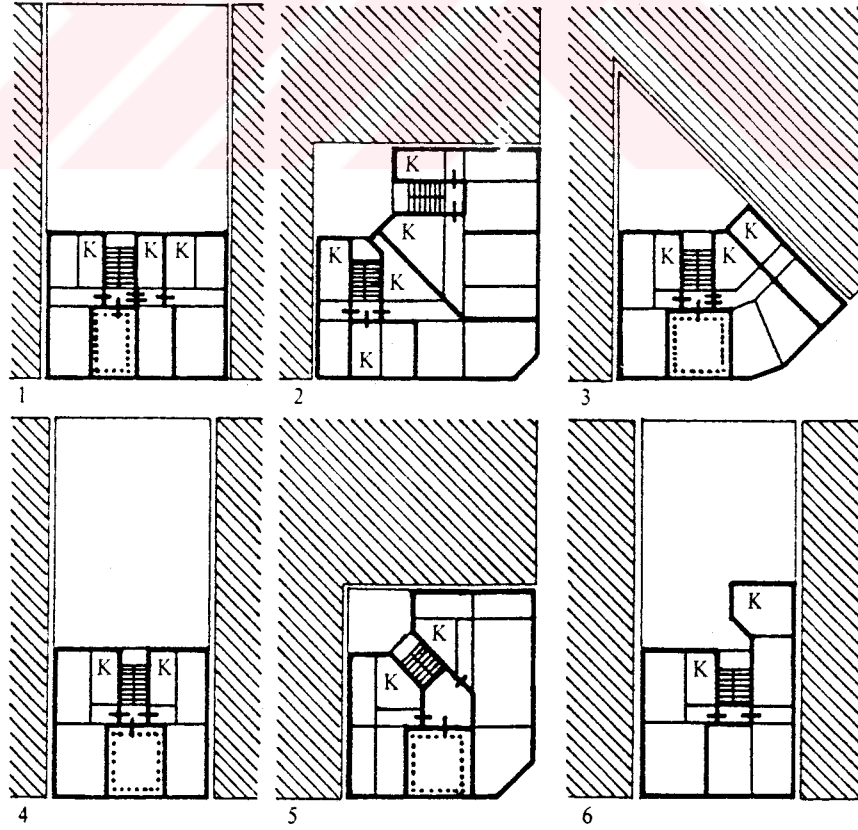
Şekil 5.26. - Luisenstadt'daki bina tipolojisi



Şekil 5.27. - Luisenstadt'daki kiralık konutların temel planlamalarının tipolojisi:

1- bina ölçüleri. 2- tek odaların kullanım şekli, yerleştirilmesi, yönlendirilmesi ve katlardaki

düzenlemeleri, S= küçük oda, K= mutfak, BZ= Berlinli oda. 3- odaların bir araya getirilerek dairelerin



Şekil 5.28. - 5.33. - Her bina tipi ile çeşitli konut planlamaları.

dağılan konutlar oluşuyordu. Bu binalarda kapalı konutlar yanında açıkları da bulunuyordu. Köşe binalarda da parselin genişliği arttıkça bir merdiven daha eklenebiliyor ve konutlar kapalılıklarını bu şekilde koruyabiliyorlardı.

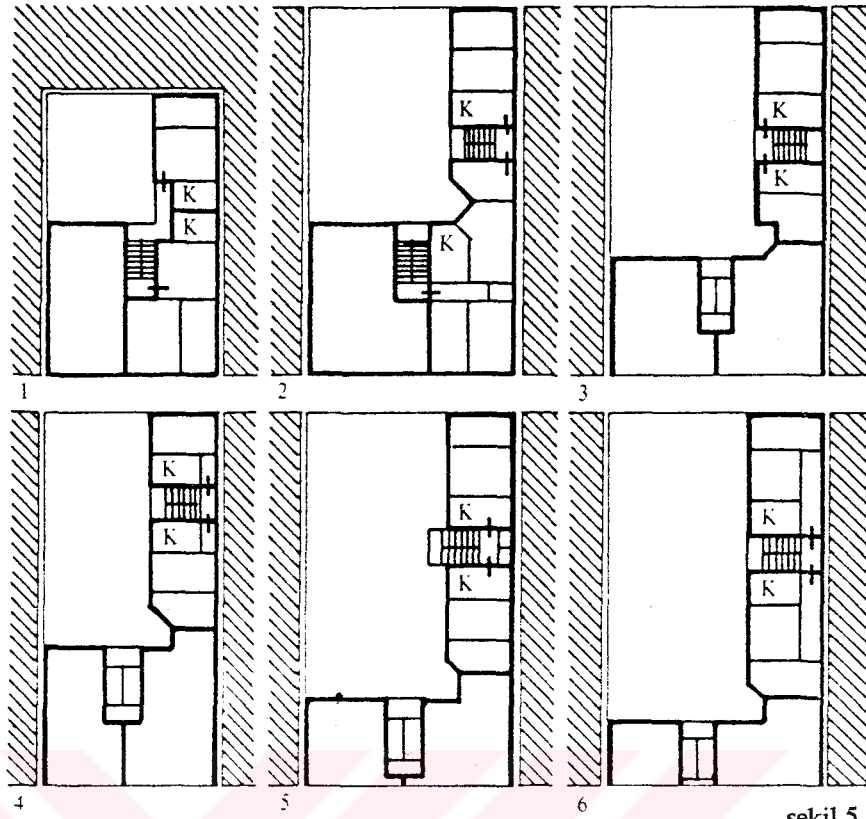
- **BİNA TİPİ II** : Bu bina tipi bir ön evden ve yan kanatdan oluşmaktadır. Kreuzberg yenileme çalışmalarında en çok rastladığımız bina tipidir (şekil 5.29). Ön evdeki konutlar yan kanatlara sarkabildiği gibi, her iki bina kendi içinde kapalı da olabiliyor. Yan kanatdaki konutlara ulaşan merdiven ön evde, veya yan kanatda, yangın duvarına bitişik bulunur. İlk aşamada mutfak-oda şeklindeki konutlar koridorsuz yerleştirilmişler, daha sonra ise koridorlar eklenmiştir. Bu bina tipi, genişliği 12- 15m arasında olan parsellerde uygulanmıştır. Çok nadir olarak bu parselde farklı bir yapılaşmaya rastlanır:

Ön ev ve yan kanatdaki konutlara bir merdiven yuvasından ulaşılır ve yan kanatdaki mutfaklara dar bir koridordan ulaşılır. Uygun durumlarda yan kanatlar sırt sırta yerleştirilirlerdi. 1887 yılına kadar komşu parselde olan mesafe 6m idi. 1897 yılından sonra bu mesafe 10 m'ye çıkartılmıştır. 1897 yılı kuralları ile komşu binalarla ortak avlu oluşumu gündeme gelmiştir. Komşu avlusunun yarısı, ara mesafe şartına eklenebilirdi, bu şekilde çok büyük avlular oluşmuştur.

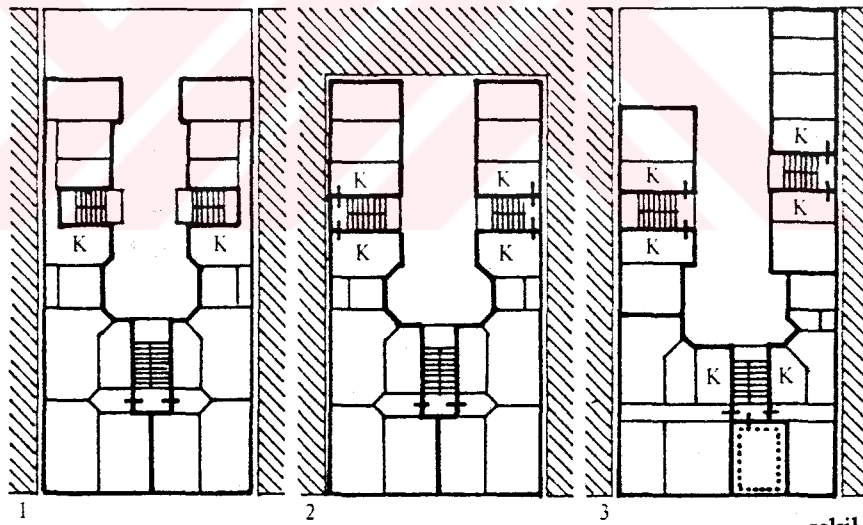
- **BİNA TİPİ III** : Bu bina tipi bir ön ev ve iki yan kanatdan oluşmaktadır (şekil 5.30). 18- 20m genişliğindeki parseller için uygun bir çözümdür. Bu büyüklükteki parseller ve konutlar Luisenstadt'ın daha iyi bölgelerinde bulunuyor ve inşaat kalitesi daha yüksek oluyordu. Konutlar ön evden başlayıp yan kanatlara kadar ulaşıyordu. Fakat bu konutlar sonradan bölünmüşlerdir. Daha küçük parsellerde, (genişliği 18m civarında olan) bu tip uygulanmış ve çok az ışık alan, yetersiz havalandırılan, küçük odalı konutlar ve dar avlular oluşmuştur. 1887 yılı kurallarının iptaline kadar yan kanatların yüksekliği avlu genişliğini 6m geçebilirdi. Beş katlı bir yan kanatda (ortalama 16m yüksekliğinde)avlu genişliği 10m dolaylarında oluyordu. 1887 yılından sonra bu tip binalara Luisenstadt'da hemen hemen hiç rastlanmamıştır.

- **BİNA TİPİ IV** : Bu bina tipi bir ön evden ve birden fazla arka binalardan oluşmaktadır (şekil 5.31). İşçi konutların en çok bulunduğu bina tipidir. Ön ev ve arka binalarda hep işçi konutları vardır. Arka binalar ön binalardan planlama açısından farklıdır. 1860- 1870 yılları arasındaki inşaatlarda bu tipin üretimine Luisenstadt'ın içlerinde rastlanmaktadır, fakat daha sonraları Luisenstadt'ın dışı, işçi mahallelerine dönüşünce bu bina tipi oralara kaymıştır. Yan kanatların esnekliği daha çok Luisenstadt'ın içinde karışık sosyal ve fonksiyonel kullanımlara hitap ediyordu.

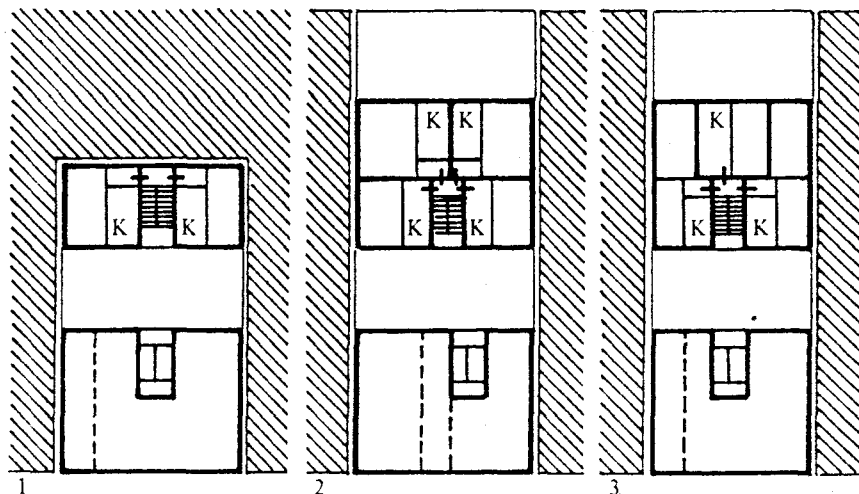
- **BİNA TİPİ V** : Bu bina tipi bir ön bina, yan kanat ve arka binadan oluşmaktadır (şekil 5.32). Dar-uzun parsellerde en iyi sonucu veren bina tipidir. Araştırma alanında en sık raslanan ikinci bina tipidir. Bu tipin binaları iki Berlinli oda ile bağlıdır veya kendi içlerinde bağımsız ve birçok konutlardan oluşmaktadırlar. Farklı büyüklüklerdeki konutların karışımına bu tip olanak vermektedir.



şekil 5. 29



şekil 5. 30



şekil 5. 31

- **BİNA TİPİ VI** : Bu bina tipi bir ön bina, yan kanatlar ve arka binadan oluşmaktadır. Geniş- uzun parsellerdeki en iyi sonucu veren bina tipidir. Luisenstadt'da çok sonraları bu bina tipine nadirde olsa rastlanmaktadır (şekil 5.33). Bu tipe daha çok şehrin batı bölgesinde rastlıyoruz. Büyük konutlar düzenlenen bu bina tipinde, pencereler avluya ve bahçeye bakmaktadır. Luisenstadt'da bu tip binalara yoğunlaştırma politikasının hakim olduğu devirlerde rastlanmaktadır. Fakat burada büyük konutlar yerine çok sayıda küçük işçi konutları yerleştirilmiştir.

KONUT PLANLAMALARI

BİNA TİPİ I

- 1 - Bina geniş bir parseldeyse, avludaki merdivenden dört kilitli ve kilitsiz konutlara ulaşılır. Tüm konutlar çift yönlendirilmişlerdir (şekil 5.28). K: mutfak
- 2 - Geniş parselli köşe binalarda iki ön ev birleştirilir. İki merdiven yuvasından iki, üç daireye ulaşılır, köşede kalan mutfaklar yetersiz aydınlanır.
- 3 - Kırık köşe binalarında konut planlamaları 1' dekinde gibidir.
- 4 - Dar parselde bir merdiven iki kapalı daireye ulaşıyor ve bu daireler iki taraflı yönlendirilmişler.
- 5 - Dar parselde köşe binanın konutları.
- 6 - Planın genişletilmesi arkaya doğru Berlinli oda ile gerçekleştiriliyor. kanat oluşumları böyle başlamıştır.

BİNA TİPİ II

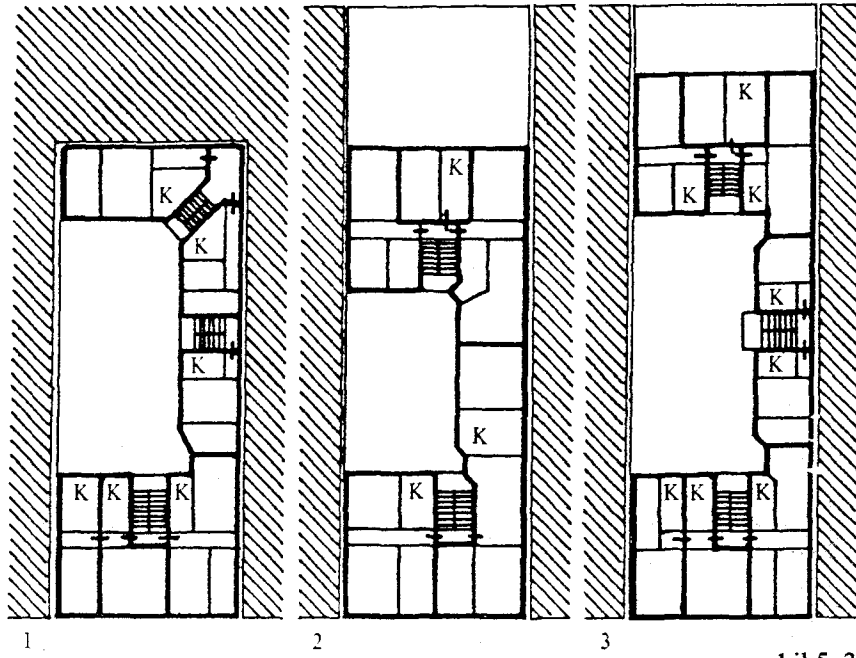
Bu bina tipi birinci tipin ilerlemesi, kanatların oluşumu ile ortaya çıkmıştır (şekil 5.29).

- 1 - Katın büyütülmesi için kısa bir kanad oluşmuştur. Oluşan kapalı daireye ise ön evdeki merdivenden ve dar koridordan ulaşılıyor.
- 2 - Parselin derinliği daha uzun bir kanadın oluşmasına imkan veriyor ve ayrı bir merdiven buraya yerleştiriliyor.
- 3 - Daha derin parselde, yan kanat merdiveninden iki kapalı konuta ulaşılıyor.
- 4 - Üçüncü bina tipine benzer fakat konut girişleri yangın duvarı tarafındadır.
- 5 - Merdiven yuvasının dışarıya çıkıntı oluşturmasıyla, tuvalet veya depo için alan oluşturulmuştur.
- 6 - Geniş kanatlardaki konutlara koridor eklenmiştir.

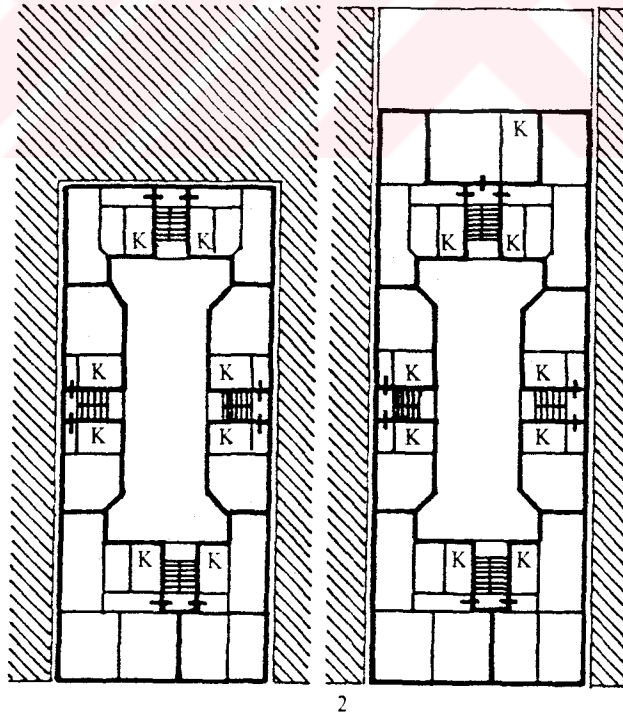
BİNA TİPİ III

Bu bina tipi, ikinci bina tipinin geliştirilmesiyle elde edilmiştir. Daha geniş bir parselde iki yan kanat eklenmiştir. Avlunun üç tarafı konutlarla kapalıdır (şekil 5.30).

- 1 - Ön evdeki konutlar yan kanatlara doğru devam etmektedirler.
- 2 - Daha az derin parselde yan kanatlar sınıra kadar dayanmışlardır. Katında dört konut bulunmaktadır.
- 3 - Daha farklı zamanda yapılan farklı bir çözüm. Çok sayıda küçük konutlardan oluşmaktadır.



şekil 5. 32



şekil 5. 33

BİNA TİPİ IV

Ön eve eklenen bir arka bina. Merdivenler birinci avluya bakıyor (şekil 5.31).

- 1 - Kısa parselde arka bina sınıra dayanmış ve konutlar tek tarafa, avluya yönlendirilmişlerdir.
- 2 - Daha geniş parselde, arka binadaki kapalı konut sayısı dördür ve konutların ikisi avluya, diğer ikisi ise bahçeye bakmaktadır.
- 3 - Daha dar ama derin parselde, arka binada üç kapalı konut var. Bu konutlardan ikisi iki tarafa da yönlendirilmiştir.

BİNA TİPİ V

Bu bina tipi, I. , II. ve IV. bina tiplerinin dar parselde kombinasyonları ile ortaya çıkmıştır. Avlunun üç tarafı binalarla çevrilidir, parselin derinliğine göre avlu oluşur ve sınıra kadar inşaat yapmak mümkündür (şekil 5.32).

- 1 - Arka bina eklenmiştir ve buradaki konutlar sadece avluya bakmaktadır.
- 2 - İki yönlü konutlar ön ev ve arka binalarda toplanmışlardır. Parselin daha derin olması buna olanak vermiştir. Yan kanat ile iki bina bağlanmıştır, ayrıca küçük bir avlu daha oluşturulmuştur.
- 3 - Parsel daha da derinleşince tam bir yan kanat elde edilmektedir.

BİNA TİPİ VI

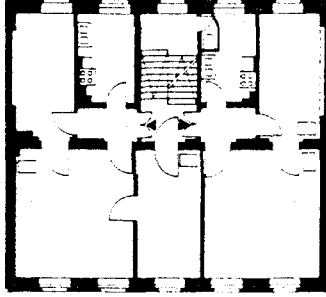
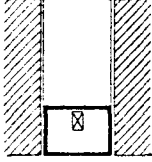
Bu bina tipi, V. bina tipinin bir yan kanat ve geniş parselle kombinasyonundan elde edilmiştir. Avlu tamamen konutlarla çevrelenmiştir (şekil 5.33).

- 1 - Kısa parselde arka binanın eklenmesiyle tüm arka konutlar avluya bakmaktadır.
- 2 - Burada sadece yan kanatdaki konutlar tek taraflı yönlendirilmiştir.

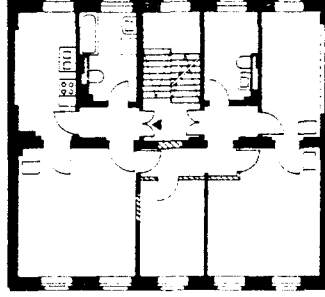
KREUZBERG - LUISENSTADT ÖRNEKLERİ

1- Dresdener sokak 120

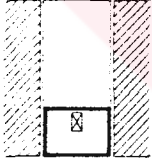
Bina tipi I, inşaat yılı 1858. B: banyo mutfakta çözümlenmiş, mutfak bir odada çözümlenmiş, daireler tüm katta, ön bölümde, birleştirilmiştir.



birinci kat planlamadan önce

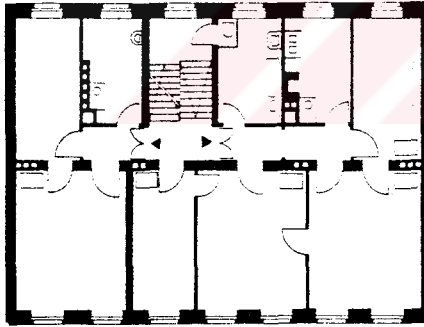


planlamadan sonra

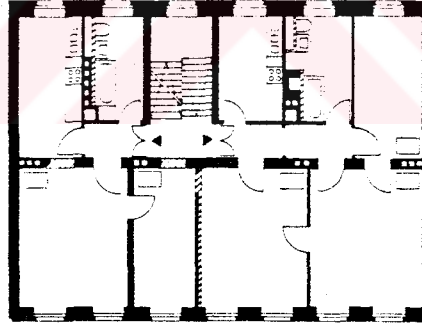


2- Adelbert sokak 14

Bina tipi I, inşaat yılı 1861. A: banyo mutfağa, mutfak mutfağa, mutfak odaya yerleştirilmiştir.



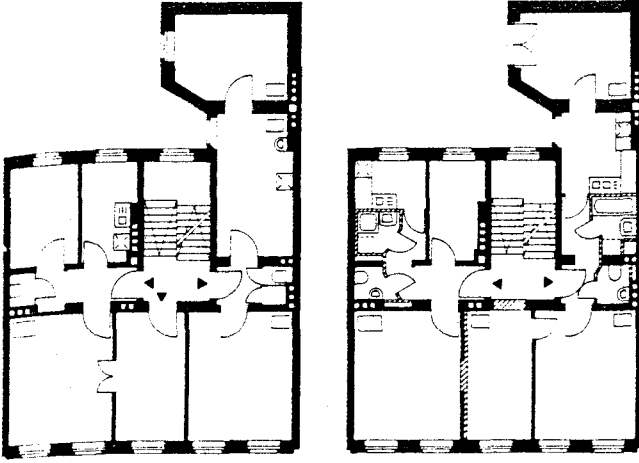
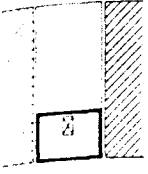
birinci kat planlamadan önce



planlanan



Bina tipi I, inşaat yılı 1869. Banyo ve mutfak birer odaya, mutfak mutfaka yerleştirilmiştir.

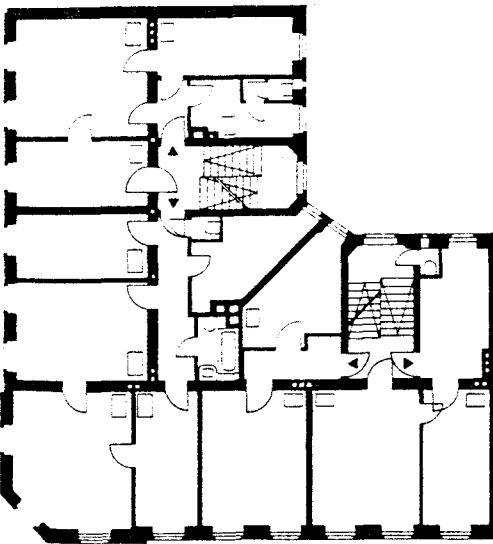
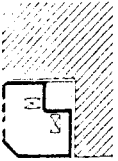


ikinci kat planlamadan önce planlanan

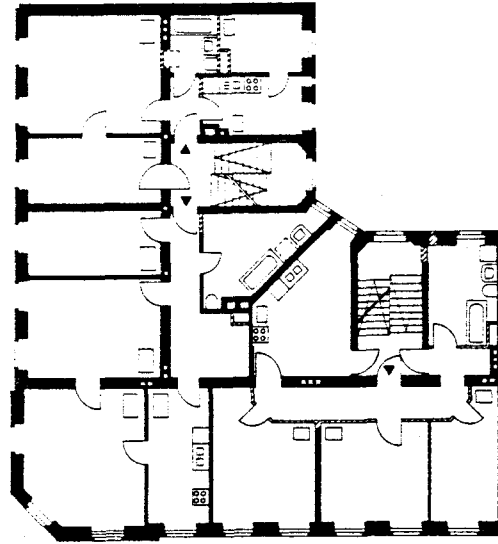


4- Adelbert sokak 79 ve Waldemar sokak 46 köşesi

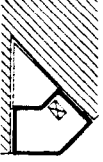
Bina tipi I, inşaat yılı 1892. Banyo bir odaya, banyo mutfaka, mutfak mutfaka, mutfak bir odaya yerleştirilmiştir.



mevcut normal kat planı



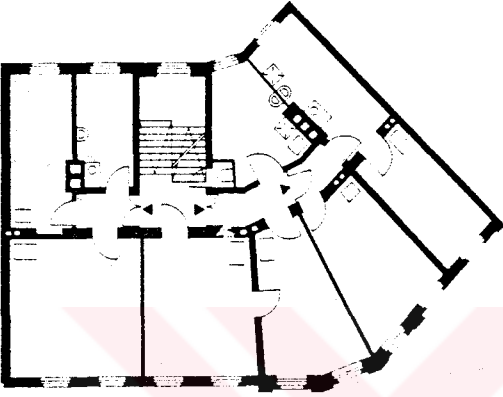
yeni planlamalardan sonra



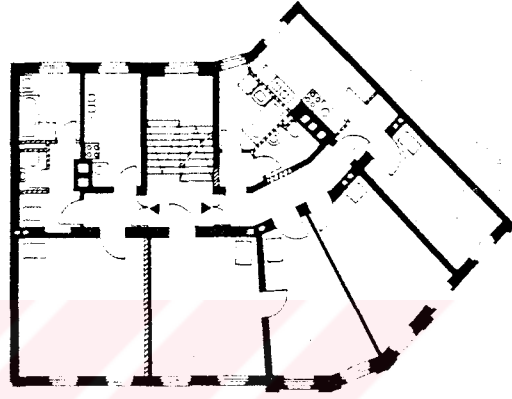
5- Oranien sokak 18

112

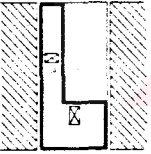
Bina tipi I, inşaat yılı 1861. Banyo odaya, banyo mutfaka, mutfak mutfaka yerleştirilmiştir.



birinci kat planlamadan önce

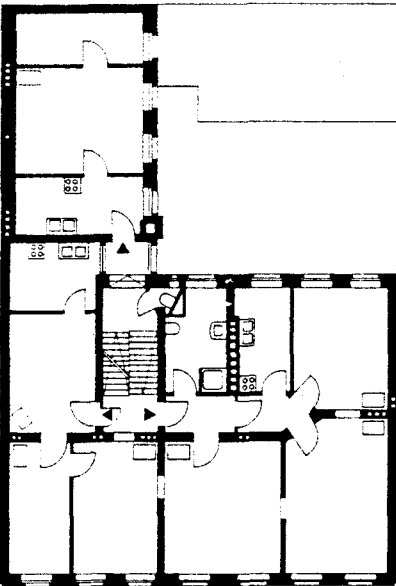


planlanan durum

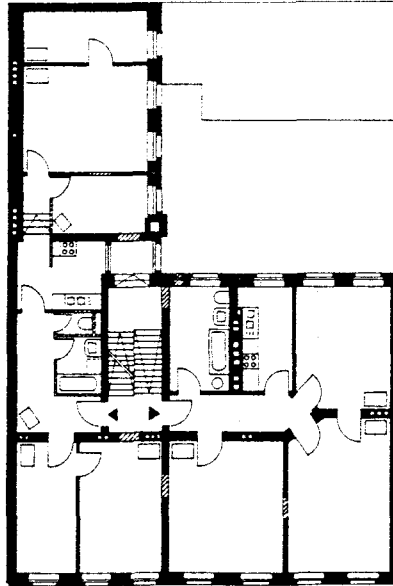


6- Waldemar sokak 22

Bina tipi II, inşaat yılı 1864. Banyo ve mutfak birer odaya, mutfak mutfaka yerleştirilmiştir.

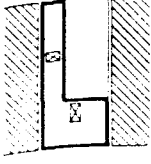


normal kat planı



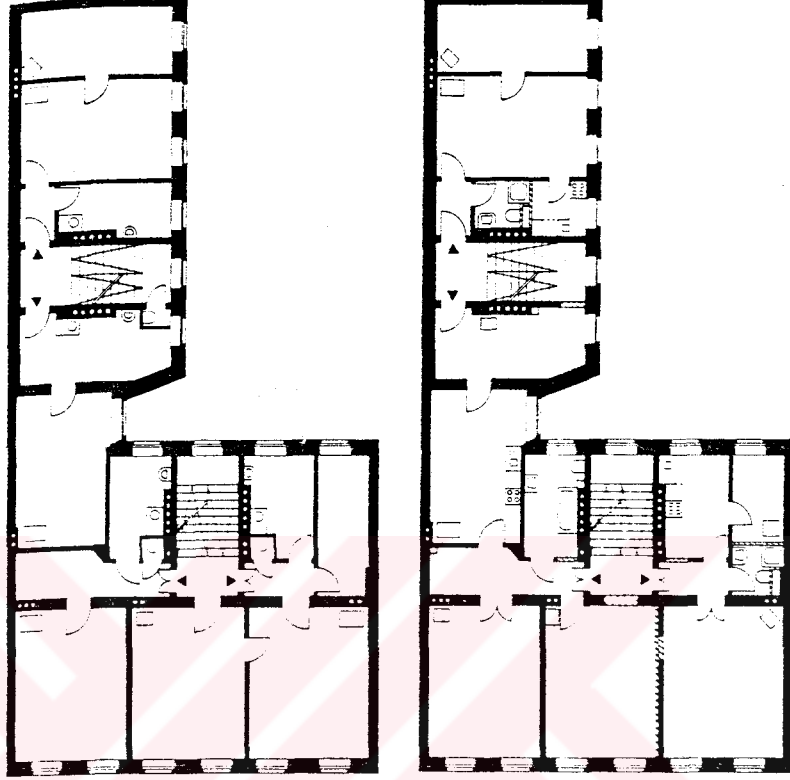
planlamalardan sonraki durum





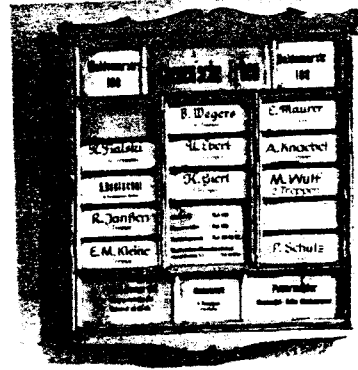
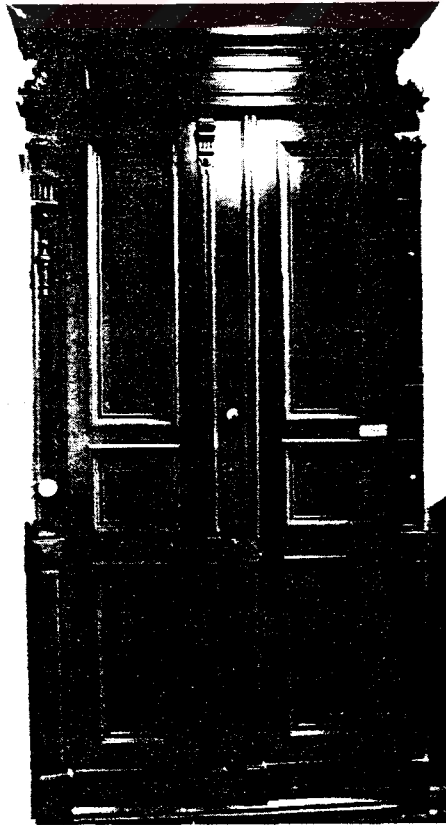
7- Waldemar sokak 27

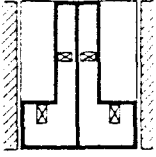
Bina tipi II, inşaat yılı 1870. Banyo mutfağa, banyo odaya, banyo ve mutfak mutfağa, mutfak mutfağa, mutfak Berlinli odaya yerleştirilmiştir.



birinci kat planlamadan önce

planlanan

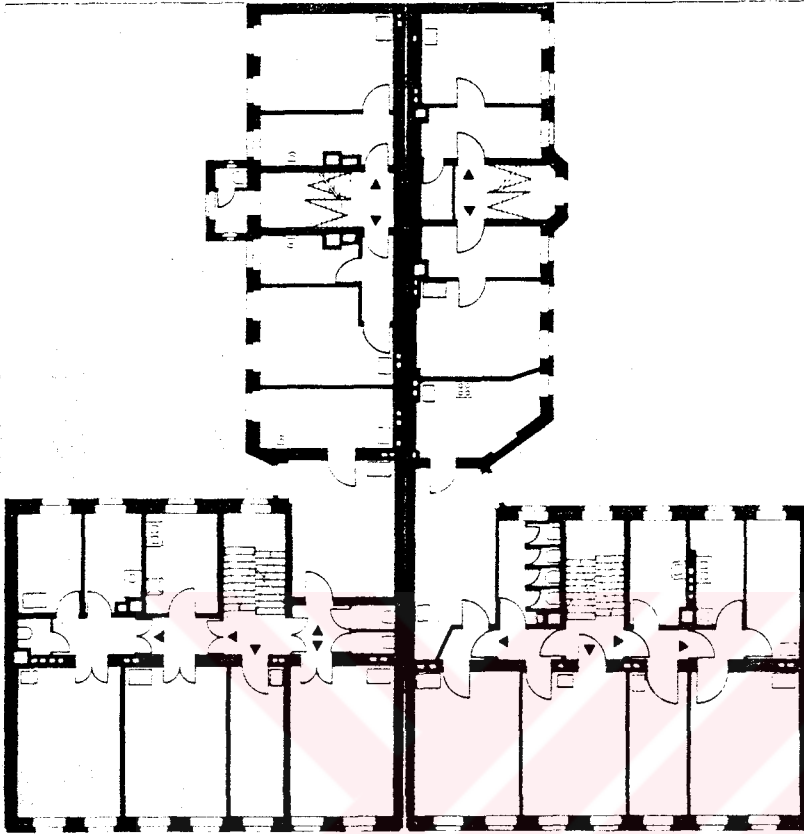




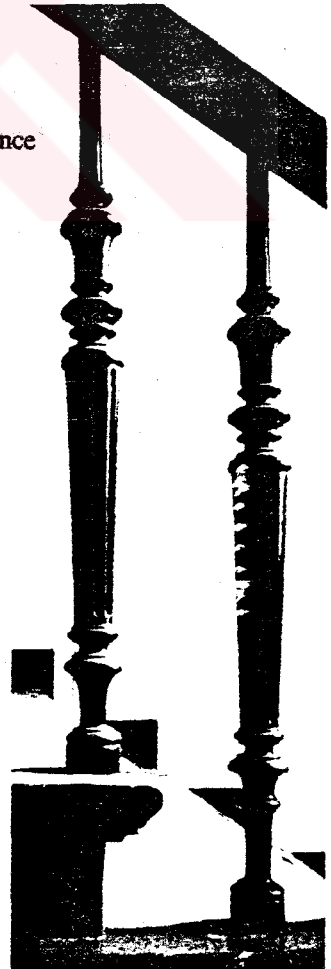
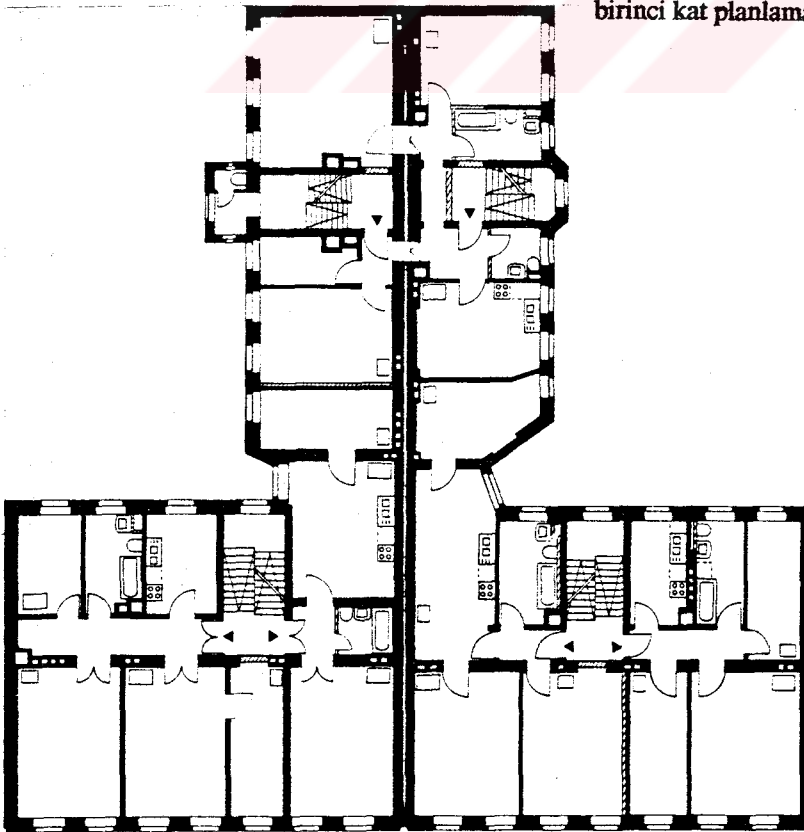
8- Naunyn sokak 61/62

114

Bina tipi II, inşaat yılı 1865- 1870. Banyo mutfğa, mutfak mutfğa, mutfak Berlinli odaya yerleştirilmiştir.



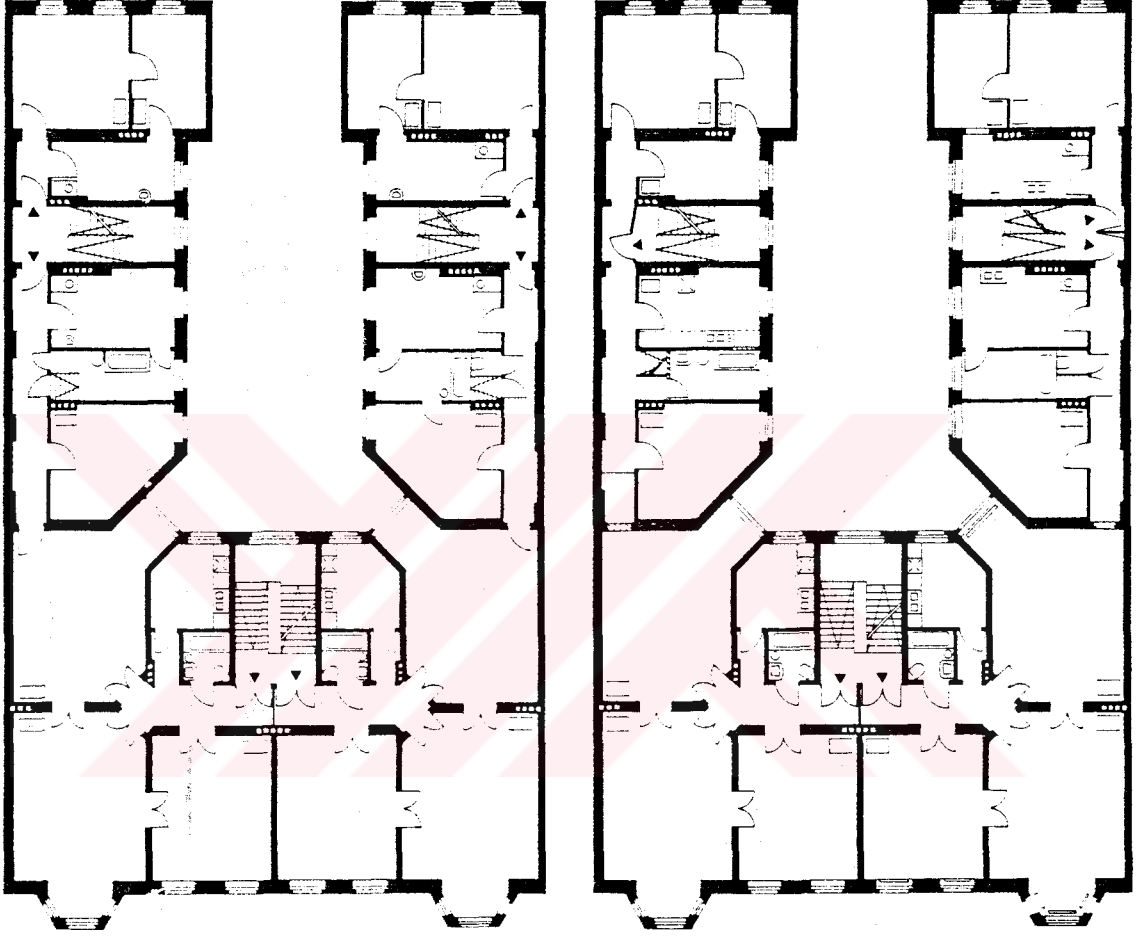
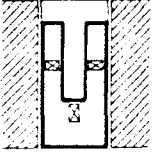
birinci kat planlamadan önce



planlanan

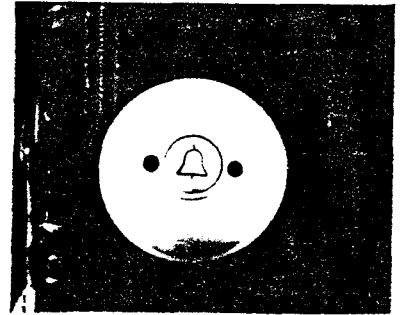
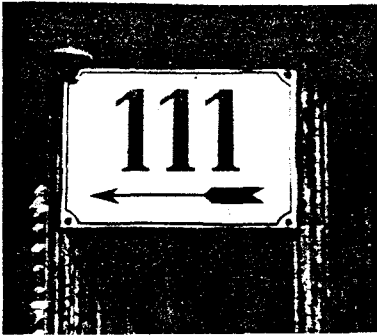
9- Erkelnzdamm 5

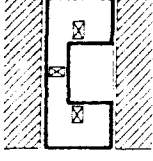
Bina tipi III, inşaat yılı 1872. Mutfak mutfağa yerleştirmiştir.



normal kat planı önceden

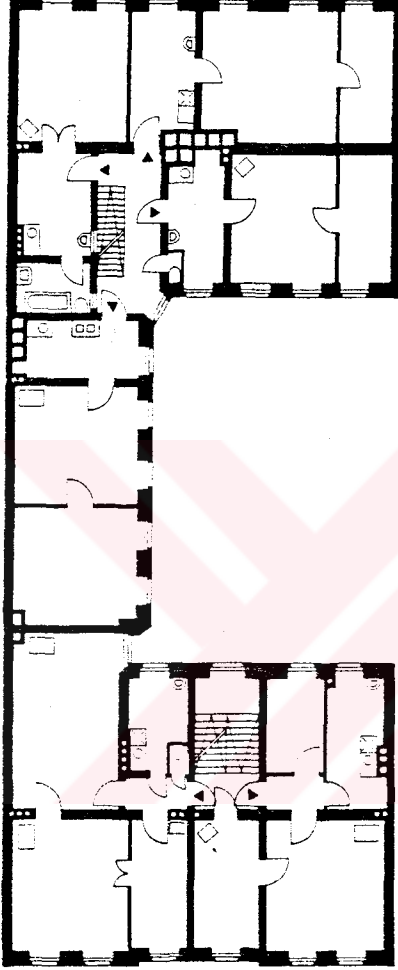
sonradan planlanan



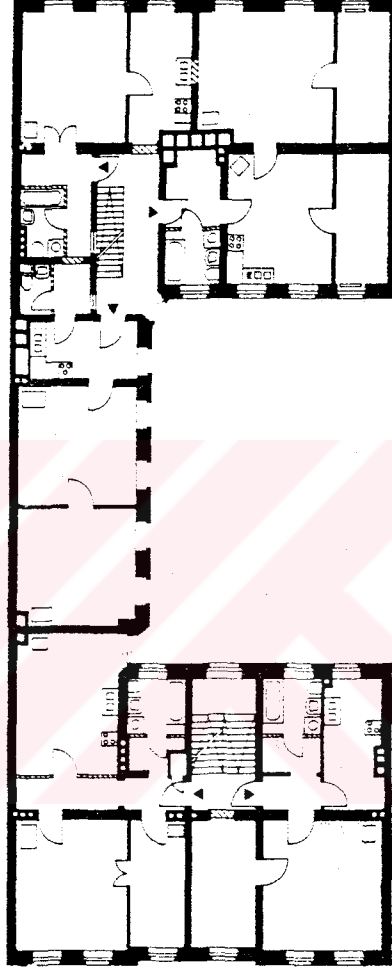


10- Oranien sokak 171

Bina tipi V, inşaat yılı 1853. Banyo odaya, banyo mutfakğa, mutfak mutfakğa, mutfak odaya, mutfak Berlinli odaya yerleştirilmiştir.

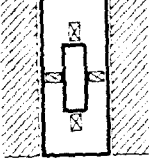


Normal kat planı önceden



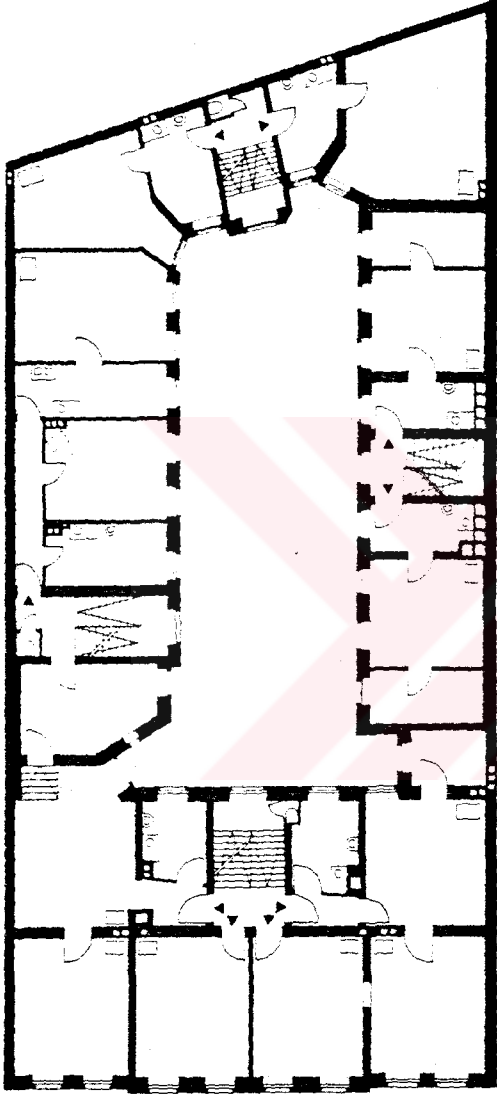
sonradan planlanan



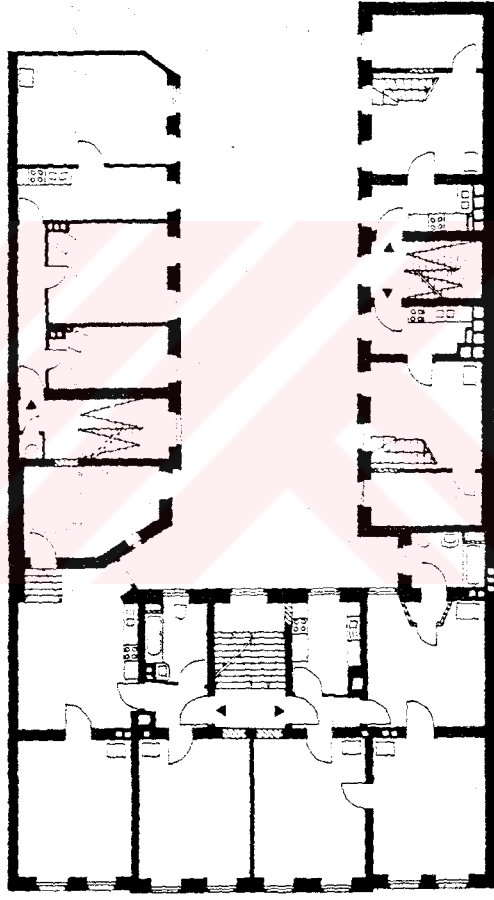


11- Dresdner sokak 16

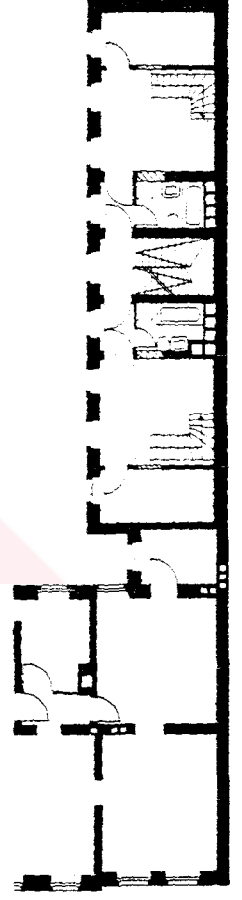
Bina tipi VI, inşaat yılı 1847- 1884. Banyo odaya, banyo mutfağa, mutfak mutfağa, mutfak Berlinli odaya yerleştirilmiştir.



birinci kat planlamadan önce



planlanan



ikinci kat

5.4 IBA KAPSAMINDA YENİ KONUT ÜRETİMİ

Araştırmalar sonucu sadece konut kalitesinin yükseltilmesi acil bir ihtiyaç değil normal konut düşüncesinin de yeniden şekillenmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Ebeveyn ve bir çocuk olarak kabul edilen aile için normal konut yeniden oluşturulmalıydı. Bu doğrultuda iki savaş arasında inşa edilen konutların tipolojisi araştırılmıştır. Berlin'in karakteristik şehir formunu, tipik kapalı bloklar şeklinde inşa edilen kiralık kışlalar oluşturuyordu. Tarihi konut dokusu, modern inşaat yöntemleri ile yenilenebilir, kışlalar iç avluları ile birlikte bir mikro mahalle ve bu mikro mahallelerin birleştirilmesiyle bir mikro yerleşim elde edilebilirdi. Bu mikro yerleşimlerin içinde, oturma, dinlenme, iş yapma fonksiyonları bir arada sürdürülebilir ve çeşitli sosyal grupların, yaşam şekillerini geri kazanmaları mümkün olabilirdi.

IBA'nın çalışmaları bir sonuç vermiş ve Ritter sokağındaki konut yerleşimi oluşmuştur. Bu yerleşimdeki her bina, temel, ortak kararlar doğrultusunda farklı bir mimarın tasarımıdır. Konut iç planlamaları arazi içindeki konumlarına göre değişmektedir. Konutlar meydan, sokak veya avluya bakıyor ve balkon, kış bahçesi, teras gibi elemanlarla tamamlanıyorlardu (şekil 5.40).

IBA'nın çalışmaları devam etmiş ve mimarların ortak hareketleriyle tek yerleşim alanında çeşitli tipolojiler, canlı yaşam formları taşıyan konutlar oluşmuştur.

Berlin müzesinin yanındaki Victoria konut yerleşimi bize bir örnek teşkil etmektedir. Bu yerleşimde toplam 320 adet konut vardır, konutlar 1,5 odalıdan 6 odalıya kadar devam etmektedir. Büyük konutlar (3 ve daha fazla odalı olanlar), geniş ailelere veya grup şeklinde yaşayanlara yönelik tasarlanmıştır. Toplam konut sayısının %29'u minimum üç odalıdır ve 44 konut yaşlılara uygun tasarlanmıştır. 14 konut fiziksel özürülere yönelik tasarlanmış, 13 konut ise içten merdivenle iki katlı veya üç katlı olarak birleştirilmiştir. Bu çalışmaya, beş farklı ülkelerden gelen sekiz mimar katılmıştır. (şekil 5.39).

5.4.1 IBA KAPSAMINDA ÜRETİLEN YENİ KONUT YERLEŞİM ÖRNEKLERİ

Tegel-Tegeler Hafen sokak 7

Bu projede 351 adet yeni konut üç aşamada tamamlanmış ve ek olarak açık bir çocuk oyun alanı düzenlenmiştir. Liman bölgesi şehircilik yeni inşaatlar kapsamında, burada yaşayan insanlar için, yeniden ele alınmış ve düzenlenmiştir. Bu bölge daha önceleri kömür ve benzeri malzemelerin depolandığı bir alan idi, fakat bir konut yerleşimi için çok uygun olduğu da düşünülüyordu. Şehir içi yeni konut üretimi çalışmaları kapsamında buraya yeni bir konut yerleşimi tasarlanmıştır. Liman geliştirilmiş, bir ada oluşturulmuş ve kültürel merkezler kurulmuştur. Konutlar, sıra ev veya tek ev şeklinde düzenlenmişler ve bu sayede Tegel limanına ve açık, yeşil alana doğru belirgin bir silüet çizilmiştir.

1980 yılında bu bölge için açılan yarışmayı, Moore, Yudell ve Ruble ekibi kazanmıştır. IBA'nında desteği ile projeler 1987 yılına kadar tamamlanmış, inşaat teslim edilmiştir. İnşaatın ilk aşamasında 165 adet konut, ikinci aşamasında 169 ve son bölümünde 17 adet konut tamamlanmıştır. Arazi kısmen Berlin hükümetine ve kısmen özel şahıslara aittir (şekil 5.34).

Tegel-Tegeler Hafen II, Schloss sokak

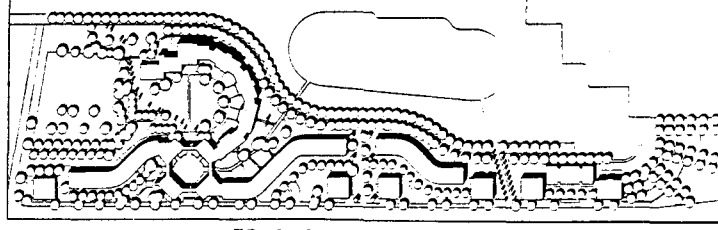
Schloss sokağında inşa edilen konut kompleksi toplam 51 konutu kapsıyordu. Üç binada toplanan konutlar çevredeki eski konutlarla çevrilidir. Bu inşaata 1987 de başlanmış ve 1989 da tamamlanmıştır. Tasarımı Gustav Peichl ve Klaus Kammann'a aittir (şekil 5.35).

Güneydeki Tiergarten Mahallesi - Rauch ve Thomas - Dehler sokağında şehir villaları:

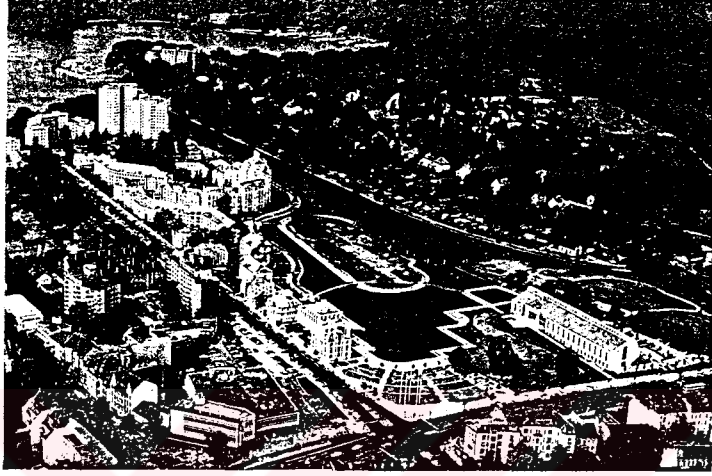
Bu proje toplam 239 adet farklı büyüklüklerde konut içermektedir. Açılan uluslararası yarışmayı Rob Krier kazanmıştır (1980). İnşaat çalışmaları 1983 yılında başlamış ve 1984 yılında tamamlanmıştır. Bu projede geleneksel bina tipi biraz değiştirilerek uygulanmış ve bu şekilde tarihi inşaat tipleri güncelleştirilmiştir. Tasarım aşamasında, bölgenin varoluş hikayesine ve geleksel dokusuna sadık kalınmıştır. Değişik ve aktif bir yaşantıyı çağrıştıran konutlar merkeze yakındırlar. Yapılar arasına cömertçe yeşil ve eğlence alanları düzenlenmiştir. Mevcut arazi ise Berlin hükümetine aittir (şekil 5.36).

Güney Tiergartenviertel- Potsdamer sokağında köşe ev, Pohl sokağında konut kompleksi,

Bu sokaklarda toplam 94 konuda yer verilmiştir. Kapsamında dört öğrenci dairesi ve dört özürülere uygun daire vardır. 1300 metre karelik bir alan ise işletme alanı olarak tasarlanmıştır. Bu bölge 1974 yılından itibaren incelenmiş ve 1984 yılında IBA'nın çalışma alanına dahil edilmiştir. Pohl sokağındaki çalışmalar 1985 yılında, Potsdamer sokağındaki köşe bina ise ancak 1987 sonunda başlamış ve 1989 yılında tamamlanmıştır. Köşe binanın mimarları Hinrich ve Inken Baller dir. Bu iki mimar aynı zamanda Fraenkelufer ve Kottbusserdamm konut projelerine imza atmışlardır. Farklı bir stile sahip olan



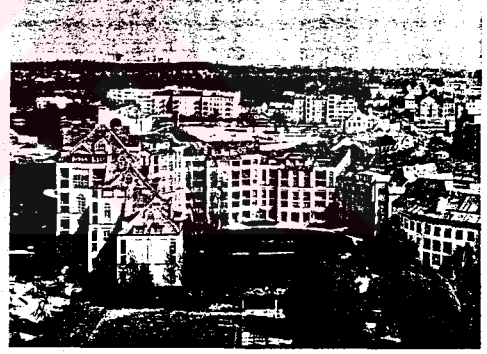
Yerleşimin vaziyet planı



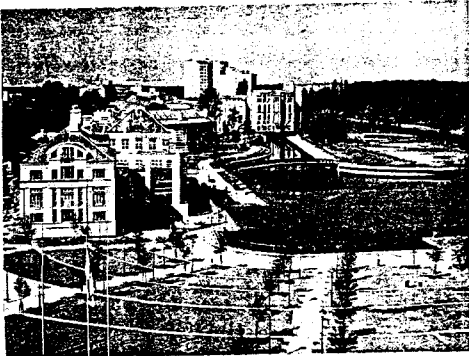
Güney doğudan çekilen ve tüm proje alanını kapsayan hava fotoğrafı



İç avluya bakış



Komut yerleşimin batıdan çekilmiş hava fotoğrafı

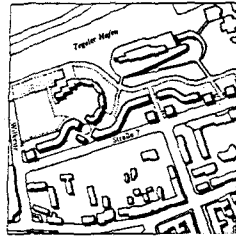


Yerleşime doğudan bakış



Sıra ev Bangert, Jansen, Scholz, Schultes

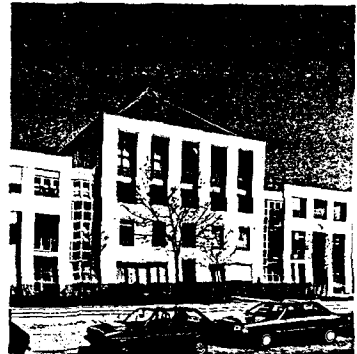
Şekil 5.34. - Tegeler Hafen I Sokak 7'de Komut Yerleşimi



Tegel



Konut Moore, Ruble, Yudell



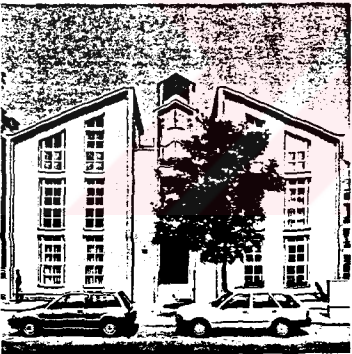
Konut Poly, Steinebach, Weber



Konut Robert Stern



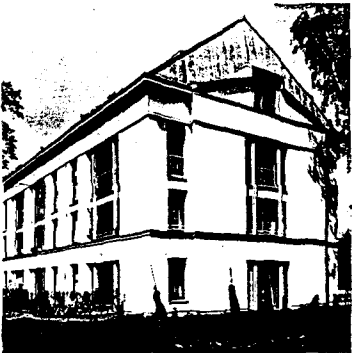
Konut Stanley Tigerman



konut Paolo Portoghesi



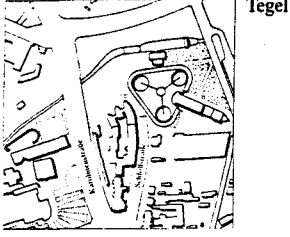
Konut Antoine Grumbach



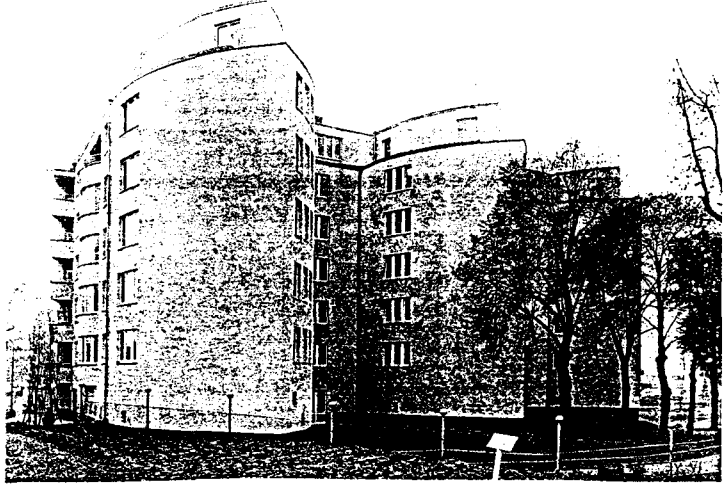
Sıra ev Poly, Steinebach, Weber



Konut John Hejduk



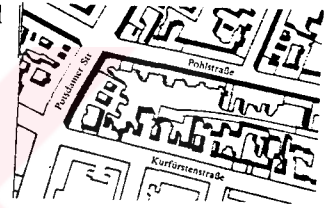
Tegeler



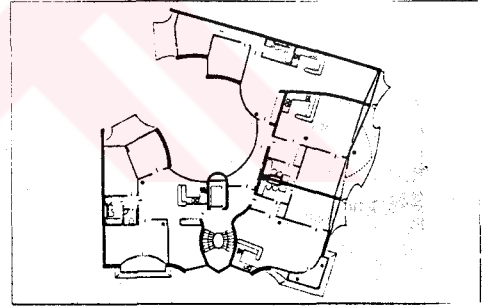
Şekil 5.35. - Tegeler Hafener II konut kompleksi, Schloss sokak 19

Kuzeyden görünüş

Südliches Tiergartenviertel



Köşe binanın kuzey batıdan görünüşü



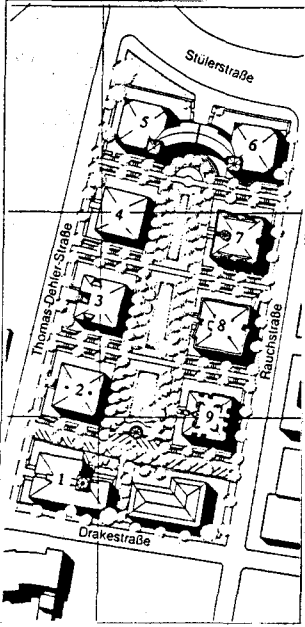
Zemin kat planı



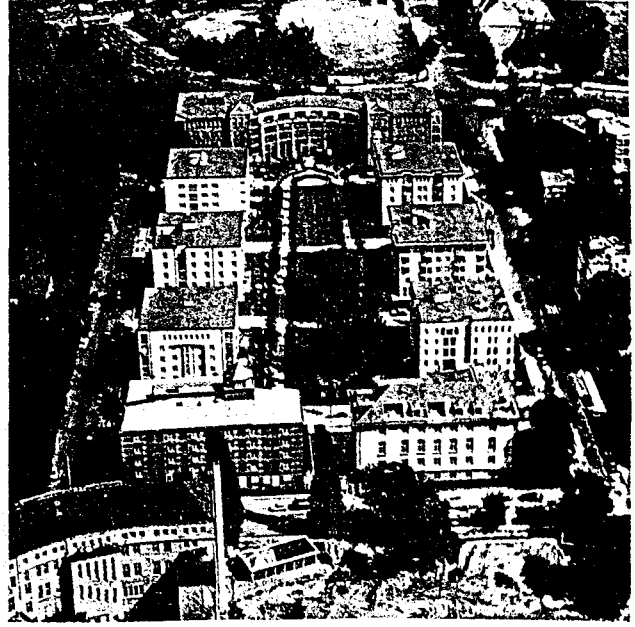
sokaktan ve avlu içinden görünüşü



Şekil 5.37. - Güney Tiergartenviertel Potsdamer sokağında köşe ev ve Pohl sokağında bir konut yerleşimi



Yerleşimin vaziyet planı



Batıdan çekilmiş ve tüm yerleşmeyi kapsayan hava fotoğrafı



- Stüler sokağındaki, Rob Krier'in tasarladığı, girişden konut kompleksinin avlusuna ulaşıyor.

Şekil 5.36. - Güney Tiergartenviertel
Rauch sokağındaki şehir villaları

bu mimarlar expresyonizm etkisindeki Taut'a yönelik bir köprü kurarlar. Inken ve Hinrich Baller'in sürprizli, akılcı ve organik planları, bir kelebeği, bir çiçeğin yapraklarının açılışını andırır. Bu iki mimarın özgün stili "Jugendstil" ile Antonio Gaudi arasında bir yeredir. Onlar bu örnekleriyle sosyal-konut yapımına cesaret vermek isterler.

Pohl sokağındaki tasarımlar ise Gerd Neumann'a aittir. Çevre sokaklar yoğun bir tarih tabakasına sahiptir, tasarımlar bu durumu destekliyecek, güçlendirecek doğrultuda olmuştur. Temel planlamalarda ve zemin katın tasarımında trafik ve sokaklar konusuna dikkat edilmiştir (şekil 5.37).

Güney Friedrichstadt- Wilhelm sokağında konut kulesi ve oyun alanı:

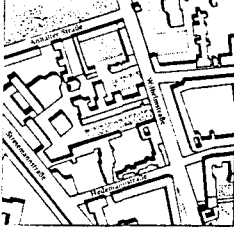
Kule konut kompleksinin güney yangın duvarına bitişik binada toplam 29 adet teras daire tasarlanmıştır. Bu teraslar kiracı- mimar işbirliği ile yapılmıştır. Konut içleri değişik planlamalara müsait şekilde düzenlenmiştir ve ayrıca dileyen kiracılar terasları evlerine dahil ederek evlerini büyütebilmektedirler. Kule şeklindeki konut kompleksi 12 katlıdır ve toplam 11 adet dairesi ve iki dükkanı vardır. Projeye ayrıca 2, 500 metre karelik açık bir çocuk oyun alanı eklenmiştir. Oyun alanı ince uzun parselde rahat düzenlenmiştir. Kule konut yapma fikri ise geleneksel inşaat tiplerinden alınmıştır. Köşe binalarında eskiden beri yapılan yükseltme işlemi burada tekrar edilmiştir. Burası için yapılan yarışma 1981 yılında gerçekleşmiştir. Kulenin inşaatı 1987 yılı sonunda başlamış ve 1988 de tamamlanmıştır, oyun alanına ise 1990 yılında başlanacaktır (şekil 5. 38).

Güney Friedrichstadt- Viktoria Konut Kompleksi

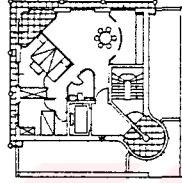
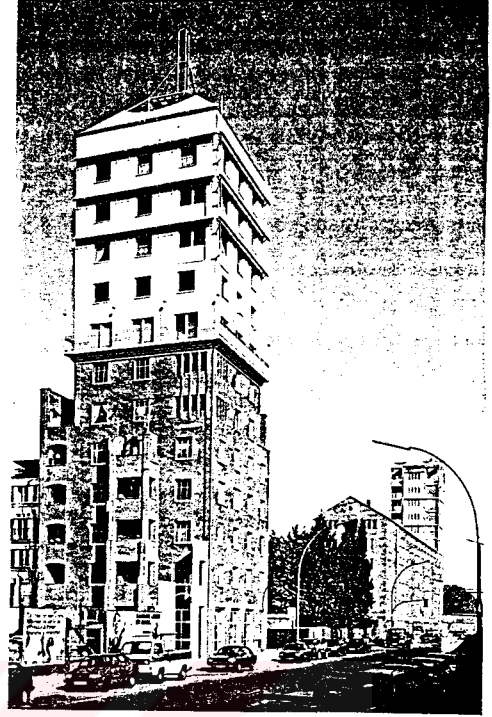
Güney Friedrichstadt bölgesi, Linden sokağı ve Alte Jakobs sokağında, Berlin müzesinin yanında bir konut parkı tasarlanmıştır. Ağaçlarla örtülü cadde üzerinde 5 katlı bloklar bulunmaktadır.

Proje toplam aileye uygun 320 adet konut içermektedir. Üç adet binada 35 adet küçük daire vardır ve 15 daire tekerlekli sandalye kullanan insanlara uygun olarak tasarlanmıştır. Tüm yerleşme özürülere uygundur. Ayrıca zemin katlarda 7 adet dükkan düzenlenmiş ve toplam 150 adet garaj eklenmiştir. Garajlar avlular dışında bodrumda yer almaktadırlar. Son olarak açık bir çocuk oyun alanı yerleştirilmiştir. Ön cephede, girişler ve dükkanlarla zenginleştirilen zemin kat dikkati çekmektedir. Bütün cephe tuğla ile örülmüştür. Ana caddenin gürültüsünü kontrol edebilmek amacıyla, cadde üzerine kış bahçeleri düzenlenmiştir.

Yerleşim farklı dönemlere ait tarihi binalarla çevrilidir. Araç yolları, yaya ve bisiklet yolları tüm yerleşmeye dağılmıştır. Konutların çeşitliliği farklı durumlardaki insanları bir araya toplayıp karıştırmıştır. Yaşlılar, özürülüler veya çok çocuklu aileler burada kaynaşmıştır. Eskilerden buraya aktarılan geniş ve yeşillendirilmiş avlulardır. İklim iyileştirme amacına yönelik olarak burada duvarlar ve çatılar yeşillendirilmiştir. Çatı katı cam kaplanarak, bahçe olmak üzere tüm kiracılara sunulmuştur.



Südliche Friedrichstadt

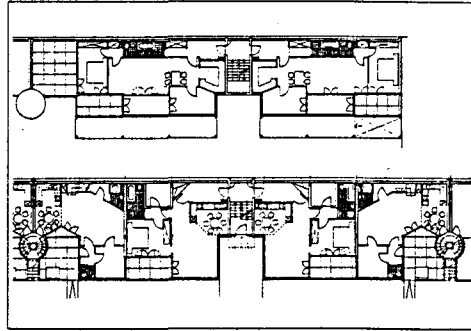


kule konut yapısının planı

Wilhelm sokağındaki kule konut yapısı



Kiracıların yaptığı teraslara güneyden bakış



Terashi konutların planları

Şekil 5.38. - Güney Friedrichstadt

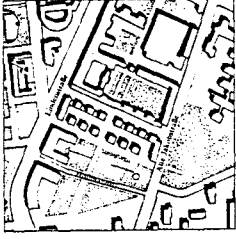
1980 yılında bu bölge için açılan yarışmayı IBA ile sıkı çalışmaları olan mimar Kollhoff ve Ovaska kazanmışlardır. 1983/ 1984 yılında düzenlenen “Bürger es geht um deine Gemeinde” adlı yarışmada bu yerleşme altın plaket ile ödüllendirilmiştir. İnşaat çalışmaları bahar 1984 de başlamış ve dört aşamada olmak üzere sonbahar 1986 da tamamlanmıştır (şekil 5.39).

Güney Friedrichstadt- Ritterstrasse Nord Konut Yerleşimi

Buradaki sosyal konutlar, her türlü yeni denemeye imkan tanınması açısından, ayrıcalıklı yapı olma özelliğini taşımaktadır. Ritterstrasse Nord'u planlayan Rob Krier , sosyal konutların tipik örneklerini oluşturan yüksek blokları, sıra evleri ve prefabrik konutlardan oluşan monoton kentleri redediyor. Onun getirdiği yenilikler, “Şehirciler”, “şehir villaları” ve blok yapımıdır. Rob Krier burada da, çoğu şehircilik projelerinde olduğu gibi küçük ölçekli blok ev tipi fikrini geliştiriyor ve başarılı oluyor. Arkadaşlarıyla birlikte yaptıkları tesise bir bütünlük sağlamayı amaçlıyor. Çalışma sonucu ise caddeye bakan disiplinli dış cephelere karşılık, avluya bakan, balkonlarla zenginleştirilmiş iç cepheler ortaya çıkıyor. Caddeye bakan cepheler, kısmen tuğla bırakılırken, kısmen sıvanıyor ve renk kullanımına gidilmiyor. Evlerin hiç biri diğerine benzememekle birlikte, görünüşlerde bir bütünlük sağlanıyor. Rob Krier'in önderliğinde yapılan çalışma, yaş ortalaması 35 olan genç kadro için çok değerli bir tecrübe oluyor. Buradaki bloklarda Post- Modernizm'in tüm özelliklerini görmek mümkün. kemerler, kare pencereler, simetrikler, kolonlar, renkler ve Schinkel'in izleri vb.

Proje toplam büyük ailelere hitap eden 314 adet konut kapsamaktadır. Tüm ev tipleri çok çocuklu ailelere göre hazırlanmış oldukları için, metrekareleri normalden % 10 fazladır. Altı adet farklı büyüklükteki daireler özürülere yönelik tasarlanmıştır. Yerleşmede toplam 13 dükkan, 5 kiracı toplantı odası, 80 araçlık otopark, 130 adet bodrum katında yer alan depo vardır.

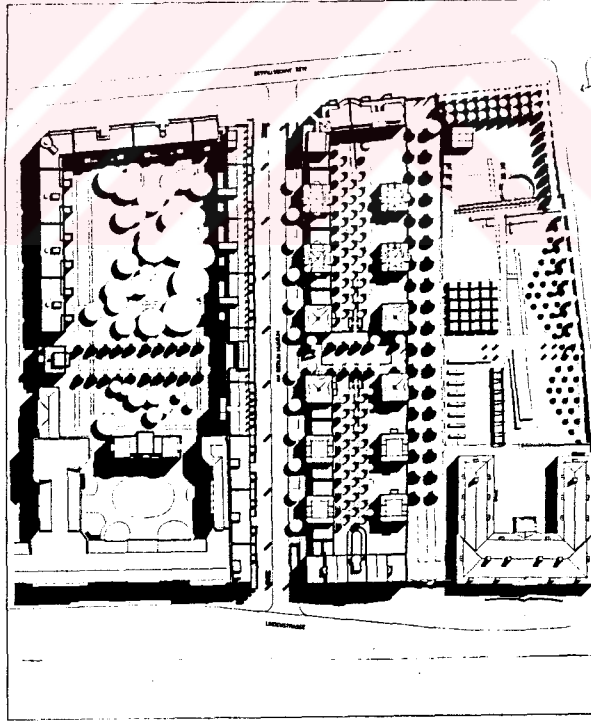
Bu yerleşmede blok strüktürü tekrar kullanılmış ve gerekli tüm fonksiyonları barındıran mekanlar eklenmiştir. Amaç, araç, yaya, bisiklet yolları ile tamamlanmış bir şehir mahallesini andırmasıdır. Geleneksel avlu anlayışı burayada yansımıştır. Çok çeşitli ailelere ve yaşam tarzlarına hitap eden farklı planlamalar ve düzenlemeler yapılmıştır. Konutlar özel bahçeler, kış bahçeleri ile zenginleştirilmiştir. 4 katlı konut bloğu, kiracılara ait ön bahçelerle caddeden uzaklaştırılmış. Bütün bloklardaki konutlar, hem arkadaki iç avluya, hemde öndeki caddeye bakacak şekilde planlanmıştır. Blok sakinlerinin birlikte kullanabilecekleri ortak mekanlar yaratılmıştır. Planlamaların ferah olması, ara bölücülerin camlı olması, bölümler arası ilişkilerin aktıcılığı, hollerin küçük tutulması, kaliteyi artırıcı özelliklerdir. Bloklar içinde çok sayıda dublex daireye rastlanıyor. konutların tümü döşemeden ısınıyor. İklim iyileştirme çalışmalarını desteklemek için avlular tamamen yeşillendirilmiş. Enerji kullanımını en aza indirmek için pasif bir takım önlemler alınmıştır. Dış duvar kalınlığı (42, 5cm), küçük pencereler ve limonluklar sayesinde, ısı kaybı önlenmiştir.



Südliche Friedrichstadt

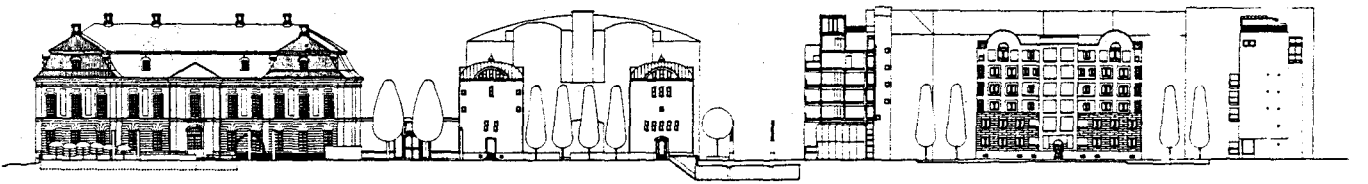


Tüm yerleşmenin hava fotoğrafı 1986

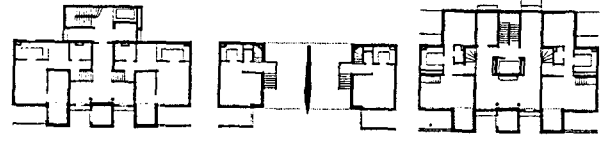


Vaziyet planı

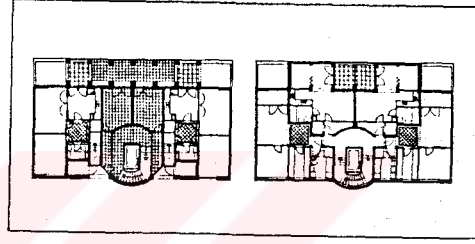
Şekil 5.39. - Viktoria konut kompleksi



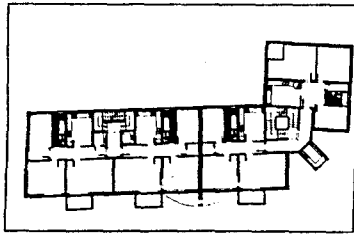
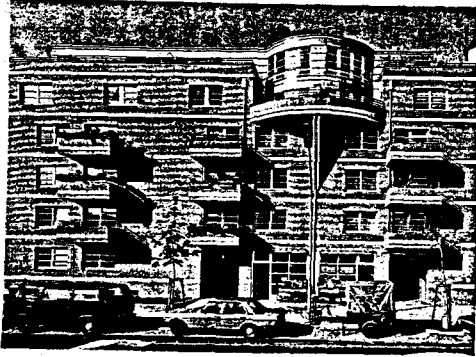
Viktoria konut kompleksinin zemin kat plan ve kesit görünüşü



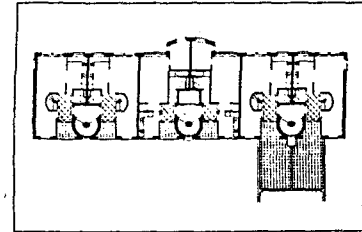
Linden sokağının köşesi ve orta bölümün zemin kat planı,
mimarları: Kollhoff, Ovaska



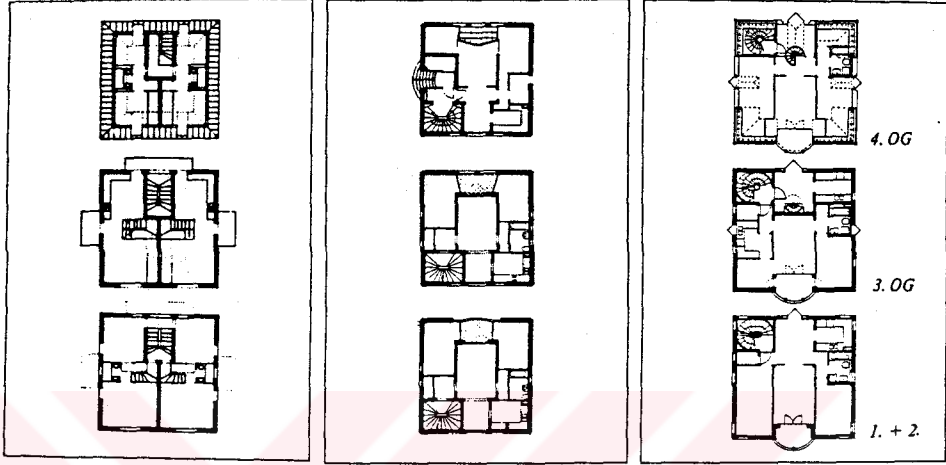
Alten Jacobs sokağının köşesi ve zemin kat planı,
arıları: Frowein, Spangenberg



Alten Jakobs sokağından bakış ve kat planı



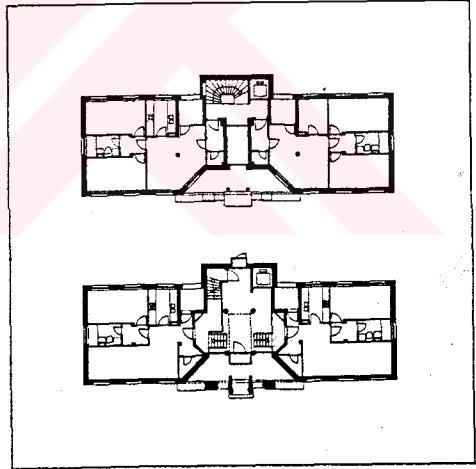
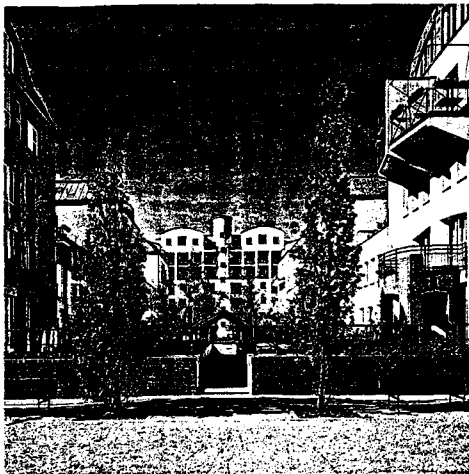
Linden sokağından bakış ve kat planı,



Hielscher, Mügge

Franz Demblien

Jourdan, Müller, Albrecht

Yerleşmenin avlusuna bakış ve planları
mimarlar: Kreis, Schaad

Konutlar arasındaki avlu bahçeleri

İç avlular ise, şehircilikte gördüğümüz değişik bir deneyimdir. Birisinde aşağıdaki konutlar bahçe ile aynı katta iken, öbür iç avluda yarım kar aşağıdadır. Konutlara merdiven ile bağlantı kurulur. İç bahçe, ortadaki yeşil alanı ile genelleştirici, konut kenarlarında ise özelleştirici bir nitelik kazanır. Bahçe ile aynı katta olan konutların altında inşa edilen yer altı garajları da olumlu bir çözümdür.

Çeşitli tasarım aşamalarından geçen proje parça parça tamamlanmış ve son inşaatlar 1988 yılının başlarında teslim edilmiştir (şekil 5.40).

Güney Friedrichstadt- Schinkel meydanı :

Schinkel meydanı, Rob Krier'in planladığı Ritterstasse- Nord bölgesinin henüz uygulanmamış kuzey bölümüyle, uygulanmış olan güney bölümünün tam ortasında yer alıyor. 30m x 30m büyüklüğündeki bu meydanı, Rob Krier'in son yıllarda benzerlerini sıkça gördüğümüz ev tipleri çevreliyor. Merkezde yer alan oturma odasının etrafındaki diğer bölümler, hem ön hem de arka cepheden ışık alabiliyorlar.

Birbirinin aynı konut planlarında, merkezi oturma odası, Berlin'in (kare şeklindeki Paris Meydanı, Sekizgen Leibzig Meydanı, Dairesel Mehring Meydanı, yarım daire şekilli Marianne Meydanı) tipik, geometrik meydanlarını andıran farklı şekillerde planlanmış. Orta avluya bakan cephelerde fazla hareket görülmezken, avlunun içine, eşit aralıklarla sıralanmış heykeller dikilmiş. Köşe birleşmelerinde konutlar, ışık alabilecek şekilde planlanmış. Meydanı çevreleyen cepheler, yönleri vurgulamak ve kişilik kazandırmak amacıyla, birbirinden farklı tasarlanmıştır (şekil 5.41).

Luisenstadt- Fraenkenufer (1982- 1984)

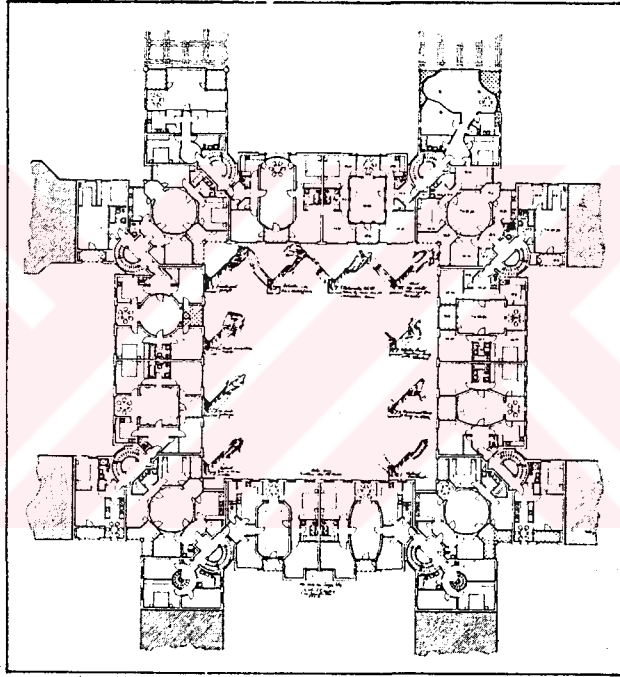
1860- 1900 yılları, Berlin'in tipik bir mahallesi olan Kreuzberg, kalabalık nüfusu, kiralık daireleri ve küçük ticarethaneleriyle tanınır. Fraenkenufer, Kreuzberg'de savaştan büyük zarar görmeyen bir mahalledir. Fraenkenufer, halkın da katılımının sağlandığı bir yarışma sonucunda planlanmıştır. Restorasyon çalışmaları sırasında, çevredeki yapılara mümkün olduğu kadar az müdahale edilmiştir. Blokların yıkılmış olan kısımları, arkadaki iç avlu ile cadde bağlantısını koparmayacak şekilde yeniden inşa edilmiştir. İç bahçeye bakan konutlar, ilk üç kattaki hareketli balkon ve aşağıya kadar inen dik çatısıyla ölçeği kaçırmamaktadır (şekil 5.42).

Güney Tiergartenviertel, Landwehrkanal'ında 5 enerji tasarruflu ev:

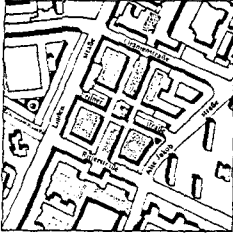
Burada toplam olarak, altı katlı beş evde, 60 adet konut vardır. Ayrıca iki katlı ara yapılarda toplam 9 adet konut vardır. Projenin amacı, aynı maddi değere sahip farklı enerji kontrol sistemlerini bu konutlara uygulamak ve deneyler yaparak sonuçları karşılamaktır. Bu çalışmalar esnasında konutlarda

yaşayanların konfor standartları düşmeyecek ve hiç bir şekilde rahatsız edilmeyeceklerdir. Yerleşim bir bakıma bir deney alanıdır.

Landwehrkanal'ındaki 4 ev 1984 de, sonuncusu ise 1985 yılında teslim edilmiştir (şekil 5.43).



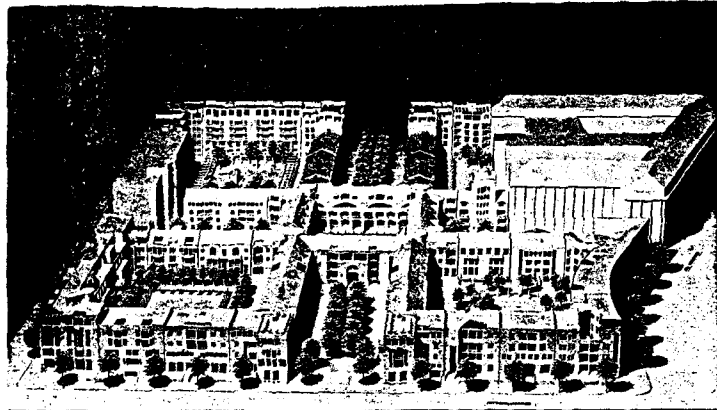
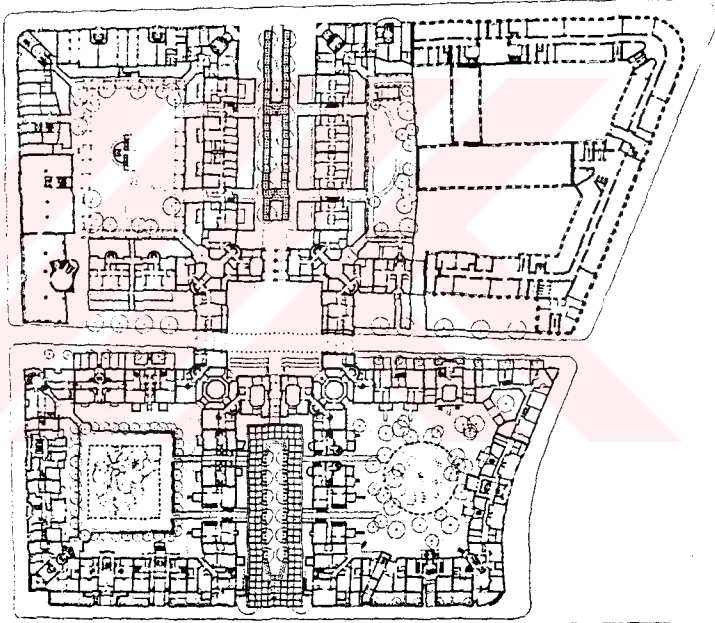
Şekil 5.41. - Rob Krier'in Schinkelplatz planı



Südlische Friedrichstadt



Tüm proje alanının doğudan çekilen hava fotoğrafı

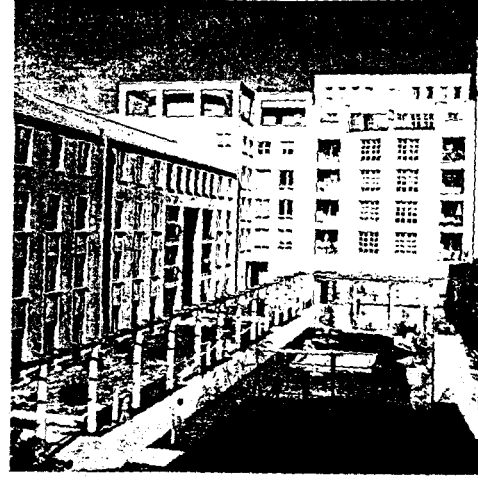


Bahçe ile birlikte zemin kat planları ve tüm yerleşmenin maketi

Şekil 5.40. - Güney Friedrichstadt 102 Ritter Stasse Nord Konut Yerleşimi



Passage'deki evler



Oranien sokak ve Passage arasındaki avlu



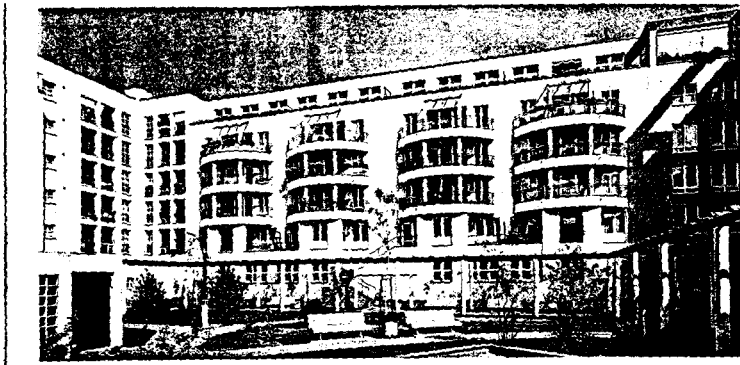
Passage'deki konut bloğu



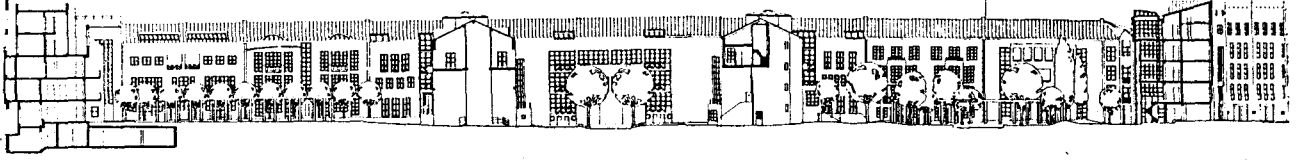
Oranien sokağındaki baş inşaat



Oranien ve Linden sokaklarının köşesi



Oranien sokağındaki iç avlu



Ritter sokağın kuzey görünüşü



Ritter ve Linden sokakların köşesi



Ritter sokağında konutlara ve oyun alanlarına bakış



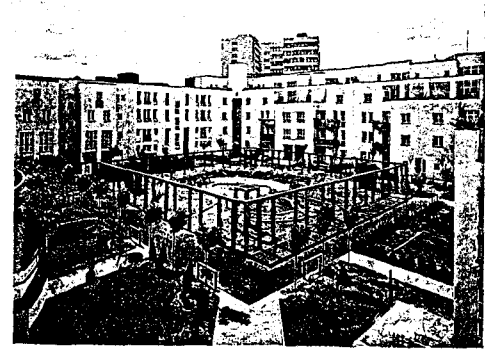
Passage ve Feilner sokağındaki konutlar



oranien sokağına bakış



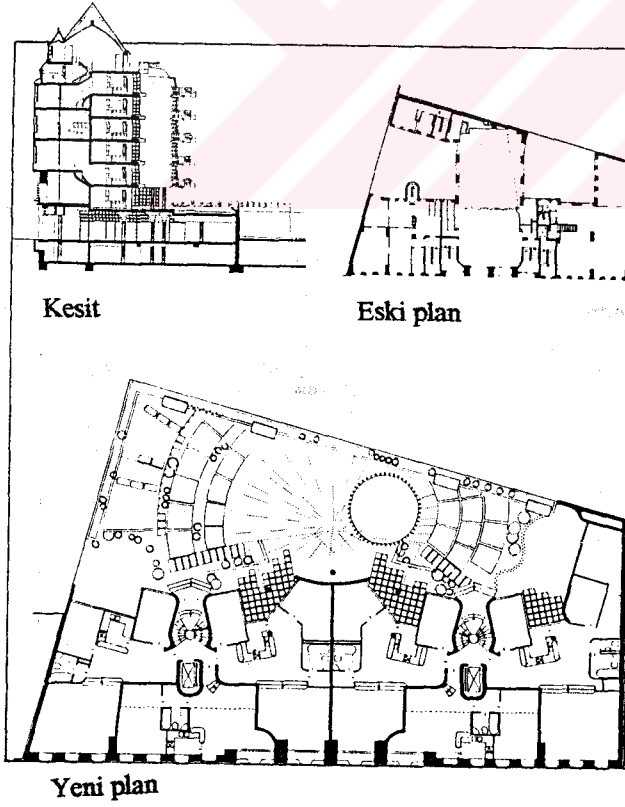
Feilner sokağındaki ev



Batıdaki iç avlu bahçe düzenlemeleri

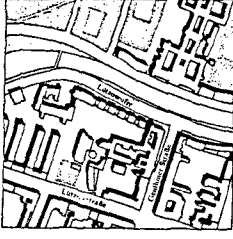


Fraenkenufer mahallesinde bir köşe binası



Fraenkenufer'in kuzeyden görünüşü

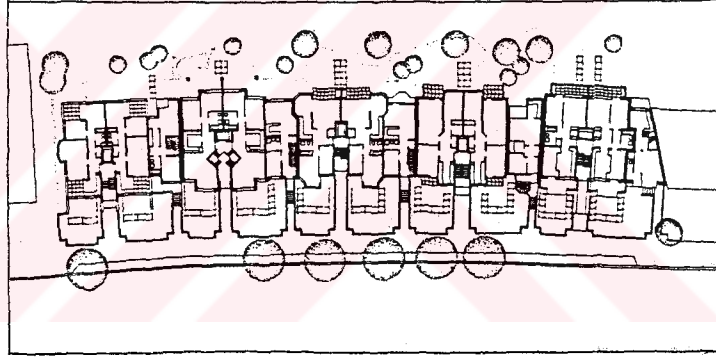
Şekil 5.42. - Luisenstadt'da yenileme çalışması



Südlisches Tiergartenviertel



Enerji tasarruf evlerine bakış



Zemin kat planı



Şekil 5.43. - Güney Tiergartenviertel Landwehrkanal'ında beş enerji tasarrıflu ev

5.5. EKOLOJİK TEDBİRLER KAPSAMINDA ÜRETİLEN KONUTLAR

Dünya ülkeleri şehirlerin gelişmesi ve doğabilecek problemler konusunda sürekli araştırmalar yapmışlar ve insanlığı hazırlıklı olmaya teşvik etmişlerdir. Çeşitli olumlu olumsuz faktörlere dayanan bu araştırmalar 12 sene içinde 11 adet bildiri ile duyurulmuştur. Fakat tüm bu açıklamalara rağmen insanoğlu hiç bir önlem almamıştır. Değişen tek şey insanların onları bekleyen problemlerden önceden haberdar olmalarıdır.

Jaen Jacques Rousseau “Doğaya dönüş” konusunda araştırmalar yapmış ve Bruno Taut’da birinci Dünya savaşıdan sonra bu konudaki düşüncelerini “İyi bir konut Dünya” başlıklı yazısı ile ifade etmiştir. Taut, hava, güneş, aydınlık ve rüzgarın dolup taşıdığı bir çevre ve mimarlık dilemiştir.*

1980 ve 1983 yıllarında IBA şehir ekolojisi konusunda iki seminer düzenlemiş ve geleceğe yönelik önemli konulara değinmiştir. Konuları şöyle sıralayabiliriz:

- Şehir ve ekolojik kriz,
- Hava, su ve toprak kirlenmeleri ile ilgili sorunlar,
- Yüksek miktardaki su, enerji ihtiyaçları ve bunların aşırı kullanımı,
- Çöplerin depolanma sorunları,
- Yağmur suyu toplama ve değerlendirme işlemi,
- Sağlığa zararlı atık malzemeler.

IBA tarafından bu konuları kapsamına alan bir strateji geliştirilmiş ve bir dizi programlar oluşturulmuş, önemli noktalar tanımlanmıştır. Noktaları şöyle tanımlayabiliriz:

- Yerleşimlerdeki fonksiyonların karışımına geri dönmüştür. Konut, işyeri ve genel ihtiyaç alanlarının birbirine yakın, kolay ulaşılabilir düzenlenmesiyle, trafik yoğunluğunun ve enerji ihtiyaçlarının azaltılması amaçlanmıştır.
- Yeşil alanların yetersiz olduğu bölgelerde parklar, bahçeler düzenlemek suretiyle şehir ikliminin iyileştirilmesi hedeflenmiştir. Avlulu konutların yoğun olduğu bölgelerde ise avlu içleri yeşillendirilmiştir.

* “Licht- Luft- Sonne” (ışık- hava- güneş) 1920’lerin modernist konutlarını gerekçelendiren başlıca şiarlardan biridir.

- Sokak trafiğinin düzenlenmesi ve gereksiz genişletmeleri engelleyerek sokak ağıny iyileştirmek. Mevcut sokakların bisiklet ve yaya yollarını düzenlemek ve bu tip yolların su ve park kenarlarında devam etmesini sağlamak amaçlanmıştır.

- Şehir yoğunluğu ve binaların sıklığı sınırlandırmak. Mevcut bina yükseklikleri 19. yüzyılda geçerli olan yüksekliklerde tutmak.* Blok tipi konutların avlularına eklenebilecek yapılara büyük sınırlamalar getirmek.

- Yeni ekolojik tekniklerin projelerde denenmesi amaçlanmıştır. Mesela su ve enerji tasarrufu için yeni metodlar denemek, ısınma, çöp imha ve atık suların değerlendirilmesi üzerine çalışılmış ve bütün çalışmaların maliyetleri çıkarılmıştır.

- Ekolojik tedbirlerin yetersiz olduğu durumlarda, enerji ihtiyacının azaltılması veya uygun izolasyon sisteminin uygulanması ve uygun konut tipolojisi üzerinde çalışılması.

Bu hedefler sadece IBA ve STERN gibi topluluklar tarafından benimsenip uygulanmamış, çeşitli projeler bu doğrultularda tasarlanmıştır. Özellikle enerji tasarrufu ve atıkların depolanması, atık suların tekrar kullanılması konuları enerji komisyonu ve devlet bünyesinde araştırma yapan teknik birimler tarafından desteklenmiş ve finanse edilmişlerdir.

Tegeler Hafen limanında yapılacak konut yerleşimi için atık suların değerlendirilmesi ve liman suyunun korunması ile ilgili çalışmalar yapılmış ve yerleşimlerden dolayı doğabilecek problemler saptanmış, çözümler üretilmiştir (şekil 5.43). Nordgraben'de kurulan ve çevre nehir kollarından aldığı suyu arıtarak tekrar nehre veren bir yerleşme kurulmuştur. Atık sular evlerde kullanılan kimyasal maddelerden arındırılıyor ve nehrin doğal dengesi korunuyordu.

Bu tür ekolojik inşaat tedbirleri sadece tek binalara değil, tüm bir yerleşmeye, konut kompleksine uygulanabilmektedir ve uygulanmıştır.

IBA'nın koordine ettiği projelerden birinde Landwehr kanalında 5 yapılı toplam 69 dairesel enerji tasarruflu bir yerleşimdir (şekil 5.43). Bu uygulama sayesinde enerji programları düzenlenmiş ve denenmiştir. Enerji kullanım miktarı, maliyet hesapları, konutların performansı gibi önemli konular karşılaştırmalı olarak araştırılmış ve sonuçları değerlendirilmiştir. Bazı araştırmalar mimarlara devredilerek, aktif çözümler toplanmış ve üretilmiştir.

* 19. yüzyılda binaların yükseklikleri belirlenen bir sokağın genişliği kadar olabilirdi ve belirlenen bu sokak genişliği 20 mertedir. Bu şart sayesinde geniş sokaklar oluşmuştur.

Bazı pasif önlemler konut tasarımında mimarlar tarafından kullanılarak etkili çözümler üretilmiştir.* Konutlarda güneş enerjisi kullanılmış, tasarımlara kış bahçeleri eklenmiş, pencere boyutları bölgenin iklimsel özelliklerine uygun boyutlarda ve yönlerde kullanılmıştır. Yönlendirmelerde iklimsel özellikler dikkate alınarak yapılmıştır.

Aktif ekolojik tedbirler arasında, iç bölümlerde kalan mutfak, banyo gibi mekanların sıcak havalarının tekrar kullanımı vardır. Landwehr kanalında yapılan binaların herbirinde farklı tedbirler alınarak çeşitli karşılaştırmalar yapılmıştır. Bütün binalar takip ve kontrol sistemleri ile donatılarak incelemeye alınmışlardır. Sonuçlara göre bu tedbirler doğrultusunda enerji kullanımı % 50 azalmıştır (şekil 5.43).

Buna benzer bir başka çalışma ise Lützwow sokağında yapılmıştır. İnşa edilen Solar evde toplam 31 daire vardır ve bu dairelerde aktif ve pasif olmak üzere çeşitli enerji tasarruf tedbirleri alınmıştır. Güney cephesinde kış bahçeleri tasarlanarak güneşten maksimum faydalanma amaçlanmıştır. Kuzey cephesinde ise daire katları yarım kat kaydırılarak, güneşin daha derinden bina içine girmesi sağlanmıştır. Çatı dairelerinde kısmen cam kaplama kullanılmış ve çok güvenli bir izolasyon sistemi yerleştirilmiştir.

IBA bu konudaki uygulamaları yaygınlaştırmış ve eski konutların yenileme projelerinde de çeşitli tedbirler kullanılmıştır. Çalışmalar ve uygulamalar tek bir ekolojik kriter doğrultusunda değil çeşitli araştırma ve kriterlerin incelenmesinden yola çıkılarak tamamlanmıştır. Bu çalışmaların en önemli zamanı, hazırlanan konutlara ailelerin yerleşmesi ve yaşamaları ile başlamaktadır, çeşitli kontroller, hesaplar ve karşılaştırmalar dikkatlice yapılmaktadır.

Koch sokağındaki Blok 4 de enerji tasarrufu için, ısı panoları ve yerden ısıtma sistemleri yerleştirilmiştir. Bernburger sokağındaki Blok 6 ve Hafenplant'daki 106 konutluk bir yerleşmede kullanılan suyun tekrar arındırılması için bir sistem kurulmuştur (şekil 5.43). Evin çeşitli mekanlarında kullanılan su, avludaki havuzda toplanıyor ve çeşitli filtrelerle tekrar temizleniyordu. Yağmur suyu ise daha farklı değerlendiriliyor, yağın yağmur avlunun toprak zemini tarafından emiliyor, çimen kaplı çatılardaki fazla yağmur suyu filtre ediliyor ve bahçedeki küçük göllere aktarılıyor ve burada toplanan su ile gölet çevresindeki bitkiler sulanıyordu. Temizlenen tüm sular (içme suyu olarak değil) tekrar kullanım ağına aktarılıyor, bir kısımda zemin suyuna bırakılıyordu.

Daha ileride ise konutların katı atıklarının değerlendirilmesi ve biyolojik atıkların bahçede kullanılması için çalışmalar sürmüştür.

*Aktif önlemler, konutlarda ekolojik tedbirler almak amacıyla kullanılan özel sistemler. Pasif önlemler ise tasarım aşamasında mimarın alabileceği ekolojik tedbirlerdir. Mesela, pencere boyutları, yapının yönlendirilmesi gibi.

Schöneberg sokağındaki Blok 7'de kullanılan suyun tekrar değerlendirilmesi için çalışılmış ve toplam 106 ailenin barındığı kompleksin dış cephe, çatı ve güneş toplama aletine bağlanan bir sistem sayesinde atık sular arındırılmıştır. Aynı kompleksde kullanılan kış bahçeleri ekonomik ve ekolojik faydaları dışında bina ile mimari bir uyum içindedir.

Josef Paul Kleihues tarafından tasarlanan konutların güneşe bakan cepheleri boydan camlarla kapatılmıştır. Bu tür tedbirlere küçük konut bazındaki projelerde rastlayabiliyoruz. Frei Otto tarafından Cornelius sokağında tasarlanan evde arıtma sistemleri yerleştirilmiştir. Landwehr kanalı ve Tiergarten'deki çalışmalarda doğal çevre ve bina arasındaki uyum büyük bir önem taşımaktadır. Yeşillendirilen terasları, çim çatıları ve büyük pencereleri ile konutların her katı doğal çevre ile sıkı bir ilişkiye giriyordu. Konutlarda güneş enerjisi yine kış bahçeleri ile kullanıldı, rüzgar yönü kontrol edilerek enerjiye dönüştürüldü, iç odaların iklimi iyileştirildi ve bu şekilde maksimum enerji ve su tasarrufu sağlanmıştır.

Bu türdeki projelerin çoğu seksenli yılların sonunda gerçekleştirilmiş ve 1990 yılında Berlin Senato tarafından organize edilen "Berlin Ekolojik Konutlar ve Şehir Kuruluşu" başlıklı sergide, inşaat ve konut üretiminden sorumlu Bakan Wolfgang Nagel şehir politikasının ve konut üretiminin bu ekolojik tedbirler çevresinde gelişmek durumunda olduğunu ve şehir politikasının bu yönde ağırlık kazanması gerektiğini fark etmiştir. Doksanlı yılların konut üretim şartlarındaki hedefleri bu şekilde belirlenmiştir.

5.6 IBA KAPSAMINDA YAŞLILAR VE ÖZÜRLÜLER İÇİN ÜRETİLEN KONUTLAR

Araştırmalar Berlin'de yaşayan insanların %11'inin 65 ve bu yaşın üstünde olduğunu saptamıştır. Bu yaşlı insanların daha rahat yaşayabilmeleri için konutlarının farklı özelliklere sahip olması gerekmektedir. Konut üretimi safhasında, belli bir yüzdenin bu tür konutların üretimine ayrılması zorunlu kılınmıştır. Araştırmalar yine gösteriyor ki yaşlıların %3'ü huzur evlerinde barındırılmayı gerektiriyor, % 8'ide kendi başlarına, yaşlılara uygun tasarlanmış konutlarda yaşayabilirler. Konutlar bir veya iki kişiye hitap edebilecek şekilde tasarlanabilirdi.

IBA'nın konu ile ilgili çalışmaları sürmüş ve Wilhelm sokağında yaşlılara uygun 150 kişilik konut bloğu tasarlanmıştır. Fakat daha sonra halkın bir parçası olan yaşlıların topluma kazandırılması için bu proje değiştirilmiş ve bu yaşlılara uygun konutlar çevredeki konut yerleşimlerine dağıtılmışlardır. Bu dağılım aynı zamanda karşılıklı yardım ve kaynaşmayı körüklemiştir. Blok başına 10-15 yaşlı insan kendilerine uygun konutlara yerleştirilmiştir. Bölgeye yakın birde yaşlılar merkezi bulunmaktadır, yaya olarak yaşlıların buraya ulaşması ve farklı faaliyetlerde bulunmaları sağlanmıştır.

Friedrichstadt'da yaşlılar için toplam 84 adet konut üretilmiştir, bunlardan 24 adedi 55 metrekarelik, geri kalanı ise 46 metrekarelik konutlardır.

Fiziksel özürlü insanlar da özel tasarlanmış konutlara ihtiyaç duymaktadırlar, ailesinde özürlü birisi olanlar için de önemli bazı ihtiyaçlar geçerlidir. Özürlülere yönelik konut tipleri üretilmeli ve bu insanlarda topluma kazandırılmalıydı, bu amaç doğrultusunda konut üretimi etkin bir rol üstlenmekdeydi. Bu tür sosyal grupların ihtiyaçlarına bir çözüm oluşturabilmek için IBA ayrıntılı bir araştırma programı yürütmüştür. Özürlülerin günlük ihtiyaçları ve açık, kapalı mekanlardaki hareket kabiliyetleri araştırılmıştır. Bunların doğrultusunda daha geniş kapılar, özel mutfak ve küvetler düzenlenmiştir. Katlara ve garajlara ulaşımın uygun tasarlanmıştır.

Sosyal içerikli yerleşmelerin artırılması için IBA yine öncülük etmiş ve işitme engelliler için bir merkez, görme özürülüler için Bessel Park'da bir bahçe, uyuşturdu bağımlıları için ise konut, atölye ve çeşitli kurslar içeren bir merkez tasarlanmıştır.

IBA standard konut üretimine çok geniş bir tipoloji eklemiştir. Tek başına yaşayanlara, çiftlere, küçük- orta- büyük ailelere, çeşitli sosyal gruplara, özürülülere, yaşlılara, yabancılara yönelik ve uygun özelliklere sahip konutların tasarlanmasını ve üretilmesini sağlamıştır.

SONUÇ

Araştırmanın sonunda Berlin şehir örneğinden çıkarılacak bazı önemli noktalar vardır. Türkiye Batılı ülkeleri ortalama bir yüzyıl geriden takip ediyor demişdik, bu düşünce doğrultusunda Berlin örneği bize biraz kendi geleceğimiz hakkında bilgi veriyor diyebiliriz. Araştırma içinde değindiğimiz ana konulara bu bölümde maddeleyelim

- IBA'nın 1979 yılında kurulması ile konut formu ve ikamet konuları daha geniş bir alan içinde incelenmiştir. Modernizasyon çalışmaları öncesi araştırılan tarihi doku ve geleneksel konut, tipolojileri hazırlanarak tamamlanmıştır. Yapılan araştırmalar eşliğinde sürdürülen çalışmalar daha verimli olmuştur. Ayrıca tüm araştırmalar toplanarak yayınlanmıştır. Çeşitli seminer ve konferanslarla toplanan bilgiler ilgili kesime aktarılmıştır. Yeni konut yerleşimlerin üretimi aşamasında modernizasyon çalışmalarının sonuçları ve bu bölgeler ile ilgili toplanan bilgiler yardımcı olmuştur.

- Modernizasyon çalışmalarında mimar- kiracı işbirliği çok önemli boyutlara ulaşmıştır. Alınan ortak kararlar projenin genel kullanımını rahatlatmış ve çeşitli istekler doğrultusunda farklı tasarımlar ortaya çıkmıştır. Maliyetler düşürülürken ise herkes memnundur. Yine bu konu içinde çeşitli araştırmalar ihmal edilmemiştir. Çeşitli aşamalarda kiracılara devr edilen inşaatlar kontrol edilerek sonuçlar değerlendirilmiştir. Bu çalışma bize kiracıların ne kadar işi başarı ile yüklenebileceklerini bize göstermiştir. Modernizasyon çalışmaları esnasında Kreuzberg veya Luisenstadt'da yapılan mimar-kiracı işbirliği, bu bölgede yaşayan Türk aileleri tarafından çok destek görmüştür. Buda bize Türk ailelerin böyle bir çalışmaya açık olabileceklerini ifade etmektedir.

- Berlin'de gerçekleştirilen tüm modernizasyon çalışmaları konut standartlarını yükseltmeye yönelik olmuştur. Konutların büyütülmesi talebine çok nadir rastlanmıştır. Dikkatli ve rahat donatılan küçük daireler çok talep görmektedir. Türkiye'de bu tür konutlara olan talep artmıştır.

- Modernizasyon çalışmaları öncesi kira fiyatlarının kontrolsüz artışını engellemek için bir takım önlemler alınmıştır.

- Ekolojik bazı pasif tedbirler tasarım aşamasında mimar tarafından kullanılmış ve kiracıların da onayı doğrultusunda uygulanmıştır. Kış bahçeleri, teraslar, çim veya cam çatılar, dış cephe oluşumunu etkilemektedir. Mimari objeler monoton şehir dokusunu canlandırmaktadır. Konut yerleşimlerindeki su arıtma sistemleri yaygınlaştırılmış, yağmur suyunun depolanıp tekrar kullanılabilmesi için çeşitli sistemler konut komplekslerine eklenmiştir. Tasarruf kapsamındaki sistemler, çeşitli konut binalarında ve en verimli olan araştırılmıştır. Bu konu ekolojik bir takım tedbirlerin doğru alınabilmesi için gerekli araştırmalardır. Kısıtlı kaynakların daha dikkatli kullanılması için Berlin dışında daha nice şehrin bu tür önlemler alması gerekmektedir. Kaynakların kıtlığı birçok şehri tehdit etmektedir, vakit kaybedilmeden harekete geçilmelidir.

- Konutların belli bir yüzdesi yaşlılara ve özürlü insanlara yönelik tasarlanmıştır. Genel şehircilik çalışmalarında ise yine yaşlı ve özürülüler dikkate alınmıştır. Bu çalışmalar sosyal birliği ve yardımlaşmayı güçlendirici çalışmalardır.

Yeni yerleşmelerin kuruluşu yine araştırmalar eşliğinde sürdürülmüştür. Eskiden yeniye aktarılan geleneksel temeller üzerine kurulan yerleşmeler, yeni teknoloji ve yeni malzemeler ile desteklenmiştir. Yeni konut yerleşmelerin tasarımı ve üretimi aşamasında dikkat edilen noktaları şöyle sıralayabiliriz.

- Parsele genel yerleşim şekli, formu, geleneksel avlulu blok tipi konut binalarını anımsatmaktadır ve sonuçta halkın yabancı olmadığı bir yerleşim, bir form gerçekleşir.
- Konutların planlama aşamasında geleneksel küçük konutlar yanında, yaşlılara, özürllülere, çok çocuklu ailelere ve grup yaşayanlara hitap eden konutlar geliştirilmiştir. Çeşitlilik sayesinde tüm talepler karşılanmıştır. Uygun ve yeterli donatılan konutların standartları yükseltilmiştir.
- Her şehrin sosyal bir kesimini oluşturan yaşlılar ve özürllüler, uygun konut ihtiyacı duymaktadırlar. Bu insanların oluşturduğu bir kesim kendi başlarına yine kendilerine uygun konutlarda yaşayabilmektedirler. Onların topluma kazandırılması ve yardımlaşma hislerinin uyandırılması için konut yerleşimlerinin, konut sayısının belli bir yüzdesini onlara ayırmak kurallaşmalıdır.
- Yeni yerleşimleri tasarımı aşamasında ekolojik tedbirlere önem verilmiş ve finansal durumlara göre aktif veya pasif önlemler alınmıştır. Bu eklemeler planlamaları zenginleştirmiş ve cephelerde çeşitlilik yaratmıştır.
- Ekolojik tedbirler kapsamında, inşaatlarda sağlıklı malzemeler kullanılmış ve ısı kaybını önlemek için çeşitli detaylarda çeşitli önlemler alınmıştır.
- Metropol bir şehir yaşantısının gerektirdiği tüm fonksiyonlar yeni yerleşimlerde bir araya getirilmiştir. Bu şekilde gereksiz gürültü, trafik, enerji ve zaman kaybı önlenmiştir.
- Yeni yerleşimler doğa ağırlıklı tasarlanmıştır. Bu alanda çok verimli çalışmalar yapılmıştır.

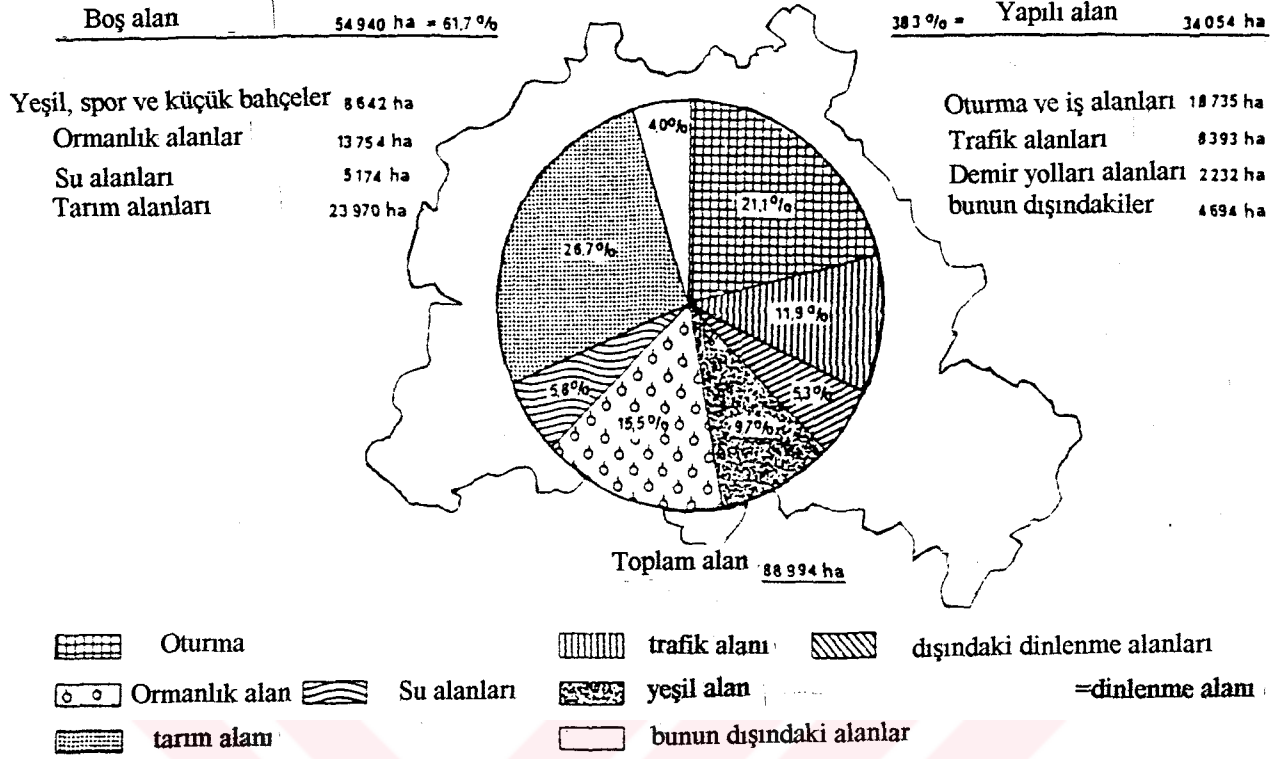
Berlin IBA kapsamında, konut üretiminde çok iyi ilerlemeler kat etmiştir ve halen bu yolda tüm hedefleri ile çalışmaktadır. Berlin şehrinin bir zamanlar yaşadığı problemleri günümüz Türkiye'nin birçok şehri yaşamaktadır. Bu bilgiler kapsamında, kendi doğrularımızı bulmak için biz de harekete geçmek zorundayız. Modernleşme sürecini daha geç yaşayan şehirlerimizin bir avantajı, sonuçları görülmeye başlanmış deneyimlerin imkanlarını ve sınırlarını, kendi koşullarımız ve deneyimlerimiz ile karşılaştırarak önceden değerlendirmek olabilir. Bu çalışmada böylesi bir değerlendirmeye katkıda bulunmak amacıyla hazırlanmıştır.

KAYNAKLAR

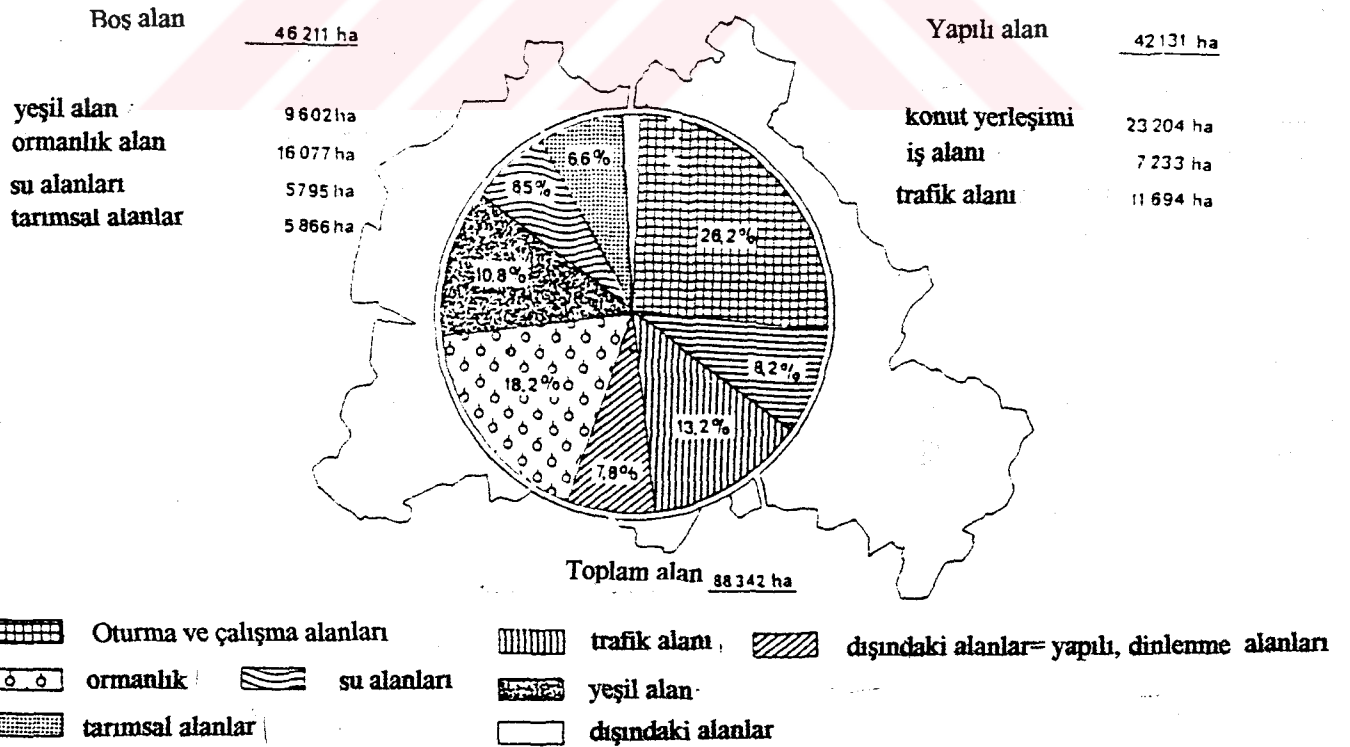
- ARCHİTEKTUR JAHRBUCH, 1993. Prestel Verlag, s.49- 54, s.184- 188.
- BAUEN UND WOHNEN IN ALTER UMGEBUNG, Wohnen in der Innenstadt, Beitrag des Bezirks Berlin. Kreuzberg zum Bundeswettbewerb, 1983- 84
- BİLGİN, İ. , (1992), Konut Üretiminin Karşılaştırmalı Analizi, YÜMFED Yayınları.
- BODENSCHATZ, H. , (1987). Platz für das neue Berlin, Geschichte der Stadterneuerung seit 1871, Transit Buchverlag, Berlin
- BORGELT, S. , Ganssaage, K. , Keckstein, V. , (1987). Miethaus im Wandel, Wohnungen der behutsamen Stadterneuerung, Internationale Bauausstellung, Berlin
- BURG, A. , Crippa, m. a. , (1991). Stadtbild Berlin Identität und Wandel, Ernst Wasmuth Verlag Tübingen GmBh & Co.
- ÇİMEN, B. , (1987). IBAve Berlin'de yeni yapılaşmalar, Mimarlık 87, s. :79- 84
- ÇİMEN, B. , (1991). 1Berlin+1Berlin=1Berlin, Mimarlık 91/2, s. : 68- 75
- DUVIGNEAU, H. J. , (1987). Blok 79, Dokumentation einer Stadterneuerung, GSW-Gemeinnützige Siedlungs- und Wohnungsbaugesellschaft Berlin mbH.
- FELDMEYER, G. G. ,(1990) . The new German Architecture, (Introduction by Manfred Sack), Rizzoli, NewYork, s. :32- 51, s. :154- 159.
- FOYER, BERLIN, (Dez. 1992), . Werkstatt Hauptstadt, Magazin der Senatsverwaltung für Bau und Wohnungswesen Nummer V/December 1992, s. :8- 36.
- GEDDES, R. , 1985. Architectural Design Profile The Forest Edge, Post- War Berlin, s.30- 34, s.78- 83.
- GEİST, J. F. , Kürvers, K. , (1989). Das Berliner Miethaus 1862- 1945, Prestel Verlag, München Band 2
- GEİST, J. F. , Kürvers, K. , (1989). Das Berliner Miethaus 1945- 1989, Prestel Verlag München, Band 3
- GEO, August 91 Aylık Dergi.
- GROTE, L. , (1974). Die Deutsche Stadt im 19. Jahrhundert, Prestel Verlag, München, s. :273- 294.
- HALB BERLİN UND GANZ DİE HAUPTSTADT, 1987, Berlin, ein Reiseführer Stattbuch, Stadtbuch Verlag, Berlin.
- HEINRICH, E. , (1964). Berlin und seine Bauten, Teil II Rechtsgrundlagen und Stadtentwicklung, Verlag von Wilhelm Ernst & Sohn, Berlin- München.
- HAUPTSTADT IM BAU, Berlin 1995, Presse und Informationsamt des Landes Berlin, Gesamtherstellung.
- HEGEMANN, W. , Das steinerne Berlin, Berlin 1963, s. 232- 233

- HOFMEISTER, B. , (1975) . Berlin West- Berlin Ost, Wissenschaftliche Buchgesellschaft- Darmstadt, Band 8, 1990.
- IDEENORTE ENTWÜRFE ARCHITECTUR UND STAEDTEBAU IN DER BUNDESREPUBLIK DEUTSCHLAND, 1949- 1990, S.S01- T73.
- INTERNATIONALE BAUAUSSTELLUNG BERLİN, 1987. Projekt Report, Inter Projekt Report 1987
- KARAÖREN, M. , (1992). Endüstrilesme ve Altkentleşme Sürecinde Konut Üretimi, YÜMFED Yayınları.
- KURTZGEFASST BERLİN, 1982. Informationszentrum Berlin.
- KÜHNE, G. , Berlin im 20. Jahrhundert. Deutschland VII., Berlin- Stuttgart.
- LIBERKNECHT, R. , Metzger, K. H. , Nagel, T. , Röhrbein, R. , Schafberg, , H. , 1987. Von der Wilhelmsaue zur Carstehn Figur- 120 Jahre Stadtentwicklung in Wilmersdorf, Wilhelm Möller K. G. , Berlin.
- MERIAN BERLIN XXIII. 1 (DERGİ)
- MÖNNINGER, M. , (1991). Das neue- Berlin, Baugeschichte und Stadtplanung der Deutschen Hauptstadt, Insel Verlag.
- NOVY, K. , Neumann, B. , (1991) . Wohnreform in Berlin, Ein Arbeitsprogramm wird vorgestellt, Edition Hentrich.
- PITZ, H. , Hofmann, W. , Tomisch, j. , (1984). Berlin in Geschichte und Schicksal einer Stadtmitte, Band 1- 2, Im Siedler Verlag.
- RIEDEL, R. , 1966. Berlin und seine Bauten, teil III, Bauwerke für Rgierung und Verwaltung, Verlag von Wilhelm Ernst & Sohn, Berlin- München.
- STIMMANN, H. , (1992). Spree Insel, Stadtebau und Architektur Bericht 16, Senatsverwaltung für Bau und Wohnungswesen, Berlin.
- TAUT, B., Berlin im Aufbau, Berlin.
- WERNER, F. , (1989) . Stadtplanung Berlin Theorie und Realitat, Teil I 1900- 1960
- WETTBEWERB HAUPTSTADT BERLİN. Planungsgrundlagen, Der Senator für Bau und Wohnungswesen von Berlin, Berlin- Bonn
- WOHNUNGSBAU FÜR BERLİN, Wettbewerbe und Realisierung, 1988- 94, Staedtebau und Architektur Bericht 19, Berlin.

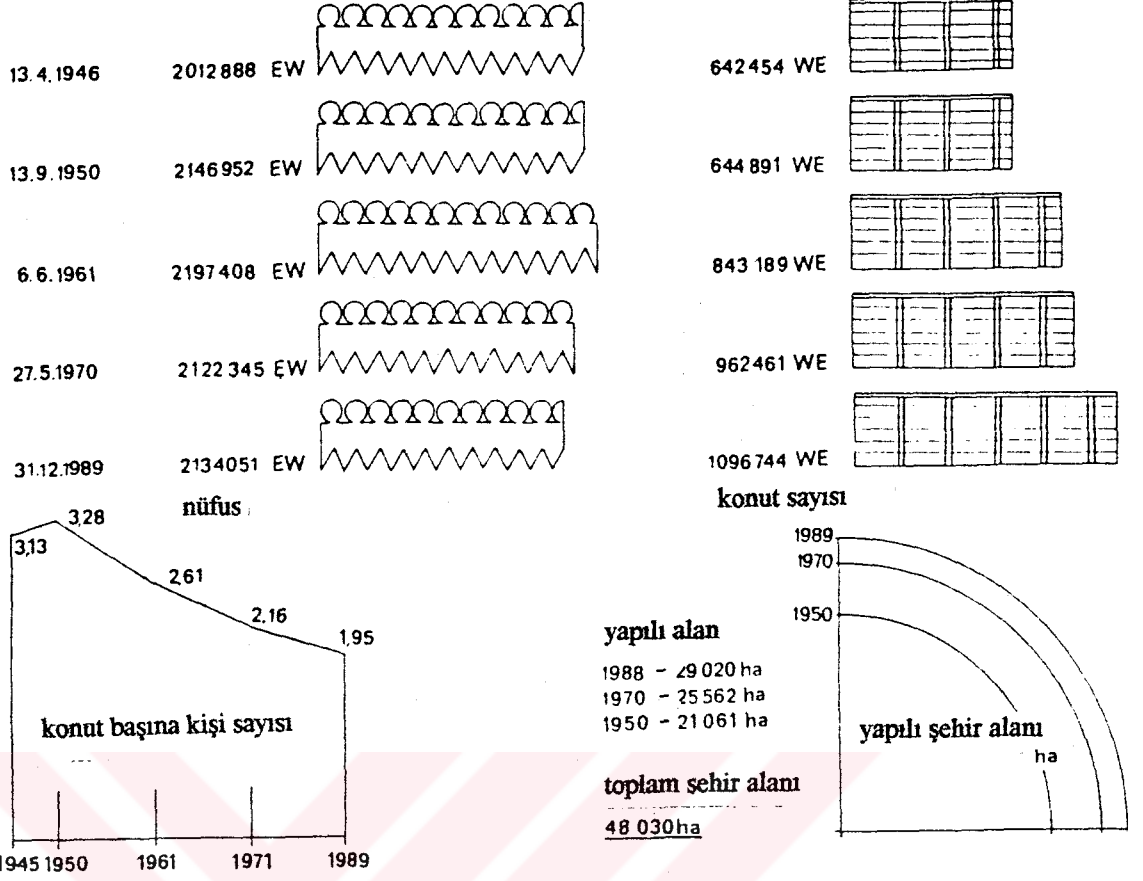
EK 1 BERLİN ŞEHİR ALANLARININ KULLANIM TÜRÜ 1947



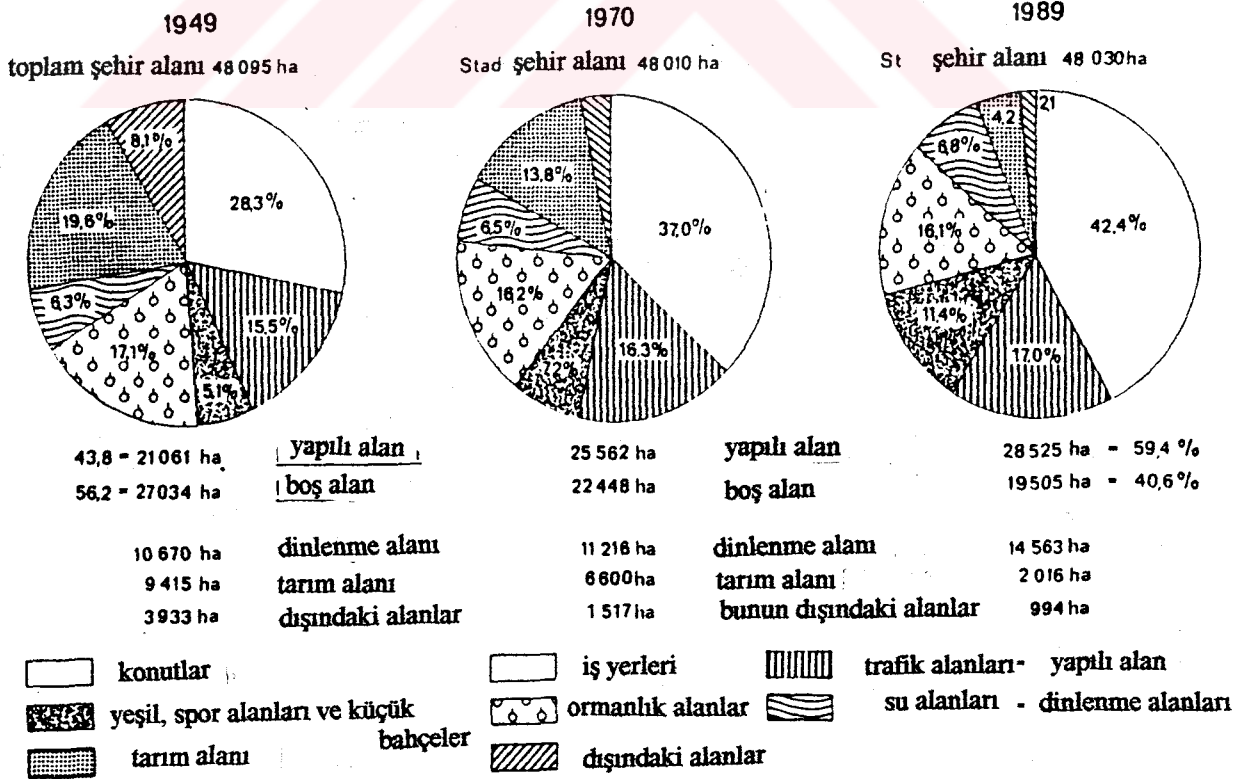
TÜM ŞEHİR ALANININ KULLANIM TÜRÜ 1990



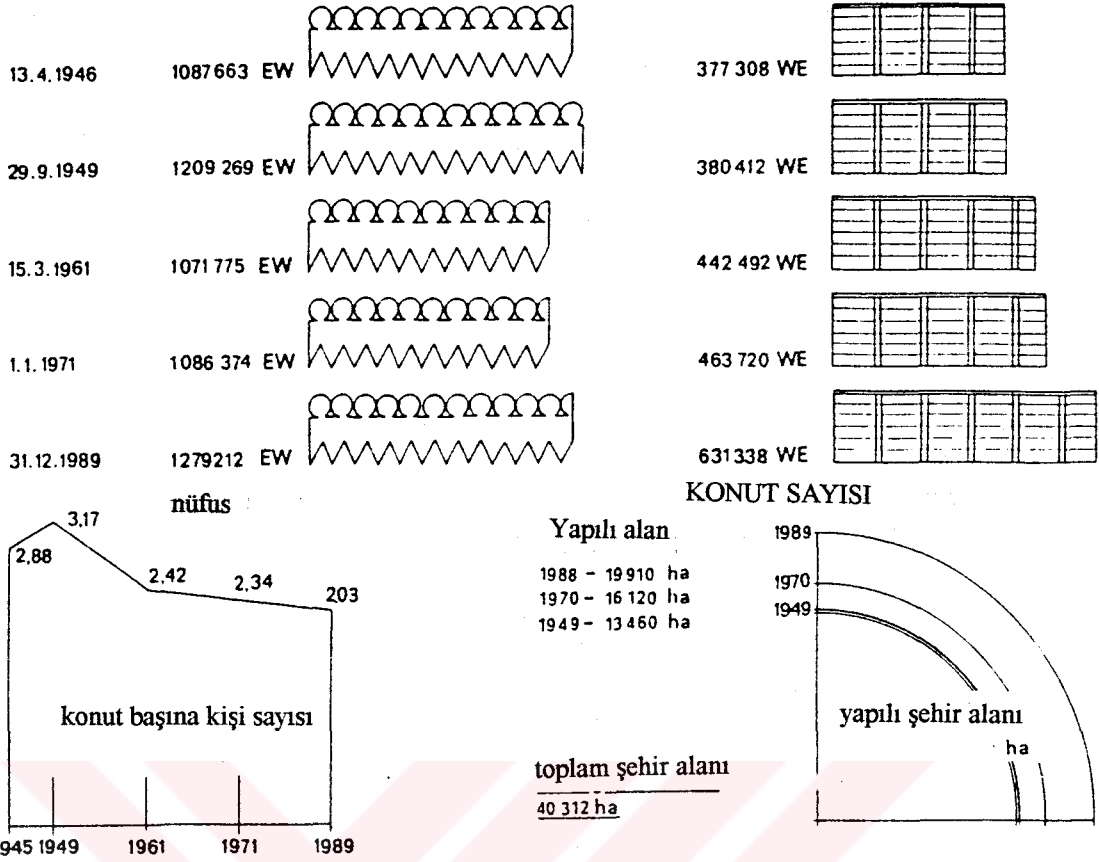
EK 2 BATI BERLİN ŞEHİR İNŞAAT GELİŞİMİ 1949 VE 1989 ARASI



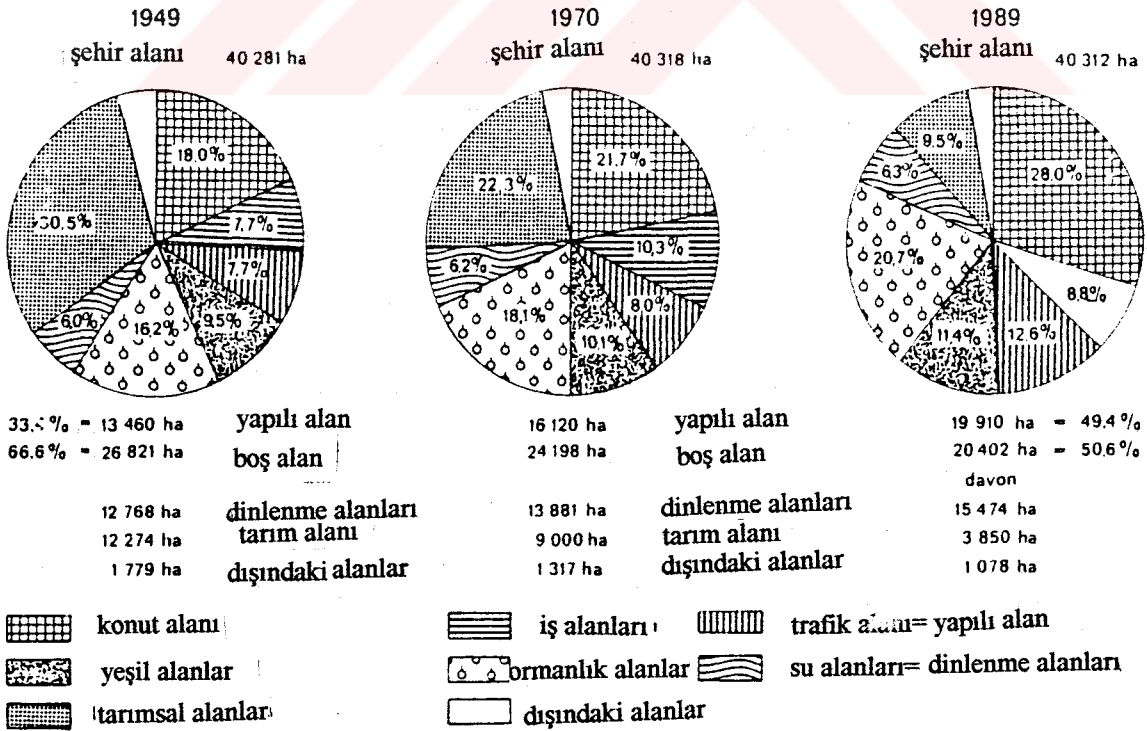
BATI BERLİN ŞEHİRDEKİ KULLANIM ALANLARININ DEĞİŞİMİ



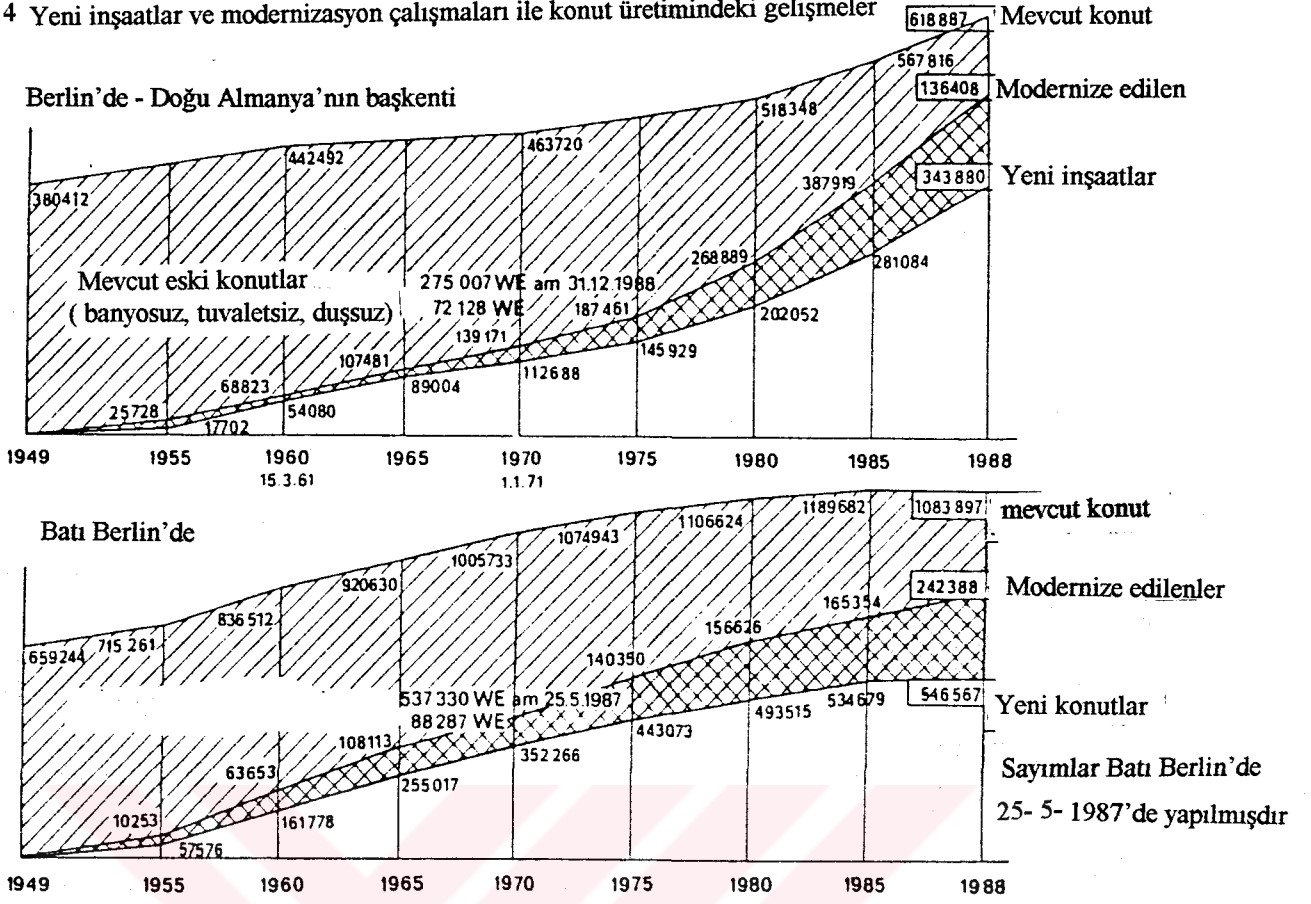
EK 3 1949 VE 1988 YILLARI ARASINDA DOĞU BERLİN'İN ŞEHİR İNŞAAT GELİŞİMİ



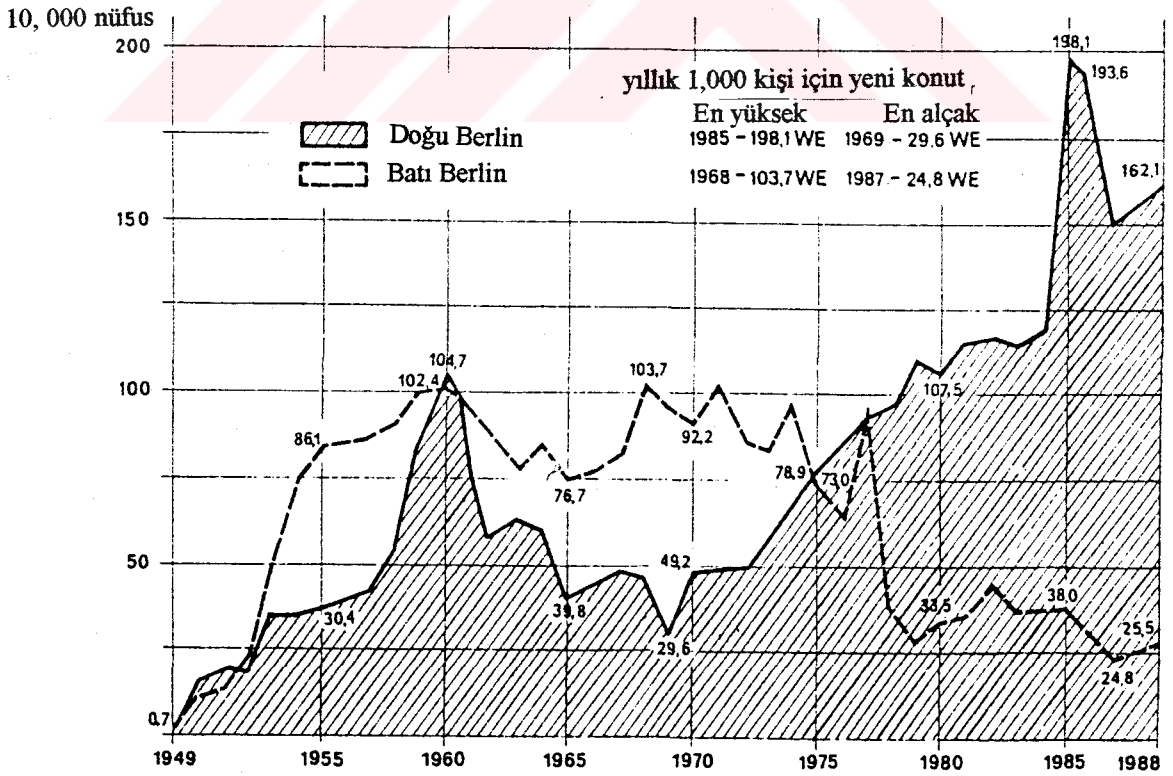
DOĞU BERLİN 1949 VE 1988 YILLARI ARASINDAKİ ŞEHİR KULLANIM ALANLARINI DEĞİŞİMİ



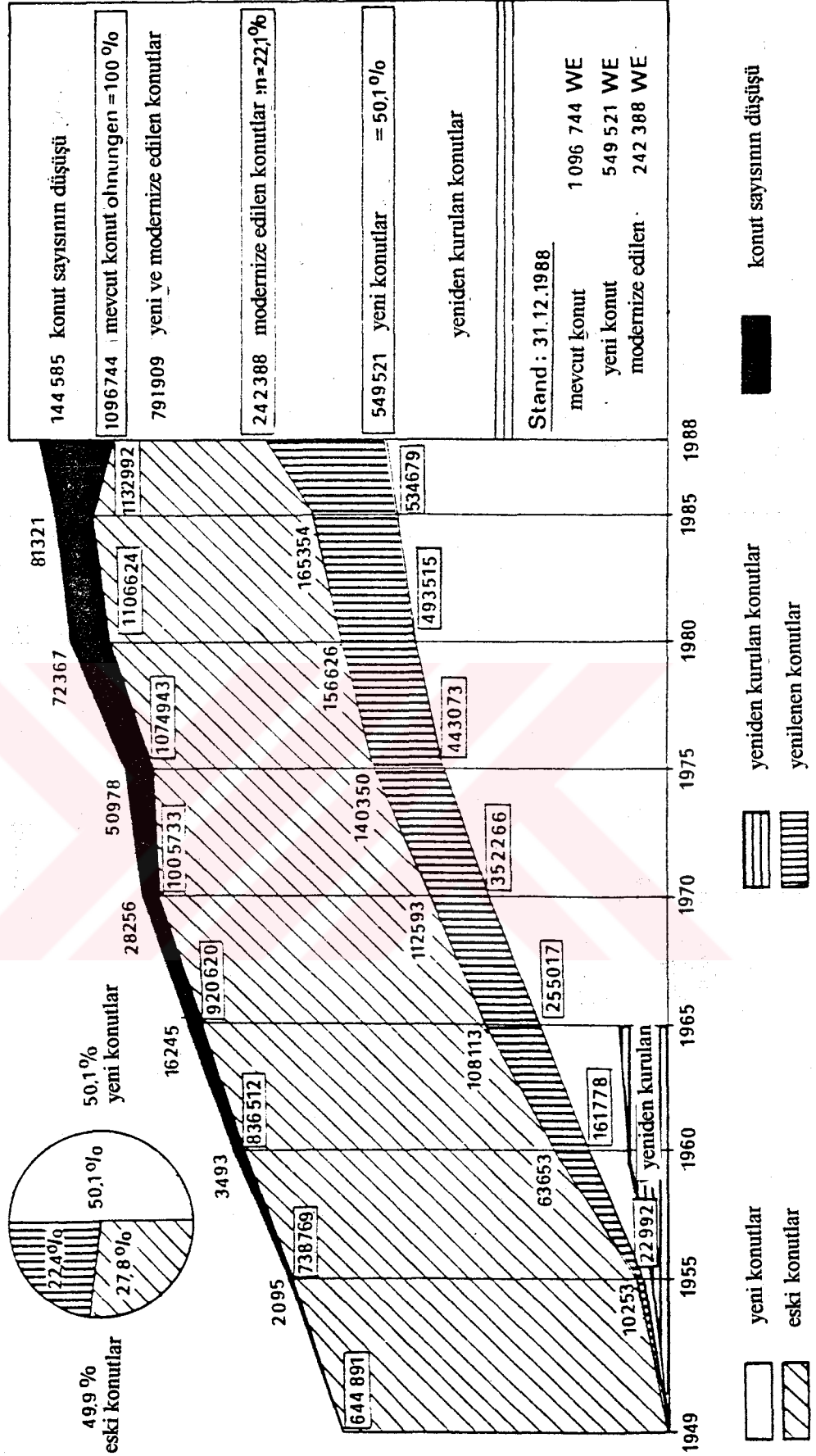
EK 4 Yeni inşaatlar ve modernizasyon çalışmaları ile konut üretimindeki gelişmeler



1949 ve 1988 yılları arasındaki Konut Üretimini Gelişimi (10, 000 Nüfus başına)

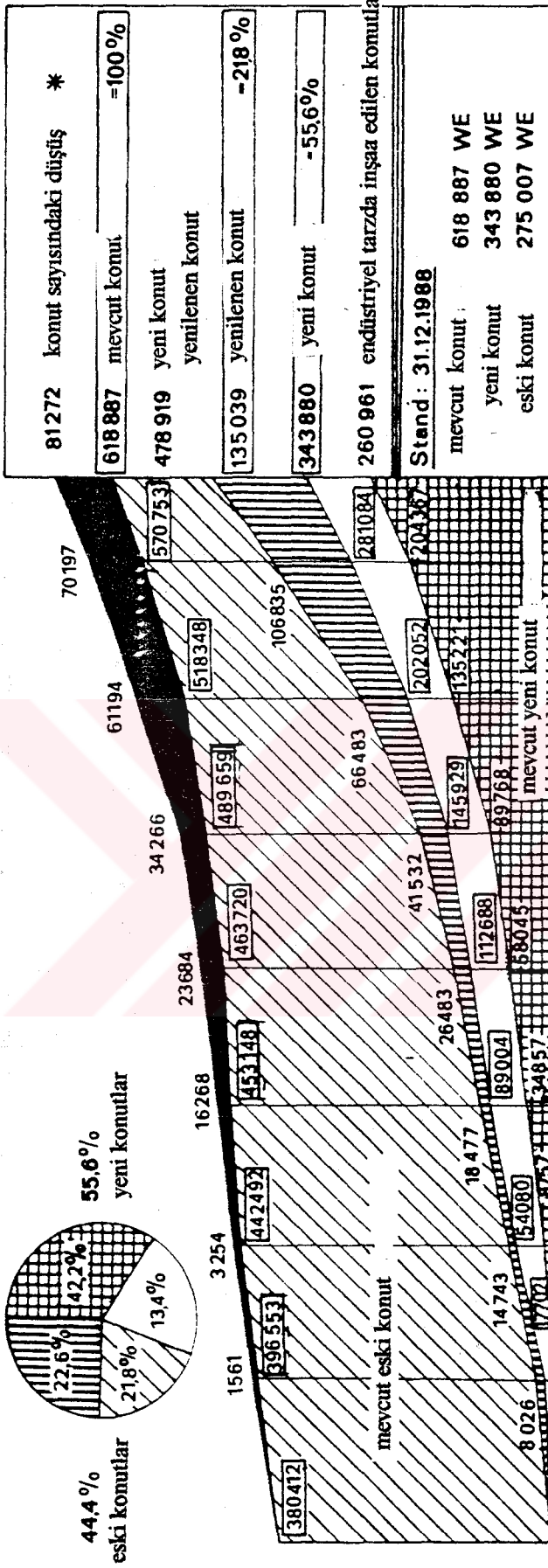
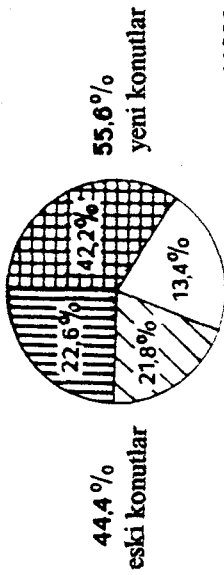


EK 5 BATA BERLİN 1949 VE 1988 YILLARI ARASINDA KONUT VAZİYETİNİN YENİLEME VE YENİ İNŞAATLAR İLE GELİŞİMİ



EK 6 DOĞU BERLİN 1949 VE 1988 YILLARI ARASINDAKİ KONUDUN YENİ İNŞAATLAR VE MODERNİZASYON İLE GELİŞİMİ

Stand: 31.12.1988



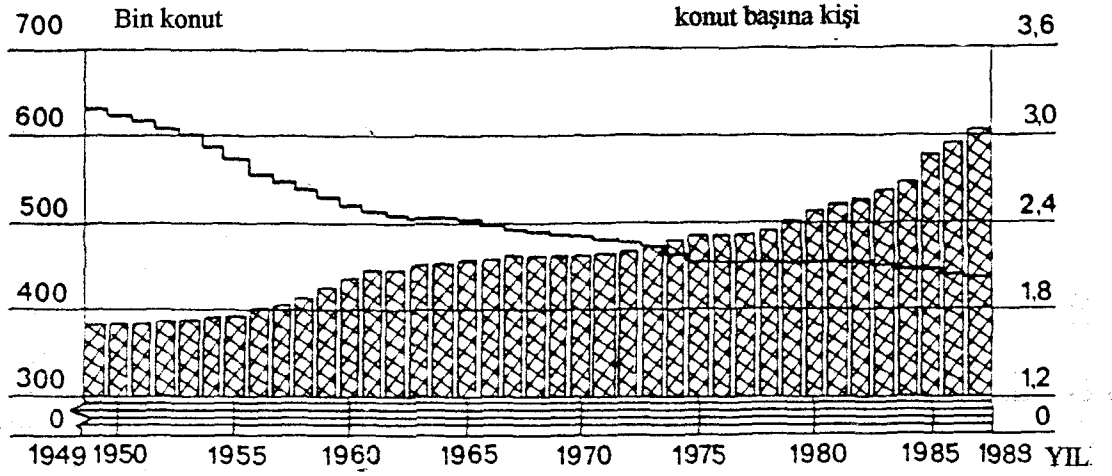
- yeni konutlar
- eski konutlar
- konut sayısının düşüşü
- endüstriyel tarzda inşa edilen konutlar
- modernize edilen konutlar



81272	konut sayısındaki düşüş *
618887	mevcut konut = 100%
478919	yeni konut yenilenen konut
135039	yenilenen konut - 218%
343880	yeni konut - 55,6%
260961	endüstriyel tarzda inşa edilen konutlar
Stand: 31.12.1988	
mevcut konut	618 887 WE
yeni konut	343 880 WE
eski konut	275 007 WE

* Modernizasyon çalışmaları esnasında birleştirilen konutlar, yeni konutların düzenlenmesi nedeniyle konut sayısı 24, 233 adet düşmüştür.

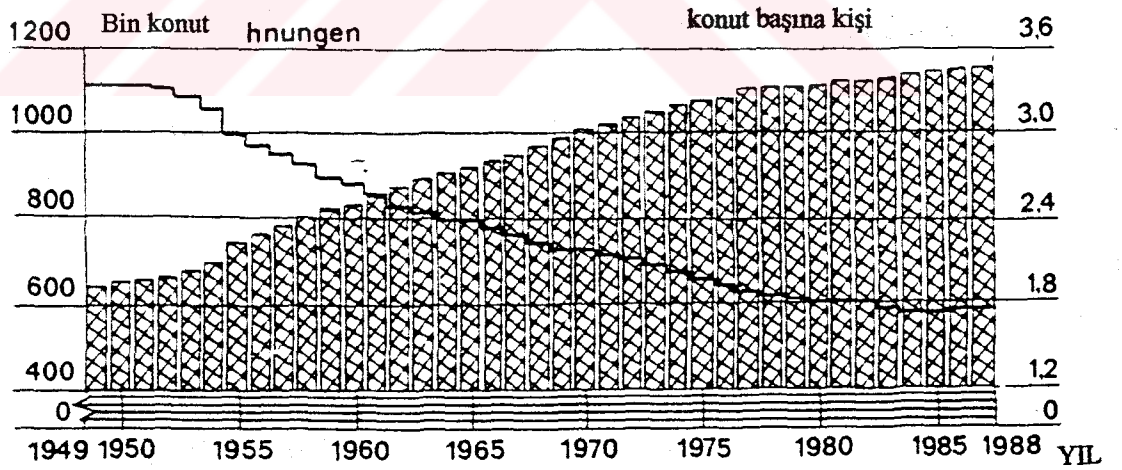
EK 7 1949 YILINDA İTİBAREN KONUT BAŞINA GELİŞEN KİŞİ SAYISI



Doğu Berlin



Konutlar	konut başına nüfus		
1949 380 412 WE	3,17 EW		KONUTLAR
1970 463 720 WE	2,34 EW		konut başına kişi
1988 618 887 WE	2,07 EW		

Batı Berlin



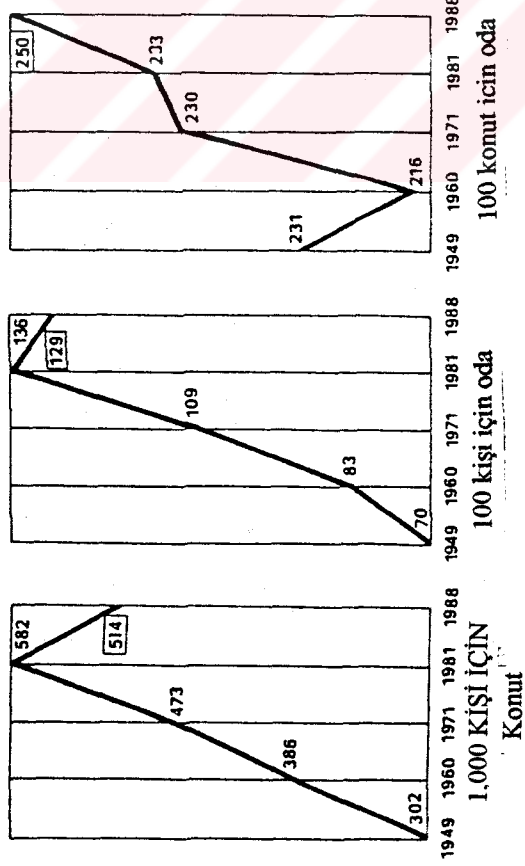
Konutlar	konut başına kişi VE		
1949 644 891 WE	3,28 EW		KONUTLAR
1970 1 005 733 WE	2,16 EW		konut başına kişi
1988 1 083 897 WE	1,86 EW		

Berlin'deki bina ve konut sayımı 25 Mayıs 1987'de yapılmıştır.

EW : kişi sayısı

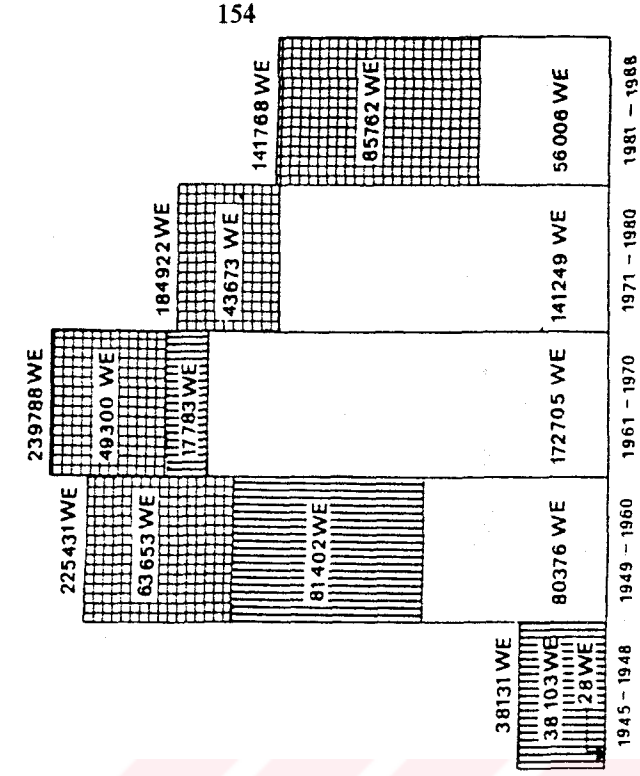
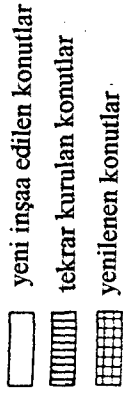
BATI BERLİN

1949 VE 1988 YILLARI ARASINDAKİ KONUT GELİŞİMİ



BATI BERLİN

1945 VE 1988 YILLARI ARASINDAKİ KONUT ÜRETİMİNİN GELİŞİMİ

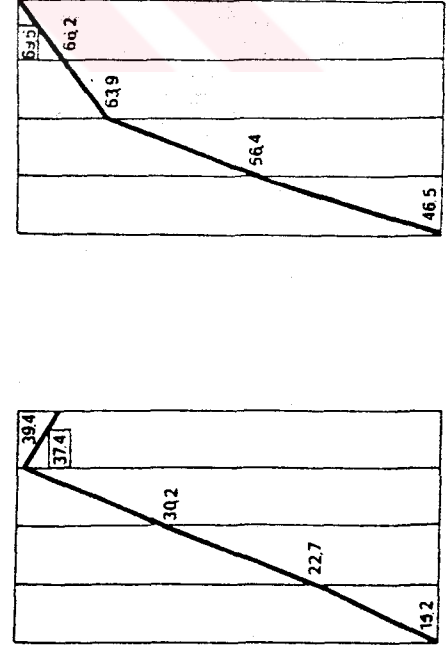


1945 ve 1988 yılları arasında batı Berlin'de toplam 450,364 konut yeni üretilmişdi

	1945 - 1948	1949 - 1970	1971 - 1980	1981 - 1988
yeni inşaatlar	28 WE	253081 WE	197255 WE	450336 WE
yeniden kurulan	38103 WE	99185 WE	129435 WE	99185 WE
yenilenen	28 WE	112953 WE	129435 WE	242388 WE
toplam	38131 WE	465219 WE	326690 WE	791909 WE

1949 1960 1971 1981 1988

Kişi başına düşen konut alanı

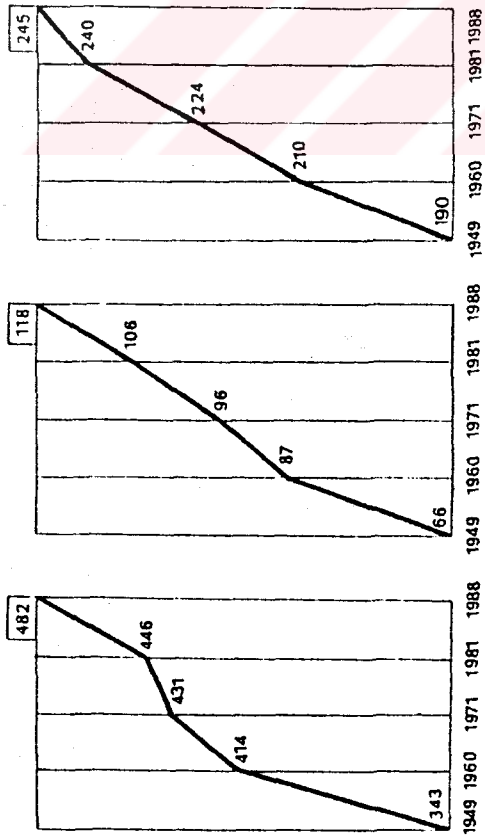


1949 1960 1971 1981 1988

Konut başına düşen alan (metrekare)

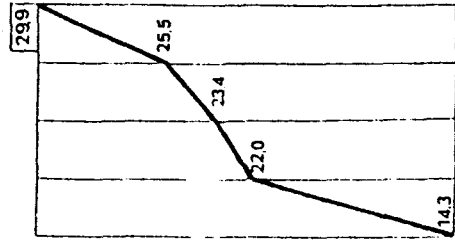
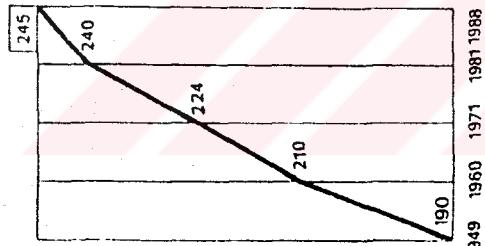
DOĞU BERLİN

1949 ve 1988 yılları arasındaki konut vaziyeti

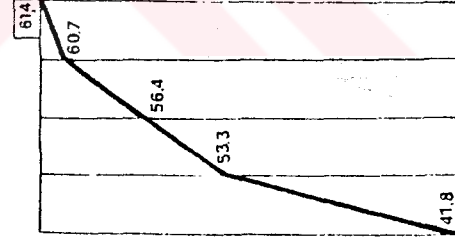


1,000 kişi için

konut




1949 1960 1971 1981 1988
kişi başına konut alanı m²

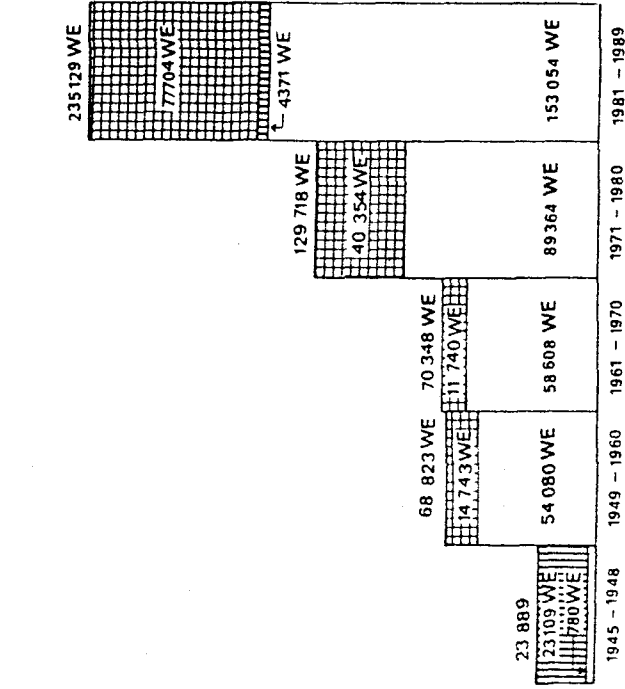
100 konut için oda

1949 1960 1971 1981 1988
konut başına alan (metrekare)

DOĞU BERLİN

konut üretiminin 1945 ve 1988 yılları arasındaki gelişimi

-  yeni konutlar
-  modernize edilen konutlar
-  yeniden kurulan (rekonstrüksiyon)



155

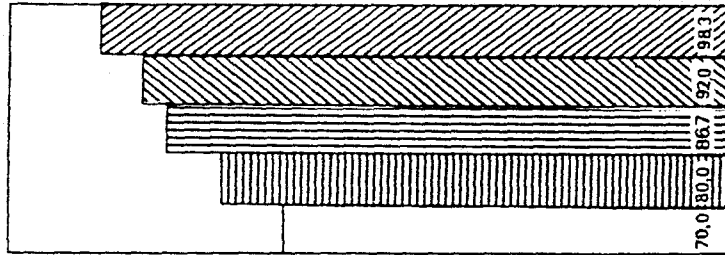
toplam 1949 ve 1988 arasında 355, 886 adet konut yeni inşa edildi veya modernize edildi.

	1945 - 1948	1949 - 1960	1961 - 1970	1971 - 1980	1981 - 1988
yeni	780 WE	68 823 WE	70 348 WE	89 364 WE	153 054 WE
yeniden kuruluş	23 109 WE	14 743 WE	40 354 WE	4 371 WE	7 704 WE
modernize edilen	—	11 740 WE	129 718 WE	4 371 WE	4 371 WE
toplam	23 889 WE	95 306 WE	240 410 WE	98 106 WE	165 129 WE

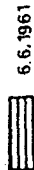
BATI BERLİN

iç düzenlemelere göre konut gelişimi 1949- 1988

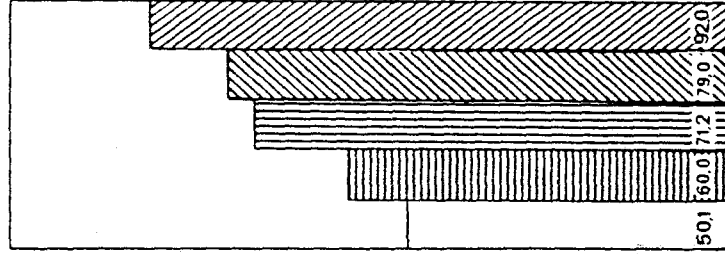
yüzde yüz



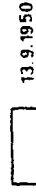
iç tuvaleti



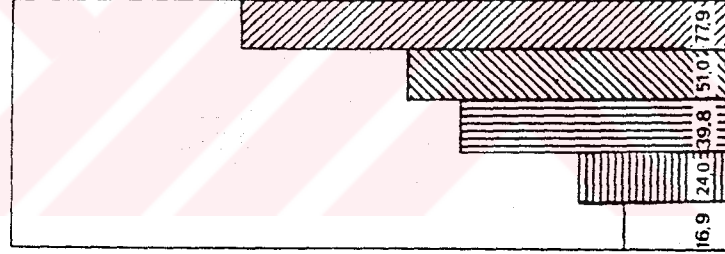
yüzde yüz



kütvet veya duşlu



yüzde yüz



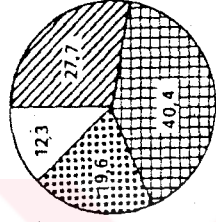
modern ısıtma sistemli



BATI BERLİN

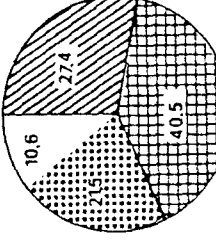
ODA SAYISINA GÖRE KONUT GELİŞİMİ

13.9.1950



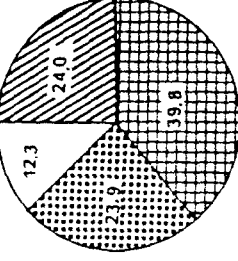
644 891 konutlar

6.6.1961



849 918 konutlar

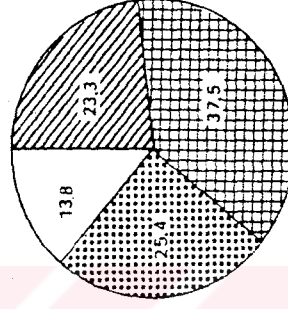
31.12.1970



1005733 konutlar

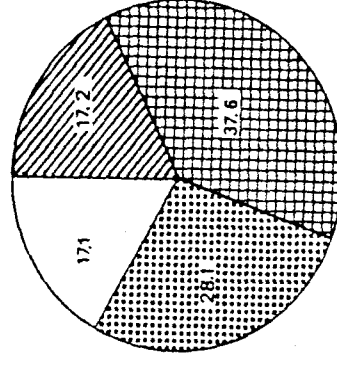
156

31.12.1980

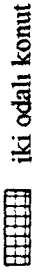
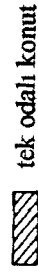


1106 624 konutlar

25.5.1987



1096744 konutlar

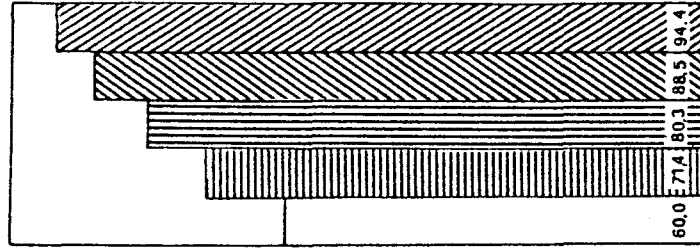


üç odalı konut

dört odalı ve üstü

DOĞU BERLİN

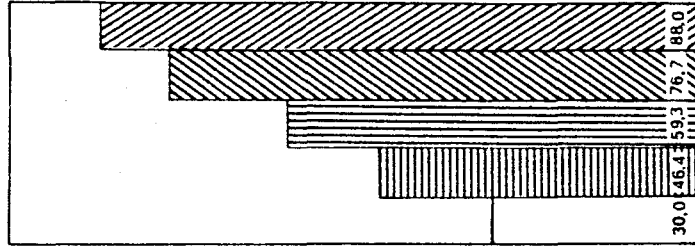
1949 ve 1988 yılları arasındaki konutların iç donanım yönünden gelişimi



tuvaletli.

15.3.1961

31.12.1981

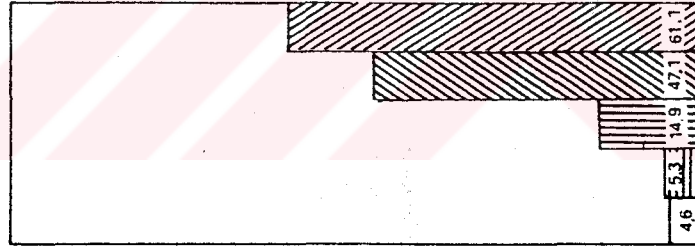


banyolu veya dışılı

29.9.1949

1.1.1971

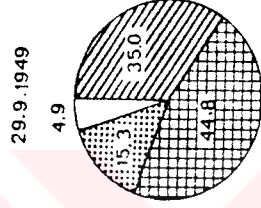
31.12.1988



Modern ısıtma sistemi

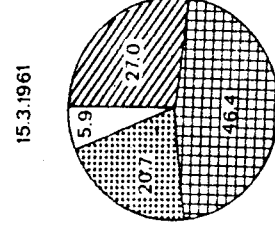
DOĞU BERLİN

1949 ve 1988 yılları arasındaki konutların oda sayısına göre gelişimi



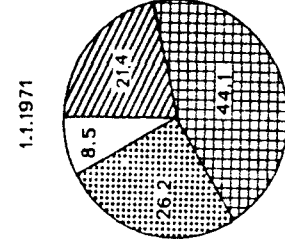
380 412

konut



442 492

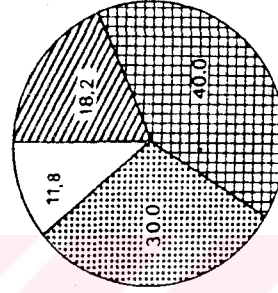
konut



463 720

konut

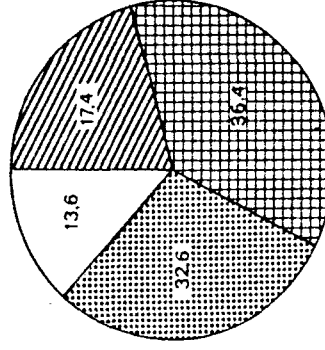
31.12.1981



518 348

konut

31.12.1988



618 887

konut

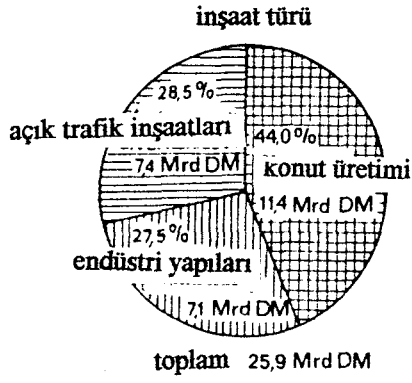
iki odalı

bir odalı

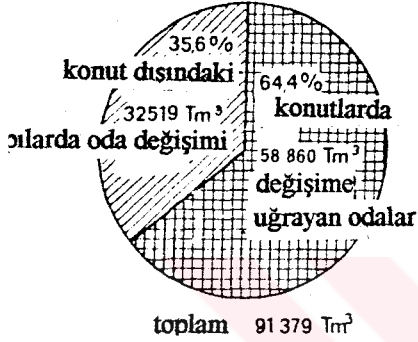
üç odalı

dört veya daha fazla odalı

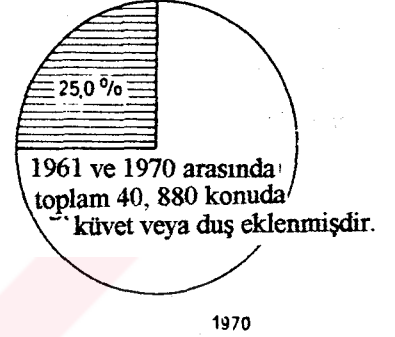
EK 12 BATI BERLİN'DE 1961 VE 1970 YILLARI ARASINDA TAMAMLANAN İNŞAATLAR

**konut dışında tamamlanan yapılar**

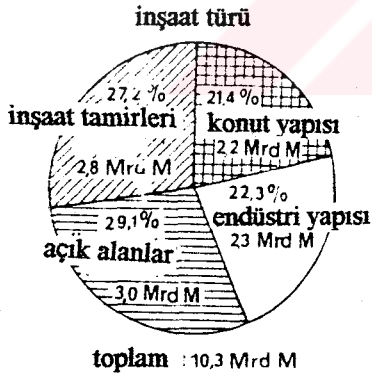
tamamlanan inşaatlar	5 782
fabrikalar	2 668
tarım işleme binaları	183
büro veya idare binası	454
okul	162
Anstaltsgebäude	382
bunun dışındaki binalar	1 835

tuvalet eklenen konutlar**tamamlanan inşaatlar****1961 ve 1970 yılları arasında tamamlanan konut sayısı**

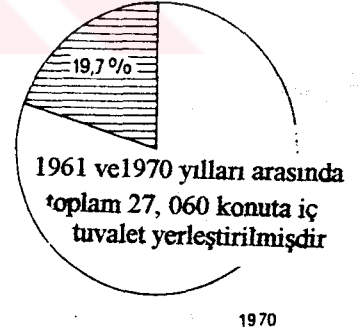
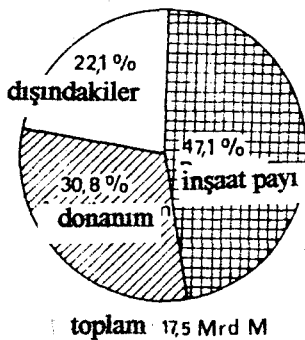
konut binası toplam	20 760
konut sayısı	190 488
toplam oturma alanı Tm²	12 031

küvet veya duş eklenen konutlar

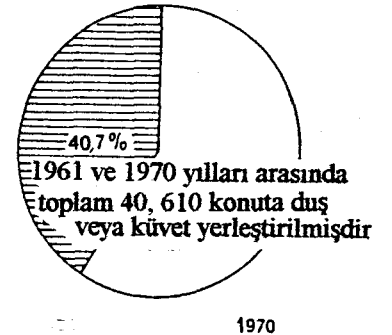
DOĞU BERLİN'DE 1961 VE 1970 YILLARI ARASINDA TAMAMLANAN İNŞAATLAR

**konut dışı tamamlanan yapılar 1961 bis 1970**

çocuk yuvaları	5 150
çocuk oyun alanları	16 686
okul sınıfı	1 070
kapalı spor salonları	42
huzur evleri	765
alışveriş alanları	46
kapalı yüzme havuzları	3

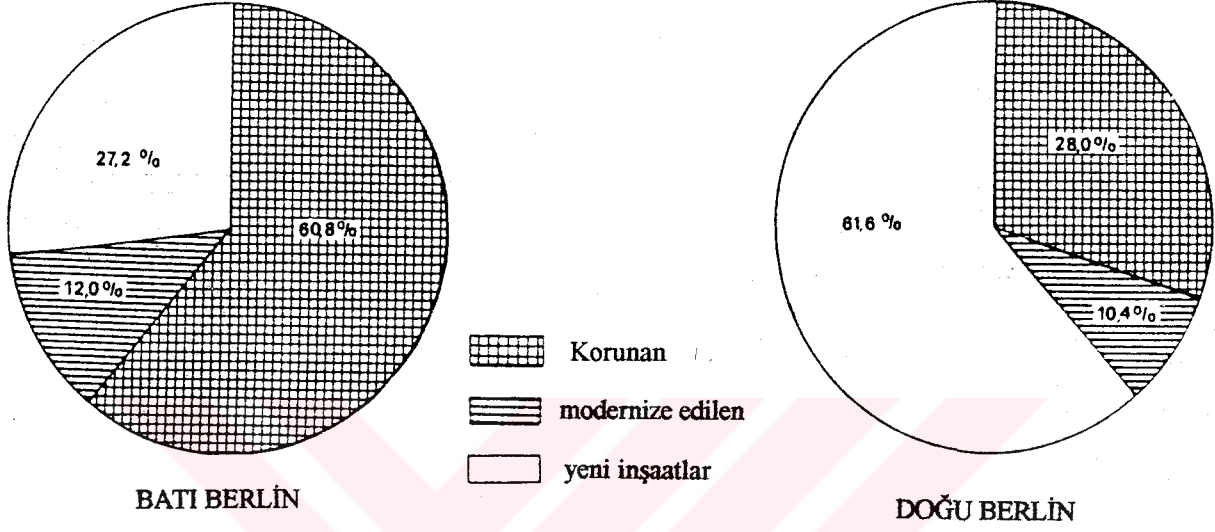
tuvaletli konut düzenlemeleri**yatırımlar****1961 ve 1970 yılları arasında tamamlanan konutlar**

yeni konutlar	58 608
toplam oturma alanı	3 226
odaları değiştirilen konutlar	10 646
yenilenen konutlar	11 740

küvet veya duş eklenen konutlar

EK 13

1988 KONUT ÜRETİMİ AŞAMASINDA İNŞAAT KULLANIMI



ÖZGEÇMİŞ

Doğum tarihi : 18 Temmuz 1971
Doğum Yeri : Almanya- Berlin
İlkokul : Atatürk ilkokulu, Başmakçı- Afyon 1978- 1980
Schweizerhof ilk ve ortaokulu, Almanya- Berlin, 1980- 1984
Ortaokul ve Lise : İzmir Buca Lisesi ve Ortaokulu, 1984- 1989
Üniversite : Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık bölümü, 1989- 1993
Yüksek Lisans : Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimari Tasarım 1993-...

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ANTASYON MERKEZİ